

KIYI TURİZMİNDEN ALPİNİZME SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM
(BURHANİYE-EDREMİT-KAZ DAĞI ÖRNEĞİ)

Süleyman KARĞI

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA

Uşak

Mayıs, 2010

KIYI TURİZMİNDEN ALPİNİZME SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM
(BURHANIYE-EDREMİT-KAZ DAĞI ÖRNEĞİ)

Süleyman KARĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Coğrafya Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2010

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

KIYI TURİZMİNDEN ALPİNİZME SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM (BURHANIYE-EDREMİT-KAZ DAĞI ÖRNEĞİ)

Süleyman KARĞI

Coğrafya Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2010

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA

Alternatif turizm türleri içerisinde pek çok turizm türü yer almaktadır. Klasik turizm anlayışına (kıyı-kum-güneş) alternatif arayışlar ve çağın turizm istekleri doğrultusunda artık kıyı turizmi tek başına, özellikle maceracı ruhlu insanlar için yeterli gelmemektedir.

Araştırmamızda öncelikle “sürdürülebilirlik” kavramı incelenmiş, oluşumuna neden olan deklasyon, toplantı ve organizasyonlardan bahsedilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının kökeninde yatan “gelecek kuşakların hakkını gözetme” anlayışının dünya literatüründe nasıl yer ettiği detaylarıyla verilmeye çalışılmıştır.

İlerleyen bölümlerde turizmin coğrafi amillerle ve özellikle fiziki coğrafya amilleriyle olan yakın ilgisi kurulmaya çalışılmış ve bu kapsamda sürdürülebilir turizmin doğada alternatif değer teşkil eden çeşitli elemanlarla olan yakın ilgisi gösterilmeye çalışılmıştır. Turizm üzerinde etkili olan örgütsel roller özellikle hükümet ve sivil toplum örgütleri ekseninde ki kurumsal yapıların, sürdürülebilir turizm üzerinde ne gibi etkilerinin olabileceği ya da olduğu irdelenmiştir. Turist istek, beklenti ve çeşitlilik taleplerinin, turizm pazarında farklılık oluşturmaması imkânsızdır. Nitekim maceracı turizm anlayışıyla birlikte, başkaları tarafından organize edilmiş tur seçenekleri ve her şey dâhil sistemlerin dışında, tamamen kişisel kararlarla gelişen bir turizm anlayışının giderek artan bir şekilde talep aldığı görülür.

İndeksimizin genel perspektifinde, tümdengelim metodu benimsenmiş sürdürülebilirlik genel olarak incelenip turizmle bağlantısı kurulmuştur. Rekreasyon ve turizm kavramı açıklandıktan sonra, pek çoğu aynı zamanda boş zaman aktivitesi

olan alternatif turizm türlerinin önemli bir kısmı incelenmiş ve genel geçer bilgiler verilmiştir.

Sürdürülebilirlik ve turizmle olan bağıntısı incelendikten sonra, alanımızın turizm özellikleri tasnifi ve potansiyel analizleri yapılmıştır. Mevcut turizm türleri ve alanda potansiyel teşkil eden turizm türleri, özellikleri ile birlikte gözler önüne serilmiştir.

Tez konumuz direkt olarak alan çalışması niteliği taşımamaktadır. Alanın turizm potansiyelinden ziyade, sürdürülebilir turizm üzerinde durulmaya çalışılmış, Türkiye’de kıyı turizmi ve alpinizmin bu kadar yakın mesafelerde yürütülebileceği ender alanlardan biri olması dolayısıyla, alan konunun somutlaştırılması adına örneklem seçilmiştir. Bu bilgiler ışığında hazırlanan araştırmanın son bölümünde örneklem alanıyla ilgili eksiklikler ve bu eksikliklerin çözümü için önerilerde bulunulmuştur.

Temennimiz araştırmamızın Coğrafya Bilimine küçükte olsa bir fayda sağlaması ve Coğrafyacıların turizm planlamalarında daha etkin rollere sahip olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Alternatif Turizm, Burhaniye, Edremit, Jeoturizm, Edremit Körfezi, Kaz Dağı.

ABSTRACT

SUSTAINABLE TOURISM FROM COASTAL TOURISM TO ALPINISM (EXAMPLE OF BURHANIYE-EDREMİT-KAZ MOUNTAIN)

Süleyman KARĞI

Geography Department

UŞAK UNIVERSITY, SOCIAL SCIENCES INSTITUTE, MAY, 2010

Thesis Advisor: Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA

Alternative Tourism consists of many different tourism types. In accordance with the alternative searches against classic tourism (beach-sand-sun) and demands of this era's people, coastal tourism isn't enough on its own, especially for adventurers.

In our paper, first, the concept of "sustainability" is analysed and talked about declaration, meetings and organizations which cause formation of this concept. The conception that forms the basis of sustainability 'Taking care of next generation's rights' and how this conception impressed the world literature is explained in details.

In later parts, close attention between tourism and geographical elements, especially elements of physical geography, are tried to be formed and in this context, also, relationship between sustainable tourism and various elements, that constitute alternative value in the nature, are showed. The subject of how the organizational roles, which have an effect on tourism, especially associations of government and non-governmental organisations affected or can affect sustainable tourism is studied. Tourist's demands about variety, surely, will cause a variety in tourism market area. In fact, it is seen that with the adventurer tourism concept, individually organised trips are demanded more than trips organised by others and all inclusive price tours day by day.

In general perspective of our index, deductive method is adopted; sustainability is analysed and is related with tourism. After explanation of recreation

and tourism, a significant part of alternative tourism kinds, most of which are also leisure time activities, are analysed and general informations are explained.

After relationship between our subject, sustainability and tourism is researched, classification about tourism characteristics of our field and potential analysis are studied. Present and potential tourism kinds are brought out with their features.

Our thesis subject doesn't sustain quality of fieldwork directly. More than tourism potential of field, sustainable tourism is stressed. As it is one of the rare fields in Turkey where coastal tourism and alpinism are performed such a close distance and to embody our fieldwork, an area sampling is chosen. In concluding section of paper prepared in the light of these informations, shortages of sample area are determined and solutions for these shortages are offered.

We hope that our research will provide advantages to Geographical Sciences and geographers will have more active roles in the planning stages of tourism.

Key Words: Sustainable Development, Alternative Tourism, Burhaniye, Edremit, Geotourism, Edremit Bay, Kaz Mountain.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Süleyman KARĞI'nın "Kıyı Turizminden Alpinizme Sürdürülebilir Turizm (Burhaniye-Edremit-Kaz Dağı Örneği)" başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zahit YILDIRIM

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARAYAMAN

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Cemil YÜCEL

ÖNSÖZ

Turizm multidisipliner bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır. Beşeri istek ve beklentilerin, yeryüzü çekicilikleri ve beşeri eserlerle bütünleşik bir halde pazar payı oluşturması koordinasyonlu yatırım ve tanıtım planlamalarını zorunlu kılar. Coğrafyacı bakış açısı, doğanın potansiyeli ile beşeri isteklerin birleştirilmesi esas alındığında kaçınılmazdır. Ülkemizde ilgili kurumların “Coğrafyacının” aldığı eğitimi değerlendirmesi ve görmezden gelmemesi beklenmektedir.

Araştırmamız sırasında kayda değer pek çok özellik gözlenmiş ve ilgili kısımlarda sunulmuştur. Alan son derece mükemmel bir turizm potansiyeline sahiptir. Tektonik hareketlerle güncel şekline kavuşan Edremit Körfezi ve Kaz Dağı bütünleşik bir görünümde ve birbirini tamamlayan farklı jeomorfolojik birimler olarak dikkat çeker. Uzun yıllardır hâkim olan iklim koşulları, jeolojik çeşitlilik ve tektonizma günümüzde ki jeomorfolojik görünümün oluşmasına neden olmuştur. Kısa mesafelerde, aşırıya ki seçicilikten kaynaklanan, yükselti farkları antropojen etkilerden uzakta kalmış alanlarda pek çok bitki türünün gelişimine imkân tanımıştır. Bu özellikten dolayı alanda pek çok endemik ve nadir bitki türü bulunmaktadır.

Araştırmamızda yardımları olan, Burhaniye - Edremit Belediyeleri ve Burhaniye - Edremit Kaymakamlıkları ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Ayrıca bu araştırmamda bana her zaman yol gösteren Sayın hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hasan KARA'ya ve araştırmam esnasında çeşitli yardımları olan sayın Prof. Dr. Lütfi ÖZAV, Sayın Yrd. Doç. Dr. Selahattin POLAT, Sayın Yrd. Doç. Dr. Basim SAATÇI, Sayın Yrd. Doç. Dr. Yahya KADIOĞLU'na ve Uşak Üniversitesi Coğrafya Bölümünde görevli, tüm bilim insanlarına teşekkürü borç bilirim. Yetişmemde büyük emeği olan Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya ABD'da görevli tüm hocalarıma, ayrıca dökümanter veri elde etmemde göstermiş olduğu yardımseverlik ve paylaşımcı ruhundan dolayı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Talat KOÇ'a ve Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi “Uzaktan Algılama ve Araştırma Merkezi” Müdürü Sayın Yrd. Doç. Dr. Öznur KARACA'ya, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Coğrafya ABD görevlisi Sayın Yrd. Doç. Dr. Şermin TAĞIL ve Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya ABD’da görevli Sayın Prof. Dr. Mustafa MUTLUER’e yardım ve desteklerinden dolayı ayrı ayrı teşekkür ederim. Hayatımın tüm aşamalarında hiçbir zaman desteğini esirgemeyen sevgili annem Sultan KARĞI’ya ve araştırmam sırasında her türlü yardımı benden esirgemeyen sevgili eniştem-teyzem; Mesut-Aysel ALTINTAŞ çiftine ve arazi çalışmalarında hiç yanımdan ayrılmayan M. Emin ALTINTAŞ’a ve ayrıca buradan adını tek tek saymamın mümkün olmadığı sevgili dostlarımıza teşekkür ederiz.

Süleyman KARĞI

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Süleyman KARĞI

Doğum Yeri ve Tarihi: UŞAK/28.05.1985

Lisans Öğrenimi: Atatürk Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Uşak Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetler: “Karahallı (Uşak) İlçesinde Delik Lapyalı Kalker Sökümü ve Çevresel Etkileri”, UJS 2008 Bildiriler Kitabı (Yrd. Doç. Dr. Selahattin Polat ile birlikte).

Deneimler

İş Deneimleri:

- 1- 2004–2005 Eğitim öğretim yılında Erzurum Zübeyde Hanım Yetiştirme Yurdu Gönüllü Öğretmenlik, Öğrenci Yönlendiricisi, Etüt Sorumlusu
- 2- 2006–2007 Erzurum Özel İstiklal Eğitim Kurumları Dershane Bölümü - Coğrafya Öğretmenliği
- 3- 2008–2009 Banaz Şehit Tuncay Durmuş Çok Programlı Lisesi – Kızılcasöğüt Şehit Serdar Uludağ Çok Programlı Lisesi - Coğrafya Öğretmenliği
- 4- 2010 (devam) Cadde Restaurant İnşaat Organizasyon Tic. Ltd. Şti.- Eğitim Danışmanlığı

Yürütülen -Katılan Projeler ve Sertifikalar:

- 1- 2006, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Eğitim ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Bilgisayar Meslek Dalı Eğitim Programları Kurs Sertifikası
- 2- 2008, Discover Scuba Diving With PADI, Lokasyon: Saros KÖRFEZİ, Büyük Kemikli Mevkii, PADI Discover Scuba Diving Experience Dalış Sertifikası,
- 3- 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü CBS ABD, GİS ve Uygulamalı Mapinfo GİS Yazılımı Eğitimi Sertifikası

- 4- 2008, Uşak Üniversitesi Öğrenci Konseyi&Yerel Gündem 21 Gençlik Meclisi, “Uluslararası Kral Yolu İpek Yolu Karum Kültür Etkinlikleri Projesi, Proje Genel Koordinatörü
- 5- 2008, Genç Jeomorfologlar İçin Seminer (ÇOMÜ, UJS), Katılımcı
- 6- 2008, Çanakkale ve Yakın Çevresinde Ekoloji Bilinci Kazandırmak Amaçlı Doğa Eğitimi TÜBİTAK – ÇOMÜ, Proje Katılımcısı
- 7- 2009 TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı O.Ö.A.A.P. Bölge Yarışması, Bilime Katkı Teşekkür Belgesi
- 8- 2009, Doğal Yapı Malzemelerinin Kırsal Meskenlerde Kullanımının Etkileri, TÜBİTAK O.Ö.A.A.Projeleri Yarışması, Proje Danışmanı
- 9- 2009, Kızılcasöğüt ve Yakın Çevresindeki Tarım Arazilerinin Topluşturulmasında Jeomorfolojik Birimlerin Etkisi, TÜBİTAK O.Ö.A.A.Projeleri Yarışması (TÜBİTAK Bölge 2. lik ödülü), Proje Danışmanı

Dernek Üyelikleri:

Doğa Derneği

Adminlik ve Domain Sahipliği:

www.cografyaciyiz.net

www.cografyaciyiz.com

www.cografyaokulu.net

www.jeomorfoloji.org

www.jeomorfoloji.net

İletişim:

e-posta Adresi: suleymankrg@gmail.com

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xviii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xx
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xxi
KISALTMALAR.....	xxii
1.BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN KAVRAMSAL	
ÇERÇEVESİ.....	1
1.1.BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI.....	1
1.1.1.Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı Ve Oluşumuna	
Neden Olan Etkenler.....	1
1.1.2.Sosyo Kültürel Açıdan Sürdürülebilirlik.....	7
1.1.3.Çevresel Sürdürülebilirlik.....	9
1.1.4.Ekonomik Sürdürülebilirlik.....	12
1.2.SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	14
1.2.1.Rio Zirvesi Öncesindeki Gelişmeler.....	14
1.2.2.Rio Zirvesi.....	21
1.2.3.Rio Zirvesi Sonrası.....	26

2. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE ETKİLEŞİMİN ROLÜ.....	37
2.1.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE COĞRAFİ ÇEVRENİN ROLÜ.....	37
2.1.1.Sürdürülebilir Turizmde Jeomorfolojik – Jeolojik Yapının Rolü.....	37
2.1.2.Sürdürülebilir Turizmde Ulaşımın Rolü.....	44
2.1.3.Sürdürülebilir Turizmde İklim Ve Hidrografyanın Rolü.....	46
2.1.4.Sürdürülebilir Turizmde Faunanın - Floranın Rolü.....	49
2.1.5.Sürdürülebilir Turizmde Coğrafi - Özel Konumun Rolü.....	53
2.2.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE ÖRGÜTSEL ROLLER.....	55
2.2.1.Sürdürülebilir Turizmde STK' ların Rolü.....	55
2.2.2.Sürdürülebilir Turizmde Hükümetlerin Rolü.....	57
2.2.3.Sürdürülebilir Turizmde Uluslararası Örgütlerin Rolü.....	58
2.3.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE BEŞERİ FAKTÖRLERİN ROLÜ	60
2.3.1.Sürdürülebilir Turizmde Turistin Rolü.....	60
2.3.2.Sürdürülebilir Turizmde Yerel Halkın Rolü.....	62
2.3.3.Sürdürülebilir Turizmde Ekolojik Yaklaşımın Rolü.....	63
2.3.4.Sürdürülebilir Turizmde Tesisleşmenin Rolü.....	67
2.3.5.Sürdürülebilir Turizmde Folklorik Değerlerin Rolü.....	68
3. BÖLÜM: TURİZMLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	70
3.1.TURİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	70
3.2.REKREASYON VE TURİZMİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	73
3.2.1.Rekreasyon Türleri.....	77
3.2.1.1.Kırsal Rekreasyon.....	77
3.2.1.2.Şehirsal Rekreasyon.....	79
3.2.2.Kıyı Turizminden Alpinizme Bazı Turizm Türleri.....	80
3.2.2.1.Kıyı Turizmi.....	80
3.2.2.2.Yat Turizmi.....	82

3.2.2.3.Kurvaziyer Turizmi.....	83
3.2.2.4.Su Altı Dalış Turizmi.....	84
3.2.2.5.Akarsu-Rafting Turizmi.....	86
3.2.2.6.İpek Yolu.....	87
3.2.2.7.Karayolu Seyahati Turizmi.....	89
3.2.2.8.İnanç Turizmi.....	89
3.2.2.9.Olağanüstü Doğa Olaylarını İzleme.....	90
3.2.2.10.Av Turizmi.....	92
3.2.2.11.Golf Turizmi.....	94
3.2.2.12.Üçüncü Yas Turizmi.....	95
3.2.2.13.Gençlik Turizmi.....	97
3.2.2.14.Kongre Turizmi.....	98
3.2.2.15.Mağara Turizmi.....	99
3.2.2.16.Atlı Doğa Gezisi.....	102
3.2.2.17.Agro Turizm.....	103
3.2.2.18.Kültür Turizmi	105
3.2.2.19.Bungee Jumping.....	107
3.2.2.20.Kış Turizmi.....	108
3.2.2.21.Sağlık Turizmi.....	111
3.2.2.21.1.Termalizm.....	111
3.2.2.21.2.Klimatizm.....	113
3.2.2.22.Kuş Gözetleme Turizmi (Ornitoturizm).....	114
3.2.2.23.Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği.....	114
3.2.2.24.Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi.....	115
3.2.2.25.Karavan Turizmi.....	117
3.2.2.26.Parapente – Yamaç Paraşütü Turizmi.....	118
3.2.2.27.Yayla Turizmi.....	119
3.2.2.28.Alpinizm.....	120

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ BULGULAR

VE VERİLER.....123

4.1.ARAŞTIRMA ALANININ FİZİKİ COĞRAFYA

ÖZELLİKLERİ.....123

4.1.1.Jeolojik Yapı.....	123
4.1.1.1-Paleozoik.....	123
4.1.1.2.Mesozoik.....	124
4.1.1.3.Tersiyer.....	126
4.1.1.4.Kuarternler.....	127
4.1.2.Jeomorfolojik Özellikler.....	128
4.1.2.1.Yüksek Alanlar.....	129
4.1.2.2.Birikinti Koni Ve Yelpazeleri.....	133
4.1.2.3.Ova Alanı.....	134
4.1.3.İklim Özellikleri.....	135
4.1.3.1.Sıcaklık.....	136
4.1.3.2.Sıcaklık Değişimleri.....	138
4.1.3.3.Basınç Ve Rüzgarlar.....	140
4.1.3.4.Nemlilik ve Yağış.....	142
4.1.3.5.Bulutluluk ve Güneşlenme	146
4.1.4.Bitki Örtüsü Özellikleri.....	148
4.1.5.Toprak Türleri ve Özellikleri.....	153
4.1.5.1.Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları.....	154
4.1.5.2.Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları.....	154
4.1.5.3.Rendzinalar.....	155
4.1.5.4.Kolüvyal Topraklar.....	155
4.1.5.5.Alüvyal Topraklar.....	156
4.1.5.6.Hidromorfik Alüvyal Topraklar.....	157
4.1.5.7.Sahil Kumulu.....	158
4.1.5.8.Irmak Taşkın Yatakları.....	158
4.1.6.Hidrografya Özellikleri.....	158
4.1.6.1.Akarsular	160
4.1.6.2.Yeraltı Suları	165

4.2.ARAŞTIRMA ALANININ BEŞERİ COĞRAFYA

ÖZELLİKLERİ.....	169
4.2.1.Tarihi Gelişimi.....	169
4.2.2.Nüfus Gelişimi.....	173
4.2.2.1.Miktar-Artış.....	173

4.2.2.2.Şehirsel-Kırsal Nüfus.....	176
4.2.2.3.Cinsiyete Göre Dağılım.....	180
4.2.2.4.Nüfus Yoğunluğu.....	181
4.2.2.5.Nüfus Hareketleri.....	182
4.2.2.6.Yükselti Basamaklarına Göre Nüfus Dağılışı.....	184
4.2.3.Tarım ve Hayvancılık.....	188
4.2.3.1.Tarım	188
4.2.3.2.Hayvancılık.....	193
4.2.4.Sanayi.....	196
4.2.5.Ulaşım.....	198

4.3.ARAŞTIRMA ALANINDA TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ

VE MEVCUT TURİZM TÜRLERİ.....199

4.3.1.Çekicilikler.....	199
4.3.1.1.Doğal Çekicilikler.....	199
4.3.1.2.Beşeri Çekicilikler.....	206
4.3.1.2.1.Kaya Oyma Anıtları–Sunaklar–Kutsal Yerler	211
4.3.1.2.2.Camiler.....	213
4.3.1.2.3.Kiliseler.....	215
4.3.1.2.4.Hamamlar.....	215
4.3.1.2.5.Mezarlıklar.....	216
4.3.1.2.5.Türebeler.....	218
4.3.1.2.6.Önemli Sit Alanları.....	219
4.3.1.2.7.Diğer Beşeri Çekicilikler.....	222
4.3.2.Araştırma Alanının Turizm Potansiyeli.....	223
4.3.2.1.Turizm İşletmeli ve Yatırım Belgeli Tesisler.....	223
4.3.2.2.Belediye Belgeli Tesisler.....	224
4.3.2.3.Kamu Kampları Ve Kamping Alanları.....	227
4.3.2.4.Turizm Seyehat Acentaları.....	227
4.3.2.5.Yerel Etkinlikler.....	228
4.3.2.6. Turist Sayısı	229
4.3.3.Alandaki Mevcut Turizm Türleri.....	230
4.3.3.1.Kıyı Turizmi.....	233
4.3.3.2.Kültür Turizmi.....	234

4.3.3.3.Sağlık Turizmi.....	234
4.3.3.4.Av Turizmi.....	237
4.3.3.5.Yat Turizmi.....	238
4.3.3.6.Alpinizm.....	238
5. BÖLÜM: ELDE EDİLEN BULGULARIN COĞRAFI	
PERSPEKTİFLE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	240
5.1.Bütüncül Bir Yaklaşım İçin Coğrafi Perspektifin	
Gerekliliği.....	240
5.2.Bulgulara Bağlı SWOT Analizi.....	242
5.3.Sonuç ve Değerlendirme.....	244
KAYNAKÇA	248

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Dünya Yaban Hayatından Geriye Kalanlar50
Tablo 2.	Türkiye Tarım Arazileri Kullanım Durumları.....52
Tablo 3.	Kitle Turizmi, Ekoturizm Karşılaştırması66
Tablo 4.	Başlıca Turizm Şekilleri Ve Bunları Belirleyen Kriterler71
Tablo 5.	Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı72
Tablo 6.	Yıllara Göre Ortalama Haftalık Çalışma Saatleri74
Tablo 7.	Ükelere Göre Çalışma Saati, Tatil Süresi, Emeklilik Yaşı76
Tablo 8.	Uluslararası Nehir Zorluk Dereceleri87
Tablo 9.	Türkiye Kış Turizm Merkezleri Kapasiteleri110
Tablo10.	Araştırma Alanında Ortalama ve Mutlak Ekstrem Sıcaklıklar137
Tablo 11.	Araştırma Alanında Termik Dönemler Ve Süreleri138
Tablo 12.	Araştırma Alanı Ortalama, En Yüksek, En Düşük Basınç Ve Genlik Değerleri141
Tablo 13.	Araştırma Alanındaki Ortalama Bağıl Nem Ve Su Buharı Basıncı143
Tablo 14.	Araştırma Alanının Ortalama Aylık Ve Yıllık Yağış Değerleri, Mevsimlik Yağış Oranları144
Tablo 15.	Araştırma Alanının Erinç'in Yağış İndisine Göre Aylık Ve Yıllık İndis Değerleri144
Tablo 16.	Ayvalık, Burhaniye, Edremit Bulutlu Günler Sayısı146
Tablo 17.	Araştırma Alanı Radyasyon Ve Güneşlenme Özellikleri147
Tablo 18.	Araştırma Alanındaki Ortalama Bulutluluk Ve Açık Kapalı Günler Sayısı148
Tablo 19.	Alandaki İçme Suyu Sondaj Kuyuları Debi, Derinlik, Su Kalitesi Ölçümleri.....166
Tablo 20.	Araştırma Alanındaki Toprak-Su Kooperatiflerinin Suladığı Toprak Miktarı168
Tablo 21.	Araştırma Sahası Ve Yakın Çevresinin 1927–2000 Yılları Arası Nüfusu.....173
Tablo 22.	Araştırma Sahasındaki Yerleşmelerin Nüfus Sayım Yılları İtibariyle Toplam Nüfus Artış Oranları.....174
Tablo 23.	Araştırma Sahasında Toplam Şehirselle ve Kırsal Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Değişimi.....177
Tablo 24.	Araştırma Sahasında Kırsal Ve Şehirselle Nüfusunun Sayım Dönemleri İtibariyle Artış Oranları (%)178
Tablo 25.	Nüfus Sayım Yıllarına Göre Toplam Şehirselle Ve Kırsal Nüfus179
Tablo 26.	ADNKS Sonuçları 2007–2008 Cinsiyet Oranlarına Göre Şehirselle-Kırsal-Toplam Nüfus Dağılımı Ve Değişimi.....180
Tablo 27.	Araştırma Alanının Nüfus Yoğunluğu181
Tablo 28.	Araştırma Sahasında ki Yerleşmelerin Yükselteleri ve Nüfusu (2008)186
Tablo 29.	Araştırma Alanının Toprak Kullanımı Durumu189
Tablo 30.	İlçe Bazında Sululu Arazi Kullanımı (da)189
Tablo 31.	Sulanan Sulanmayan Toplam Kapalı Meyve Bahçeleri (da)190
Tablo 32.	Alanda Yetiştirilen Taş Çekirdekliiler191
Tablo 33.	Alanda Yetiştirilen Sert Kabuklular192
Tablo 34.	Alanda Yetişen Yumuşak Çekirdekliiler ve Turunçgiller192
Tablo 35.	Alanda Yetişen Üzümsü Meyveler.....193
Tablo 36.	Alandaki Hayvan Varlığı194
Tablo 37.	Burhaniye'de Bulunan Turizm İşletmeli Ve Yatırım Belgeli Tesisler224

Tablo 38.	Edremit'te Bulunan Turizm İşletme Ve Yatırım Belgeli Tesisler.....	224
Tablo 39.	Burhaniye'de Bulunan Belediye İşletmeli Turizm Tesisleri	225
Tablo 40.	Edremit'de Bulunan Belediye İşletmeli Tesisler	226
Tablo 41.	Araştırma Alanında Bulunan Kamping Alanları	227
Tablo 42.	Araştırma Alanında Yer Alan Seyehat Acentaları	228
Tablo 43.	Araştırma Alanında Yapılmakta Olan Yerel Etkinlikler	229
Tablo 44.	1986-2007 Yılları Arası Ülkemize Gelen Yabancı Turist Sayısı	231
Tablo 45.	Bulgulara Bağlı SWOT Analizi	243

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Sürdürülebilir Gelişme Sistemi	3
Şekil 2.	Sürdürülebilir Gelişme Stratejilerinin Sistemik Çerçevesi	4
Şekil 3.	Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişiminde Uluslararası Süreç Ve Deklarasyonlar	19
Şekil 4.	Sürdürülebilir Kalkınma Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi	36
Şekil 5.	Macera Turizminde Çeşitlilik	44
Şekil 6.	1996–2008 Yılları İtibariyle Turizm Gelir Ve Giderleri	73
Şekil 7.	Turizmin Sınıflandırılması	75
Şekil 8.	Kentsel Alan Çevresindeki Rekreasyon Alanları	80
Şekil 9.	Türkiye Kış Sporları Merkezleri	109
Şekil 10.	Araştırma Alanının Jeoloji Haritası.....	125
Şekil 11.	Sahilden Madra Granitik Kütlesine Doğru Uzanan Örtülü Fay	131
Şekil 12.	Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası.....	132
Şekil 13.	Araştırma Alanında Ortalama Sıcaklığın Yıllara Göre Değişimi(1970-2000).....	140
Şekil 14.	Ayvalık- Burhaniye-Edremit Ortalama Yağış	143
Şekil 15.	Araştırma Alanı Mevsimsel Ortalama Yağış Grafiği (mm)	145
Şekil 16.	Araştırma Sahasında Yağışlı Gün Sayısı	145
Şekil 17.	Alandaki Ortalama Bulutluluk	147
Şekil 18.	Araştırma Alanının Hidroğrafya Haritası.....	161
Şekil 19.	Araştırma Alanının Lokasyonu.....	170
Şekil 20.	Araştırma Sahası Ve Yakın Çevresinin 1927–2000 Yılları Arası Nüfusu	174
Şekil 21.	Araştırma Alanındaki Yıllık Nüfus Artışı	175
Şekil 22.	Nüfus Sayım Yıllarına Göre Toplam Şehirsel Ve Kırsal Nüfus	179
Şekil 23.	2007-2008 Cinsiyet Oranlarına Göre Şehirsel- Kırsal Nüfus Dağılımı Ve Değişimi	181
Şekil 24.	Araştırma Alanında Yükselti Basamaklarına Göre Nüfus Dağılımı	187
Şekil 25.	Araştırma Alanında Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmelerin Dağılımı	187
Şekil 26.	Antandros Antik Kentinin Kronolojisi	222

FOTO LİSTESİ

Foto 1.	Kaz Dağına Endemik İki Tür: a- Truva Meşesi b- Kaz Dağı Göknaarı	152
Foto 2.	Karınca Dere (Burhaniye) Alt Mecrada Karasal ve Deniz Ortamı Çökelleri	163
Foto 3.	Kapilarite İle Tuzlanmış Topraklar (Orjan Köprü yakını Burhaniye)	167
Foto 4.	Araştırma Alanında Zeytin Tarımının Yanı Sıra Sebze Tarımında Yapılmaktadır Burhaniye Seklik Tepe Mevkii).....	190
Foto 5.	Kaz Dağından Genel Bir Görüntü (Arka Kısımda Edremit Şehri Görünmekte).....	203
Foto 6.	Ören Plajı (Burhaniye)	204
Foto 7.	Küçükkuyu (Çanakkale) İlçesinden, Edremit'e Doğru Kaz Dağının Güneyinde Sıralanmış Yerleşmeler Ve Plajlar	205
Foto 8.	Dutluca Köyü Ve Arka Kısımda Madra Dağı Etekler	207
Foto 9.	Şarköy (Burhaniye)'den Genel Bir Görünüm	208
Foto 10.	Taylıeli (Burhaniye) Köyünden Kaz Dağına Doğru Genel Görünüm	209
Foto 11.	Burhaniye Hisarköy'de Yer Alan Hisar Tepe'den Çevrenin Genel Bir Görünümü	210
Foto 12.	Madra Dağı'nı Eteklerinde Subvolkanik Kayaçların Aşınması İle Oluşmuş Turistlerin Dikkatini Çeken Doğal Bir Çekicilik; Deliktaş	211
Foto 13.	Şahinler Camiden a-Vaaz Kürsüsünün Yanındaki Duvardan Görünüm, b-İç Kubbeden Bir Görünüm, c-Köyün Girişindeki Mezarlığın İç Kubbedeki Minyatürü, e- Minberden Cami İçinin Genel Bir Görünümü	215
Foto 14.	Şahinler Köyü Mezarlığı.....	217

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CLIA	: Uluslararası Kurvaziyer Birliği
cP	: Continental Polar
cT	: Continental Tropikal
DSİ	: Devlet Su İşleri
FAO	: Gıda Tarım Teşkilatının
FEE	: Ulusal Çevre Eğitimi Vakfı
G21	: Gündem 21
IFTO	: Tur Operatörleri Uluslar arası Federasyonu
IHA	: Uluslararası Otelciler Birliği
IHEI	: Uluslararası Oteller Çevre Girişimi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IUCN	: Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PATA	: Pasifik Asya Seyehat Birliği
SG	: Sürdürülebilir Gelişme
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WB	: Dünya Bankası
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü

WTTC	: Dünya Seyahat Ve Turizm Konseyi
WTTERC	: Dünya Seyahat Ve Turizm Çevre Araştırmaları
YG21	: Yerel Gündem 21
YY	: Yüzyıl

1.BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

1.1.1.Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı Ve Oluşumuna Neden Olan Etkenler

Sürdürülebilirlik kavramsal olarak ilk kez 1970' lerde kullanılmaya başlanmış "Uluslararası Doğa Ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği" (IUNC)' nin hazırladığı "Dünya Koruma Stratejisi" nde geçmiştir. Dünya çapında yaygın olarak ise, Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm şehrinde yapılan, Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'ndan sonra kullanılmaya başlanılmıştır. 6 Haziran "BM Dünya Çevre Gününe" adını vermesi dışında hatırlanmakta güçlük çekilen bu konferansın temel çıktısı olan "Stockholm Bildirgesi'nde" çevrenin "taşıma kapasitesine" dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklar arası doğa sahipliği aktarımını temel amaç edinen, ekonomik ve sosyal gelişmenin habitat ile bağlantısını kuran, kalkınma sürecinde çevrenin gözetilmeksizin yapılan işlerin gelecek kuşakların yaşamını çalmak olduğu düşüncesi ile hareket ederek, sürdürülebilir kalkınma kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur. Sürdürülebilir kalkınma konusunda katılımın önemi işlenmiş fakat ifade olarak zayıf bir şekilde yer bulmuştur (Emrealp, 2005).

1972'de Stockholm konferansında alınan kararların ne ölçüde uygulandığının değerlendirilmesi ve akabinde küresel ölçekte çevre ve kalkınma sorunlarının tanımlanması ve çözümlerine yönelik stratejiler üretmek amacıyla 1983'de "BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" oluşturulmuştur. Çalışmalar her geçen gün ivme kazanmış ve 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" konulu rapor yayınlanmıştır. Komisyon başkanı Gro Harlem Brundtland'ın aynı dönemde Norveç Başbakanı olması ile sağlanan politik, yaptırımcı güç bu raporun aynı zamanda "Brundtland Raporu" olarak isimlendirilmesine yol açmıştır.

Bu rapor sürdürülebilir kalkınmayı zengin bir içerik kazandırmakla kalmayarak, hayata geçirilmesi ile ilgili bir takım temel taşları oluşturmuştur. Fakat bu rapor katılım konusunda yine beklenileni verememiştir. Raporla kentsel sorunların çözümü için geliştirilen yöntemler arasına yerel yönetimleri güçlendirmek başlığında, yerel yönetimlere atfedilen rolün merkezi yönetimle sınırlı kalmayarak yerele kadar indirilmesi amaçlanmış bu sayede uygulamaların yürütülebilirliğinin daha kolay olması sağlanmıştır. "aktif vatandaşlık" dediğimiz katılım ilkesi ile yerel yönetimin eksikliklerini gidermeyi hedeflemiştir. Rapor yerel yönetimi seçen halkın yerel yönetimde gördüğü eksikliklere müdahil olmasını daha etkin bir hale getirmeyi

amaçlamıştır. “Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği” (IUCN) tarafından 1980 yılında yayınlanan Dünya Korumacılığı Stratejisi, 1987 yılındaki Brundtland Raporu, dönemin strateji ve ilke bütünlüğünü oluşturan örgütlü baskı grubu eylemleridir. Bu ve benzeri diğer uluslararası örgütler sürdürülebilirlik için:

- 1- Bütüncül planlama ve strateji geliştirme,
- 2- Temel ekolojik süreçleri koruma
- 3- İnsan mirasını ve biyoçeşitliliği koruma,
- 4- Verimliliğin uzun bir döneme yayılmasına ve gelecek kuşaklara ulaşmasına izin veren büyüme modelleri,
- 5- Ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arasında denge,
- 6-Uluslararası haklar ile olanaklar arasında denge gibi ilkeleri benimsemişlerdir (Sarkım, 2007).

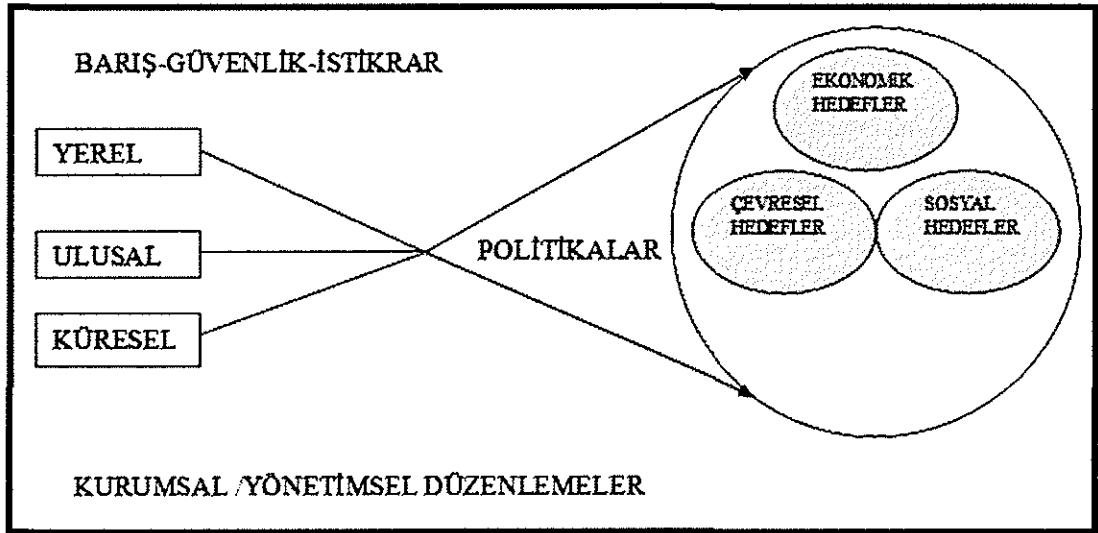
Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkışı küresel düzeyde, çevresel problemlerin, yoksulluk ve kaynakların adaletsiz dağılımının ve insanların sağlıklı bir gelecek hakkındaki kaygılarının artmasının bir sonucudur.

Sürdürülebilir kalkınma, temel çevresel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin ve bu hizmetlerin dayandığı ekolojik ve toplum merkezli sistemlerin varlığını tehdit etmeksizin, herkese sunulabildiği kalkınma olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma, yaşayan ve gelecekte yaşayacak tüm insanların, mevcut çevresel sınırlar dâhilinde, sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarını sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim tarzlarındaki değişimlerle ilgilidir (Emrealp, 2005, s. 14).

Sürdürülebilir kalkınma, iktisadi gelişme sürecinin çevre kirlenmesi, doğal kaynakların tüketilmesi gibi sorunlara yol açtığı fark edilmesi üzerine, bugünün iktisadi büyüme ve kalkınması gerçekleştirilirken, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilmelerine olanak tanınması için özellikle yenilenemez kaynakların kötü kullanımından kaçınılması gereği üzerinde duran bir kalkınma anlayışıdır (Türk Dil Kurumu[TDK], İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004).

Sürdürülebilirlik, çevre biliminin, insanın gelişiminin ve kaynakları kullanımının merkezi temasıdır. Sürdürülebilirlik fikri birçok yöne sahip olsa da, merkezi fikir bizim kaynaklarımızı dengeli kullanmamız gerektiğidir. Kaynaklar ve doğal hayatı kolaylaştıran şeyler (yabani hayat, doğal güzellik ve açık alanı içeren) korunmalıdır. Böylece gelecek kuşaklar en azından bizim kadar sağlıklı ya da mutlu yaşayabileceklerdir (Keleş, 2006).

Sürdürülebilirlik, ekonomiye dahil edilen herhangi bir kaynağın miktarında azalma olmaksızın devamının sağlanabilmesidir. Ancak doğal olarak kalkınma sürdüğü müddetçe, hem doğal kaynakların hem de insan kaynaklarının miktar ve bileşimlerinde, artan nüfusun ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda değişimler meydana gelecektir. Bu durumda sermayeye yapılan yatırımların değeri, kullanılan doğal kaynakların değerine en azından eşit olmalıdır ki kalkınma sürdürülebilir olsun (Mahir, 1990).

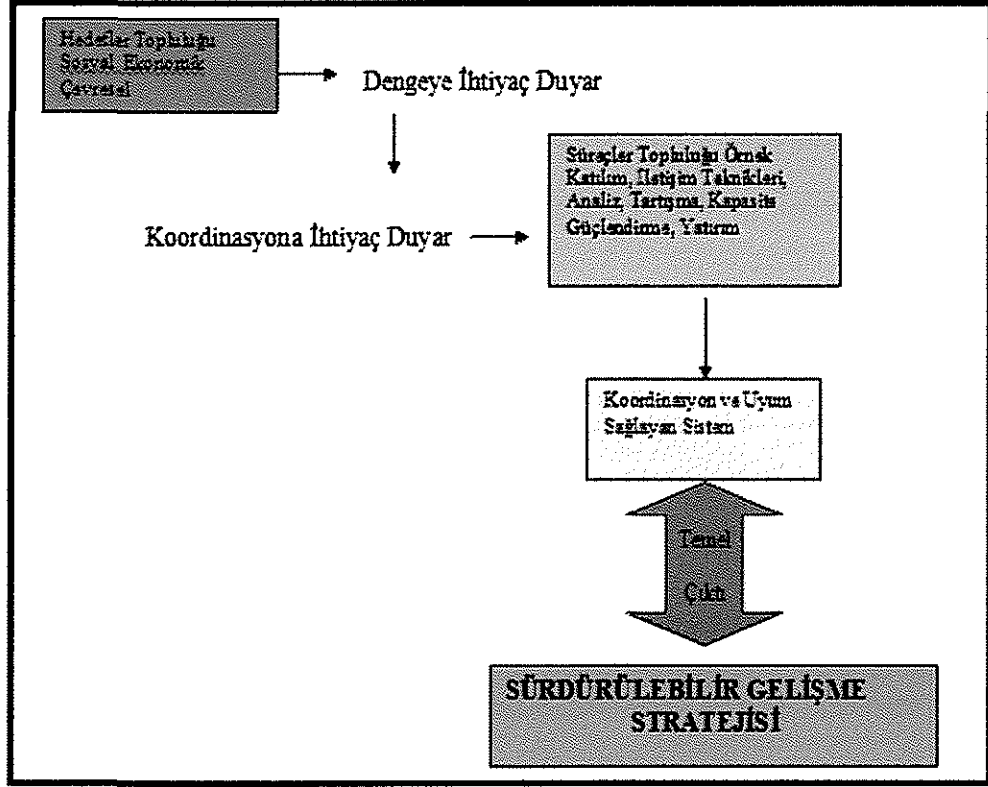


Şekil 1: Sürdürülebilir Gelişme Sistemi

Yapılan birçok sürdürülebilirlik tanımı insanların kullandığı kaynaklar ile insanlar arasındaki ilişkiden doğmuştur. Wimberly 1993 yılında yaptığı tanımda sürdürülebilirliği, bir toplumda bulunanlara yiyecek, giyecek ve ihtiyaçları olan diğer doğal ve sosyal kaynakları sağlamak, şimdiki ve gelecek kuşaklar için gerekli kaynakların korunmasını gerçekleştirmek şeklinde tanımlamıştır (Sarkım, 2007).

Yapılan tanımlar birbirinden farklı olsa da hepsinde de insan ve çevre arasındaki ilişki, bağlantı ele alınmaktadır. İnsanlar hayatlarına devam ederken doğa ve çevre ile iç içe sürekli ilişki içinde olduğundan her faaliyet çevreyi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Bu yüzden sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için çevre ve insan arasındaki etkileşimin olumlu olması gerekir. İnsan hayatının devamı için gerekli olan tüm ihtiyaçlar doğadan ve çevreden karşılanmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşılanırken bilinçsizce ve aşırı tüketim yapılırsa, kaynaklar tahrip edilirse, bu kaynaklar kısa bir süre sonra kullanılamaz hale

gelecektir. Bu durumda hem şimdiki kuşaklar hem de gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama olanağı ortadan kalkacaktır (Sarkım, 2007)



Şekil 2: Sürdürülebilir Gelişme Stratejilerinin Sistemik Çerçevesi

Sanayileşmenin teknolojik gelişmelerle itici bir güç olduğu yıllardan 1970’li yıllara kadar geçen sürede yerel ölçekli bakış açısı, gelişme sürecinde, çevresel sorunları katlanılması doğal sonuçlar olarak nitelendirirken, bu yaklaşımı simgeleyen stratejide “tepki ve tedavi (react and cure) “olarak tanımlanmaktaydı. Önce gelişmenin bir gereği olduğu iddia edilen kirlilikler yaratılacak daha sonra bu sorunlara karşı önlem alınıp, tedavi yoluna gidilecektir (Özer,1995, s.21). Günümüzün ekonomik uygulamaları beraberinde ekolojik ve sosyal gelişme süreçlerini zayıflatma eğilimi göstermekte, bu süreçlerin insan faaliyetleri ile kesintiye uğrayarak engellenmesi insan topluluklarının yaşayabilirliklerine ve yaşamın niteliğine büyük zarar vermektedir (Yerel Gündem 21 [YG21] Planlama Rehberi, 1999, s.1).

Günümüzde gezegenimizin insan yaşamını devam ettirebilme kapasitesinin dış sınırlarında yaşıyoruz. Gezegenimizin, geçmişte bir takım yaklaşımlarla sonsuz kaynaklara sahip olduğu düşünülerek hareket edilmiş olunabilir. Farklı coğrafyalarda

bulunan farklı kaynaklar orada yaşayan insanların bu kaynakları sonsuz olarak algılamasına neden olmuş olabilir. Örneğin ekvatorial ormanlarda yaşayan ilkel bir kabile dünyanın her yerinin ağaçlarla kaplı olduğunu ve bu ağaçların hiçbir zaman yok edilemeyeceğini düşünebilir.

Günümüzde iletişimin küresel olguları oturma odalarımıza kadar taşıyacak şekilde gelmesi ile dünyanın sınırsız kaynaklara sahip olmadığı ve özellikle hassas bazı noktalarında bu sınırın aşıldığının farkındayız. Çevre sorunları insanlığın eski çağlardan beri boğuştuğu sorunlardandır. Geçmişte insanlık daha çok doğal afetlerin yol açtığı sorunlarla boğuşurken günümüzde ise daha çok beşeri kökenli afetlerle bu mücadelesini devam ettirmektedir. Tarih boyunca yapı ve şekil bakımından farklı olsa da, doğal kaynak tahribatı, insanın kendini doğadan üstün görmesi zaten kıt olan bir takım kaynakları, nereden en yüksek seviyede elde ederim kaygısı ve güç ihtirasını cevaplama gibi sebeplerden neden-sonuç ilişkileri bakımından çoğunlukla insan aleyhinde sonuçlanmıştır. Bu sonucun temeli ben merkezîyetçi anlayış, benim akrabam, hemşerilerim, arkadaşlarım, vatandaşım, ırkım vs. gibi doğadaki var olan çeşitliliğe aykırı tek düzeni öne çıkaran bir düşünce tarzıdır.

Doğal işleyişle zıt bir takım beşeri olgular ve özellikle kapitalizm her şeye rağmen bu anlayışı, kapitalist ifadeyle “girişimci ruhu” her yere eşit olarak dağılmamış kıt kaynakları günün teknolojisini en son haddine kadar kullanarak işlemeye, mümkünse fizik kuralları arasında yer alan “maksimum düzensizlik, minimum enerji” ilkesi doğrultusunda işlettiği yeri, kaynakları, bölgeyi sömürür ve katledercesine işler, yeni kaynaklara yönelir. Bilinen astrofiziki verilere göre herhangi bir gezegende, sistemler arasında bizimkine benzer üretici- tüketici- ayrıştırıcıların bir arada ve birbirine bağımlı yaşadığı bir gezegen yoktur (Özdilek, 2008).

Kozmograflar gezegenimizde ki sistem gibi bir sistem bulmanın çok zor olduğunu belirtmekte, öyleyse tek çaremiz çevre ile barışık yaşamaktan geçerkî, yaşamazsak bundan zarar göreceğî yine kendimiz olacağız. İnsan doğaya verdiği zararı kendinden uzak görse de esasen habitatına zarar verir. Habitatın zarar görmesi doğanın zarar görmesi gibi görünse de, insanın doğayı tahribatı jeolojik süreçte incelenen, en küçük kökten değişimin (Meteor çarpması, kıtalar arası fay aktiviteleri, küresel ölçekte volkanik erüpsiyonlar vs.) yanında bile daha küçük etkiler doğuracaktır. Bu etkiler insan neslinin yok olmasına da, beşeri gelişiminin ters yöne dönmesine de sebep olabilir. Nitekim Malthus gibi bir takım teorisyenler, insan

nüfusunun artması ile meydana gelebilecek bir takım senaryoları sıklıkla gündeme getirmişlerdir ve halen getirmektedirler. Fakat doğada değişik jeolojik zamanda yaşananlar, hiçbir beşeri yıkımla kıyaslanamayacak sonuçlar doğurmuştur. Doğal seleksiyonla kimi türler yok olmuş, kimi türler ilk kez varolmuş, bazı türler yeni değişen koşullara evrimleşerek karşı koymuşlardır. Kanımızca milyar dolarlar harcanarak üretilen rehabilitasyon projeleri ile doğadaki “Mevcut türler mutlaka korunmalıdır!” anlayışı doğal seleksiyona ters bir yaklaşımdır. Doğru olan ise pozitif ve negatif müdahaleden kaçınmaktır. Bu yönde sivil toplum baskısı oluşturmaktır.

Jeolojik süreçte mevcudiyetleri yok olmuş pek çok floristik ve faunistik canlı bunlara en güzel örnektir. Hatta mevcut delillerle yeryüzünde 3,5 milyar yıldan daha yaşlı kayaç bulunmamaktadır. Bugünkü bilgilere göre gezegenimizde 1,5 – 1,7 milyon civarında canlı türünün yaşadığı bilinmektedir. Boyları ve yaşam koşulları çok değişken olan canlılardan hiçbiri yaşantısını tek başına sürdüremez. Genelde abiyotik çevresel faktörlerle ve diğer canlılarla etkileşim içindedirler. Diğer bir deyişle, türler kendi aralarında kurdukları karşılıklı ilişkiler sonucu birbirlerine bağlanmışlardır ve çoğu zaman özel olarak tanımlanan belli toplu birimleri oluşturmuşlardır (Kocataş, 2006).

Kommunite; Belirli çevresel koşullara sahip bitkisel ve hayvansal canlıların bir araya gelmesiyle oluşan topluluk. Bir diğer ifadeyle mekân + canlı = düzen üçleminden oluşan terminolojik ifadedir. Bu birlikler yaşam zincirinin temel taşıdır ve kırılmaya uğradığında evrimleşme ve yenilenme eğilimine girerler, şayet başarılı olmazsa kommuniteler yerini alır. Evrende her şey bir uyum ve düzen içinde bulunmakta, sistemler ve mevcudiyet sürekli değişmektedir. Bu değişim bazen evrim yoluyla olurken, bazen de yeni türlerin yaratılması ile olmaktadır. Sürdürülebilirlikte göz önünde tutulması gereken temel prensip ise; Zarar verme! Doğa kendi dengesini müdahalesiz olarak kurmaya haizdir.

Odak nokta olarak, yaşarken ve gelişirken doğayı korumayı, gelecek nesillerden çalmamayı amaç edinen bu kavram turizm, gelişme, şehirleşme gibi ayrı bir takım kullanımlara tabi olsa da, esasen hepsi birdir. Beşeri sistemler, toplumsal gelişimle paralel ilerler. Her çağın popüler yaklaşımları sonraki çağda önemini yitirebilir. Nitekim politik sistemler olarak klanlarla yönetilen insanlık, sonrasında örgütsel yapılar kurarak şehirleşme sürecine doğru ilerlemiş, ardından küçük krallıklar, sonrasında imparatorluklarla yönetilmeye her gün gelişen ve değişen fikri akımlarla imparatorluklardan sonra ulus devletlerine doğru ilerlemiş daha sonrasında

ise demokratik devletlere doğru bir gelişim göstermiştir. Bu gelişim tüm dünyada aynı olmayıp toplumlar arası göreceli bir durum arz etmektedir.

Doğaya karşı değişen insan düşüncesinin günümüzde ulaştığı yaklaşım sürdürülebilir kalkınma olarak ifade bulur ve iki kısma ayrılabilir. Birinci kısım, eşitlik ve sosyal adaleti kapsayan sosyal sorunların oluşturduğu, yeryüzünün taşıma kapasitesi ile ilgili sorunlarla da sürdürülebilirlik, diğeri ise ekolojik bozulmalar veya taşıma kapasitesi için gerekli olan sürekli ekonomik büyümeyle ilgili olan gelişmedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere birbirine bağlı olan ve farklı açılardan ele alındığında farklı anlamlar yüklenebilen geniş kapsamlı bir kavramdır (<http://www.greencrossinternational.net/index.php>, 10.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Çağımızda sonuna doğru yaklaşan beşeri bir sistemin, sınır, hükümet, toplum, birey hakkı ve yaşama eşitliği tanımayan stratejilerin ve düşünce tarzının habitatda oluşturduğu rehabilitesi mümkün olmayan yıkımlar gerçekleşmiştir. Kanımızca, kapitalist düşünce karşısında gücünü bireylerden ve bireyler topluluğu olarak isimlendirdiğimiz toplumdan alan bir düşünce tarzının resmileşme ve prosedürleşme sürecini “sürdürülebilirlik” kavramı ve bu kavramın çerçevesinde gerçekleşen bir takım konferans, toplantı, deklarasyonlarda görmekteyiz.

1.1.2.Sosyo Kültürel Açıdan Sürdürülebilirlik

Toplumun temel taşı olan bireylere dayanmayan fikri akımlar ve yasalar bir müddet sonra ya sönecek ya da tepki ile karşılanacaktır. Sürdürülebilirlikte toplumdan destek bulmadığı ve topluma kavratılmadığı sürece sadece prosedür olarak kalacak ve pratik uygulamaya geçemeyecektir. Türkiye, çevre korunumu adına pek çok uluslar arası sözleşmeye imza koymuştur fakat henüz bu imzalanan sözleşmeler halka kadar götürülemedi, belirli bir takım çevrelerin tekelinde kalmıştır. Zaten bilinen bir takım sorunlar lüks toplantılarda görüşülmekte ve eyleme yönelik çok fazla uygulama görmemekteyiz. İzmir’in, Ankara’nın, İstanbul’un kenar mahallelerinden geçen bir dere yatağı gözlemlendiği takdirde anlatmak istediklerimiz net olarak anlaşılacaktır. Bırakın çevrenin korunumu, kendi arka bahçesini bile koruma bilincinden uzak pek çok bireyin olduğu görülecektir. Sanayi atıkları hiçbir arıtmaya tabi tutulmadan nehirlerle, göllere, denizlere salınmakta buna rağmen sivil toplum tepkileri ancak bazı yerlerde kendini göstermektedir.

Birey olarak tek bir insanın gücü, en basit olarak; beslenme ihtiyacını karşılamaya yetmeyecektir. Örneğin insanın bir miktar buğdayla yaşamını sürdürebileceğini kabul etsek bile, yine de bu buğdayın öğütülüp un haline getirilmesi, hamur yapılması ve pişirilmesi gerekiyor. Bu üç işi yapabilmek için ise birçok eşya ve aletler için de demircilik ve çömlekçilik gibi ustalıklara ihtiyaç vardır. Bütün bu işleri yapmadan, buğdayın taneler halinde olduğu gibi tüketileceğini kabul etsek bile, buğdayı o hale getirmek için yapılacak işlerde yukarıdakilerden az değildir. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi ve sonra başaklarından çıkarılarak taneler haline getirilmesi gibi... Bütün bunlar ise yukarıdakiler kadar sanayi dalına ihtiyaç duyar. Tek kişi, bu işlerin hepsinin veya bazılarının üstesinden gelmeye güç yetiremez. O halde, güçlerin birleştirilmesi gerekir. Böylece güçlerini birleştiren her bir fert, yaşamına devam edebileceği ihtiyaçlarını elde etmiş olur (Haldun, t.y.). Habitatını korumak her canlının yaşayabilmesi için mecburidir. Yaşamsal faaliyetler gerçekleştirirken sürdürülebilir bir toplum olabilmek için muhakkak sosyo-kültürel yapıyı, doğaya saygı ilkesini unutmadan toplumu bilinçlendirip, temel öğretici politikalarla geliştirmek ve en önemlisi bunların tümü için fertler olarak birleşerek hareket etmek gerekmektedir.

Sürdürülebilir bir gelişmede toplumun bireyleri muhakkak gelişimden istifade edebilmelidir. Bir toplumun sürdürülebilir olması için toplum sakinlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Sürdürülebilir sosyal bir toplum, koruma ve kendi kaynaklarını oluşturma yeteneğine ve gelecekte ortaya çıkabilecek problemleri önleme esnekliğine sahip olmalıdır. Bir toplumun sosyal, ekonomik ya da çevresel sürdürülebilirliği gerçekleştirebilmesi için iki tip veya seviyede kaynak vardır. Bunlar, bireysel (beşeri) kapasite ve sosyal (toplum) kapasitedir. Bireysel kapasite, bireylerin kendilerinin sahip oldukları esenlik, mutluluk ve tüm toplumun sahip olduğu esenlik ve mutluluk ile ilgili nitelik ve kaynakları ifade eder. Bu kaynaklar eğitim, sağlık, liderlik ve değerler gibi kaynakları kapsar (http://newcity.ca/Pa.g.e.s/social_sustainability.html 07.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Sosyal sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için;

- ✓ Kaliteli bir eğitim ve her türlü bilgiye ulaşma imkânı,
- ✓ Mali gücüne uygun barınma imkânı,
- ✓ Güvenli bir iş imkânı
- ✓ Normal ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir ücret düzeyi,

- ✓ Sağlık olanaklarından yararlanma, gibi bazı olanaklardan eşit bir şekilde yararlanmayı gerekli kılar

(http://darkwing.uoregon.edu/~cwch/publicationspress/Social_Equity_Capacity_0927.pdf 07.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Bütün ülkeler kendi toprakları üzerinde yaşayanların yaşam standartlarını oldukça eşit tutma çabasıdadır. Bölgeler arasındaki büyük farklılıklar bir devleti parçalayabilir. Bölgeler arasındaki dengesizlikleri oldukça gidermiş, ülke çapında kalkınmayı sağlamış ve ekonomik olarak gelişmiş ülkeleri içine alan “Teknoloji Dünyası” bu ülkeleri tanımlamakta sıklıkla söylenen bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık 23 ülkeyi kapsayan bu ülkeler dünya nüfusunun dörtte birinden daha azına sahip olmaktadır. Hepsi orta kuşakta yer almakta, Japonya hariç, hepsi Avrupa kültürüne bağımlı yaşamaktadır. Bu grubun dışında kalıp ekonomik ve sosyo kültürel yapı olarak geri kalmış ülkeleri ifade eden “Gelişmekte Olan Dünya” terimi ise 143 ülkeyi kapsamakta ve bu ülkelerin büyük bir bölümü tropikal kuşakta yer almaktadır. Gerek dil, gerek kültür alemi olarak Avrupa’dan çok uzaktır.

Gelişmiş ülkeler yaşam standartlarını sürdürmekle! Uğraşmakta bunu yaparken sürdürülebilir gelişimi olumsuz etkileyen pek çok olayı gerçekleştirmektedirler. Sosyo-kültürel yapının korunumu, statükonun durağanlığı, beynelmilel konferanslar, dış yardım, ticaret ve dünyanın çeşitli yerlerinde ki siyasal olayları istediği yönde sonlanmasını sağlayacak şekilde askeri yardım, mevcut durumu sürdürmenin başlıca yöntemleridir (Tümertekin, Özgüç, 1999). Mevcut yapının değişmesi ve sosyo kültürel bir sürdürülebilirlik sağlanması açısından muhakkak enternasyonal birliktelikler gereklidir. Aksi takdirde sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sadece yerel ölçekte kalır ve sürekliliği sağlanamaz.

1.1.3.Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevre son 20 – 30 yıllık süreçte dilimize girecek kadar güncelleşmiş kavramlardan biridir. Çevre kirlenmesi, çevre sorunları ya da çevre koruma gibi deyimler günlük konuşma ve yazı dilinde çok sık kullanılmaktadır. İlk kez çevresel sürdürülebilirlik ormancılık, tarım, balıkçılık gibi bir takım yenilenebilir doğal kaynaklarda baş gösteren azalmalarla birlikte “Sürdürülebilir Hasat” kavramı ile gündeme gelmeye başladı. Günümüzde geniş bir kapsamı kucaklayan çevre deyimini Türkçe’de ve diğer dillerde ortam dolaylarında bulunulan yerin çevresi gibi anlamlarda kullanılırken, 1970’li yıllardan sonra anlamı genişlemiş olup, insan

yaşamını koşullandıran doğal ve yapay öğelerin tümü anlamına gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte çevre çeşitli bilim dalları ve kuruluşlara göre değişik anlamlarda kullanılmaktadır. En geçerli tanım olarak; Evrensel değerler bütünü ya da organizmaların yaşamı üzerinde etkili faktörler bütünü diyebiliriz. Ancak en geniş anlamıyla çevre bir canlı ya da canlılar topluluğunun yaşamını sürdürebileceği, canlıları devamlı olarak etkisi altında bulunduran süreçler, enerjiler ve maddesel varlıkların bütünlüğü olarak tanımlayabiliriz. Çevre niteliği açısından 3 bölümde incelenebilir:

Doğal Çevre: Bu çevrenin oluşumunda insan etkisi yoktur. Kendi içinde biyotik ve abiyotik olmak üzere iki alt bölümde incelenir. Abiyotik çevreyi, hava, toprak, su, madenler, jeomorfolojik unsurlar (dağ, tepe, ova, plato vs.) oluştururken, biyotik çevreyi bitkiler, hayvanlar, insanlar, mikroorganizmalar oluşturur.

Yapay Çevre: İnsani gelişime bağlı olarak yüzyıllar içindeki birikim, maddi ve manevi kültür değerlerinin doğal zenginliklerin kullanılıp oluşturulduğu çevredir. Temel özelliği tümüyle insan eseri olmasıdır. Binalar, köyler, yollar, sulama sistemleri, iktisadi bölgeler yapay çevre örnekleridir.

Sosyo- ekonomik Çevre: Toplumun ekonomik, sosyal, politik sistemleri gereği oluşturdukları ilişkilerin tümünden kaynak alan çevredir. Komşuluk ilişkileri, akraba bağları, çalışma ortamı, yönetsel örgütler bu çevrenin içindedir (Kocataş, 2006).

Doğada bulunan tüm kaynaklar gibi çevresel kaynakların da bir sınırı, bir kullanım kapasitesi vardır. Sınırsız insan ihtiyaçları nedeniyle bu kaynaklar bilinçsiz bir şekilde kullanılıp, kullanım kapasiteleri aşılsa, özellikle yenilenemez kaynakların yok olması tehlikesiyle karşılaşılacak ve gelecek kuşakların bazı olanaklardan yararlanması mümkün olmayacaktır. Kuşaklar arası eşitlik ilkesini esas alan sürdürülebilirlik kavramına göre çevresel veya ekolojik sürdürülebilirlik bugünkü kuşakların yararlandığı birçok çevresel kaynaktan gelecek kuşaklarında yararlanabildiği, yaşanabilir ve temiz bir çevreyi gerekli kılmaktadır. Ekonomik, politik, sosyal ve siyasal kararların bu amaca uygun olarak belirlenmesini gerektirir (Sarkım, 2007).

Doğal çevre işleyişi ve sistemleri ile en çok Ekoloji Bilimi uğraşmaktadır. Ekoloji bilimi, gelişen sosyo kültürel yapı ve ilerleyip gelişen bilimsel yaklaşımlarla ortaya çıkmış ve sistematik olgularını çağın ihtiyaçlarına göre pragmatik bir anlayışla geliştirmiştir. Zira 1800'lü yıllarda ekoloji bilim dünyasında yerini almış fakat

konusunu insanlar dışındaki canlılar olarak belirlemiştir. 1900'lerde de aynı felsefeyi benimseyen ekoloji bilimi 20. yy'ın ikinci yarısına kadar mevcut yapısını korumuştur. 1970'li yıllarda klasik ekoloji insanı incelemeye almıştır. Çevreyi inceleyen diğer bilim dalları arasında en önemlisi Coğrafyadır. Çevre Sosyoloji, Antropoloji, Orman Mühendisliği, Ziraat Mühendisliği, Siyasal Bilimler, Hukuk ve diğer pek çok bilim dalının inceleme alanına girer. Bu multi disiplinler yapıdan anlaşılacağı üzere çevrenin sürdürülebilirliği pek çok ilim dalının ortak çalışmaları ve toplumun bu çalışmaları özümsemeleri ile mümkündür.

Dünya ekosisteminin bir bütün olarak kirlenmesi, bazı canlı türlerinin yok olması, doğal kaynakların azalması, üçüncü dünya ülkelerindeki bir takım açlık, temiz suya ulaşamama, temel yaşam gereksinimlerini karşılayamama vb. ekolojik sorunlardan sadece bazı örneklerdir. Görülen odur ki, insan kendi bindiği dalı kesmektedir. İnsanın yaşadığı çevreyi akılcı bir biçimde kullanmasına diğer bir deyişle çevre bilincine ve bunun ürünü olan "Bilinçli Çevrecilik" eylemine bağlıdır. Dolayısıyla bu bilinçlenme bireyleri doğaya karşı olmaktan çıkarıp, onları doğaya yönelmiş bulunmaktadır. Hâlbuki doğa henüz 30- 40 yıl önce tükenmez bir kaynak ve her türlü artığın bırakılabileceği geniş bir çukur olarak düşünülüyordu. Ancak 1980'li yıllarda çevrenin karşılayabilme kapasitesinin sınırlı olduğu fikri gelişmeye başladı. Öyle ki ekolojinin ekonomilendirilmesi, ekonominde ekolojilendirilmesi gelişmiş ülkelerin ve ulusların ilk gündem maddesi oldu. (Kocataş, 2006)

Çevresel sürdürülebilirliğe olumsuz etkiyi bazı sportif faaliyetlerde yapabilmektedir. Örneğin; Tüm Alp'lerde kayak pistleri toplam 40.000 km'yi bulan bir uzunluğa sahiptir. Fransa'da gerçekleşen Kış olimpiyatları sırasında 60 ülkeden 2000 sporcu gelmiş ve 2 milyon izleyici bu olimpiyatı izlemiştir. 10 noktada yapılan araştırmalar sonucunda 1milyon m³ toprak taşınmış, 30 hektarlık alanda ağaçlar kesilmiş, 320.000 m³' den fazla beton dökülerek doğal ortam yapılaştırılmıştır (Özgüç, 2003). Ülkemizde Üniversiade Erzurum 2011 (Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları) için hazırlık yapılan Erzurum'da tarihi Kiremitli Tabya'da yaşları 10 ila 15 arasında değişen 100 çam ağacı, Orman Bölge Müdürlüğü elemanları tarafından kesildi. Durum değerlendirmesi yapan TEMA Vakfı bu olaya tepki gösterirken idarecilerin bu tepkileri önemsemeyeceği bilinen bir gerçektir (www.gazeteguncel.com/Erzurum-onlarla-isyani-etmisti-wordh-4016.html, 15.07.2009 tarihinde alınmıştır).

1.1.4.Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirlik için temel gereksinimlerden biri bölgelerde yaşayan halkın bölgenin refah düzeyinden istifade etmesidir. Günümüzde küreselleşme denilen kapitalizmin dünyanın her yerindeki kaynakları kendisine ait olarak görmesi yüzünden belirli kesim sürekli zenginleşip, refah düzeyini arttırırken bir kesimde her geçen gün fakirleşmektedir. Özellikle geri kalmış Afrika toplumlarında geçmişte kendi tarımlarını yapabilir halde iken özellikle yardım fonları, sömürgeci yaklaşımlar, eğitimden uzak tutuluşları bugün karınlarını bile doyuramaz hale gelmelerine neden olmuştur. Küreselleşme olgusu ne yazık ki günümüzde güçlünün güçsüzün kaynaklarını yönetme hakkı olmuştur.

Bilim adamları ve yazarlar arasında bu konu ile ilgili çok çeşitli görüşlere rastlanmaktadır. Boratav'a göre küreselleşme; kapitalizmin uzun krizini liberalizmle aşmayı denedikten sonra karşılaştığı çöküş sürecini aşma çabasından başka bir şey değildir. Özünde nitel bir değişim gözlenmemekle birlikte 21. yüzyılda dünya ekonomisindeki eşitsizlikler her zaman olduğundan daha fazladır. Dolayısıyla küreselleşme süreci gerçek anlamda yeni bir dönüşüm içermemektedir. 19. yy ve 20. yy başları ile bugünkü serbest ticaret rejimi karşılaştırıldığında, uluslararası finansal serbestlik oranı ve sermaye hareketlerinin arasında pek bir fark olmadığını belirten Boratav, günümüzde yaşanan dönüşümleri üç grupta toplamaktadır

- 1- Uluslararası anlaşmaların da temelini oluşturan ve dünya sisteminin tümünü kapsayacak olan örgütlenmeler,
- 2- Akademik çevrelerce ulus-devletin yok edilmesi olarak adlandırılan ve devletin küçültülmesini ve işlevsizleşmesini hedef alan değişim süreci,
- 3- Sermayenin çok uluslu şirketler adı altında hareket serbestisinin sağlanmasına karşın, emeğin ulusal sınırlar içersinde tutsak edilmesine yönelik politikaların yarattığı dönüşüm (Korkut, 2000, s.18).

Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu 1996'da bir devlet için ekonomik olarak sürdürülebilir gelişmeyle örtüşmeyen gelişme türlerini şu şekilde sıralamıştır

İşsiz Büyüme: Ekonominin bütünüyle büyüme gösterdiği, fakat istihdam olanaklarının oluşmadığı bir tarzdır.

Acımasız Büyüme: Ekonomik büyümenin meyvelerini zenginlerin topladığı, milyonlarca insanın ise yoksulluk batağına her geçen gün gömüldüğü büyüme şeklidir. Zenginlerin yaptığı milyon dolarlık harcamalar haber bültenlerine konu olur, insanlar para ile yapılan işler karşısında hayret içinde kalırlarken, aynı devletteki

diğer insanlar açlık ve sefalet içindedir. Küreselleşme iletişim çağında aranan bir araç olmakla birlikte ülkeler arasında ve ülkelerde yaşayan bireyler arasında uçurumu her geçen gün arttırmaktadır

Sessiz Büyüme: Ekonomik büyümenin modern yaşamsal kavramlarla uyum sağlamadığı büyüme tarzıdır. Dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlası şekilsel demokratik rejimlerde yaşamaktadırlar. Fakat 1993 yılında bile demokrasi ile yönetildiği varsayılan 43 ülkede seçim ilk kez yapılabildiği.

Köksüz Büyüme: Ekonomi büyüdükçe insanların kimliklerini yitirmesidir. Diğer bir deyişle insanlığın köklerini yitirdiği ve özünden kopuk bir yaşam benimseyerek toplumsal yaşamda birbirine yabancılaşmış insanların arttığı büyüme şeklidir.

Geleceksiz Büyüme: Ekonomik gelişmenin gelecek nesillerin ve geleceğinin ihtiyacı olan bütün kaynakları sömürürcesine vurdumduymazca kullanarak kendi ekonomik gelişimin temelini yıktığı ve genellikle kapitalist sermayenin eseri olan büyüme tipidir (Tümertekin, Özgüç, 1999, s.97-98).

Bir toplumda ekonominin gelişmesiyle birlikte nüfus artışı da olabilir. Nüfus artışı, sınırsız olan ihtiyaçların artmasına neden olacak, buna karşın kıt olan kaynaklar nedeniyle tüm ihtiyaçlar karşılanamayacaktır. Kıt kaynaklar bireyler tarafından bilinçsizce ve hızla tüketilmeye devam edilirse özellikle yenilenemeyen kaynakların yok olması tehlikesi ile karşı karşıya kalınacaktır. Bu tehlike karşısında şimdiki nesiller gelecek nesilleri düşünerek, tüketimlerini azaltırlar ve doğal kaynaklar, parasal kaynaklar ve bilgi birikiminden oluşan beşeri sermaye birikimini gelecek nesillere devrederse gelecek nesillerin hayat standardı şimdiki nesillerin hayat standardından daha yüksek seviyede ya da aynı seviyede olabilecektir. Bu yüzden şimdiki nesiller tüketimlerini azaltmalı, tükettiklerinden daha fazla üretebilmeli, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve yeterli tüketim seviyelerine ulaşabilmeleri için yeterli yatırımları yapmalıdırlar (Sarkım, 2007).

Bir şehir veya kasaba halkı işgücü ihtiyaçlarının tamamını zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için birleştirir ve aralarında iş bölümü yaparsa, ortaya koydukları emeğin çok az bir kısmı ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olacaktır. Geriye kalan kısım ise ihtiyaç fazlası olacak ve lüks bir hayat ve bunun gerekleri için harcanacaktır. Yine başka şehirlerde yaşayanlar, karşılıkları ve kıymetlerini vererek ihtiyaç fazlası bu malları onlardan satın alacak bu ise onların zenginleşmesine yol açacaktır... Dolayısıyla bir yerde emekler (Ekonomik fonksiyonların çeşitlenmesi) çoğalırsa

zorunlu olarak kazançlar çoğalacaktır. Bolluk ve zenginlik ise lüksü ve konforu getirecektir. Evler süslenecek, güzel elbiseler giyilecek, en iyi kaplar kullanılacak, hizmetçi ve binitler edinilmesine yol açacaktır. Bütün bunlar da yeni emek ve iş gücünün oluşması demektir. Sonuçta piyasa canlanır, şehrin gelir-giderleri çoğalır ve bu işleri yapanlar zenginleşip servet sahibi olurlar. Bu süreçlerden sonra nüfus ve ekonomik faaliyetler artmaya başlayacaktır. Lüks arttıkça tüketim artar dolayısıyla bunları karşılamak için yeni sanayi kolları gelişir. Bir şehrin ve bir toplumun başka bir şehirden, toplumdaki ileri olması, kazancının çokluğundan kaynaklanır (Haldun, t.y. s.491-492). Ekonomik olarak daha gelişmiş, nüfus olarak istihdam alanlarını karşılamış ve sürdürülebilir bir ekonomik gelişmeyi yakalayan topluluklar diğer topluluklara göre daha üstün olurlar.

1.2.SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.2.1.Rio Zirvesi Öncesindeki Gelişmeler

1 Mart 1872'de ABD Başkanı Grant'ın kongre antlaşması (Act of Congress) olarak nitelenen bir antlaşmayı imzalaması ile gündeme Amerikan Ulusal Park Sistemi gelmiş olup, bu o tarihte dünyadaki ilk örneği ve çeşidi oluşturmuştur (Bramwess, Lane, 1993, s.71). Ulusal park kavramı beraberinde kontrollü kalkınma, zevk ve rekreasyon amaçlı ziyaretçi kullanımı ve doğal güzellikler ile vahşi hayatın muhafaza edilmesi fikirlerini de getirmiştir. Günümüzde pek çok sayıda ulusal park bulunmaktadır. Ülkeler artık bu kavramla birlikte sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir hasat, sürdürülebilir kalkınma gibi fikirleri kabullenmeye korunan alanın geliştirilmesi gibi düşünceleri halkın zihnine yerleştirmeye başladılar. Milli parklar açısından sürdürülebilir yararlanma aynı zamanda kontrollü kalkınmayı, doğal ve insan yapımı güzellikler ile değerleri muhafaza etmeyi ve ziyaretçi kullanımını kapsamaktadır. Üstelik milli parkları koruma stratejileri ülkeler arasında bir paylaşımına ve bu gibi düşüncelerin küresel ölçekte yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Ülkeler ekonomik kalkınmalarında 1970'li yıllara gelinceye kadar doğal kaynakları bilinçsizce, plansız ve programsız bir şekilde tüketmişlerdir. 1970'li yıllara gelindiğinde gelişmenin sadece ekonomik değil sosyal insani ve çevre boyutunun da olduğunu da fark ederek doğal kaynakların ve çevrenin hızla tüketilmesi sonucu ortaya çıkan çevre sorunları ile karşı karşıya kalan ülkeler, doğal kaynakların, çevrenin, toplumların, ekonomik sosyal ve insani kalkınmaları için çok

önemli olduğu ve bu kaynakların korunması ve korunarak kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır (Sarkım, 2007).

1968 yılında, BM Genel Kurulu İsveç'ten gelen teklif üzerine insan çevresinin sorunlarıyla ilgili bir dünya konferansı toplanması için karar aldı. Konferansın hazırlık çalışmaları iki yıldan fazla sürdü. Konferansın hazırlık komitesi 1970 ve 1972 yılları arasında dört kez toplandı. Konferansta çevresel sorunlar üzerinde yoğunlaşılmasına karar verildi. Ancak gelişmekte olan ülkelerin ısrarıyla kalkınma konuları da bu gündeme eklendi (Rajamani, 2003, s. 23).

1960-1970'li yıllardan itibaren dünyanın dikkatini çeken küresel çevre sorunlarından sonra, Birleşmiş Milletler (BM), 1980'li yıllarda önemli kararlara ev sahipliği yapmış, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'nin etkisiyle, çevrenin evrensel değerlerin bir bütünü olarak ele alınması, çevre unsurunun gelişme politikalarıyla bütünleştirilmesi gereğinin anlaşılması kabul görmeye başlamıştır. BM tarafından Stockholm'de gerçekleştirilen İnsan Çevresi Konferansı, (Haziran 1972) Sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ilgili önemli toplantılardan biridir. Toplantıda kabul edilen Stockholm Bildirgesi'nin 8. ilkesinde; "Ekonomik ve sosyal gelişme, insanlara elverişli bir yaşam ve çalışma çevresi sağlanmasında ve yeryüzünde yaşam kalitesini yükseltmek için gerekli olan şartların oluşturulmasında gereklidir"denilmektedir (Başdelioğlu, 2005).

İnsan çevresi konferansındaki ilkelerden 4. ilkede; gelişmekte olan ülkelerdeki çevresel sorunların az gelişmişlikle ilgisi olduğu belirtilmekte, milyonlarca insanın asgari yaşam düzeyinin altında yaşamasının çevreye yüklediği baskı nedeniyle, bu ülkelerin çabalarını geliştirmeye yönlendirmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanın uzun ve karmaşık evriminden sonra yeryüzünde, bilim ve teknolojinin hızlı gelişimiyle yeni bir aşamaya gelindiği ve bununla beraber insanların görülmemiş bir çapta ve hızda çevrelerini şekillendirme gücüne sahip oldukları ise 1. ilkede belirtilmektedir. 6. ilke ise 1. ilkenin akabinde, küresel sorunların yeryüzünün pek çok yerinde yaşanmaya başladığı, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi koruma ve geliştirmenin zorunlu olduğu vurgulanmaktadır (<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503>, 29.07.2009 tarihinde alınmıştır).

5-16 Haziran 1972 toplanan Stockholm Konferansı o zamana değin çevre üzerine yapılan en önemli ve başarılı konferanstı. 113 ülkenin delegelerinden, hemen hemen bütün önemli uluslararası örgütlerin temsilcilerinden, 400 hükümet-dışı

örgütün 700 gözlemcisinden ve birçok gazeteciden oluşan 6000 kişi konferansa katıldı. İnsan Çevresi için Eylem Planında ise, 109 tavsiye yer alarak konu uluslararası bir boyut kazandı (Kıss, Shelton, 1991, s.38). Konferansa katılanlar çevresel bozulmalarla savaşıma karşı uluslararası bir eyleme gereksinim olduğu sonucuna vardılar (Nanda, 1995, s.83). Bu sayede “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, ilk uluslararası ifadesini, Haziran 1972’de İsveç’in Stockholm kentinde yapılan “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” sırasında bulmuş oldu. “6 Haziran BM Dünya Çevre Günü”ne adını vermesi dışında hatırlanmakta günlük çekilen bu Konferans’ın temel çıktısı olan Stockholm Bildirgesi’nde, çevrenin “taşıma kapasitesi”ne dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklar-arası hakkaniyeti gözetilen, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler, “sürdürülebilir kalkınma” kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur. Bu bildiriden sonra yerel ölçekte kalkınma ve çevre ilişkisinin öneminin giderek artması nedeniyle 1972’de yayınlanan Stockholm Bildirgesi’nden sonra konuyla ilgili çok sayıda toplantı, panel ve konferans düzenlenmiştir.

Stockholm Çevre ve İnsan Konferansı çevreye ilişkin konuların siyaset ve ideoloji ile ilgili olduklarını gösteren önemli bir aşamadır. Bu bakımdan, teknolojik çözümlerle sorunların üstesinden gelinebileceği yaklaşımı ile sonuçlanmasının eleştirilerle karşılanmasına rağmen konferans, gerek uluslararası gerekse bölgesel örgütlenmelerin gerçekleştirilmesi bakımından pek çok gelişmeyi hazırladı. Öncelikle Birleşmiş Milletler Çevre Programı Organizasyonu’nun (UNEP) kurulmasına temel oluşturdu. Günümüzde uluslararası kuruluşlara ve Birleşmiş Milletler sistemine bakıldığında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nun (UNDP), Gıda Tarım Teşkilatının (FAO), NATO, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Konseyi, Uluslararası Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası gibi çok sayıda örgütlenmenin çevre konusunda etkinliği gözlenmektedir.

Avrupa Topluluğu ise çevre konusunda 1972 yılında harekete geçerek, kirlilik konusunda asgari standartlar getirerek kirlenmeyi sınırlamak amacıyla birbirini izleyen dört eylem planı ile 200 dolayındaki hukuki metni kabul ederek bir mevzuat meydana getirdi. İlk defa birden fazla ülkede aynı anda başlayan bir program niteliğinde olan Avrupa Çevre Eylem Programı 1973 yılında uygulamaya konuldu (<http://www.bursayg21.org/page.php?ID=276>, 29.07.2009 tarihinde alınmıştır).

Sürdürülebilir kalkınmanın ana teması, çevrenin korunması ile kalkınma kavramlarının birbirleriyle çatışmadıkları, tersine birbirlerini tamamlamaları ve birbirlerine gereksinim duymalarıdır. Diğer bir ifade ile sürdürülebilir kalkınma, bir denge arayışını, bir uzlaşmayı ifade etmektedir. 1960'ların sonu ve 1970'lerde mevcut kalkınma politikalarına karşı eleştirel bir bakışa sahip bazı yazarlar, artan nüfus, gelir ve tüketim karşısında doğal kaynakların sınırını ve büyümenin süreçlerini sorgulayarak, Roma Kulübü Raporu olarak bilinen "Büyümenin Sınırları" adlı bir çalışmayı gündeme getirmişlerdir. Yüzyıllar boyunca insanoğlunu yönlendiren egemen düşünce, 1950'li yıllardan itibaren Avrupa ve Amerika'da yaşanan büyük çevre sorunları nedeniyle, batı sermayesi olarak bilinen Roma Kulübü'nü, doğal kaynakların sınırları ve büyüme yolları üzerinde değerlendirmeler yapmaya zorladı.

Dünyanın kapalı bir sistem olmasından dolayı büyümenin sınırsız olmadığı ve "durağan ekonomi (steady state)" yaklaşımının benimsenmesi için çaba gösterilmesi gerektiği önerildiyse de sürekli gelişme kavramı klasik anlamdaki büyüme ile beraber geçerliliğini korudu (Çetinkaya, Görür, 1995, s.17).

Roma Kulübü Raporunda gıda ve enerji kullanımının bölgeler arasında dengesiz dağılımı, madenler, petrol gibi sınırlı rezervi bulunan doğal kaynakların kişi başına düşen miktarındaki farklılıklar ele alınarak dünya nüfusunun geometrik artışı karşısında tüketimdeki artışın bir sonucu olarak doğal kaynakların yetersiz kalacağı belirtilmektedir. Daha önce bu gibi teorilerden birisi İngiliz nüfus bilimci ve ekonomi politik teorisyeni Thomas Robert Malthus tarafından dile getirilmiştir. Malthus teorisinde uygun şartlarda herhangi bir kısıtlayıcı faktör (salgın vb.) yoksa popülasyon geometrik dizi biçiminde artar (2, 4, 8, 16, 32, 64, ...), oysa besin maddeleri aritmetik dizi biçiminde artar (1, 2, 3, 4, 5, 6, ...).

Doğada aradaki bu fark, popülasyonda bazı bireylerin ölümlerine neden olur ve bir denge sağlanır. Bu gibi sebeplerden fakir kesime yapılan yardımları sert bir dille eleştirirken doğal seleksiyonun beşeri sistemlerde de mevcut olması gereğine inanmıştır. Fakat teknolojik gelişmeler bu teoriyi çürütmüştür bununla birlikte; dünya nüfusunda, sanayileşmede, çevre kirlenmesinde, gıda kaynaklarında ve doğal kaynakların tükenmesinde bugünkü hız devam ederse, dünyada ekonomik büyüme gelecek yüzyıl içinde sınırlara dayanacaktır. Bu büyüme eğilimini değiştirmek ve uzun dönemde sürdürülebilecek ekolojik ve ekonomik denge, her bireyin maddi ihtiyaçlarının tatmininin sağlanması olacaktır.

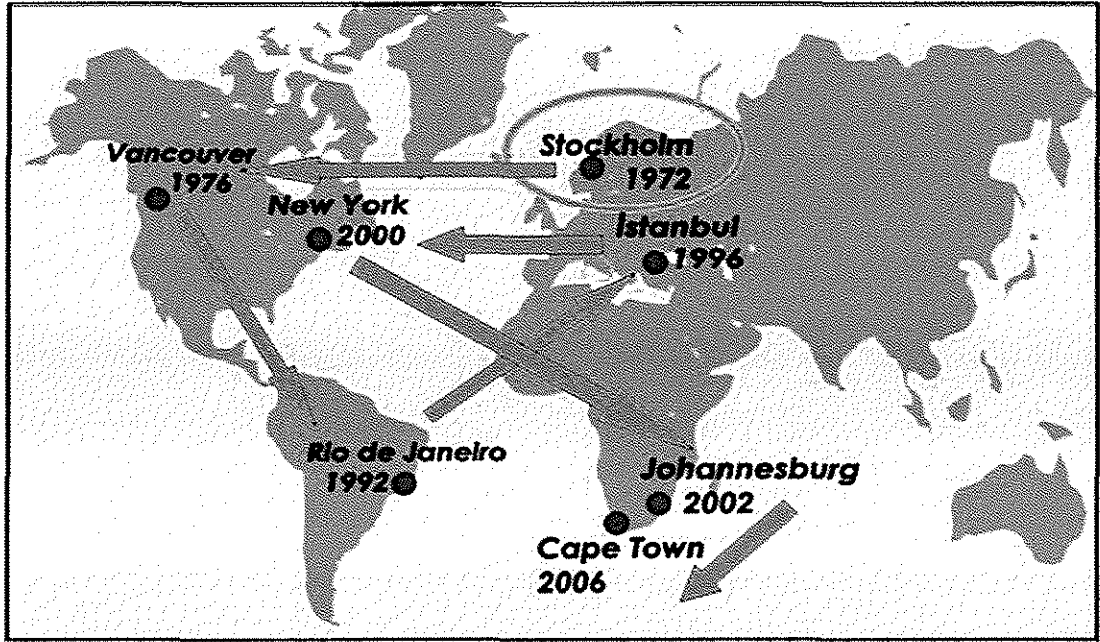
Malthus, modern tarım yöntemleri ile verimin artırılıp ürünlerin daha da artacağını hesaba katamamıştı o yıllarda. Malthus yanlış olabilir, fakat günümüzde küresel ısınmanın sonucu olarak insanların yüzlerce yıldır kültür altına almış olduğu bitkilerin tümü yüzlerce yıldır bioritimlerini muhafaza etmekteydiler lakin iklimde görülen salınımlar ve anomalilerdeki değişimlerden dolayı çiçek açan bir ağaç aynı anda yaprak dökmekte ve iklimdeki bu hızlı değişimlere ayak uyduramamaktadır. Erken baharlar ve erken donlar sıklıkla yaşanmaya başladığı şu günlerde iklimin bu tarz salınımları beraberinde ürün azalışını ve kıtlığı getirecektir. Bu süreçte bilim nasıl bir tepki verecektir, bunu ancak zaman gösterir.

Sürdürülebilir kalkınmanın küresel çapta aktif bir politika haline dönüşmesi 20 yıllık bir gecikme ile 1992 Rio Zirve'sinden sonra mümkün olmuştur Ekonomik ve doğal çevrenin karşılıklı bağımlılığının kalkınma politikalarında alınmasına gereksinim olduğuna dair ilk kapsamlı uyarı Roma Kulübü tarafından yapılmıştır. Aynı yıl içersinde yapılan Birleşmiş Milletler çevre konferansı ekoloji ve kalkınma arasındaki dengeyi ön plana çıkaran "eko kalkınma" politikası çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmanın iki temel ögesi olan "insan merkezlilik" ve "gelecek nesillerin kaynaklarının korunması" konularını gündeme getirmiştir.

1972'den sonraki süreçte kavramsal çerçeve kısmen oluşmaya başlamıştı. Fakat küresel boyutta alınan kararların yerele nasıl indirileceği ve küresel ölçekteki bu kararların yerelde uygulamaya konmasının zorluğu her geçen gün daha fazla konuşulmaya başlandı. BM' in tek muhatap olarak hükümetleri alması işleri zorlaştırmakta ve alınan kararların uygulanabilirliğine engel teşkil etmekteydi. Uygulanabilirliğin esas olduğu bu kararların hükümet dışı muhataplarla da konuşulması gereği anlaşıldı, zaten BM'nin sadece hükümetleri muhatap alma politikası iflas etmeye başlamıştı. Bu durum karşısında yeni muhatap arayışlarına sivil toplum kuruluşları karşılık verdi. Artık sivil toplum kuruluşları uluslararası arenada hükümetlerin dışında vazgeçilmez muhataplar haline geldi.

BM Genel Kurulu 1972'de Stockholm Konferansı'nda alınan kararların ne ölçüde yaşama geçirildiğinin değerlendirilmesi, bu çerçevede küresel ölçekte çevre ve kalkınma sorunlarını belirlenmesi ve çözüm yolu bulunması amacıyla 1983'te BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyon'unu oluşturulmuştur. Bu komisyonun yaptığı çalışmalar sonucunda 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" adlı raporu yayınlamıştır. Ortak geleceğimiz adlı raporda kirliliğe, insan toplumunun karşı karşıya olduğu tehlikeye karşı global çevresel önlemler öngörülmüştür.

Sürdürülebilir kalkınma yolunda, insan yerleşmelerinin çevre ile bağlantısının kurulmasını amaç edinen ilk Habitat toplantısı 1976 yılında Kanada Vancouver’da gerçekleşti. Toplantı yerleşme sorunlarının önemini dünyanın gündemine getirmekte çok etkili bir işlev gördü. Bununla birlikte temel kabulleri olan; sorunlara temel ihtiyaçlar açısından yaklaşma, çözümleri devlet eliyle gerçekleştirilen ya da devlet öncülüğündeki eylemlerde arama ve dünyada gelişmekte olan yeni işbölümünün Kuzey-Güney çelişmesini azaltacağı yorumlandı.



Şekil 3: Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişiminde Uluslararası Süreç Ve Deklarasyonlar.

1972’de atılan adımın ne ölçüde uygulandığını ve bunun çerçevesinde küresel ölçekli çevre sorunlarının tespiti amacıyla 1983 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturuldu. Bu komisyon yürüttüğü çalışmalarını 1987 “Ortak Geleceğimiz” isimli ünlü raporu yayınlamıştır. Bu rapor komisyona başkanlık eden Gro Harlem Brundtland’ın, aynı dönemde Norveç Başbakan’ı olması sonrasında sağlanan güçlü politik destek nedeniyle, “Brundtland Raporu” olarak da adlandırılmıştır. Bu rapor, “sürdürülebilir kalkınma” kavramına zengin bir içerik kazandırmakla kalmayarak, bunun yaşama geçirilmesine yönelik küresel eylem planına giden yolun temel taşlarını döşemiştir. Bu komisyonda Sudan, İtalya, Suudi Arabistan, Zimbabve, Fildişi Sahili, Federal Almanya, Macaristan, Çin Halk Cumhuriyeti, Kolombiya, Hindistan, Brezilya, Japonya, Guyana, İngiltere, Cezayir,

Endonezya, Nijerya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Kanada devlet başkanları da yer almıştır.

Çevre dediğimiz yer, hepimizin içinde yaşadığı yerdir, 'kalkınma' da o yerde durumumuzu iyileştirmek için hepimizin yaptığı iştir. Ayrıca, kendi ülkelerinin ulaştığı düzeyin, diğer ülkelerin ulaşmaya uğraştığı düzey olduğunu hisseden siyasi liderler de gelişme mücadelesini kaçınılmaz görmektedirler. Sanayileşmiş ulusların seçtiği pek çok gelişme yolu, kesinlikle sürdürülemeyecek, ömürlü olamayacak yollardır. Üstelik o ülkelerin alacağı gelişme kararları, ülkenin büyük ekonomik ve siyasi gücü sebebiyle, bütün insanlığın gelecek kuşaklarda ilerlemeyi sürdürebilmesi üzerinde etkili olacaktır. Kritik yaşam koşullarının pek çoğu eşit olmayan gelişmeye, yoksulluğa ve nüfus patlamasına ilişkindir. Bu sorunlar gezegenimizin toprağına, suyuna, ormanına ve diğer doğal kaynaklarına, şimdiye kadar yüklenmediği bir baskı yüklemekte, bu baskı gelişmekte olan ülkelerde de hiç azalmamaktadır. Yoksulluğun ve çevre bozulmasının yokuş aşağı inişe geçmesi, hem fırsatların hem de kaynakların zıyanıdır. Özellikle de insan kaynaklarının zıyanıdır. Şimdi bize gereken yeni bir ekonomik büyüme çağıdır. Hem güçlü hem de aynı zamanda sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir bir büyümedir (Çorakçı, 1989, s.13).

Bazı eleştirmenler sürdürülebilir kalkınma ve Bruntland Raporunu çok eleştirmiş ve baskı grupları oluşturmuşlardır. Burada yer alan tanımlar sürdürülebilir kalkınma ile çok sıkı ilişkiler içinde değildir ve bu anlayışı taşımaktan çok uzaktır gibi iddialarda bulunmuş olsalar da bu gibi yaklaşımlar farklı çıkar gruplarının kendi çıkarlar çerçevesinde oluşturmaya çalıştığı baskı olarak görülmektedir. Bu çıkar grupları çoğu kez tüm çevre korunmuş olmalıdır ilkesini kabul etseler de. Bunun nasıl yapılacağı ve hangi çevreleri kapsayacağı konusunda farklı fikirler üretmekteydiler ([http://www.cep.uneg.org/cepold/pubs/Techreports/tr43en/Technology %20choice.htm](http://www.cep.uneg.org/cepold/pubs/Techreports/tr43en/Technology%20choice.htm), 29.07.2009 tarihinde alınmıştır). Bu çabalar küresel ölçekli atılan adımlara gösterilen pek çok tepkiden farksız değildir. Küresel ölçekli pek çok gelişme haklı ya da haksız pek çok sebepten dolayı muhakkak tepki ile karşılanmıştır.

Bu raporda bir ortak sorun olarak, dünyanın karşı karşıya kaldığı (hala var olan) çevre ve kalkınma problemlerinin, ulusal mücadeleden ziyade çok taraflı ortak bir eylemle çözülebileceği belirtiyor. Ayrıca bu raporda nüfusun ve insan kaynaklarının, gıda güvenliğinin, ekosistemlerin, enerjinin, endüstri ve yapılaşan

çevredeki insanların kentsel sorunlarına da değinilmektedir. En önemlisi bu rapor bahsettiğimiz bu sorunlara bütünsel bir açıdan yaklaşmaktadır. Örneğin, nüfus ve yoksulluğun birbiriyle nasıl bağlantılı olduğuna ışık tutuyor. Dünyanın karşı karşıya kaldığı problemler arasında birbirine etkilerini inceleyen rapor, barış, güvenlik, kalkınma ve çevre konusunda ortak yaklaşımlar geliştirmektedir (http://www.dokumanlar.com/dosya.asp?islem=gor&dosya_no=176147, 29.07.2009 tarihinde alınmıştır). Giderek ağırlaşan çevresel sorunlar karşısında, insanlığın çıkış yolu olarak, çevresel gelişme ile ekonomik kalkınma arasındaki yaşamsal köprünün kurulması ve gelişmenin sürdürülebilir olması bu raporda oldukça detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Raporda, artan kentsel sorunlara çözümler üretilmesi ve kentlerin iyileştirilmesi için getirilen bir dizi öneri arasına sıkıştırılan “yerel yönetimleri güçlendirmek” başlığı altında yerel yönetimlere biçilen rol, merkezi yönetim politikalarının mahallinde daha etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak ile sınırlı kalmaktadır. Önemli bir yenilik olarak rapora yerleştirilen “vatandaş katılımı” ise, “yerel yönetimin hizmet açığını kapamaya” yönelik olarak, “yoksulların kendi semt derneklerinde yerel öz yönetimlerini sağlaması” şeklinde ifadesini bulmaktadır. Henüz bir “ortak” olarak pek ciddiye alınmayan sivil toplum kuruluşlarından ise, yalnızca çeşitli önlemlerle artacağı varsayılan yerel kaynakların bir kısmının “halk gruplarına” aktarılmasına aracılık etmeleri beklenmektedir (Türkiye Çevre Sorunları Vakfı [TÇSV], “BM Dünya Çevre ve Kalkınma Vakfı, 1991, s.305-313).

Ortak Geleceğimiz Raporu’ndaki temel kaygı, çevre ile kalkınmanın uyumsuzluğu ve çevrenin kalkınma uğruna feda edilmesidir. Kalkınmanın sürdürülebilirliği, çevrenin ekonomik kalkınmanın kaynağı ve sınırı olduğu düşüncesinin benimsenmesine bağlıdır. Kalkınma sürdükçe bunu sağlayan doğal kaynak bileşiminde de değişimler beklenmelidir. Bunu da teknolojik gelişme sağlayacaktır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ekonomik gelişmenin kaynağı olan doğal kaynak kullanımı ve çevrenin tahribi de azalabilecektir. Bunda da kaynak kullanımında tasarruf sağlayan, geçmişe göre çevreye daha az etki eden yeni teknolojiler önemli rol oynayacaktır. (Sarkım, 2007)

1.2.2.Rio Zirvesi

1987 yılında yayınlanan ve Ortak Geleceğimiz olarak da bilinen Brundtland Raporu’ndan sonra küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınma ve çevre konuları daha

bilinçli, daha sık ele alınmaya başlanmıştır. Bu süreçte BM Genel Kurulu, 1989 yılında aldığı bir kararla “Çevre ve Kalkınma Konferansı” düzenlenmesini kararlaştırmış ve Haziran 1972’de düzenlenen Stockholm Konferansı’ndan 20 yıl sonra Haziran 1992’de bir zirvenin yapılmasına karar verilmiştir. Dünya ölçeğinde büyük yankıları olan “Ortak Geleceğimiz” Raporu’na destek veren, dönemin Fransa, İngiltere, Rusya ve Hindistan liderlerinin başını çektiği yaklaşık 50 kadar ülke, Rapor’da yer alan önerilerin yaşama geçirilmesini sağlayacak küresel bir taahhüt belgesi ve eylem planı hazırlanması amacıyla, bu konferansta yer almıştır. 1987-1992 yılları arasında ulusal ve uluslararası düzeyde, hem BM düzeyinde hem de sivil toplum örgütleri tarafından bu konuyla ilgili çeşitli toplantılar, konferanslar düzenlenmiştir Haziran 1972’de düzenlenen Stockholm Konferansı’ndan tam 20 yıl sonra, Haziran 1992’de düzenlenmesi kararlaştırılan bu zirvenin hazırlık çalışmaları, hızla başlatılmıştır (Emrealp, 2005, s.15)

3-14 Haziran 1992 tarihinde Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde 179 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarıyla birlikte binlerce resmi temsilcinin ve otuz beş binin üzerinde sivil toplum ve basın kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Rio Zirvesi gerçekleştirilmiş ve 1972-1992 yılları arasındaki 20 yıllık dönemde çevre ve gelişme ile ilgili olarak nelerin yapıldığı ve bundan sonra nelerin yapılabileceği ele alınmıştır. Rio Konferansı, uluslararası düzeyde ilk defa bu kadar çok ülkenin katılımıyla gerçekleşen bir toplantıdır. Bu da hızlı sanayileşme ve gelişme çabalarının doğal kaynaklar ve çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkinin önemli bir göstergesidir.

Konferans’ın hazırlık sürecinde BM üyesi ülkeler tarafından, çeşitli kurumların ve sektörlerin katılımıyla, Ulusal Komiteler oluşturulmuştur. Ne var ki, dünyanın pek çok ülkesinde bu komiteler, merkezi yönetim kuruluşları dışındakilere kapalı kalma geleneğinden kurtulamamıştır. Buna karşılık, sayıları daha az olmasına karşın hazırlık sürecine damgasını vuran bazı ülkeler, başta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere, çeşitli kesimlerin temsilcilerini bünyesinde toplayan Ulusal Komiteler oluşturulmasına öncülük ederek, katılımcı ve ortaklıklara dayalı bir anlayışın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Konferans öncesinde BM tarafından düzenlenen hazırlık toplantılarında, Konferans’ın temel çıktısı olması öngörülen “Gündem 21” başlıklı küresel eylem planının içeriği oluşturulurken, bugünkü gelişmişlik düzeylerine erişebilmek için doğal kaynaklarını hesapsızca kullanmış olan ve günümüzdeki çevre sorunlarının çok büyük bir bölümüne yol açan ülkeler ile gelişmekte olan, hızlı bir kentleşme sürecinin ağırlığı altında ezilen ve

gelişmek için doğal kaynaklarını hızla tüketen ülkeler arasında “sürdürülebilir kalkınma” konusunda keskin görüş ayrılıkları ortaya çıkması, şaşırtıcı olmamıştır (Emrealp, 2005, s.15).

Birleşmiş Milletler, Çevre ve Kalkınma Konferansı üzerine, 14 Haziran 1992 için bir araya geldi. Bu süreç sonucunda küresel ölçekte o zamana kadarki en ciddi ve uygulamaya yönelik adım atılmış oldu. Daha sonra Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, (Stockholm 1972) üzerinde antlaşmaya varılan maddeleri teyit ettikten sonra bunların üzerine yeni şeyler inşa etmek için, ülkeler arasında işbirliğinin yeni seviyelerinin kurulması, toplumların ve insanların temel sektörlerde adil bir küresel ortaklığın kurulması amacı ile çalışmalar yapıldı. Bu çalışmalar sonunda ülkeler arası karşılıklı saygı esasına dayanan, küresel çevre ve kalkınma sisteminin bütünlüğünü korumaya yönelik uluslararası anlaşmalar imzalanarak, dünyanın en entegre ve bilinçli eylemi gerçekleştirilmiş oldu (<http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163>, 30.07.2009 tarihinde alınmıştır).

1992 yılında Rio da yapılan Birleşmiş Milletler konferansının sonucunda yayınlanan eylem planında 40 ana başlık altında çeşitli öneriler sunulmuştur. Bu öneriler arasında fakirlikle savaş, nüfus politikası, ekoloji ve çevre, enerji, iklim, çöp, ziraatçılık ve teknolojik gelişmeler yer almaktadır. İklim değişikliği, fosil yakıtların ve yenilenebilir olmayan kaynakların hızlı bir şekilde tüketilmesi ve yaşamın sürdürülebilirlikten uzaklaştırılması şeklindeki problemlerden dolayı günümüzde yeni bir sistemin yaratılmasında yer alacak aktif ve katılımcı bireyleri gerekli bilgi ve deneyimlerle donatacak yeni bir eğitime gereksinim duyulmaktadır. Çevre eğitimi, bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde önemli bir yere sahiptir. Küresel gelişme ile birlikte yeni politik, teknik ve sosyal yapılanmalar gelişme için gerekli olan ihtiyaçlar ile çevre ihtiyaçlarının, günümüz insanları ile gelecek kuşaklar arasında dengeli bir şekilde dağıtılmasını öngörmektedir.

Stockholm Konferansı’ndan Rio Konferansı’na en önemli değişiklik şudur: Stockholm’deki kirlilik ve yenilenemeyen kaynakların tüketimi konusunda “sorun kaynaklı” bir yaklaşım geliştirilirken; Rio’da doğal kaynaklara dayalı, sürdürülebilir ekonomik büyüme ile insan kaynaklarının geliştirilmesini benimseyen entegre bir yaklaşım seçilmiştir. Kısacası, Rio Deklarasyonu ile merkezi ve yerel yönetimlerin uygulaması gereken karar ve politikalar belirlenmiş, Yerel Gündem 21 ile de; kalkınmanın sürdürülebilirlik boyutu vurgulanmıştır (Fisunoğlu, 1997, s.15).

Gündem 21, Rio Zirvesi'nin somut bir ürünü olarak sürdürülebilirlik olgusunun içeriğini ve bağlarını zenginleştirmiştir. Özellikle, Gündem 21'in faaliyetlerine yön veren ana temalardan olan “yaşam kalitesi” kavramı çevre-insan ilişkisinin bütüncüllüğünü vurgulamakla kalmamış, dahası çevre ve kalkınma arasındaki sinerjik işbirliği olanaklarını sürdürülebilirliğin merkezine oturtmuştur. Böylelikle insan ve çevreyi bağımsız gören, birinin diğerinin alternatifi şeklinde değerlendirme eğilimine son vermiştir. Küresel ortak çevresel değerlerin içine yerleştirilen insan olgusunun, Rio Zirvesi'nden 8 yıl sonra çıkarılan 2000–2001 Dünya Bankası Raporu'nda “fakirlik” bağlamında ele alınması, insani sorunların yerel, ulusal ve küresel düzeyde çözümlenmesi gereksinimini bir kez daha açıkça ön plana çıkarmıştır. Yaşam kalitesinin artırılmasının bir uzantısı olan fakirlikle mücadele küresel ortak değerler arasına girmeyi başararak, arkasına küresel destek alabilmiştir (<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/politika.htm>, 20.06.2008 tarihinde alınmıştır).

Bu konferans'ta BM üyesi ülkelerden 64 devlet başkanı, 46 hükümet başkanı ve 8 başkan yardımcısının yanı sıra uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, hükümet dışı aktörler, yerli halklar, çiftçiler, işçiler gibi çok farklı toplulukların katılımı sağlanmıştır. BM Çevre ve Gelişme Konferansı sonucu, aralarında Rio Bildirgesi, Gündem 21, Orman İlkeleri, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi önemli belgeler onaylanmış ya da imzaya açılmıştır. Bu belgelerden biri olan Rio Bildirgesi'nde; sürdürülebilir gelişmenin merkezinde insan vardır görüşünden hareketle, insanların doğayla uyum içinde, üretken ve sağlıklı bir hayat sürmeye haklarının olduğu belirtilmekte (İlke 1), gelişim hakkının şimdiki ve gelecek kuşaklar arasında eşitliği sağlayacak şekilde gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu (İlke 3) ve bu yönde tüm ülkelerin “küresel ortaklık ruhu” içinde “ortak fakat farklı düzeylerde sorumluluk sahibi” oldukları vurgulanmaktadır. Bu ilkelerde öne çıkan küresel ortaklık ruhu anlayışı, yalnızca ülkeler arasındaki işbirliği süreçlerini değil her düzeyde etkin katılımı şart koşmaktadır. Bu nedenle çevre sorunlarının her düzeydeki ilgililerin, tüm yurttaşların katılımıyla en iyi şekilde ele alınacağı ve tüm tarafların, kamu otoritesinin çevresel uygulamaları ile ilgili bilgiye ulaşmaya hakkı kadar da karar alma sürecine de katılmaya hakları olduğu benimsenmektedir (İlke 10). Çevresel Etki Değerlendirmesi'nin önemli bir araç olarak; çeşitli uygulamaların olası sonuçları üzerinde önemli rol oynayacağı (İlke 17), bunun yanı sıra kadınların,

gençlerin ve tüm bireylerin tam katılımının gelişim yönünde yaşamsal öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Başdelioğlu, 2005).

Çevre konusunda 1992'de Rio'da gerçekleşen zirveden sonra ise günümüzde çevre koruma ile alternatif gelişen pek çok görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan biriside eko turizmdir. Bu şekilde yapılan turizm biçiminin daha aktif şekilde uygulanması birçok ülke tarafından benimsenen bir sonuç olmuştur (Akın, 2006, s.12).

Bu küresel birliktelik geçmişte örneği olmayan bir toplantıydı ve o güne kadar yapılan toplantılar arasında en fazla devlet başkanını bir araya getiren zirve oldu. Bu zirve dünyanın dikkatini, küresel olarak yüz yüze kalınan en kritik konulara etkili bir şekilde çekip, toplumun bütün kesimlerini konu üzerinde düşünmeye ve karar vermeye yöneltti. Siyasi rejimi farklı 179 ülkenin devlet başkanlarını, yetkilerini, milletvekillerini, sivil toplum kuruluşlarını, toplantıya karşı ya da içinde olan pek çok sivil insanı bir araya getiren bu toplantıya Birleşmiş Milletler kuruluşları, yerel yönetimler, iş dünyası, bilim dünyası, gönüllü kuruluşlar ve diğer çevrelerden yüzlerce yetkili katıldı. Bunun yanı sıra, "92 Küresel Forumu" kapsamında çevre ve kalkınma konularında bir dizi toplantı, konferans, seminer ve gösteri düzenlendi. Konferansın sonunda, dünya çapında sürdürülebilir kalkınma üzerine iki uluslararası anlaşma, iki bildiri ve bir ana eylem gündeminden oluşan beş belge ortaya çıktı:

1-Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu: Buradaki 27 prensip insani kalkınma ve refah için yapılan çalışmalarda ülkelerin hak ve sorumluluklarını tanımlıyor. Rio Deklarasyonu, uzun vadeli ekonomik kalkınmanın tek yolunun, ancak çevrenin korunması ile bağdaştırılması olduğunu belirtmektedir. Bu da ancak ülkelerin, hükümetlerini, toplumlarını ve toplumun kilit kesimlerini içine alarak, yeni ve eşitliğe dayalı küresel bir ortaklık oluşturmaları durumunda gerçekleşecektir. Deklarasyona göre ülkeler, küresel çevre ve kalkınma sistemlerinin bütünlüğünü koruyacak uluslar arası anlaşmalar oluşturmalarıdır.

2-Gündem 21: Kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel yönden nasıl sürdürülebilir olabileceği üzerine bir plandır. Gündem 21 dört bölümden oluşmaktadır. (1) Sosyal ve Ekonomik Boyutlar, (2) Kalkınma için Kaynakların Korunması ve Yönetimi, (3) Temel Grupların Rollerinin Güçlendirilmesi ve (4) Uygulama Yollarıdır.

3-Ormanların Yönetimine, Korunmasına Ve Sürdürülebilirliğine Yönelik Rehberlik Bildirisi: Ekonomik kalkınma ve bütün canlıların hayatlarını idame

ettirebilmeleri için gerekli olan bütün önerilerin bütünleştirilmiş halidir. Ormanların korunması ve tahrip edilenlerin rehabilite edilmesi üzerine tenkit ve önerilerde bulunur.

4-Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Antlaşması: Anlaşmanın amacı, küresel iklim sistemini tehlikeli bir şekilde bozmamak kaydı ile dengelemektir. Bu ise, enerji elde etmek için kullanılan sıvı yakıttan çıkan karbondioksit gibi gaz emisyonlarında bir azalma öngörmektedir.

5-Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması: Ülkelerin mevcut tür çeşitliliğini korumak için yol ve usuller geliştirmesini öngörmekte ve biyolojik çeşitliliğin kullanılmasından doğan faydanın eşit bir şekilde paylaşılmasını garanti altına almaktadır. [http://bursayg21.org /page.php?ID=276,3](http://bursayg21.org/page.php?ID=276,3), 12.07.2009 tarihinde alınmıştır.

1.2.3.Rio Zirvesi Sonrası

Gündem 21'in Uygulama Araçları bölümünde, BM sistemi çerçevesinde ve Genel Kurul'un yönetiminde, Rio Konferansı sonrası uygulamaları, izleme süreci (follow-up) içinde değerlendirmek için bir takım uluslararası kurumsal düzenlemelerden bahsedilmektedir. Bu düzenlemelerin temel amaçları arasında; Sürdürülebilir gelişme'nin tüm ülkelerde başarıyla uygulanması için Gündem 21 (G21) faaliyetlerini yürütmek ve gözden geçirmek, BM sistemi içinde eşgüdüm ve işbirliği sağlamak ve güçlendirmek, çevre ve gelişme konularında, BM sistemi ile diğer hükümetler arası ve hükümet dışı, bölgesel, ulusal ve küresel kuruluşlar arasında etkileşim ve eşgüdümü cesaretlendirmek gösterilmektedir (<http://209.85.129.132/search?q=cache:tdwDzOE1vAJ:habitat.igc.org/agenda21/+http://habitat.igc.org/agenda21&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>, 04.08.2009 tarihinde alınmıştır).

1992 Rio de Janeiro "Yeryüzü Zirvesi"ni izleyen yıllarda, aralarında 1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı, 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Konferansı ve 1995 Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 1997 Rio+5 özel oturumu bulunduğu bir dizi BM zirvesi düzenlenmiştir. Bu konferansları izleyen 1996 İstanbul Habitat II "Kent Zirvesi", 2000 New York Liderler Zirvesi ve 2002 Johannesburg "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"ne uzanan Birleşmiş Milletler zirveleri, Gündem 21'in açtığı yolda "küresel ortaklık" ilkesinin tüm dünyada kabul görmesini sağlamış ve "iyi yönetim" ilkelerinin uluslararası dayanaklarını oluşturmuştur. BM'nin şemsiyesi

altında düzenlenen geniş ölçekli bir toplantı olan 1992 Roma Uluslararası Beslenme Konferansı saklı tutularak, Rio sonrasındaki ilk küresel zirve olan Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Konferansı, 1993 yılında Avusturya'nın başkenti Viyana'da düzenlenmiştir.

Kısa bir süre içerisinde BM'nin en ünlü belgelerinden biri durumuna gelen Gündem 21 ise, sürdürülebilir gelişme kavramının yasama geçirilmesine yönelik bir eylem planı niteliğindedir. Gündem 21 üç ana ve bir tamamlayıcı kısımdan oluşmakta ve toplam 40 bölümü içermektedir (Nemli, 2004 s.6-7).

Sosyal ve Ekonomik Boyutlar: Bölüm 2-8'i kapsamaktadır (Sonraki yıllarda Birleşmiş Milletlerin 1994 Kahire Konferansı'nın konusu olacak nüfus, 1995 Kopenhag Konferansı'nın konusu olacak yoksullukla mücadele, 1996 İstanbul Konferansı'nın konusu olacak insan yerleşimleri, vd.).

Çevre Koruma ve Kaynak Kullanımı: Bölüm 9-22'yi kapsamaktadır (Atmosferin korunması, ormansızlaşma ve çölleşme ile mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması, su kaynaklarının korunması ve yönetimi, katı ve sıvı atıkların yönetimi vb.).

Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi: Bölüm 23-32'yi kapsamaktadır. (Sonraki yıllarda Birleşmiş Milletlerin 1995 Pekin Konferansı'nın konusu olacak kadınlar, ayrıca çocuklar ve gençler, yerli halk, sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşları, sendikalar). Yerel yönetimler de, bu bağlam içinde, Bölüm 28'de ele alınmaktadırlar.

Uygulama Araçları: Bölüm 33-40'ı kapsamaktadır (Mali kaynaklar ve mekanizmalar, teknoloji transferi, bilim ve bilginin işlevi, eğitim ve öğretim, uluslararası işbirliği ve uluslararası kurumsal düzenlemeler).

Oldukça kapsamlı bir biçimde ele alınan bu bölümlerin her biri, çeşitli alt başlıklar altında, son derece önemli hükümler içermektedir. Rio sonrası gelişmeler ile ilgili olarak Komisyon'un önemli işlevlerinden olan, resmi gelişme yardımları konusundaki ilerleme ve gelişmekte olan ülkelerle finansal ve teknolojik işbirliği ve nakit yardımlar başlıklarında, daha konferansın hazırlık sürecinde ülkeler arası anlaşmazlıklar yaşanmış, konferans sonrasında ise söz konusu başlıklara ilişkin taahhütlerin yasama geçirilmesinde gelişmiş ülkelerin isteksizlikleri önemli rol oynamıştır. Üstelik 1992 Rio Zirvesi'nden sonra, 1997 yılında, iklim değişikliği gibi yaşamsal bir konuda oluşturulmak istenen Kyoto Protokolü'nde bile başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin çok önemli anlaşmazlıklar içinde olduğu görülmüştür.

Rio sonrası, Gündem 21 (G21)'in hayata geçirilmesine yönelik olarak, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere teknik yardım sağlamak, yatırımlara katkıda bulunmak için Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility) oluşturularak, bu fonun kullanımı konusunda uzlaşmaya varılmıştır (<http://www.gefweb.org/>, 04.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Rio Konferansından sonra, BM tarafından düzenlenen küresel zirvelerde de sürdürülebilir gelişme ile ilgili çok önemli kararlar alınmıştır. 1994 yılında gerçekleştirilen Kahire Konferansı; küresel nüfus, gelişme ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığın giderek daha iyi anlaşılmasını, böylece bütün ülkelerde hem sürdürülebilir gelişim ve kalkınma çerçevesinde kaynakların kısa dönemde yok edilmemesini hem de sürekli ekonomik büyümeyi yerleştirecek uygun makro ve sosyal politikaların uygulanmasını amaçlamaktadır. Kahire Bildirgesi'nin 6. ilkesinde "Günümüzde ve gelecekte tüm insanlar tarafından eşit olarak paylaşılacak bir refah için araç olan sürdürülebilir gelişme, nüfus, kaynaklar, çevre ve gelişme arasındaki karşılıklı ilişkilerin tam olarak bilinmesini, uygun bir şekilde yönetilerek bunların arasında uyumlu, dinamik bir denge kurulmasını gerektirmektedir" denilmektedir (<http://www.un.org/popin/icpd/conference/offeng/poa.html>, 04.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda, sürdürülebilir gelişme kavramı en genel kapsamıyla nüfus kavramı ile sıkı bir biçimde ilişkilendirilmiştir. Örneğin, Kahire Bildirgesi'nde bu konuda "günümüzde ve gelecekte bütün insanların eşit paylaşacakları refahı sağlayacak bir araç olan Sürdürülebilir Gelişme (SG), nüfus, kaynaklar, çevre ve gelişme arasındaki karşılıklı ilişkilerin tam olarak bilinmesini, uygun şekilde düzenlenmesini ve bunlar arasında uyumlu, dinamik bir denge kurulmasını gerektirmektedir. SG'nin ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesinin başarılması için devletler, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanağını tehlikeye atmadan, şimdiki kuşakların ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusa ilişkin politikalar dahil olmak üzere, gerekli politikaları uygulamaya koymalı, kaynakları yok edici, üretim ve tüketim biçimlerini azaltmalı veya ortadan kaldırmalıdır. <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf>, 06.08.2009 tarihinde alınmıştır.

1995 yılında toplanan ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili politikaların oluşturulmasına etki eden bir diğer konferans da Birleşmiş Milletler Sosyal Gelişme Konferansıdır. Eylem Planı ve Bildirge ile sonuçlanan Kopenhag Zirvesi

Bildirgesi'nin 6. ilkesinde; “bizler kesin olarak inanıyoruz ki, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişme birbirlerine bağlıdır ve bunlar, tüm insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesi sağlama çabalarımızın çerçevesi olan sürdürülebilir gelişmenin ortak bileşenlerini oluşturur” denilmektedir. Böylece insanı sürdürülebilir gelişmenin merkezine alan bir yaklaşımla, sağlıklı ve üretken bir hayat sürme hakkına tüm insanlığın sahip olduğu vurgulanmaktadır (<http://www.un.org/documents/ga/conf/166/aconf166-9.htm>, 06.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Geçtiğimiz yüzyılın önemli zirvelerinden bir tanesi olan “Habitat II İstanbul Kent Zirvesi”ni, (3-14 Haziran 1996) Rio ve diğer zirvelerden ayıran en önemli fark, bu zirvenin devletlerden çok, “küresel ortaklıklar” sürecinin ayrılmaz parçaları olan sivil toplum kuruluşları, bireyler, her kesimden platform temsilcileri arasında cereyan etmiş olması ve bu aktörlerin katılımlarının en üst düzeyde zirveye yansımış olmasıdır. Habitat Gündemi ve İstanbul Bildirgesi ile sonuçlanan zirvenin, küresel toplantılarda çok sık kullanılmaya başlanan “yönetişim=çok ortaklı yönetim” kavramının kurumsal anlamda kabul görmesi açısından BM sistemi içerisinde çok önemli bir yeri olmuştur. Nitekim “insan yerleşimleri ve yeterli barınmanın geliştirilmesinde, kamu, özel, sivil toplumu ve tüm aktörleri, ulusal, yerel, metropoliten düzeylerde daha etkin bir rol oynamaları için, bağlılığımızı taahhüt ediyoruz” denilerek, yerel liderlik, demokrasi ve insan haklarına saygılı, cevap verebilen, adil, etkin, şeffaf, kent yönetimleri ve desantralizasyon öne çıkarılmaktadır (http://www.unhabitat.org/declarations/habitat_agenda.htm, 09.09.2007 tarihinde alınmıştır).

Rio'nun esintisini arkasına alan Habitat II sürecinde, katılımcı bir yaklaşım doğrultusunda oluşturulan Ulusal Komiteler, önemli bir işlev görmeyi sürdürmüşlerdir. Türkiye’de de Ulusal Rapor ve Eylem Planı, ilk kez, sivil toplum kuruluşlarının etkin olarak temsil edildiği Ulusal Komite tarafından biçimlendirilmiştir. Bu süreçte, başlangıçtaki sınırlı katılımın somut sonuçlar vermeye başladığı görüldüğünde, daha yüksek oranda ve daha etkin katılım sağlanmaya başlamıştır. Sonuçta, farklı bakış açılarından Rapor’a yöneltilen eleştiriler olmakla birlikte bu süreç, ülkemizde ender görülen bir katılım örneği sergilemiştir (Emrealp, 2005, s.23).

BM Genel Kurulu'nun, G21'in uygulanmasının belirli aralıklarla gözden geçirilmesine ilişkin görevi gereği, Genel Kurul'un 1997 yılındaki 19. özel oturumu, Rio Zirvesi'nden beş yıl sonra 23-28 Haziran 1997 yılında gerçekleştirilmiş ve

“Rio+5” olarak anılmıştır. Rio Zirvesi’nin üstünden geçen 5 yıllık sürede G21’in uygulanmasında öne çıkan olumlu ve olumsuz gelişmelerin irdelenmesi amacıyla yapılan oturumda; küreselleşmenin dünya ticaretinde ulaştığı inanılmaz boyuta dikkat çekilerek, bir grup gelişmekte olan ülkenin küreselleşmenin getirdiği avantajlara ulaşmaya başladığı belirtilmekte ancak birçok ülkede marjinalleşme eğiliminin bu süreçte hâlâ arttığı vurgulanmaktadır

Rio+5 olarak adlandırılan BM özel oturumundan üç yıl sonra, Genel Sekreter Kofi Annan’ın önerisiyle, BM’in 55. Genel Kurulu, “Binyıl Genel Kurulu” adıyla düzenlenmiştir. Milenyum Zirvesi olarak adlandırılan toplantıda, yeni bir yüzyıla girerken hedef ve ilkeler Binyıl Bildirgesi ile kabul edilmiştir. Bildirgede, küreselleşmenin yeni yüzyılda olumlu bir güce çevrilmesi için, gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları özel zorluklara ayrı bir önem verilmesi gerektiği belirtilmekte ve 21. yüzyılda uluslararası ilişkilerde gerekli olan temel değerler şu şekilde sıralanmaktadır:

- 1- Özgürlük; Demokratik ve katılımcı yönetim ile insan iradesi temelinde, tüm insanlar şiddet, açlık, istila ve eşitsizlikten uzak bir yaşam sürmeyi hak eder.
- 2- Eşitlik; Kadın ve erkek eşitliği mutlaka sağlanmalıdır.
- 3- Dayanışma; En çok acı eken ve en az yararlananlar, en çok yararlananlardan yardım görmelidir.
- 4- Hoşgörü; Kültürel, dini, etnik farklılıklara saygı duyulmalıdır.
- 5- Doğa Saygı; Bugünkü sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları gelecek adına değiştirilmelidir.
- 6- Paylaşılan Sorumluluk; Dünya ulusları arasında küresel, ekonomik ve sosyal meydan okumalar BM’in merkezi rolü içinde birlikte yönetilmelidir (<http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır).

Nitekim Rio Zirvesi sonrasındaki iki önemli gelişme olan, Doha 4. Bakanlar Toplantısı ve Monterrey Uluslararası Gelişiminin Finansmanı Konferansı, G21 ve Binyıl Amaçları’nın belirlediği sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma konusunda ülkelerin ne kadar istekli olup olmadıklarını ve kararlılıklarını değerlendirmede önemli ipuçları vermektedir. 9–14 Kasım 2001 tarihlerinde, Dünya Ticaret Örgütü tarafından Doha’da gerçekleştirilen 4. Bakanlar Toplantısı’nda yayımlanan Doha Bildirgesi’nde, uluslararası ticaretin ekonomik gelişme ve yoksulluğun önlenmesinde temel rol oynayacağı belirtilmekte, ayrıca Dünya Ticaret Örgütü bünyesindeki çok taraflı ticaret sistemi için, küresel ekonomik gerilemenin ışığı altında

liberalizasyonun genişletilmesi konusundaki kararlılık dile getirilmektedir (http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm,07.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Diğer önemli bir toplantı olan BM Dünya İnsan Hakları Konferansı Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı, özellikle Avrupa ülkeleri ile bazı Asya ülkeleri arasında, insan haklarının tanımı ve kapsamı konusunda keskin ve çoğu kez sonuçsuz kalan tartışmaların yaşanması, zirvenin temel çıktısı olan Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı'nın çeşitli maddelerine konulan çekincelerle kendini göstermiştir. Bu önemli belgede, Gündem 21 ile doğrudan bağlantı kurulacak şekilde, özellikle aşırı yoksulluğun ve kalkınma sorunlarının, insan haklarının tam ve etkin olarak gerçekleşmesini engellediği belirtilmekte, insan haklarının geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin önemi vurgulanmakta, kadınlara, gençlere, çocuklara yönelik konulara özel ağırlık verilmektedir

(<http://www.jstor.org/pss/25054064>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır).

Rio Konferansı'nı izleyen bir başka önemli küresel zirve, 1994 yılında Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenlenmiştir. Kahire Zirvesi, taşıdığı "Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı" başlığıyla, Gündem 21'in "Demografik Dinamikler Ve Sürdürülebilirlik" başlıklı 5. bölümüne odaklanmıştır (Emrealp, 2005, s.21). Kahire Zirvesi'nde katılımcı süreçlere verilen önemin sürdüğü dikkat çekmektedir. Eylem planı'nın "Hükümet Dışı Sektörle Ortaklık" başlığını taşıyan bölüm 15'de, sivil toplum kuruluşlarının artan ağırlığının ülkesel ve küresel ölçeklerde giderek kabul görmeye başladığına ve halkın güçlü sesi niteliğindeki bu kuruluşların halkın katılımını da içeren yenilikçi, esnek ve sorunlara cevap veren program düzenlemeleri ve uygulamaları sayesinde hükümet kuruluşları karşısında avantajlı bir konumda bulduklarına dikkat çekilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının, ulusal ve uluslararası kalkınma süreçlerinde anahtar bir rol oynamaları gereği üzerinde durulurken, bu kuruluşlar ve bunların kurdukları ilişki ağları, etkili ortaklar olarak, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde koordinasyonu, işbirliğini ve iletişimi geliştirmeye davet edilmektedirler (<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır).

1995 yılına sığan iki küresel zirveden ilki olan Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Konferansı, Mart 1995 içerisinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da düzenlenmiştir. "Yoksullukla mücadele" başlıklı 3. bölüm başta olmak üzere, Gündem 21'de yer alan çeşitli konulara odaklanan Konferans'ta benimsenen Eylem

Planı'nın tüm ana bölümlerinde “ortaklıklar” kurulmasının önemi vurgulanırken, özellikle Bölüm 5’de, demokrasinin ve toplumdaki tüm sektörlerde şeffaf ve halka hesap veren yönetim ve yönetimin, toplumsal ve insan-merkezli sürdürülebilir gelişmenin vazgeçilmez temelleri olduğu konusundaki küresel inanç dile getirilmektedir. Aynı yıl içerisinde düzenlenen diğer zirve, Eylül 1995’de Çin’in başkenti Pekin’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı olmuştur.

Eylül 2000 tarihlerinde Birleşmiş Milletler’in New York’ daki Genel Merkezi’nde, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 189 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla, “yeni bir binyılın başlangıcında” yapılan liderler zirvesinde, günümüzün en güçlü ve öncelikli küresel taahhüt belgelerinden biri olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Binyıl (Millennium) Bildirgesi imzalanmıştır. (Emrealp, 2005, s.24) Bildirge’de, “tüm dünyada adil ve kalıcı bir barış sağlanması” kararlılığının dile getirilmesinin ardından, dünya ölçeğinde üstesinden gelinmesi gereken en temel sorunun, “küreselleşmenin tüm insanlık için olumlu bir güce dönüştürülmesi” olduğu vurgulanmaktadır. Küreselleşmenin sağladığı nimetlerin günümüzde çok dengesiz bir biçimde paylaşıldığı ve külfetinin de yine dengesiz bir biçimde dağıldığı saptaması yapıldıktan sonra, “küreselleşme, ancak tüm çeşitliliği ile insanlığı kapsayan ortak bir gelecek kurmaya yönelik geniş kapsamlı ve sürekli çabalarla herkesi kucaklayan ve adil bir sürece dönüştürebilir”, denmektedir (http://www.belgenet.com/arsiv/binyilzirve_02.html, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır).

Tüm dünyada özgürlük, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, doğaya saygı ve sorumluluk ilkelerinin ortak olduğu belirtilmekte, ve bunların yaşama geçirilmesine yönelik hedefler belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kapsamda bildirmede özgürlük, demokrasi ve insan hakları konularındaki taahhütlerin yanı sıra, bir dönüm noktası olması öngörülen 2015 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere, kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik sekiz hedef (Binyıl Kalkınma Hedefleri) belirlenmiştir (Emrealp, 2005. s.24).

Hedef 1: Aşırı yoksulluğun ve açlığın azaltılması,

Hedef 2: Evrensel temel eğitimin sağlanması,

Hedef 3: Cinsler arası eşitliğin sağlanması ve kadınların girişimciliğinin teşvik edilmesi,

Hedef 4: Bebek ölümlerinin azaltılması,

Hedef 5: Ana-çocuk sağlığının iyileştirilmesi,

Hedef 6: HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi,

Hedef 7: Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,

Hedef 8: Kalkınma,

Rio Zirvesi'nden Johannesburg' a kadar geçen sürede İstanbul'da yapılan Habitat II Kent Zirvesi de dâhil olmak üzere, pek çok önemli toplantı düzenlenmiştir. İki yıl önce New York'ta Binyıl Zirvesinde bir araya gelen devlet ve hükümet başkanları yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevrenin korunması, insan hakları, demokrasi ve iyi yönetim konularındaki yüklenimlerini bir kere daha ortaya koymuşlardır. Johannesburg' da ise sürdürülebilir kalkınma önünde engel teşkil eden sorunlar tanımlanmış ve sürdürülebilir kalkınmanın temel öğeleri olan yoksulluğun giderilmesi, sağlık, eğitim, tarım, suya erişim ve çevrenin korunması gibi öncelikli konularda ileriye dönük hedefler ile çalışma takvimi belirlenmiştir. Ayrıca, insanlığın zengin ve fakir olarak derin bir uçurumla ayrılması, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın giderek büyümesinin güvenlik ve istikrar için tehdit oluşturduğu teyit edilmiş; çevresel sorunlar ele alınmış; küreselleşmenin ekonomik etkilerinin orantısız biçimde dağıldığı kabul edilmiş; bu küresel adaletsizliğin giderilmesi gereğinin altı çizilmiştir. Zirve sonucunda liderlerce kabul edilen Bildirge'de ise, sürdürülebilir kalkınmaya tam bağlılık dile getirilmiş; bu 36 konuda mutabık kılınan taahhütler sıralanmış ve ortak adımlar atma yolundaki kararlılık tekrarlanmıştır (İzgi, 2007, s.35).

21. yüzyılın ilk küresel konferansı olan BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma başlığının ilk kez küresel bir konferansa adını verdiği bu zirve, kendisinden 10 yıl önce düzenlenen 1992 Rio Zirvesi sonrasında dünyada Gündem 21 uygulamalarının değerlendirilmesini hedeflemesi nedeniyle, Rio+10 adıyla da anılmaktadır. Zirve öncesi yapılan hazırlık çalışmalarının en sonuncusu ve en önemlisi olan Bali'deki Hazırlık Komitesi Toplantısı (PrepCom4), zirve öncesi son toplantı olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Bu toplantıda, zirve için hazırlanmakta olan uygulama planı taslağı ile ilgili, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında özellikle gelişmeye yardım konularında anlaşmazlıklar çıkması önemli tartışmalara yol açmıştır. Toplantı raporunda, birçok ülkenin, hazırlanacak olan uygulama planı'nın Rio'da belirlenen hedeflere ulaşma amacını yansıtmamasını istedikleri belirtilmekte, bu bağlamda

gelişmiş ülkelerin yeni ve ek kaynaklara ilişkin yükümlülüklerinin daha somut bir biçimde ortaya koyulması gerektiği ifade edilmektedir (<http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd.htm>, 07.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Zirve, devamlı nüfus artışı karşısında yerkünün kaynaklarını korumak ve aynı zamanda insanların hayat standartlarının iyileştirilmesi olarak özetlenebilecek sürdürülebilir kalkınma kavramını uygularken karşılaşılan zorluklara dikkat çekmeyi amaçlamıştır. BM üyesi ülkeler on yıl önce Rio de Janeiro'da düzenlenen BM Konferansı'nda çevrenin korunması ve sosyal ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir kalkınma için önemine dikkat çekmişler; Gündem 21 ve Rio Bildirgesi'yle bu konuda kararlılıklarını teyit etmişlerdi (İzgi, 2007, s.35).

Bu zirveye Türkiye'de katılmıştır. Zirve, yoksullukla savaş ve çevreyi korumakla ilgili ayrıntılı eylem planları vermeyi amaçlamıştır. Zirvede hükümetler seçilen beş öncelikli alanda taahhütlerde bulunmuşlardır:

- 1-Temiz su temini ve atık suları uzaklaştırmak,
- 2-Modern enerji imkânlarına ulaşamayan 2 milyar kişiye enerji olanaklarının yaygınlaştırılması,
- 3-Sağlık konusunda, AIDS'LE savaş eylemlerine ek olarak, suyla geçen hastalıkları ve kirlilikten kaynaklanan hastalık risklerini azaltmak ve 2020 itibari ile çevreye ve insan sağlığına zararlı kimyasal maddelerin üretim ve kullanımlarının bitirilmesi,
- 4-Tarımsal yapıyı geliştirmek ve insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar ürün üretirken tarım kimyasallarını kontrol altında tutmak,
- 5-Çölleşmeyle mücadele etmek, biyolojik çeşitliliği korumak ve ekosistem yönetimini iyileştirmektir (Uğurlar, 2006).

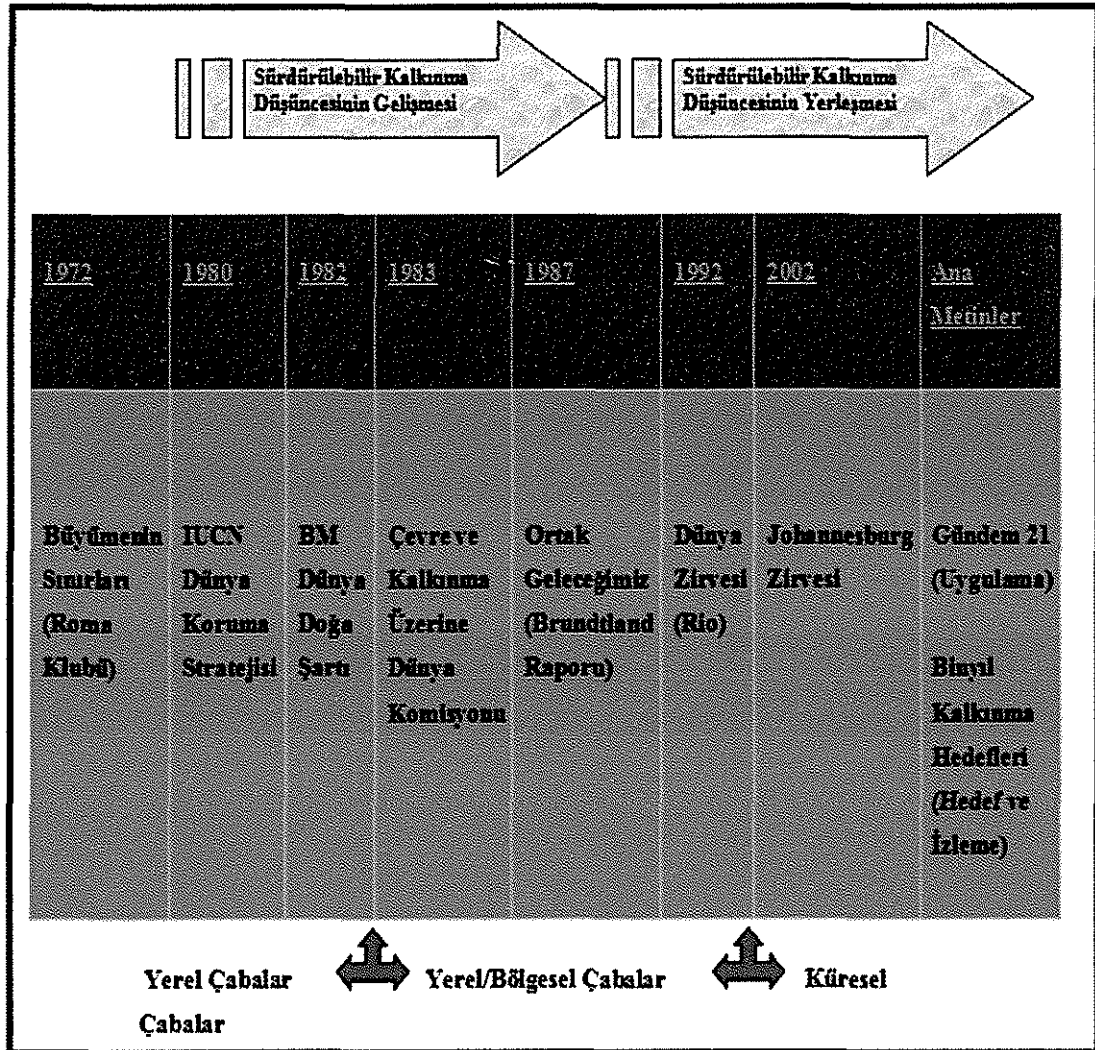
Türkiye, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çevre bilincinin geliştirilmesine önem vermektedir. Bu çerçevede, Rio Konferansı'nda imzaya açılan iki önemli sözleşmeden biri olan BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Rio Konferansı sırasında imzalanmış ve daha sonra yürürlüğe konmuştur. Ülkemize getirdiği ağır yükümlülüklerle karşın sürece katkıda bulunmak anlayışıyla BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi için gerekli işlemlere başlanmış, 2001 yılında Türkiye'nin özel koşullarının tanınmasıyla ulusal mevzuat çalışmaları hızlandırılmıştır. Bu süre boyunca Türkiye, uygulamaları dikkatle izlemiş ve sözleşmenin koşullarına uyum göstermek için uluslararası finans kuruluşlarının da desteğiyle çalışmalarını sürdürmüştür (<http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay.aspx?Id=69&Yil=2004&Ay=4> , 12.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Ayrıca, Türkiye'de ilgili kuruluşlarımızın katılımıyla Gündem 21'in uygulanması amacıyla bir dizi toplantı düzenlenmiş, böylece Türkiye'nin çevre gündemi oluşturulmuş, Rio Kararları BYKP (Beş Yıllık Kalkınma Planı)' na yansıtılmıştır. Bunlara ek olarak, STK'lar başta olmak üzere, ilgili tüm kuruluşlarımızın katkısıyla hazırlanan Ulusal Çevre Eylem Planı kabul edilmiş, bu çerçevede yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, çevre bilinç ve duyarlılığının geliştirilmesi ve sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmenin sağlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Zirvede kabul edilen Johannesburg Politik Bildirgesi 32 ilkedен oluşmaktadır. İlk ilkede SG'ye olan bağlılık belirtilmekte, küreselleşmenin, insanları zengin ve yoksul olarak ayıran ve gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkeler arasındaki mesafeyi arttıran yönünün büyük bir tehdit olduğu, bu nedenle geliştirmekte olan ülkelerin özel koşullarına önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle 22. İlke'de, "...gelişme amaçlarımıza ve hedeflerimize ulaşabilme yolunda katkı sağlaması amacıyla, halen bu yükümlülükleri yerine getirmemiş olan gelişmiş ülkeleri, resmi gelişme yardımlarını, uluslararası platformda kararlaştırılan düzeye çıkarmaları konusunda somut adımlar atmaya çağırıyoruz" denilerek, küresel dayanışma noktasında uyarılarda bulunmaktadır. Zirvede kabul edilen Eylem Planı'nın XI. Bölümü'nde; SG (sürdürülebilir gelişme) için yönetişimin kaçınılmaz bir gereklilik olduğu, anlamlı ekonomik politikaların ve halkın ihtiyaçlarına cevap verebilen demokratik kurumların, SG'nin temeli olduğu vurgulanmaktadır. Bu anlamda alınacak önlemler şu şekilde sıralanmaktadır.

- a) SG'ye ilişkin kararlılığın, tutarlılık, eş güdüm ve izleme çalışmalarının, hukukun üstünlüğü ilkesinin ve hükümet kuruluşlarının güçlendirilip, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının dengeli bir biçimde bütünleştirilmesi
- b) Sivil toplum ve ilgili diğer tarafların G21 uygulamalarına aktif bir biçimde katılmalarının sağlanması, aynı çalışmalarda saydamlığın ve en geniş anlamda halk katılımının güvence altına alınması.
- c) G21 uygulamalarının, geliştirme programları dahil olmakla birlikte çeşitli yollardan desteklenmesi,
- d) BM sistemi içinde ve dışındaki uluslararası etkinliklerinin, her birinin özel görevleri dikkate alınarak güçlendirilmesi (http://www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs.html, 07.04.2004 tarihinde alınmıştır).

Zirvenin iki temel çıktısı olarak, “Uygulama Planı” ile “Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi” benimsenmiştir. “Uygulama Planı”, Rio’da kabul edilen temel konuların yaşama geçirilmesini kolaylaştıracak bir eylem çerçevesi sunmaktadır. Zirveye katılan tüm hükümetlerin imzaladığı uygulama planı, yoksulluğun azaltılması başta olmak üzere, tüketim, doğal kaynaklar, sağlık, uygulama araçları ve kurumsal çerçeve gibi konuları kapsamaktadır.



Şekil 4: Sürdürülebilir Kalkınma Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi

Zirve'nin diğer temel çıktısı olan “Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi”nde, Rio’dan Johannesburg’a uzanan süreç özetlendikten sonra, karşılaşılan sıkıntılara ve darboğazlara dikkat çekilmekte, “sürdürülebilir kalkınma” hedefine yönelik küresel taahhüt yinelenmekte, ortaklıkların önemi dile getirilmekte ve uygulamanın güçlendirilmesi gereği vurgulanmaktadır. (Emrealp, 2005, s.25)

2. BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE ETKİLEŞİMİN ROLÜ

2.1.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE COĞRAFI ÇEVRENİN ROLÜ

2.1.1.Sürdürülebilir Turizmde Jeomorfolojik – Jeolojik Yapının Rolü

Şüphesiz turizmde en büyük çekicilikler coğrafi amillerin eseridir. Bunun yanında belirli bir kültür seviyesine ulaşmış ya da merak içinde olan turist gittiği alandaki kültürel eserleri görmek içinde zaman ayıracaktır. Faaliyet türlerine göre net bir turizm çeşitlendirilmesi yapabilirsek de, turistlerin faaliyetlerine göre turist ayrımı yapmak gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Genellikle Avrupa Birliği üyeleri ülkelerinden gelen turistler güneş-kum-deniz turizmi için ülkemize gelmekle birlikte, muhakkak ki ülkemizdeki önemli dini mabetlerini, tarihi yerleşmeleri, önemli savaş alanları gibi yerleri de fırsat buldukça görmek isteyecektir (Kaya, 1997, s.37).

Günümüzün farklılaşan turizm anlayışıyla birlikte turizm için güneş-kum-deniz üçlüsünden oluşan birliktelik kırılmaya başlamıştır. Popüler turizm anlayışı halen devam etse de bir takım insanlar için artık gökyüzünden, suların altına kadar neredeyse bütün yeryüzü turizm açısından, gerekli alt yapı kurulduğu takdirde, değerlidir. İnsanların geçmişte aşılamaz dediği çöller offroad ve uzun mesafe yarışların mekânı, macera turizmcilerinin uğrak alanıdır. Bir zamanlar kış aylarında değil üzerinden kaymak, yanına bile yaklaşamayan ulu doruklar, muazzam lüks tesislerle ve kayak pistleri ile işgal edilmiştir. Turizmin rahatlatıcı ve dinlendirici etkisi kimileri için ılık sulara yüzmenin verdiği haz kimileri için ise dağların zirvesinde yer alan bir alanda Üç Loblu fosili (*Trilobit*) görmektir. Farklı jeolojik zamanlarda farklı olaylara sahne olan dünyanın çeşitli yerlerinde fosiller, enteresan görünümlü minerallerde son yıllarda merak uyandırmakta ve bilim dünyasının dışında sıradan insanların dikkatini çekmeye başlamaktadır. İlgi ve merak kaynağı olan her şey muhakkak kapital şartlarda değerlendirilmekte ve pazar oluşturma konusunda fırsatlar kaçırılmamaktadır.

Turizm gelişim, potansiyel tespit, öncelik belirleme vs. planlamaları yapılırken muhakkak avarız, jeomorfolojik birimlere ayrılmalı, her bir jeomorfolojik birim turizm potansiyel değerleri açısından incelenmelidir. Sürdürülebilir bir turizm için muhakkak jeoiktisadi planlamalar göz önünde tutulmalı özellikle tesisleşme aşamasında tarım arazileri, seyir noktaları, çeşitli kuşların göç yolları üzerindeki alanlar ve turistik faaliyetleri ya da rekreasyonel faaliyetleri önleyici tesisleşmenin

muhakkak önüne geçilmelidir. Yeryüzünün jeomorfolojik birimlerini kabaca; Dağlar, Platolar, Vadiler, Ovalar şeklinde ayırmamız mümkündür.

Esas olarak kısa mesafeler içinde büyük yükselti farkları içeren, genellikle dar ve derin vadilerle yarılmış, yamaç eğimlerinin yüksek derecelere ulaştığı ve devamlılık arz ettiği, genellikle sıralar halinde bulunmakla birlikte tek başına da yer alan kütlelere dağ ismi verilmektedir (Hoşgören, 2007, s.8). Dağların ilk olarak turizme açılması sportif etkinliklerden dağcılık ve kayak sporu gibi doğa sporları sayesinde olmuştur. Bu amaçla dağlarda bulunan insanlara konaklama, ağırlama ve rehberlik hizmetleri vermek için tesislerin kurulması Alpinizm denilen turizm çeşidinin ve kayak tesislerinin kurulması ise kış turizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Doğaner, 2001, s.176).

Ülkemizde Doğu Anadolu'da Nurhak, Bitlis, Bingöl, Hakkâri, Mercan, Munzur, Karasu-Aras, Büyük Ağrı, Küçük Ağrı, Tendürek, Akdağ, Süphan, Nemrut, Allahuekber Dağları, dağlarda yürütülebilecek pek çok faaliyete ve özellikle kış turizmine müsaittir. Dağlar gerek rekreasyon gerek turizm amaçlı olarak değerlendirilmekte ve bir zamanlar ulaşılmaz gibi görünen ulu doruklara en zorlu şartlarda tırmanışlar yapılmakta, günlük yürüyüşler gerçekleştirilmekte, doğa fotoğrafçılığı, seyir-gözlem amaçlı kullanım, botanik turizmi, serbest tırmanış, konaklamalı yürüyüşler (trekking) kısa mesafeli yürüyüşler (hiking), dağ bisikleti gezileri, orienteering (doğada yön tayini), yamaç paraşütçülüğü (parapente), asılma planörü (hanggliding), kayak, snow-boarding, heli-skiing (helikopterle gidilerek yapılan kayak) balon-skiing (balonla gidilerek yapılan yüksek dağ kayağı) gibi faaliyetler için kullanılmaktadır. Bu tür faaliyetler için her türlü ekipman ileri tekniklerle üretilmektedir.

Özellikle günümüzde nanoteknoloji ile üretilen soğuk iklim ve amaca göre değişen her türlü doğa şartlarına dayanıklı ve oldukça fonksiyonel elbiseler, ayakkabılar ve diğer pek çok alet oldukça pahalı olmaları yanında bu gibi doğa faaliyetlerinin vazgeçilmezidir. Üstelik araç-taşıt kullanılmayan pek çok dağ turizmi faaliyetinde kişi bütün ihtiyacını sırtında taşımak zorunda kaldığından doğaya bıraktığı artık madde, kıyı turizmine göre, daha az olarak kalmakta ve gerek rehberlerin yönlendirmesi, gerek turistin bu tür turizm faaliyetini yürütme nedeni olan alternatif turizm güdülenmesi ile doğaya karşı daha duyarlı olmaktadır.

Dağlar sadece tırmanış ve kayak için değil eşsiz doğal güzellikleri, şelaleleri, farklı aşınım sonucu oluşmuş ilginç şekilleri ve çevreyi rahat gözleyebilme açısından

seyir ve manzara için de oldukça önem teşkil etmektedir. Klimatizm denilen tedavi yöntemi de dağlarda yapılmakta ve genellikle 1700-2200m kuşağı tercih edilmektedir. Dağların turizm için avantajlı diğer bir yönü de duldada olma, bakı ve mikroklima gibi özelliklerin sıkça görülmesinden dolayı da endemik ve relikt pek çok bitkinin gelişimine elverişli olması da botanik turizmi için vazgeçilmez bir zenginliktir.

Fiziki coğrafya terimi olan “plato” kimi çalışmalarda yayla ile karıştırılsa da her yaylanın plato, her platonun da yayla olmadığını bir kez daha hatırlatmanın gereği vardır. İzbirak (1992) Coğrafya terimleri sözlüğünde “plato” terimini şöyle tanımlar; Türlü dillere üstü düz bir yer yüzeyi biçimi olarak girmiş ve zamanla bu şekilde yazılır olmuştur. 25 yıl (kitabı 1958’de yazmaya başladığına göre muhtemelen 1930’lu yıllardan bahsediyor) kadar önce okul kitaplarında üç ana yeryüzü şekli olarak Türkçe kökenli dağ, ova, yayla kelimeleri kullanılırken, bu tarihten bu yana yayla kelimesi yerini plato kelimesi kullanılmıştır (İzbirak, 1992, s.266). Yaylaların platolardan ayrı olduğunu şu basit örnekle açıklayabiliriz; Büyükçe bir kaldera ya da krater, herhangi bir köy için günlük-konaklamalı yayla olarak kullanılabilir. Fakat bu krater ya da kalderanın etrafı derince parçalanmamış olabilir. Aksine dik ve keskin duvar görünümünde değişik volkanik ve subvolkanik kayalarla kapanmış olabilir (Örn. Nemrut Krateri, Akdoğan Dağlarındaki Akdoğan Göllerinin yer aldığı tektonik kökenli çöküntü alanı vs.). Böyle bir halde bir krateri plato olarak nitelendiremeyiz. Her şeyden önce “yayla” beşeri coğrafya terimi, fakat “plato” fiziki coğrafya terimidir.

Dağlık bölgelerde kışın geçilmesi güç, yazın ise serin olan çevresine göre yüksekte kalan hayvan otlatma yerlerine yayla denilir. Böyle yerler orman sınırının üstünde çalılık otluk yerler olabileceği gibi orman örtüsünün tahrip edilip açıldığı daha aşağı seviyelerde olabilir. Buralarda taze otlaklar ve suları kirlenmemiş dereler yer almaktadır (İzbirak, 1992, s. 339). Ülkemizde yaylacılık faaliyeti başlıca iki şekilde yürütülmektedir. Bunlardan birincisi konar-göçer ailelerin gezici olarak yürüttüğü yaylacılık faaliyeti tipi, ikinci olarak ise köy yakınındaki gündelik olarak iniş çıkışları kapsayan yaylacılık faaliyetleridir. Yaylacılık önceleri hayvancılığa bağlı bir iktisadi faaliyet iken artık turizm içinde bir iktisadi faaliyet kolu haline gelmeye başlamıştır. Artık yaylaların iktisadi kullanımına turizm ve rekreasyonu da eklemek mümkündür. Büyük şehirlerden kaçan insanların tabiatla iç içe olma isteği yaylalarda ikincil konut yapımını ortaya çıkarmıştır. Değişik çalışmalarda

yaylaların bulunduğu yükseltiyi değişik aralıklarla gösterilmektedir. Yaylalar genellikle insan sağlığı açısından uygun basınç ve sıcaklık şartlarını taşıyan 800-2000 m kuşaklarında yer alırlar (Doğaner, 2001, s. 203). Ülkemizde yaklaşık olarak 26.000 adet yayla bulunmaktadır (http://www.kultur.gov.tr/portal/kultur_tr.asp?belgeno=39098, 10.05.2008 tarihinde alınmıştır).

Yaylarda pek çok turistik ve rekreasyonel faaliyet yürütmek mümkündür. Sürdürülebilir bir turizm stratejisi ve taşıma kapasitesi esas alınarak, yaylalar belirli planlarla turizme kazandırılabilir. Ancak planlamaya tabi tutulan yaylalar muhakkak iyi bir fizibilite çalışmasından geçirilmeli ve masa başı projelerle değil uygulanabilir projelerle planlamaya tabi tutulmalıdır. Yayla hem dikim-ekim hem de hayvancılığın birlikte yürütülebilmesi ile agro turizme (basit anlamıyla tarım turizmi demek, fakat daha geniş bir perspektifi kapsamakta) son derece uygundur.

Agro turizm, şehir insanların şehrin gürültü ve koşturmacısından kurtulmaları, doğayla daha yakın ilişki kurabilmelerinin sağlanması ve uzun zamandır unutulmuş olan şeylerle ekmek pişirmek, geleneksel tatlı-pasta yapımı, kilim/halı dokuma, at biniciliği, ormanda gezinti, zeytin toplamak vb. tanıştırmak anlamında çok başarılı bir yöntemdir.

Yerel halkların gelişme ve büyümelerine katkıda bulunduğu gibi, geleneksel ürünlerin (reçel, kilim, halı, el sanatları, oya, dantel, hoş kokulu bitkiler, yemekler, vb) üretimini artırarak ve destekleyerek, hem kültürel öğelerin korunmasını sağlamakta hem de bu ürünleri iktisadi bir faaliyet haline getirmektedir. Son zanaatkârdan sonra kaybolacak olan yerel el sanatları ve zanaatların yok olması böylece engellenmekte, bu sanat ve beceriler desteklenmekte gelenek, görenek, adet ve törenlerin canlandırılması sonucu insan hafızası korunmaktadır. Bütün bunlara ek olarak agro turizm, büyük nüfus yoğunluğundan uzakta kalarak izole olmuş bölgelerle iletişim kanalları kurulmasına ve böylece yerel gençler için ömür boyu fırsatlar oluşturmaktadır (www.karaburunagro-turizmkoop.com, 11.10.2008 tarihinde alınmıştır). Yaylalar bitki örtüsü, yaban hayatı kaynakları, göl, şelale, kanyon vb. doğal çekicilikleri ile üstün peyzaj değerlerine sahip, yerel mimarı tarzını koruyan, geleneksel yaşam biçimi ile ekoturizm açısından son derece büyük öneme sahiptir. Yaylalarda yürütülebilecek diğer turizm faaliyetleri de trekking, binicilik, golf, çim kayağı gibi doğa sporları ya da rekreasyonel faaliyetlerdir.

Türkiye yayla turizmine oldukça geç başlamıştır. Turizm Bakanlığı “Doğu Karadeniz Yaylaları” ve “Toros Yaylaları” adı altında kitapçıklar yayınlamış, Sinop-

Artvin arasında 30, Toroslar' da ise 90 yaylanın tanıtımını yapmıştır. Türkiye'de yaylalar uzun süredir kullanılsa bile turizm amacıyla kullanımı özellikle 90'lı yıllar sonrasını kapsamaktadır. Bunun başlıca nedeni bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de turizmde kıyıların başlıca çekim alanı olmasıdır. Türkiye turizminin bu türü için oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Fakat gerek alt yapı gerekse üst yapı eksikliğinden dolayı pek çok yayla, turizme açılmamıştır. Yayla turizmini özellikle Doğu Karadeniz bölümünde seyahat acentelerinin tur programlarına almalarıyla, iç ve dış turizmde gittikçe artan bir ilgi ile karşılanmaktadır.

Pek çok yörede yapılan yayla şenlikleri kitlesel iletişim araçlarının da etkisi ile yaylaların tanınmasına ve turizme açılmasına fırsat hazırlamıştır. Ülkemizdeki Kafkasör Yaylası (Artvin), Kadırga, Düzköy, Kuruçam Yaylaları (Trabzon), Kop Dağı Yaylası (Bayburt) su elektrik gibi alt yapı hizmetleri yanında konaklama tesisi olan yaylalardır (Doğaner, 2001, s. 203). Dünya ülkeleri alternatif turizm faaliyetlerinden oldukça iyi gelirler elde etmektedir. Özellikle kırsal turizm, agro turizm, macera turizmi, vs gibi doğada yürütülen faaliyetler hem kırsal alanların restorasyonunu sağlamakta, hem de kırlardan kente olan göçü bir nispette azaltmaktadır. Örneğin İngiltere'de ateşli silahlarla avcılıkta 215.000 kişi uğraşmakta, 718.500 kişi atıcılıkla uğraşmakta 15.000 tam zamanlı işçi bu sektörlerde istihdam olmaktadır. 3,3 milyon kişinin balık tutması ve kırsal sportif faaliyetler göstermesi neticesinde devlet gelirlerine yılda 1 milyar \$'dan fazla katkıda bulunmakta ve bu faaliyetler için harcamalar ise 6 milyar \$'ı bulmaktadır (Özgüç, 2003).

Ovalar sürdürülebilir turizmde turistik faaliyetlerin yoğunlaştığı kesimler olmasından ziyade turistlerin ihtiyacını karşılamak üzere kullanılacak hammaddenin kaynağı olarak turizme hizmet vermektedirler. Bununla birlikte ovalarda da agro turizm, başta olmak üzere pek çok turizm faaliyeti yürütülebilir. Ancak sürdürülebilir turizm anlayışıyla ters bir takım antropojen etkilerden dolayı ülkemizin ovalarının bir hayli kapasite kaybına uğradığını, betonlaştığını, kirlendiğini, toprak alımları ile tarımsal niteliğini yitirdiğini de görmezden gelmek mümkün değildir.

İnsan için düz ve düze yakın alanlar, uygun iklim şartlarına da sahipse, her zaman ilk kullanım alanları içerisinde yer almış ve gerek doğal tahribat, gerekse beşeri tesislerin yoğunlaşması ve kirlilik oluşturulması şeklinde olsun, en büyük tahribatları sürekli olarak düz ve düze yakın alanlar görmüştür. Örneğin Uludağ'ın kış sporları merkezi haline gelmesi ile Bursa'nın kaçınılmaz bir gelişim gösterdiği

bilinmektedir. Bu gelişimle birlikte şehir büyümeye başlamış ve büyüdükçe de verimli Bursa Ovasını işgal etmiştir. Büyük şehirlerimizin gelişimini sadece özel, coğrafi konum veya pazarlara yakınlıkla izah edemeyiz. Şayet şehrin gelişeceği alan jeomorfolojik olarak yerleşime müsait olmasaydı, bugünkü gelişimi göstermeleri mümkün değildi.

Düz alanlarda ve ovalarda kurulan yerleşmeler engebeli arazilerde kurulan yerleşmelere göre gelişime daha müsait ve şehirleşme için yapılacak yatırım maliyeti daha düşüktür. Yapılaşma ile kaybedilen ovalık alanların tekrar tarıma açılması mümkün görünmemekte, bu türden çalışmalar yapılırsa da toprağın rehabilitesi oldukça güç olmaktadır. Ovaları tehdit eden diğer bir unsurda desantralizasyon çalışmalarıdır. Ülkemizde yerleşme nüveleri ovanın yakınında ve genellikle eteklerde, yani ovalık alanlarla dağlık alanların temas yerlerinde bulunan gerek tarihi gerekse yeni kurulmuş bazı yerleşmeler zamanla büyümekte ve büyüdükçe fonksiyonel kullanım alanları birbirine karışmakta ve karmaşık bir yapı meydana çıkmaktadır. Kamu tesisleri, sanayi tesisleri, rekreasyonel alanlar birbirine karışmaktadır. Yerleşmenin fonksiyonları büyüdükçe ve çeşitlendikçe bunların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle sanayi alanlarının desantralizasyon planlamalarının ilk yönelme yeri ovalar olmakta böyle planlamalar ise anı kurtarıp geleceğe yönelik olumsuz bir durum arz etmektedir.

Vadiler özellikle macera turizmine elverişli alanlardır. Farklılaşan turizm anlayışları artık klasik turizm anlayışından insanları uzaklaştırmaya başladı. Yeryüzünün bütün unsurları neredeyse tümüyle turizm ve rekreasyona açılmakta ve her geçen gün bu alanlar doğallığını yitirmektedir. Sürdürülebilir bir turizm yaklaşımı gelecek nesillerinde bu alanlardan yararlanması için ihtiyaç ve hatta ihtiyacın ötesinde bir mecburiyettir. Flüvyal aşındırmanın etkisi ile yer yer derince yarılan vadiler, buzul aşındırması sonucunda da şekillenebilmektedir.

Deniz seviyesine inen vadi buzulları özellikle İskandinav ülkelerinde denizle işgal edilmekte ve kilometrelerce uzanan bir koridor şeklinde, eşsiz doğal güzellikler arasında mavi yolculuklara uygundur. Özellikle ana vadiye katılan asılı vadiler bu koridor boyunca şelaleler oluşturmakta ve bakir doğasıyla görenleri hayran bırakmaktadır. Yüksek kesimlerde oluşan buzul vadileri yine aynı güzelliği sergilemekte özellikle çok dik yamaçları olması ve genellikle tek giriş ve çıkışlarının bulunması, eşite yakın bir şekilde törpülenmiş gibi görünen simetrik yamaçları, bir koridor gibi kilometrelerce sadece gökyüzünün ve vadinin izlendiği gizemli

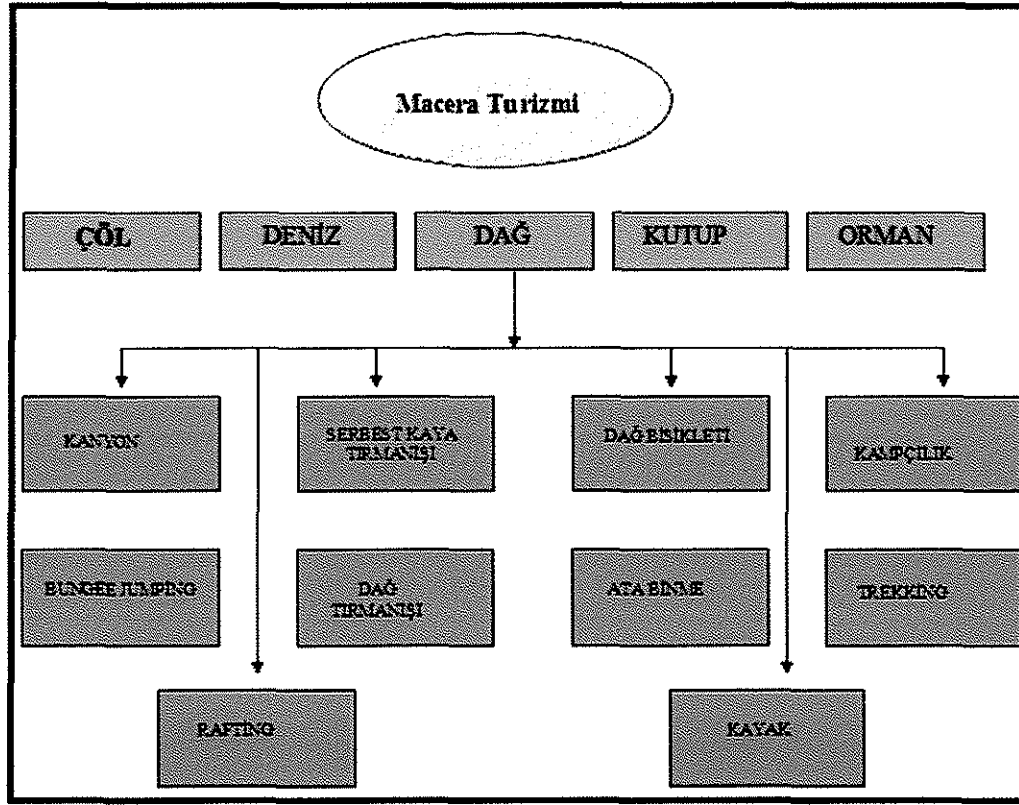
görünümü neticesinde doğa sporları ve macera arayanlar için eşsiz bir doğal güzellik olarak trekking, hiking, dağ bisikleti, serbest kaya tırmanışı gibi faaliyetlere uygundur.

Vadilerde yapılan bir turistik faaliyet tipide bungee jumpingdir. Bu faaliyet türünde vadinin derince yarılmış bir kesimine yapay köprüler ve gereken donanım kurulur. Bungee jumpingin kökeni doğu Avustralya'nın açıklarında Pasifik Okyanusunda "New Hembriidis" adalar grubundaki Vanatu adası yerlilerinin "Gkol" adını verdikleri erkekliğe geçiş törenlerinde bambudan yaptıkları kulelerden sarmaşıktan yaptıkları iplere bağlanarak atlamasına dayanır. Günümüz şartlarında bu sarmaşıkların yerini yüksek teknoloji ürünü elastik ipler ve bambu kulelerinin yerini de yüksek köprüler, çelik konstruksiyon atlama kuleleri ve vinçler almıştır.

Avrupa'da 1970'lerde Oxford Üniversitesi öğrencilerince bagaj gerdirme lastikleriyle ilk bungee atlayışlarının temeli atılmıştır. 1980'lerde artan talep karşısında teknolojinin tüm imkânlarından faydalanarak önemli ve güvenli bir sektör haline gelmiş, günümüzde ise tüm dünyada yüz binlerce kişiye ulaşan, uluslararası alanda yarışmaları düzenlenen bir spor dalı olarak kabul görmüştür (<http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=bungee+jumping>, 11.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Bir vadi türü olarak "Kanyon Vadiler" flüvyal aşınma ile oluşmuş ve genellikle tabüer yapıların bulunduğu alanlarda geçirgenliği fazla olduğu için aşınma karşı dayanıklı olan kalkerlerin üzerinde akan akarsuların derine doğru kazmaları ve yamaçlarını gerektiği şekilde işleyememeleri sonucunda meydana gelmiş dik yamaçlı derin vadilere denilir.

Genellikle bunların dip kısımlarında killer veya marnlar ortaya çıkabilir. Bu durumdaki kanyonlarda yamacın alt kısmı daha az eğimli olabilir. Kolorado Kanyonu, Taşeli Platosundaki Göksu ve Manda Kanyonu bunlara örnek verilebilir (Ardos, 1997). Amerika'daki Büyük Kanyon farklı aşınım sonucunda ve halen aktif akarsularıyla görülmeye değer kaynak değerlere sahiptir. Turizm için düzenlenmiş manzara seyir terasları, yürüyüş parkurları gibi düzenlenmiş alanlarla turizm için uygun şartlar taşımaktadır. Ülkemizde Uşak İl sınırları içinde bulunan Ulubey-Avgan-Adı Güzel Barajı civarında yoğunlaşmış kanyonlarda son derece güzel manzara yerleri, gözlem noktaları, trekking, hiking için uygun parkur alanları, bungee jumping, kamp için uygun alanları ve kanyon içinde ya da yakınında bulunan tarihi dönemlere ait eski yerleşmeleri ile potansiyel bir turizm alanı olarak durmaktadır.



Şekil 5: Macera Turizminde Çeşitlilik

2.1.2.Sürdürülebilir Turizmde Ulaşımın Rolü

Turizm kaynakları olarak ne kadar potansiyele sahip olursanız olun bu kaynaklara ulaşamıyorsanız, hiçbir gelir sağlayamazsınız. Turizm pek çok tabii ve beşeri etmenin birleşmesi sonucu gelişim sağlayabilir. İyileşen ulaşım olanakları turizmi teşvik ederken, turizmin yayılması ve gelişmesi de ulaşımın gelişmesini teşvik etmiştir.

Turistlerin seyahatleri, mekânsal karşılıklı etkilenmeyi ve insanın yaşadığı yerden uzaklara taşınmasını ifade eder, bu şekilde ulaşım turizmin tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu taşıma işleminden dünya çapında yıllık sayıları milyonları bulan, pek çok farklı insan istifade etmektedir. Turizm faaliyetleri mesafe-zaman ilişkisinden büyük ölçüde etkilendiği için ulaşım ve haberleşmeye yaşamsal bir şekilde bağlıdır. Ulaşılabilirlik sadece fiziksel mesafeyi değil aynı zamanda olanaklara ulaşabilmeyi de ifade etmektedir. Ulaşım sistemleri başlıca iki temel elemandan oluşur. Bunlardan ulaşım araçları otomobil, tren, uçak, gemi gibi taşıtları ifade eder. İkinci eleman ise ulaşım araçlarının izleyeceği yol ağlarından oluşmaktadır. Her ulaşım sektörünün

hız, rahatlık, maliyet ve elverişlilik bakımından üstünlükleri farklıdır (Özgüç, 2003, s. 94).

Küreselleşme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde en önemli etkenlerden birisi, belki de birincisi, ulaşım ve iletişimde meydana gelen teknolojik değişim ve gelişmelerdir. Bu değişim ve gelişimler, mekânsal etkileşimi arttırmış ve ulaşım ağlarının gelişmesine neden olmuştur. Genel anlamıyla insan ya da eşyanın bir yerden bir yere naklini anlatan ulaşım, içinde yaşadığımız çağda ve küreselleşme olgusu ile birlikte artık bilginin, paranın, hizmetlerinde bir yerden bir yere naklini kapsamaktadır (Tümertekin, 1999). Sürdürülebilir turizmde genellikle ulaşımın etkisi ile ilgili üç temel soru sorabiliriz. Bir destinasyondaki ekonomide ulaşımın rolü nedir? Turistik faaliyetler ulaşabilecekleri destinasyonların ulaşım ağlarının gelişmiş ya da az gelişmiş olmasından ne kadar etkilenmektedir? Ulaşım ağındaki çeşitli değişimler (iyileşmesi ya da kötüleşmesi) turizmi nasıl etkilemektedir?

Turistik çekicilikler elverişli bir konumda yer aldığı sürece değer kazanmaktadır. Turizm faaliyetleri zaman ve mekândan etkilendiği için ulaşım ile sıkı bağları bulunmaktadır. Herhangi bir destinasyonun havaalanı, liman, ana kara yolu güzergâhlarına uzaklığı o yerin turizm potansiyeli için oldukça önemlidir. Coğrafi konum itibarıyla ulaşımın rahat gelişebileceği alanlar turizm yatırımları ve gelişimi için, fiziksel olarak zor şartlar taşıyan ulaşımın gelişmesi için büyük yatırımlar gerektiren alanlara göre, daha elverişlidir.

Teknolojideki gelişmelerle birlikte ulaşım ağlarında ve araçlarındaki gelişimde turizmin gelişmesinde büyük pay sahibidir. Kişisel otomobil sahipliği iç turizmin gelişmesini sağlarken, dış turizmin gelişmesi de havayolları ve transatlantik seferlerinin gelişmesi ile mümkün olmuştur. Ulaşım ağlarındaki bu gelişme turizm faaliyetlerinin daha yaygın hale gelmesine sebep olmuştur. Ulaşım ve taşımacılıktaki gelişmeler insanları turizme teşvik eder. Ulaştırma ile turistik pazarlar değer kazanır, gelişir ve genişler. Ülkelerin fiziki özellikleri ve bulunduğu konumlar turizme katılacak insanların zaman ve masrafını azaltıp ya da arttırmaktadır.

Dağlık, engebeli yapıya sahip ülkelerde daha çok havayolu gelişir. Avusturya, İsviçre buna güzel örneklerdir. Deniz kıyısında olan ülkelerde genellikle havayolu taşımacılığının yanı sıra deniz taşımacılığı da gelişme gösterir. Yunanistan, İngiltere, İspanya gibi ülkeler de buna güzel örnektir (Emekli, 1998, s. 68-69). Bununla birlikte demiryolu taşımacılığı uluslararası turizmde çok fazla etkili değildir. 20. yy'da demiryolu ile kıtalar arası yolculuklar ve turistik faaliyetler gerçekleşirken

günümüzde bir takım ülkelerin gelişen teknolojiye ayak uyduramamaları ve demiryolu'nun diğer ulaşım araçlarına göre oldukça yavaş kalması demiryolunun turizm gelişimindeki payını oldukça azaltmıştır. Bazı ülkeler hızlı trenlerle demiryolu ağlarını geliştirmiş olsalar bile, komşusundaki demiryolu alt yapısı birbirine uymadığı için hızlı trenler sadece ülke içi kullanımlarla sınırlı kalmıştır.

Turistin kendi ülkesi ile seyahat edebileceği ülke arasındaki uzaklık turizm talebini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Turist gönderen ve turist alan ülkeler arasındaki mesafe turizm talebini yakından etkiler. Uzaklık arttıkça hem seyahate daha fazla zaman ayrılması, hem de daha fazla maliyetli olması nedeniyle turizm talebi azalır. Örneğin, tatil yapmaya karar veren bir Amerikalı turistik şartlar aynı olduğunda çoğunlukla kendi yaşadığı anakarada tatilini geçirmek isteyecektir. Turistler genellikle daha az zaman isteyen ve daha az ulaşım maliyeti tutacak yerlere gitmek isterler. Her ne kadar hızla gelişen teknoloji sayesinde dünya küçülse de uzaklık hala turizm talebini etkilemektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında Türkiye'ye en çok Avrupa kıtasından turist gelmesi rastlantı değildir. Amacı ne olursa olsun insanlar seyahat etmeye kendilerine en yakın yerlerden başlama eğilimindedirler.

2.1.3.Sürdürülebilir Turizmde İklim Ve Hidrografyanın Rolü

İklim turizm faaliyetlerini belirleyen başlı başına bir etmendir. Turistik yerlerde turizm türünü, etkinliklerini, turizm sezonunu ve süresini belirleyen en önemli faktörlerden biriside iklimdir. Hareket edilen noktadan gelinen noktaya turizm sektöründe pek çok etkileşim doğmaktadır. Turistin ziyaret ettiği yerlerdeki iklim koşulları, seyahat ve konaklamada oldukça etkili rol oynamaktadır. Turizmin ekonomiye dolaylı katkılarından biriside iklim koşullarına göre ihtiyaçların üretimini artırmasıdır. Örneğin güneş kremleri, bronzlaşmak için kullanılan ürünler, plaj malzemeleri, kışın turisti soğuktan koruyan özel donanımlar, kayak yaparken giydiği su geçirmez kumaştan elbiseler, kamplarda kullanılan çadır, tulum bunlara örnek verilebilir.

Turistler gittikleri yerde tatillerini iyi geçirebilmek için gittikleri yerin iklim koşullarında fiziksel bir rahatlık hissi duymak isterler. Rekreasyon faaliyetleri gerçekleştirirken ister aktif ister pasif olsunlar yine iklimden en az şekilde etkilenmeyi isterler. Bununla birlikte genellikle pasif halde bulunulan kıyı turizminin aksine diğer pek çok ekoturizm türü ve doğa sporlarına dayanan turistik faaliyetlerinde turistin sürekli bir aktivitesi söz konusudur. Kıyı turizmine katılan

turistler genellikle lüks otel ve pansiyonlarda her türlü iklimlendirme imkânına sahip odalarda kalırlar, restoran ve fast-food kafelerde karınlarını doyururlar. Fakat doğa sporları temelli, pek çok turizm çeşidinde turist oldukça yüksek efor sarf eder, yaralanma hatta ölüm riskini göze alır. İklimin her türlü olumsuz şartlarına maruz kalmayı göze alır. Daha önce dile getirdiğimiz gibi turistik faaliyetler güdülenme ile gerçekleşir. Bu güdülenme bazıları için dinlenme, rahatlama, plajda kitap okuyup güneşin doğuşunu seyretmekten ibarettir. Bazı turistler içinse azgın sulara kürek sallamak, ayağına bağladığı özel donanımları ile bir uçuruma kendini bırakmak ya da balta girmemiş bir ormanda keşif yolculuğuna çıkmaktır.

İklimin sürdürülebilir turizm ve özellikle turist için önemini anlamamız gerekliliğinden yola çıkarak, önce temel iklim elemanlarını bilmek ve değerlendirmelerimizi ona göre yapmak gerekir. İklimin temel elemanlarından olan; Sıcaklık ve nispi nem, rüzgâr, yağış, bulutluluk, güneş ışığının turizm üzerindeki etkisini ayrı ayrı değerlendirmek gerekir (Özgüç, 2003, s. 47-49).

Gerek coğrafi konumdan olsun, gerekse nüfus yoğunluğundan dolayı olsun, Güney Yarıküreye göre Kuzey Yarıküre daha fazla turist çekmektedir. Kuzey Yarıkürenin yaz sezonunda (haziran-temmuz-ağustos-eylül) özellikle bulutluluk, nemlilik ve yağış turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için iyi değildir. Güney Yarıkürenin de tatil sezonu aralık-şubat arasındadır. Özellikle bu yarıküreye Kuzey Yarıkürenin kış mevsiminde olması bir avantaj sağlar ve belirli bir ekonomik seviyeye ulaşmış insanları kendisine çeker. Kuzey Yarıkürede turizmin yoğunlaştığı alan genellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerdir. Burada yoğunlaşan pek çok destinasyonda halen turizm; Güneş-kum-deniz üçlüsüne dayanmaktadır.

Turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında pek çok çalışma yürütülmesine rağmen katılan kişi sayısına göre halen en büyük pay kıyı turizmine aittir. Kıyı turizmi içinse yağmur istenilen bir durum değildir. Denize girebilme süresini kısalttığı için yağmur kıyı turizmine olumsuz etki yapar. Sadece kıyı turizmine olan bu etkisi ile kalmayan yağmur alternatif pek çok turizm türünü de olumsuz etkilemektedir. Yağışın oluşumunun sebebi olan bulutluk durumu da turizmde olumsuz bir etki yapar. Bazı yerlerde bulutluluk yağışa bağlı olarak oluşmaz. Kaliforniya kıyılarında gözleendiği gibi serin deniz üzerinden geçen sıcak hava kütlesi sisli-puslu bir ortamın oluşmasına neden olur. Bu hava kütlesi karaya ulaştığında çok az bir yağış bırakır, bununla birlikte uzun süreli sis ve pus gözlenir. Güneş ışığının süreklilik arz etmesi özellikle kıyı turizmi için vazgeçilmez bir unsurdur. Birçok ülke

yılda 3000 saate kadar güneşlenme süresini garanti ederek reklâmlar geliştirmektedir. Yağış ve bulutlulukta güneşlenme süresini etkilemektedir. Bazı turizm merkezlerinin yakınında yoğunlaşan sanayi tesisleri, gökyüzünde bir kirlilik örtüsü yaratarak güneş ışığının yeryüzüne tamamen ulaşmasına engel olmaktadır.

İnsan üzerinde hafif bir giyimle 16°C - 18°C'lik sıcaklıklarda rahat edebilir. Fakat elbisesiz olarak 30° C'nin altındaki sıcaklıklarda üşüme hissi duymaya başlar. Rüzgâr sıcaklığın etkisini artırıcı ya da azaltıcı olarak direkt etkiye sahiptir. Rüzgâr ciltteki nemi alarak havaya karışmasını sağlar ve cildi kurutur. Rüzgârın diğer bir etkisi de ılımanlaştırıcı olarak soğuk günlerde kendisini gösterir. Aşırı derecede terlemeyi ve sıcaklığın olumsuz etkilerini ortadan kaldırabilir, bununla birlikte yüksek kesimlerde ve kutbi etkilerin görüldüğü alanlarda bazı rahatsızlıkların görülmesine cildin tahrip olmasına ve donmayı kolaylaştırıcı etki yaratması yönü ile turist için negatif bir etki yapar. Turizmin rahat gerçekleşebilmesi için iklim koşulları turistin alanda bulunduğu her an için, turistik faaliyetleri engelleyici bir karakter arz etmemelidir.

Özellikle okyanus kıyılarındaki ülkelerde sıkça görülen tornado, kasırga, tayfun gibi klimatolojik kökenli afetler oldukça etkilidir. Üstelik bu gibi afetler sadece turisti değil, yerli halkı, her türlü turistik tesisi ve doğayı etkiler. Yüzlerce kilometreye çıkan rüzgâr hızıyla önüne çıkan her şeyi havaya doğru çeker, arabalar, çatılar, insanlar, ağaçlar ve hatta evler bile bu fırtınada hortum merkezine doğru çekilip metrelerce uzağa kadar taşınabilmektedir. Orta Amerika'da tornadolar sık olarak görüldüğü için buraya tornado kuşağı (tornado belt) denilmiştir (İzbırak, 1992, s. 315). Buralarda meydana gelen bu afetler her defasında binlerce dolarlık zarar bırakmaktadır. Turizm faaliyetini sürdürürken böyle bir olayla karşılaşan turist aynı yere tekrar gelmek istemeyecektir. Bu tür klimatolojik kökenli afetlerin sürekli olarak tekrarlandığı destinasyonlarda, turizm faaliyetine ne kadar uygun şartlar taşırırsa taşısın, turizm yeterli düzeyde gelişim gösteremez.

İnsan bedeninin ortalama sıcaklığı 36,5°C' dir. Havanın nispi nem oranı yüksekse (%70'in üzerinde) hava sıcaklığından dolayı insan vücudunda oluşan terleme olayı yavaşlayacak ve vücut bu teri dışarıya vermekte zorluk çekecektir. Böyle olunca da vücut ısısı artış gösterir ve kalp krizi geçirme riski artar. Yüksek sıcaklık değerlerine sahip çöllerde direkt olarak güneş ışığına maruz kalınmadığı müddetçe sıcaktan aşırı derecede rahatsız olunmaz. Özellikle deniz kıyısında yer alan nispi nemi yüksek alanlarda sıcaklık aşırı derecede rahatsızlık yaratmaktadır. Aşırı

derece sıcaklık yine turizm için istenilmeyen bir özelliktir. Bu özellikten dolayı ekvatorial bölgede turizm gelişmemiştir.

Günümüzde deniz, göl, nehir, baraj, şifalı su kaynaklarının turizmde kullanılması her geçen gün artmaktadır. Kamp yapmaya elverişli alanlarda balık avı, tekne gezileri, rafting gibi nehir etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Herhangi bir su rezervinin uygun yerlerinde rekreasyonel kullanıma uygun yerler inşa edilebilir. Düzenlenecek festival ve su oyunları yarışmaları, dalış, su fotoğrafçılığı, yelkenli yarışları gibi organizasyonlarla su rezerv alanlarına rekreasyonel veya turizm faaliyetleri için insanlar çekilebilir.

Yapılan çalışmalarda açık ve kapalı hava rekreasyonel faaliyetleri olmak üzere toplam rekreasyon süresinin % 90'ının suyla ilgili aktivitelerle geçtiği görülmüştür. Özellikle denize kıyısı olmayan yerlerde su ile ilgili planlamalar yapılırken muhakkak ekolojik yaklaşım dikkate alınmalıdır aksi takdirde turizm amacıyla su rezervleri kirlilik tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir (Emekli, 1998, s. 76). Özellikle ülkemizde gelişmekte olan rafting sporu da tamamen suya bağlıdır. Rafting yapılan bu sular temiz ve kirletilmemiş olmak zorundadır. Aksi takdirde, rafting için uygun yatak şartlarına sahip olsa da, bu faaliyetin gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Çünkü bu spor faaliyetinde çalkantılı ve hızlı akışlı sularda faaliyet gösterildiği için zaman zaman suya düşmeler su yutmalar gerçekleşmektedir. Ülkemiz hidrografyasındaki en büyük problemlerden birisi maalesef kirliliktir.

Son derece eşsiz değerlere sahip olan ülkemizde Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinin terör olayı görülen ya da ulaşımı olmayan birkaç su rezervi dışında, neredeyse tüm göllerimiz ve akarsularımız kirliliğe maruz kalmakta ve ekolojik dengesini yitirmektedir. Akarsuların yataklarına yapılan direkt müdahaleler sonucunda akarsuyun ekolojisi değiştirilmekte, çirkin-kötü görüntü oluşturduğu için sazlıklar ve çeşitli bitkiler kesilmekte bunlarla da yetinilmeden sanayi tesislerinin artıkları hiçbir arıtmaya tabi tutulmadan akarsulara, göllere verilmektedir. Ülkemizin su rezervleri böyle sorumsuzca kirletilmeye devam edildiği müddetçe gelecek için bırakın turizm için kullanılacak suyu, içme suyunu bile zor bulacağız.

2.1.4.Sürdürülebilir Turizmde Faunanın - Floranın Rolü

Flora Yunanca floris kelimesinden alınmış ve çiçek topluluğu anlamıyla bütün dünya dillerine girmiştir. Esasen yeryüzünün belirli bölgelerinde ya da denizlerinde, bir kara parçasında veya bir ülkede yetişen insan müdahalesi olmadan

tamamen doğal şartlarda gelişme imkânı bulmuş bitki topluluklarına denilir. Fauna ise yine insan müdahalesi olmadan doğada kendiliğinden yetişen hayvanları ifade etmektedir. Geçmiş yıllarda dilimizde Favna olarak kullanılan bu tanım, günümüzde fauna kullanımına dönüşmüştür.

Tablo 1: Dünya Yaban Alanlarından Geriye Kalanlar

Bitki Örtüsü Türü	Toplamdaki Payı %
Tundra	41.7
Sıcak çöl / Yarı çöl	19.4
Orta Kuşak iğne yapraklı ormanları	18.3
Tropikal ormanlar	9.2
Karışık dağ sistemi	4.1
Soğuk çöller	3.1
Tropikal çayırlar/savanlar	1.5
Orta kuşak (yayvan yapraklı ve yağmur) ormanları	1.5
Orta kuşak çayırları	0.6
Her zaman yeşil ormanlar(Akdeniz Tipi)	0.4
Ada sistemleri	0.2
Toplam	100.0

Özgülç, N., 2003, Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler s.70

Doğada var olan bu hayvanlar, denizde olabildiği gibi herhangi bir kara parçası ya da kıta üzerindeki hayvanları da kapsar. Doğada bazı türler baskın hale geçerken diğer türler kısmi bir gerileme yaşayabilir. Bu bitkilerin ve hayvanların maksimum büyüme koşulları bulması (klimaks) ya da elverişli büyüme koşullarını kaybetmesinden kaynaklanır. Yüzyıllardır belirli türlerin nöbetleşe ya da farklı türlerle değişimleri, floranın ve faunanın çeşitliliğini meydana getirir. Üstelik floranın yaşadığı avarız endemik şartlarına uygunsu böyle yerlerde değişik jeolojik çağlardan kalma topluluklar görülebilir ki bu tür yerlerin, hem ortam ekolojisinin korunumu hem de sürdürülebilir turizm için son derece yüksek hassasiyetle korunması gerekmektedir. Dünya’da orman görüntüsü olan alanlar her zaman doğal bir çekicilik olmuş ve burada yürütülen pek çok doğa sporu ve çeşitli aktivitelerle konaklamalı- gündelik turistik ve rekreasyonel faaliyetler için uğrak yerler haline gelmiştir. İklim ile bitki örtüsü arasındaki ilişkiye göre:

- Sıcak iklimlerde: Ekvatorial tropikal ormanlar, tropikal savan çayırları, sıcak çöller.
- Orta kuşak ve serin iklimler: Akdeniz türü bitki örtüsü, çoğu iğne yapraklı orta kuşak ormanları, konifer ormanlar.
- Arktik ve polar iklimlerde: Arktik ve Alpin Tundra olarak bölgelere ayırmamız mümkündür.

Turizm alanında yer alan bitki toplulukları muhakkaktır ki alanın çekiciliğine artı bir değer katar. Bitkiler gerek zirai ürünler, gerek doğal ürünler olsun turizm alanındaki manzara bütünlüğünü sağlayan öğelerdir. Ülkemiz açısından bitki varlığı başlı başına bir turizm türünün gelişmesine ve ekonomik bir faaliyet kolu haline gelmesine neden olmaktadır. Ülkemizde 12.000'den fazla bitki türü bulunmaktadır. Avrupa'da ise 9.000 bitki türü bulunur.

Ülkemiz bu haliyle tüm Avrupa Kıtasındaki bitkilerden daha fazla bitkiye sahiptir. Endemik ve relict bitkiler bakımından da oldukça zengin olan ülkemizde 3.000-4.000 kadar bitki endemik olup endemizm oranı yaklaşık olarak %30 civarındadır. Ülkemizde tespit edilen 400 geven (*Astragalus sp.*) türünün 230 türü endemik, endemizm oranı ise %65' dir, 235 sığırkuyruğu (*Verbascum sp.*) türünün 180 kadarı endemik ve endemizm oranı ise %71' dir. Mevcut buluntularla, İran-Turan Bitki Coğrafyası Bölgesinde 1.181, Avrupa-Sibirya Bitki Coğrafyası Bölgesinde 256 ve Akdeniz Bitki Coğrafyası Bölgesinde ise 946 endemik tür tespit edilmiştir (Atalay, 1997).

Ülkemizde endemik bitkiler, en fazla Toros Dağları kuşağında en az ise Trakya ve İç Anadolu düzlüklerinde bulunmaktadır (Atalay, 1997, s. 215). Bu durum, dağlık alanların izolasyon şartlarının kuvvetli olması yanında, antropojen etkilere maruz kalmasının düzlüklere göre daha az olmasından kaynaklanmaktadır. Son yıllarda ekoturizm etkinliklerine talebin artmasıyla beraber bu konuda hizmet veren seyahat acentelerinin sayısında artış gözlenmiştir. Buna bağlı olarak, botanik turizmi rehberlerine de talep artmıştır. Botanik turizmi rehberliği belli düzeyde bir uzmanlık istemektedir. Çünkü bitkilerin Latince adlarının ve bunun yanı sıra belirli özelliklerinin, yetiştirme yerlerinin, çiçek açma mevsimlerinin, en göz alıcı dönemlerinin bilinmesi ve buna göre bir tur güzergâhının belirlenmesi gerekmektedir. Zirai ürünlerin çeşitliliği de oldukça fazla olan ülkemiz de "Agro Turizm" ve doğal bitki örtüsü de "Botanik Turizmi" için son derece elverişlidir.

Bir ülkedeki faunanın zenginliği paket turlar içine alınmalarına ve iktisadi bir turizm faaliyeti haline gelmelerine sebep olur. Bu türden faaliyetler, özellikle

Afrika'da Massai Mara'da ve Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde de gelir olan bir endüstriye dönüşmüştür. Örneğin, Balina seyri 65 ülkede 300 bölgede yapılan önemli bir turist faaliyetidir. Bu faaliyete olan talep her yıl %10 artmaktadır. 1998'de 6 milyon kişi balina seyri için bu bölgelere gitmiş ve yılda 31 milyon İngiliz Sterlini bırakmıştır. Ruanda'da Volkanlar Milli Parkında turistler dağ gorillerini 1 saat görmek için 170 \$ vermektedirler.

Yabancı turist avcılar, Orman Bakanlığınca A Gurubu Seyahat Acentelerine verilen "Av Turizmi İzin Belgesi" ile avlanabilmektedirler. Türkiye'de bilinçli ve gerçek anlamda av turizmi, 1981 yılında Antalya'nın Düzlerçamı bölgesinde dağ keçisi ve domuz avı ile başlamıştır.

Tablo 2: Türkiye Tarım Arazileri Kullanım Durumları

Arazi Kullanma Şekli	Kıpladığı Alan	
	Hektar	%
İşlenilen Tarla Alanı	18 641 000	68.0
Nadas	5 255 000	19.0
Sebze Bahçeleri	709 000	2.5
Bağlar	567 000	2.0
Meyvelikler	1 618 000	5.3
Zeytinlikler	881 000	3.2
TOPLAM	27 339 000	100.0

http://sgb.tarim.gov.tr/Tarim_Politikalari/turkiyede_tarim/turkiyede_tarim.pdf,

13.02. 2009 tarihinde alınmıştır

Son verilere göre ülkemizde 40.000 hayvan türünün yaşadığı saptanmış olup gelecekte yapılacak ayrıntılı çalışmalarla bu sayının 80.000 hatta 100.000'e ulaşabileceği sanılmaktadır. Avrupa kıtasında 60.000 kadar hayvan türünün yaşadığı düşünülürse ülkemiz faunistik açıdan da oldukça zengindir (Altan, 2006). Yabancıl hayatını gözlemlemek fotoğraf çekmek, doğal yaşayışındaki hayvanları videolara alarak belgeselleştirmek için pek çok turizm operatörü şirket, belirli aralıklarla turlar düzenlemektedir. Ülkemizin bitkilerinde gösterdiği çeşitlilik ve endemiklik hayvanlarda kısmen görülmektedir. Çünkü hayvanlar genellikle insanlar tarafından tehdit ya da yiyecek olarak algılandığı için yüzyıllardır avlanmışlardır. Anadolu Asya

ve Avrupa arasında bir doğal köprü vazifesi gördüğü için sürekli göçlere, savaşlara, isyanlara sahne olmuştur.

Avrupa'dan doğu seferine çıkan herhangi bir ordu, Anadolu'dan geçerci (İskender'in Ordusu, Haçlı Orduları, Roma Orduları) yine doğudan batı seferine çıkan ordular da Anadolu'dan geçerci. (Hun Ordusu, Moğol Ordusu, Pers Ordusu, vs.) bu geçiş sırasında yerleşmeler, ormanlar yakılmış, doğal hayat tahrip edilmiştir. Yine merkezi otoritenin zayıf kaldığı dönemlerde eşkıyalar ve milis güçler tarafından, doğal hayat büyük yaralar almıştır. Fauna ve Flora'da yaşanan bu tahribatlardan dolayı Anadolu'ya özgü pek çok tür Anadolu Parsı (*Panthera pardus tulliana*), Çizgili Sırtlan (*Hyaena hyaena*), Kelaynak (*Geronticus eremita*) gibi pek çok tür yok olmuş veyahut yok olma tehlikesi altındadır.

Özellikle son yıllarda gelişen "Av Turizmi" ülkemizde 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)'nda; "Turizm sektöründe kış, av ve su sporları ile festival, gençlik, kongre, termal, golf ve 3. yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları getirilecektir" ve "Doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korunmaya alınarak turizme açılması teşvik edilecektir" maddeleriyle; turizmin çeşitlendirilmesi, tüm yıla yayılması ile doğanın korunmasına yönelik ilke ve politikaların benimsenmesiyle birlikte Turizm Bakanlığı, çeşitli yumuşak turizm aktivitelerini hayata geçirecek projeler üretmeye başlamıştır (DPT, 1989).

Av turizmi, bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak, doğaya zarar vermeden yapılan, sadece olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. Türkiye coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Av Turizmine açılacak avlaklar, ülkemizin av hayvanı potansiyeli dikkate alınarak, Orman Bakanlığı (Millî Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü) tarafından tespit ve ilan edilmektedir.

2.1.5.Sürdürülebilir Turizmde Coğrafi - Özel Konumun Rolü

Ülkenin turizm zenginlikleri muhakkak turist gönderen pazarlara yakın olmasını gerektirmez fakat turist gönderen pazarlara yakınlık bir turizm çekiciliğidir. Bir noktanın, yerin, ülkenin coğrafi konumdan anlaşılan o konumun matematiksel olarak parçalara (enlem-boylam) ayrılan dünyanın neresinde olduğunun bilinmesidir. Coğrafi olarak bir yeri tarif ederken o noktanın çakışan enlem ve boylam değerlerini söyleriz, örneğin Türkiye 26°-45° doğu boylamları (meridyen) 36°-42° kuzey

enlemleri (paralel) arasında yer alır. Şayet koordinatını vereceğimiz alan daha küçük bir alan ise o zaman derece ile ifade edilen rakamların sonuna (boyutlara göre) dakika ve saniyeyi ekleriz. Özel konum denildiğinde ise bir yerin denizlere, ulaşım güzergâhlarına, boru hatlarına, ticari pazarlara, gelişmiş teknolojilere ulaşılabilirliğine, topografyasından, doğal kaynaklarına kadar geniş bir yelpazeyi içinde barındırır.

Türkiye açısından düşündüğümüz takdirde hem turist gönderen pazarlara yakınlığı, hem dünyanın gelişim ve yaşamaya en müsait kuşağı olan “orta kuşakta” yer alması özel konumu ile de Asya-Avrupa arasında bir doğal köprü görünümünde olması, üç tarafının denizlerle çevrili olması, çeşitli jeolojik dönemlerde bir takım kıvrım ve kırılma hareketleri geçirmesinin oluşturduğu yeryüzü perspektifi zenginliği ile planlamalar dâhilinde muazzam gelişime sahne olabilecek sürdürülebilir turizm için biçilmiş bir kaftandır.

Coğrafi konum ve özel konumun etkileri kadar bir ülkenin jeomorfolojik yapısı da turizm için son derece önemlidir. Bir ülkenin topografik görünümü ne kadar yeknesak ise o ülkede gelişebilecek turizm faaliyetleri de o kadar sınırlı kalır. Topografik olarak çok çeşitli jeomorfolojik birimlerden oluşan ülkelerde turizm faaliyetleri gerekli yatırımlar yapıldığı takdirde oldukça fazla olur. Renkli bir görünüm arz eden böyle destinasyonlarda kara yolu ulaşımı bazı yerlerde zor olsa da yerini alternatif ulaşım çeşitleri alır ve genellikle havayolu ulaşımı karayolu ulaşımının yerini alır.

Dünyanın pek çok noktasında el değmemiş ormanlar, berrak denizler, temiz kumsallar varken bunlardan bazıları turizm amacı ile çok sınırlı bir kullanıma tabii olmaktadır. Bunun temel sebebi coğrafi konum olarak maksimum yararlanma kuşağı dediğimiz, orta kuşaktan uzakta olması ve özel konum olarak da turist gönderen pazarlara çok uzak bulunmasıdır. Gerçektende ekvatorial bölgede de suppoler bölgede’de turizm faaliyeti çok sınırlıdır. Tarihi zamanlardan beri insanlığın her zaman en fazla gelişim gösterdiği, kültürel eserler ve oluşumlar meydana getirdiği yerler hep orta kuşak içinde olmuştur. İmparatorlukların hep burada gelişip, büyümesi, dünya kültür mirası listelerinde yer alan eserlerin neredeyse hep bu kuşakta yer alması bir tesadüf değildir. Turizm faaliyetlerinin de buralarda gelişim göstermesi bahsettiğimiz bu özelliklerden dolayıdır.

2.2.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE ÖRGÜTSEL ROLLER

2.2.1.Sürdürülebilir Turizmde STK' ların Rolü

Sürdürülebilir turizm yaklaşımının temel mantığı, çevrede görülen bozulmaların ve kirlenmelerin böyle devam ederse gelecekte bozulacak bir çevrenin kalmayacağı ve üstelik önceden sonsuz sanılan dünya kaynaklarının bir sonu olduğunun ve bu sonlu kaynakları gelecek nesillerin hakkından çalmadan kullanılması ilkesidir. Sürdürülebilir turizm yaklaşımları muhakkak devlet tarafından belirli kriterler belirlenerek geliştirilmeli ayrıca STK (Sivil Toplum Kuruluşu)'lar vasıtası ile işlerliği ve denetçiliği sağlanabilmelidir. Turizm gelişimi sadece sermaye sahiplerine bırakılırsa bir müddet sonra ne turizm alanı, ne de turist kalır.

Küreselleşen dünyamızda artık ülke sınırları sadece kâğıt üzerinde geçerli olan bir kavram haline gelmiştir. Belirli sektörlerde faaliyet gösteren, çok çeşitli ve ülkelerden bile büyük sermaye sahibi "Küresel Devler" olarak isimlendirilen şirketler, mesafe, sınır, yönetim rejimi, ırk tanımadan para kazanılan her yere yönelmiş durumdadırlar. Güney Doğu Asya'da kurulmuş pek çok tesis, Afrika'daki tur operatörleri, ülkemizin çeşitli yerlerinde faaliyet gösteren kapitalist şirketler bunlara örnek verilebilir. Küresel sermaye felsefe olarak "az enerji, çok kazanç" yaklaşımı ile yaklaştığı bütün kaynakları sömürürcesine tüketir. Aynı olgu turizm içinde geçerlidir. Az enerji, çok kazanç yaklaşımı ile şekillenen turizm yatırımlarından en büyük zararı öncelikle yapılacak yatırıma büyük umutla bakan, fakat bir müddet sonra aradığını bulamayan yerel halk, sonrasında ise ülkemiz görecektir.

İşte tüm bunların önüne geçebilmek için herhangi bir siyasi akımdan etkilenmeyen, sivil menşeli baskı grupları muhakkak sürdürülebilir turizmde hükümetlerin politikalarında, karar verici ve destekleyici olarak bulunmak zorundadırlar. Aksi takdirde yıllardır ülke olarak yaşadığımız tecrübelerden diyebiliriz ki bir hükümet için korunmaya değer bir alan diğer hükümet için son derece özelleştirmeye müsaittir ya da bir hükümet için kurutulması gereken pis bir bataklık diğer hükümet için muhakkak korunması gereken bir sulak alan statüsünü alabilir.

STK'lar sürdürülebilir turizmde üstlenecekleri rollerle turizm yatırımlarını ve işleyişlerinin denetçileri olup, yerel halkın bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapabilirler. Hükümetler üzerinde oluşturacağı baskı nedeniyle, hiçbir mantıki ve bilimsel temeli olmayan siyasi bir takım kararların verilmesine engel olabilirler.

Hükümet dışı örgütler kamuoyunun isteklerini temsil eder ve bu kesimin görüşünü savunurlar.

STK'lar turizm gelişiminde önemleri göz ardı edilemeyecek bir hakikattir. STK'lar turizm sanayisi ve sürdürülebilir turizm stratejileri için danışma rolünü üstlenebilir. STK'lar turizm gelişimi için kesintisiz yerel destek vermeli ve kontrolsüz turizm gelişimine engel olabilirler. STK'lar, yerel ölçüğe uygun teknoloji içeren sürdürülebilir turizm ürünleri ve gelişmeleri konusunda yatırımların koordinasyonunu ve mevcut yatırımların bu süreçteki inovasyonunu sağlayabilirler. STK'lar ayrıca sürdürülebilir turizm stratejisinin şekillenmesinde diğer kuruluşlarla iletişim içinde olabilirler. Bu iletişimde, sürdürülebilir turizmin yerel kültür ve çevreye olan etkileri, sürdürülebilir turizmde devlet ve yatırımcı bağlantılarını sağlayabilirler.

Hükümet-dışı örgütler bilgi birikimine ve yenilikçi düşünceye sahiptirler. Ulusal ve sektörel çıkarların üzerinde hedefleri vardır. Küresel çevre politikalarını çeşitli şekillerde etkileyebilirler. Bunlar şöyle sıralanabilir (Öztunç, 2006, s.16).

- ✓ Yeni bir konuyu tanımlayarak veya eski konuyu yeniden tanımlayarak küresel çevre gündemini etkileyebilirler.
- ✓ Çevresel konularda kamuoyu bilincini arttırmaya çalışırlar.
- ✓ Bir konu hakkında, kendi hükümetlerine veya diğer hükümetlere daha ileri bir durumun kabulü için lobi veya baskı faaliyetlerinde bulunabilirler. Aynı şekilde ülkelerdeki karar verici mekanizmaların çevre ile ilgili iç ve dış politikalarını etkilemek amacıyla lobi faaliyetlerinde bulunabilirler.
- ✓ *Doğaya zararlı faaliyetleri durdurmak amacıyla boykot etkinliklerini koordine ederler.*
- ✓ Konferanslardan önce sözleşmelerin taslak metinlerini sunabilirler.
- ✓ Uluslararası müzakerelerde lobi faaliyetinde bulunabilir, uluslararası çevresel müzakere süreçlerine katılabilirler.
- ✓ Sözleşmelerin uygulanmasını gözlemleyebilir ve taraflara ve/veya sekreteryaya rapor verebilirler.

2.2.2.Sürdürülebilir Turizmde Hükümetlerin Rolü

Turizm için çevre kalitesinin başlıca elemanları; hava kalitesi, temiz su ve rekreasyon amaçlı kullanılan su arzının kalitesi, çevre temizliği, gürültü seviyesi, atık su kapasitesi, yaya ve araç kalabalığı, yapısal çevrenin estetiği, peyzaj ve açık alanlar, binaların, peyzajın, yolların ve yürüyüş alanlarının korunma düzeyidir. Eğer kalkınma için çevresel planlama yaklaşımı uygulanırsa, bu kalkınma girişimi, koruma hedeflerine ulaşmada, çevresel kalitenin yükseltilmesinde ve sürdürülebilmesinde pozitif bir güç sağlayabilir.

Hükümetler yasama gücünü elinde bulundurur. Bu yasama gücü ile sürdürülebilir turizm için önemli adımlar atıp, uygulanmasını sağlayabilir. Hükümetler gerek basılı doküman olması, gerek ciddi adımlar atılsın diye pek çok kuruma, kuruluşa özel şirketlere sayısız planlamalar yaptırmaktadır, fakat yapılan bu planlardan ziyade uygulamalar önemlidir. Bir çevresel plan çerçevesinde, hareket alanları belirlenmiş olan sürdürülebilir turizm gelişimi açısından sektörel olarak öngörülen koşullar ise şunlardır.

- 1- Kirleten öder ilkesinin uygulanması,
- 2- Turizm yatırımlarında çevresel etki değerlendirmesi yönteminin uygulanması,
- 3- Altyapı olanaklarının geliştirilmesi,
- 4- Temiz enerji kaynaklarının tercih edilmesi,
- 5- Turizm geliştirilmesinde ortak kararlar oluşturulması,
- 6- Biyolojik çeşitliliğin korunması.

Sürdürülebilir bir yaklaşım hangi alanda olursa olsun (kalkınma, tarım, sanayi vs.) muhakkak birden fazla denetçi tarafından kontrol altında tutulmalıdır. Tek yanlı yaklaşımlarla sürdürülebilir bir yaklaşım geliştirilmesi zordur. Hükümetler turizm stratejileri ve planları ile turizmin gelişiminde temel aktördür. Hükümetler, çevreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen uluslararası ticari veya mali politikalar kabul eder ve uluslararası yasal belgeleri müzakere eder.

Ülkemizde turizm stratejileri geliştirme yönünde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı gibi pek çok kurum ve kuruluş vardır. Bu kurumlardan Kültür Ve Turizm Bakanlığı sürdürülebilir turizm konusunda çalışmalar yapmaktadır. Kültür Ve Turizm bakanlığı dışında Özel Çevre Koruma Başkanlığı, Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Çevre Ve Orman

Bakanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşları da ilgili oldukları alanlarda doğayı koruma ve sürdürülebilirliği sağlama yolunda çalışmalar yapmaktadır.

Hükümetlerin sürdürülebilir turizmde yapması gerekenlerin bazıları şunlardır:

- ✓ Turizmin çevresel, kültürel ve ekonomik etkilerini alansal olarak araştırması,
- ✓ Çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme mevzuat ve standartlarını geliştirmesi,
- ✓ Kentsel ve doğal alanlarda ekonomik faaliyetlerin uygun büyüklüğünü belirleyip, turizme ilişkin ekonomik model geliştirmesi,
- ✓ Sürdürülebilir turizm gelişimini esas alan eğitim programları yapması ve uygulaması,
- ✓ Turizm gelişme projesine etki edecek çevresel etki değerlendirmesine konu olacak araçlar geliştirmesi,
- ✓ Sürdürülebilir turizm gelişimi için taşıma kapasitelerini belirlemesi ve gelişimini izlemesi,
- ✓ Tarihi çevreye verilen, kaçakçılık, izinsiz kazıları engelleyip, tarihi alanların estetik değerinin muhafazası amacıyla stratejiler üretilip uygulaması,
- ✓ Planlama kararlarına turizmi dâhil etmesi ve çevresel duyarlı alanlarda turizm gelişimini planlaması ve kontrol etmesi,
- ✓ Ulusal ve yerel turizmin gelişiminde kurumlar arası ilişkilerde sürdürülebilirliği sağlaması,
- ✓ Toplumun farklı kesimlerinde, yerel halk ve sivil toplum örgütleri başta olmak üzere konuya duyarlı her kesimin turizm konusunda araştırma, planlama ve bilgilendirme yapan danışma büroları kurulmasını desteklemesi,
- ✓ Turizmle ilgili devlet kademelerinin sürdürülebilir kalkınma kavramı konusunda görüş birliğine varmalarını sağlamasıyla sürdürülebilir turizm gelişimi desteklenebilir (Keleş, 2003, s. 44-45).

2.2.3.Sürdürülebilir Turizmde Uluslararası Örgütlerin Rolü

Uluslararası örgütlerin ilk çağdaş yapılanması 19. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlanmıştır. 19 yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında bu gelişmelerini sürdürdüler ve II. Dünya savaşından sonra uluslararası politikada günümüzde görüldüğü gibi etkin bir şekilde yer almaya başladılar. Uluslararası örgütlerin, uluslararası çevre politikaları üzerindeki etkisi 1972'den itibaren ciddi şekilde artmıştır. Genel bir ifade ile uluslararası örgütler devletler tarafından

oluşturulmuştur. Uluslararası örgütler, BM örgütünde olduğu gibi çok amaçlı olarak üye ülkelerden veya Amerikan Devletleri Örgütünde olduğu gibi bölgesel örgütlerden oluşabilir. Gıda ve Tarım Örgütünde (FAO) veya Dünya Sağlık Örgütünde (WHO) olduğu gibi özel amaçlarla da kurulabilir. Uluslararası çevre hukukunun oluşum sürecinde bu örgütler kilit bir rol oynamaktadır. Bu örgütlerin çalışanları çeşitli ülke yurttaşlarından oluşmaktadır (Öztunç, 2006, s. 12).

Günümüzde küreselleşmenin olumlu ve olumsuz pek çok yönünü görmekteyiz. Olumlu yönlerden biriside uluslararası bir takım örgütlerin hükümetlere yaptırımcı olmasa da bir takım görüşler sunması, eylemler yapması neticesinde devletin bu örgütlerin söylediklerini dinleme yetisini kazanmasını sağlamıştır. Bu tarz küresel örgütlerin bir takım çıkar çevreleri tarafından yönlendirildiği konuşulmaktadır. Marjinal işlerini gizlemek için bir takım ülkeler ve şirketler bu tarz sosyal sorumluluk üstlenen örgütleri desteklediği bilinmektedir.

Turizm hareketlerinin yılın belirli dönemlerinde yoğunluk kazandığı ve bölgesel taşıma kapasitesinin de aşıldığı düşünüldüğünde turizmin çevresel değerlere zarar verme olasılıklarının ve olanağının da artacağı düşünülebilir. Bu durumda oluşabilecek olumsuzlukları en an aza indirebilmek sürdürülebilir turizm plan ve politikalarının uygulanması ile sağlanabilir. Sürdürülebilir turizm planlaması konusunda uluslararası çalışma yapan kuruluşlardan bazıları şunlardır.

- ✓ Dünya Turizm Örgütü (WTO, World Tourism Organization),
- ✓ Dünya Bankası (WB, World Bank),
- ✓ Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC, World Travel and Tourism Council),
- ✓ Dünya Seyahat ve Turizm Çevre Araştırmaları (WTTERC, World Travel and Tourism Environment Research Centre),
- ✓ Pasifik Asya Seyahat Birliği (PATA, Pasific Asia Travel Association/),
- ✓ Tur Operatörleri Uluslararası Federasyonu (IFTO, İnternational Federation of Tour Operators)
- ✓ BM Çevre Programı (UNEP, United Nations Environment Programme)
- ✓ Uluslararası Otelciler Birliği (IHA, İnternational Hotel Association)
- ✓ Uluslararası Oteller Çevre Girişimi (IHEI, İnternational Hotels Environment Initiative).

2.3.SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE BEŞERİ FAKTÖRLERİN ROLÜ

2.3.1.Sürdürülebilir Turizmde Turistin Rolü

Turistler, dünyanın coğrafi kaynaklarından, doğal ve kültürel çekiciliklerinden yararlanarak hoşça vakit geçirme ve dinlenme arayışı içindedirler. Her turistin farklı psikolojik tatmin beklentileri olması turistin ne tür ihtiyaçları olabileceği öngörüsünde bulunmayı zorlaştırmıştır. Bununla birlikte bazı sistematikleştirme girişimleri de yapılmıştır. Bunlardan birincisi fiziksel ihtiyaçlarını gidermek içindir. Bu ihtiyaç yorgunluktan kurtulmaktan başlayıp bir faaliyet ya da hareket yapmaya kadar uzanan çeşitli şekilleri kapsar. İkinci olarak toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için, ilişkilerini geliştirip, toplumsal görevden bir süre uzaklaşmaya kadar uzanan etkinlikleri kapsar. Üçüncüsü statüyle ilgili ihtiyaçları gidermek için, başkalarının özendiği şekilde yaşamaktan, rahatlama isteğine kadar kapsar. Dördüncüsü entelektüel ihtiyaçları için, zihinsel yorgunluğunu gidermeden entelektüel teşvik ihtiyacına kadar değişir. Son olarak da zihinsel ihtiyaçlardan, zihinsel yorgunluk, karışıklık ve riskten kurtulmaktan başlayıp sıradanlıktan uzaklaşıp heyecan verici bir takım aktivitelerde bulunmaya kadar değişir. İşte tüm bu ve daha fazla ihtiyaçlarını karşılamak için turizme katılan turist her zaman ki hayatından farklı deneyimlerde bulunmak, farklı kültürleri tanımak, farklı yerler görmek ister (Özgüç, 2003, s.39).

Sürdürülebilir turizm, planlamalarla geliştirilebilecek bir turizm olmasına rağmen bu tür turizm çeşidini yürütecek turist yoksa yapılan planlamaların da bir anlamı olmayacaktır. Tatilini sürdürülebilir bir turizm yaklaşımıyla geçirmek isteyen turist her şeyden önce belirli bir kültür ve bilgi seviyesine ulaşmış olmalıdır. Sürdürülebilir bir yaklaşımla tatilini geçirmek isteyen turist, konaklama merkezinde kendisine tahsis edilmiş imkânları sonsuz gibi görürse (klima, sıcak su, aydınlatma, açık büfe yiyecekler vs.) ve tüketimini bu anlayış çerçevesinde şekillendirirse, her ne kadar sürdürülebilir turizm anlayışıyla tatilini geçirme isteğinde de olsa bu tarz bir davranışla sürdürülebilir turizm sadece istek olarak kalacak gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Turist tatilini geçirmek için seçeceği tur operatörlerinin bu tür bir turizm faaliyetinde etkinlik göstermesini isteyebilir. Turist geçici bir süre için evinden, yöresinden veya yurdundan ayrılmış bir kişidir ve gittiği yerden son derece memnun olarak dönmek ister. Turizm alanında genellikle hayatında olmayanın üzerinde standartlarda yaşar. Bu standartları temin etmek ve turistin hizmetine sunmak son

derece pahalı ve maliyetli bir bütçe ister. Bir havuzdan günlük boşaltılan temiz suyun, açık büfe yemeklerden artan yemeklerin, iklimlendirme için harcanılan enerjinin maliyeti oldukça yüksektir. Bunun yanında çeşitli aktiviteler için kullanılan malzemelerin üretimi ve aktivite için harcanacak maliyet oldukça yüksektir.

Cohen turizm endüstrisine katılma ve yerel halkla ilişkileri bakımından turist tiplerini alarak bir ayırma gitmektedir. Cohen'in tipolojisi bireysel güdüleri önemli kabul etmekte ve turist deneyimleri ve turistlerin rolünü dört grup altında toplamaktadır.

Ayrı (Drifter): Kendi gezilerini kendileri planlayan, turizm çekicilikleriyle temastan kaçınan ve ev sahibi ülkenin insanlarıyla birlikte yaşayan turistlerdir. Ev sahibi kültürle hemen hemen bütünleşirler. Yerel halkın yemeğini, kültürünü, alışkanlıklarını paylaşır. Bu tür turizm faaliyetine genellikle daha önce gidilmemiş yerlere giden öncü turist denilen turistler katılmaktadır.

Araştırmacı (Explorer): Genellikle kendi gezilerini kendileri planlarlar ve popüler turizm çekiciliklerinden oldukça kaçınırlar. Ev sahibi toplumla bazı kaynaşmaları olmasına rağmen hala kendi toplumları içindeki oluşturdukları yaşam tarzı ile hareket ederler. Ev sahibi toplumla kısmi bir yakınlaşma gösterse de esas amacı ev sahibi toplumun kültürüne, yaşam tarzını tanımak değildir. Bu tür turistler genellikle belirli bir amaç için seyahat ederler. Her türlü bilimsel araştırmadan, sağlık, din, iş olanakları vs. gibi araştırmalar için seyahat ederler.

Bireysel Kitle Turisti: Bu tür turistler seyahat acentesinin sağladığı pek çok hizmetten yararlanır, fakat turun bütün içeriği acente tarafından hazırlanmamıştır. Turistin isteği de bu planlamaların oluşmasında etkilidir. Gerekli bütün rezervasyonlar acenteler tarafından organize edilir, turistin yapması gereken gideceği destinasyonu belirlemek ve bütçesine uygun paketlerden birisini seçmektir. Bu tür turistler genellikle yerel halkla hiç ilişki kurmazlar, hediyelik eşya, ya da hatıra almak için gidilen birkaç çarşı, pazar ziyareti dışında otellerinden ayrılmazlar. Otellerinde her şey dâhil sistemi ile yemek, konaklama gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra bazı turlar, ulaşım-dönüş gibi pek çok pakette seyahat acentelerine ödedikleri ücret karşılır. Yapılan bir araştırmada ABD turistlerin %52'sini tatil için her şey dâhili sistemini tercih ettikleri saptanmıştır. Bu sistemi seçme nedenleri olarak, sabit ödenen ücretin her şeyi içermesinin sağladığı beklenmedik tatil maliyetlerini elimine etmesi olarak açıklanmıştır. Kısaca her şey dâhil sisteminin ana fikri, tatil süresince parasal işlemleri en aza indirmek, para ile ilgili bazı kararları almamak, para

harcamanın oluşturabileceği sıkıntı veya sorunları ortadan kaldırmaktır. (<http://www.alanya.com.tr/de/turizm-arastirma-formu/726-hersey-dahilsistemi.html>. 12.10.2009, tarihinde alınmıştır). Turist bunlar için hiçbir çaba harcamaz. Rekreasyon amacıyla olanların yanında, kültürel ve eğitsel amaçlılardan bazıları da bu tür turist tipine girer.

Organize Kitle Turist: En az maceracı olan turist bu türdür. Seyahat acentesi bütün tatili bir program halinde sunar. Nerede kaç gün konaklanacağını, nerelere gidileceğini acente planlar. Turistleri kitle halinde hareket ettirir ve her gruba bir rehber verir. Bu tür turistler ev sahibi toplumdaki tamamen uzak kalırlar, hatta kendi alışkanlıkları olan mal ve hizmetleri yanlarında taşırlar. İngilizler' in çay, bira, balık, cips birlikteliğini taşıyan yiyecekleri. Amerikalıların ülkeleri dışında gittikleri yerlerde de yayılan, Mc Donalds, Kentucky Fried Chicken, Burger King, Pizza Pizza vs. gibi. Bu tür turistler genellikle ilk kez gidecekleri destinasyonlar için bu tür turizm faaliyetine katılırlar ekonomik paketler çeşitli seçeneklerle sunulur. Bu tür paketlerin satın alınması bütçe ile alakalıdır. Bu tür turistler paket turlarla geldikleri için pek çok yerde yerel halka göre bir önceliğe sahiptirler. Pazarlarda, dükkânlarda, camii, kilise ve diğer tapınaklarda ibadet sırasında dolaşmaları, caddeleri, sokakları, ulaşım araçlarını doldurmaları ya da turistler yüzünden bazı plajların, otellerin yerel halka yasaklanması, tabiri caizse ülke topraklarında konakladığı zamanda yarı özerk bir vaziyette yerel halktan daha iyi imkânlara sahip olan bu turistler bazı olumsuzluklara sebep olabilirler. Bazı toplumlarda bu davranışlar “Xenophobia” (yabancı korkusu) denilen bir toplum hastalığına dönüşmektedir. Bu tür toplumlarda zamanla turiste karşı toplumsal bir nefret oluşmaya başlar (Özgüç, 2003 s. 41-42-184).

Bu turist tiplerinden sürdürülebilir turizme en yatkın olanı ve sürdürülebilir turizm için en çok yatırım yapılabilir turist birinci grup turistlerdir. Bu gruptakiler genellikle, doğada olduğu kadar kültürde de sürdürülebilir bir yaklaşıma inanırlar ve ona göre davranırlar.

2.3.2.Sürdürülebilir Turizmde Yerel Halkın Rolü

Yerel halk turizmin sürdürülebilir bir yaklaşımla yürütülmesi için teşvik edici bir rol oynayabilir. Halk, kendi arasında kuracağı örgütlenmelerle sürdürülebilir bir yaklaşımla ekolojik turizm için kendilerinin de istifade edebileceği bir iktisadi faaliyet oluşturabilir. Günümüzde çeşitli kredi kuruluşları ve teşvik destekleri ile

girişimciliği arttıran uygun koşullarda kredi sağlayan, gerek kamu, gerek özel sektör, pek çok kurum ve kuruluş vardır.

Örgütlenmeler, kooperatif tarzındaki birliktelikler, dernekler bireysel olarak yapılamayanları topluluk halinde ve güç birliği oluşturarak yapma imkânı sağlar. Turizmi teşvik edici tarzda yerel halkın oluşturduğu birlikler tur operatörlerinin de dikkatini çekecektir. Bu sayede yerel halk, diğer coğrafyalardan farklı kültür değerlerine sahip insanlara yerel kültür öğelerinin pazarlamasını yaparak bu sayede turizmin hem yerel kültür üzerindeki yıpratıcı etkisini ortadan kaldıracak ve kültürel değerlerini muhafaza imkânına kavuşacak, hem de bu işten para kazanma imkânına sahip olacaktır.

2.3.3.Sürdürülebilir Turizmde Ekolojik Yaklaşımın Rolü

Dünya Turizm Örgütü (WTO), turizmi önümüzdeki 20 yıl içerisinde en hızlı en düzenli büyüyen sektör olarak göstermektedir. 2010 yılı için WTO'nun yaptığı tahmine göre olması beklenen turizm geliri 1trilyon \$. 2020 yılı içinse bu rakam iki kat artarak 2 trilyon \$ ulaşması beklenmektedir. Bu kadar büyük bir pazar payı muhakkak ki kitlesel bir faydalanmayı meydana getirecektir. Ülkemizde de son yıllarda turizm ve sanayi alanında çevre koruma bilinci geliştirmeye başlanmış fakat yinede istenilen düzeye ulaşamamıştır. Turistler artık gittikleri ülkelerin çevre sorunlarına duyarlı davranmakta, böyle bir turist profiline oluşması da kitlesel turizmden bireysel turizme kayıldığını göstermektedir. Böylece çevreye duyarlı “Yeşil Turizm” olgusu güçlenmektedir. Ülkemizde son yıllardaki yatırımlar kırsal kesimlere yönelmekte, kırsal alanların toplum dinamiklerini engelleyici özelliğinin olmadığı, aksine kırsal alanlar restore edilip kapasite kullanımı artırıldığı takdirde halkın ekonomik olarak daha iyiye doğru gideceğini anlaşılmış durumdadır.

Yeşil Turizm farklı formlarda karşımıza çıkar ve temelinde sürdürülebilir turizm yaklaşımı yatmaktadır. Beşeri etkinliklerle doğa yıkıma ve bozulmaya uğramıştır. Nitekim kutsal kitaplarda dahi bu belirtilmiştir. “İnsanların elleriyle kazandıkları yüzünden karada ve denizde fesat çıktı. Belki dönerler diye Allah onlara yaptıklarının bir bölümünü tattırıyor” ayetinde görüldüğü gibi insanların doğadaki dengenin işleyişinin kendi yaptıkları olumsuz şeylerle bozulduğu haber verilmiştir (Kuran, Rum suresi, Ayet 41).

Temelinde doğaya ve doğada bulunan insan ve kültürüne saygı bulunan sürdürülebilir turizm yaklaşımı, turistik faaliyetlerin doğaya ve yerel kültüre olan

zararını minimize etmek için tercih edilir. Her ne kadar pek çok değişik isimle anılan Sürdürülebilirliği esas alan turizm çeşidi varsa da bunlar genellikle “Doğa Turizmi, Sorumlu Turizm, Bilinçli Turizm, Alternatif Turizm, Yayla Turizmi, Yumuşak Turizm, Ekolojik Turizm” gibi çeşitli adlarla anılır. Yukarıda değindiğimiz gibi bu türde yürütülen turizm faaliyetleri her ne tarzda olursa olsun sürdürülebilir turizmden kaynak alırlar (Pirselimoğlu, 2007, s.37-38).

Turizm alanlarının sürdürülebilirlik kapsamında ele alınması ve çevresel değerlerin korunması amacıyla planlamanın yapılması konusunda önemli olan diğer nokta, planlamada esas alınacak kıstaslardır. Çevresel planlama su prensipleri kapsamalıdır (WTO 1998):

- ✓ Ulusal, bölgesel ve yerel parklar, anıtların korunması ve geliştirilmesi politikaları içerisinde koruma hedefleri ve gelişimin belirlenmesi,
- ✓ Yaban yaşamı, duyarlı ekosistemler, arkeolojik ve tarihi eserler gibi gereksinim duyulan alanlarda yapılan özel araştırmaları da kapsayan çevresel analiz, özel çevre bölgelerinin korunması, geliştirilmesi ve restore edilmesi gereken yerlerin tespiti,
- ✓ Ziyaretçi tipi, etkili ziyaretçi organizasyonları ve turist akış noktalarının temel alındığı ziyaretçi taşıma kapasitesinin saptanması,
- ✓ Sezonluk kullanımı da hesaba katarak tüm taleplerin projeksiyonu ve talebin taşıma kapasitesiyle uygunluğunun sağlanması,
- ✓ Değişik özelliklerin geliştirilmesi için ve gelişmiş turistik hizmetler ve hizmet birimleri için en iyi maddelerin belirlenmesi,
- ✓ Yerel toplulukların gelişimi ve turizmden sağlanan faydanın onlara gitmesi için yerel toplulukların ne şekilde turizm olayına katılacağı belirlenmesi,
- ✓ Alternatif planlar hazırlamayı da kapsayan ve ana planın bir parçası olan "çekim (cazibe) planı"nın formüle edilmesi. En uzak hedefler dahi bu aşamada ele alınır,
- ✓ Uygun olan yerlerde müşteri akış modellerinin ve kullanım organizasyonlarının hazırlanması,
- ✓ Sosyal içeriği de olan nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporunun düzenlenmesi,
- ✓ Turist çekim merkezlerinin, buralarda çalışanların eğitimi de dâhil olmak üzere yönetilmesi için en uygun organizasyon yaklaşımının belirlenmesi,

- ✓ İstihdam, maddi gelir ve küçük turizm yatırımlarının da gelişimini kapsayan yerel toplulukların turizmden alacağı özel payı hesaba katarak kalkınma; işletme maliyetleri ve gelir yansıtımlarını içeren ekonomik ve finansal analizler yapmak,
- ✓ Turizm gelişim alanları, öncelikli merkezler ve bölgelerin saptanmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi,
- ✓ *Planın, önerilerin, turistik kullanım ve çekim merkezlerinin yönetilmesi ve uygulanması.*
- ✓ Yönetimden amaç, çevresel problemleri arttırmadan kontrollü kullanımın sağlanması, olabilecek problemlere karşı da önlemin hemen alınabilmesidir.

Bugün başta Dünya Turizm Örgütü, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı olmak üzere, dünyada ve Türkiye’de değişik kuruluşlar ve akademik çevreler konuyu farklı açılardan ele alarak incelemekte, çevre ve turizm konularını sürekli gündemde tutmaktadırlar. Pek çok ülke “çevre ile uyumlu sürekli ve dengeli turizm gelişimi” için araştırmaya, uygulamaya ve 1990’lardan sonra alternatif turizm türleri şekillendirmeye başlamıştır. Sürekli ve dengeli turizm çok dikkatli planlama, uygulama ve kontrol gerektirir. Bunun yanında teknolojiler ve ülkeler arasında bilgi paylaşımı da kaçınılmazdır.

Sürdürülebilir turizm çerçevesinde gelişmiş ekoturizm ya da yukarıdaki belirttiğimiz isimleriyle Yeşil Turizm’de ziyaret edilecek alana en alt seviyede fiziksel ve sosyal etki, doğa içerisinde turistlere ekoloji eğitimi, bölgedeki yerli halka ekonomik katkı kriterlerini bünyesinde barındıran turizm biçimi olarak kullanılır ve bu özellikleriyle kitle turizminden ayrılır. Kitle turizmi ise doğal çevreye çok fazla zararı dokunabilen ve daha ekonomik ve rahat olduğu için turistler tarafından daha çok tercih edilen bir turizm biçimidir. Bununla birlikte, daha büyük yatırımlar gerektirir.

Ekoturizm faaliyetleri ise özellikle kitle turizmi ile karşılaştırıldığında genellikle küçük yatırımlar gerektirdiğinden, özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından ciddi bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Klasik turizm anlayışında turistin istek ve ihtiyaçları sürekli bir artış gösterir ve sunulan her yeni ve konfor düzeyi yüksek özellik bir süre sonra standart hale gelir. İlk tatil köylerinin sade, doğal, hatta basit atmosferlerinden bugünkü tatil köylerinin her ülkenin yapı standartlarının üzerinde konfor ve lüks içinde olması buna örnek gösterilebilir. Özellikle daha ekonomik olduğu için kitleliliğe yönelen turizm etkinliklerinde,

turistler gittikleri yerlerin yaşam biçimlerine uymak ve saygı duymak yerine kendi ülkelerindeki istek ve beklentilerinin karşılanmasını talep ederler. Bunun sonucunda ziyaret edilen yerde fiziksel ve kültürel değişimler meydana gelir. Zamanla rekabet arttıkça fiyatlar ucuzlamaya, hizmet kalitesi standartları yükselmeye başlar.

Tablo 3: Kitle Turizmi - Ekoturizm Karşılaştırması

	KİTLE TURİZMİ	EKOTURİZM
Özellikler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hızlı gelişir ✓ Maksimize eder ✓ Çevreye saygı kaygısı yok ✓ Kontrolsüz ✓ Plansız ✓ Ölçsüz 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yavaş gelişir ✓ Optimize eder ✓ Çevreye saygılı ✓ Kontrollü ✓ Planlı ✓ Ölçülü
Genel	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kısa dönem ✓ Özel çıkarlar ✓ Uzaktan kontrol ✓ İstikrarsız ✓ Fiyat bilinci ✓ Nicelik ✓ Geniş gruplar ✓ Kısa zaman ✓ Hızlı ulaşım ✓ Sabit program 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uzun dönem ✓ Tüm çıkarlar ✓ Yerel kontrol ✓ İstikrarlı ✓ Değer bilinci ✓ Nitelik bireyler, aileler, arkadaşlar ✓ Uzun zaman ✓ Uygun ve yavaş ulaşım ✓ Anında değişen kararlar
Turist Açısından	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turist yönlendirir ✓ İthal yaşam biçimi ✓ Anlama ✓ Rahat ve pasif ✓ Üstünlük duygusu ✓ Hatıra eşyalar ✓ Gürültü ✓ Plansız Gelişme ✓ Sadece yerel düzeyde <i>planlama etkinliği</i> ✓ Üstün nitelikli yerlerde gelişme 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turist karar verir ✓ Yerel yaşam biçimi ✓ Deneyim ✓ Talep edici ve aktif ✓ Aktif fikirli yaklaşım ✓ Anılar, yeni bilgiler ✓ Sakin ✓ Plandan sonra gelişme ✓ Yerel planların bölgesel <i>koordinasyonu</i> ✓ Üstün nitelikli yerlerde koruma
Turizm Gelişme Stratejisi Açısından	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yeni yapılaşma ve yeni yatak kapasitesi ✓ Girişimciler dışarıdan ✓ İstihdamda yerli olmayan kişilere öncelik ✓ Çiftçilik azalır, işgücü turizme kayar ✓ Otomobil öncelikli trafik kazaları planlaması ✓ Yoğun turizm sezonuna göre kapasite belirlenmesi ✓ Doğal ve tarihsel engeller uzaklaştırılır ✓ İleri teknoloji ve mekanize turizm tesisleri ✓ Kentsel mimari 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mevcut yapıların yeniden kullanımı ✓ Sadece yerli girişimciler ✓ Yerel potansiyele göre istihdam şartları ✓ Çiftçilik ekonomisi korunur ve geliştirilir ✓ Toplu taşıma öncelikli trafik planlaması ✓ Ortalama talebe göre kapasite belirlenmesi ✓ Doğal ve tarihsel engeller ✓ Düşük teknoloji ve seçici mekanize gelişme ✓ Yerel mimari

Ekoturizmin ortaya çıkış amacı doğanın ve kültürlerin korunması ve sürekliliklerinin sağlanması gibi tüm dünyada desteklenen ve takdir toplayan kavramlar olsa da, özellikle son dönemlerde ekoturizme yönelik eleştiriler artmıştır. Bu eleştiriler, gerek doğa koruma ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, gerekse ekonomik kazancın sektör içerisindeki tanımından farklı olarak algılandığı ve ideal biçimde uygulamaya koyulmadığına ilişkindir. Günümüzde ekoturizm genel olarak kabul gören ve koruma çalışmalarına katkı sağlayan bir kavram olarak ele alınsa da ilgilendiği kaynak değerlerin önemleri itibariyle eleştirel yaklaşımları da göz önünde bulundurmak ve değerlendirmek yerinde olacaktır (Yalçınalp, 2005).

2.3.4.Sürdürülebilir Turizmde Tesisleşmenin Rolü

Turizm oluşturduğu etkileşimler ve sağladığı kazanç bakımından bacasız sanayi olarak isimlendirilir. Gerçekte bir ülkenin ticaret açığını kapatması bakımından elde edilmez bir ganimettir. Turizmle birlikte yörede bir takım pozitif ve negatif dönüşümler yaşansa da çevrede bazı tahribatlar olsa da iktisadi bir faaliyet kolu olarak ve istihdam oluşturucu etkisi gerekli planlamalar ve teşviklerle ve sürekli bir gelişimle ülkeye son derece büyük kazançlar sağlar. Üstelik turizmde direkt kazanılan gelirin yanında birde etkileşimden doğan çoğaltıcı etkisinin oluşturduğu gelir söz konusudur.

Turizmin sağladığı talep ve arzın sonucu, yerleşmenin fiziksel elemanlarındaki ve fiziksel elemanların belirlediği çevresel karakterin niteliğindeki değişimi, dikkatleri turizm yerleşmesinin gelişim sürecine çekmiştir. Yapılan çalışmalarla turizm yerleşmesinin gelişim süreci evrelere ayrılmıştır. Bu yaklaşım, yerin kapasitesini belirleyen öğelerin tanımlarını ve sınırlarının belirlenmesini sağlamıştır. Yapılan çalışma turizm yerleşmesi olacak yerin değerleri, sağlıklı turizm politikalarının, planlarının, programlarının ve işletme kararlarının oluşturulmasında anahtar ölçek olarak kabul edilebilir.

Turizm yatırımları yapılırken her zaman en kaliteli, en göz alıcı malzemeler kullanılır. Üstelik kullanılan malzemelerin her geçen gün daha kaliteli hale getirilmesi ve zamanla standartlaşması kaçınılmazdır. Turistler konaklamayı pansiyon, otel, kamu misafirhaneleri, pansiyon köy evleri, yayla evleri, devre mülkler, konutlar, ikincil konutlar, kamping alanları gibi yerlerde yaparlar. Ayrıca turizm alanlarında, hediyelik-hatıralık eşya satan dükkânlar, enformasyon büroları, spor malzemeleri satışı yapan dükkânlar, eczaneler, gıda maddeleri, giyim eşyası,

satan dükkânlarda yer almaktadır. Bunun yanında konaklamayı tamamlayıcı en önemli tesis yeme içme, lokanta, restoran, bar, cafe vb. yerlerdir. Konaklama merkezlerini tamamlayan yukarıda bahsettiğimiz tesislerin tümü, küçük turizm alanlarında bulunmayabilir. Fakat büyük şehirlerde doğal olarak bu tarz tesislere daha kolay erişilebilir.

2.3.5.Sürdürülebilir Turizmde Folklorik Değerlerin Rolü

Sürdürülebilir turizmin içinde yer alan ve bazen aynı anlamları taşıyan ekoturizmden farklı bir yanı olarak sürdürülebilir turizmde gözetilen tek kriter doğa değeridir. Beşeri unsurların da devamlılığını ve gelecek nesillere bırakılmasını amaç edinen sürdürülebilir turizm yaklaşımı aynı zamanda doğada yer alan faunanın, floranın, jeolojik, jeomorfolojik değerleri'nde sürdürülebilirliğini ve gelecek nesillere aktarılmasını esas alır. Turist gittiği yerde farklı bir kültür, gelenek ve her türlü coğrafi şartla karşılaşabileceğinin muhtemel olduğunu bilerek seyahatine başlar. Turist geleneksel yaşam biçimi olarak alıştığı yaşam biçiminden seyahati boyunca ödün vermek istemeyebilir. Bu tür turistler sürdürülebilir turizmin karşısındaki en büyük rakiplerdir. Bazı turistler ise yerel halkın kültürünü görmek, tanımak, yaşamak için turizm faaliyetine katılır. İşte böyle turistler sürdürülebilir turizm için paha biçilmez kaftanlardır.

Folklorik değerler “Kültürel Turizm” denilen karmaşık bir turizm tipine de öncülük yapar. Bu tür turizm tipinde bir ulus ya da etnik grubun kültürü, hayat tarzı, değer yargıları, inanışları, dini, dili, sanatı icra yolu ile siyasal ve toplumsal örgütlenmeleri turist için önem taşır. Bu turizm türünde yerel halkın sadece müzik, dans, opera gibi değerlerinin yanında yüzyıllar içinde toplum da gelişmiş her türden folklorik değerleri ile bu değerlere bağlı olarak oluşan maddi kültürel öğeleri de kapsar.

Dünya farklılaşan coğrafi mekânlarla birlikte farklı kültür âlemlerine de ayrılmıştır. Bunlardan en yaygın olanı “Avrupa Kültür Âlemi”dir. Bu kültür âlemi dünyanın doğrudan ya da dolaylı olarak üçte birini etkiler. Bu kültür âleminin bu denli yayılmasındaki en büyük sebep coğrafi keşiflerdir. Coğrafi keşiflerden sonra kıta Avrupa’sından göç eden milletlerin gittikleri yerlerde kültürlerini yaymaları sonucunda olmuştur. Bu kadar yaygın bir kültür âleminin oluşmasında, Avrupalı milletlerin izlediği politikalarda etkili olmuştur. Avrupa milletleri gittikleri yerdeki etnik grupları, kabileleri, milletleri ya asimile etmeye çalışmış ya da kültürü ile

birlikte ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla göç ettikleri yerdeki yüzyıllar boyunca oluşmuş kültür, gelenek ve maddî unsurlar Avrupalıların göçü ile birlikte yok olmuştur.

Ülkelerin coğrafi karakterlerinin yeknesaklıktan uzak olması ve çeşitlilik arz etmesi, folklorik değerlerinin ve maddî kültürel öğelerinin de çok fazla olmasına yol açar. Nitekim ülkemizde aynı bölgede yer alan hatta aynı il sınırları içinde yer alan bir dağ köyü ile ova köyünün kültürel öğelerindeki çeşitlilik buna örnek gösterilebilir. Yine Karadeniz Bölgesinde yer alan Doğu Karadeniz Bölümünün iç kesimlerle olan ulaşımın zor olması ve yüzyıllardır iç kesimlerden ayrı kalması burada kendine has bir kültür, lehçe ve fizyolojik görüntünün oluşmasına sebep olmuştur. Aynı karakter Orta ve Batı Karadeniz Bölümünde karşımıza çok fazla çıkmaz. Çünkü burada topografya bir nebze olsun ulaşımına izin vermiştir. İşte böyle keskin ayrımların olduğu coğrafyalarda aynı millete mensup insanlar arasında dahi farklı kültürel öğeler oluşabilir. Bu kültürel çeşitlilik kötü değil, zira o millet için zenginlik kaynağıdır.

Ülkemiz bu yönüyle büyük bir ülke ve millet olarak birbirinden çok farklı fakat genel bir bütünlük içinde olan coğrafi özellikler taşıyan karaktere uygun olarak, zengin bir kültürel farklılık ve zenginliğe sahiptir. Tıpkı milletimizde coğrafyamızdaki bu bütünlük içindeki farklılıklar gibi Türk kimliği altında çok çeşitli etnik grupların kültürel öğelerini barındırır. Ülkemiz açısından büyük bir turizm kaynağı olabilecek bu kültürel değerlerimizi muhakkak koruma altına almalı ve sürdürülebilir turizm üzerine yatırımlar yaparak bu zenginliğimizi korumasını bilmeliyiz.

3. BÖLÜM: TURİZMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

3.1.TURİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Turizm olgusunu tam anlamıyla kavrayabilmek ve değerlendirebilmek için tarihsel gelişimini bilmemiz gerekmektedir. Bir bilim dalı haline gelmeden ya da pek çok bilim dalının araştırma konularına girmeden önce de turizmin varlığından söz etmek mümkündür. Turizm hareketlerinin insanlığın var olması ile başladığını da söyleyebiliriz. İnsanların yaşam düzeyi, sosyal davranışları ve ekonomik gelişmeleri, yerleşmeleri ve kurumlaşmaları ile ilgili olarak tarihin her döneminde turizm etkinlikleri yapılmıştır (Akıllı, 2004, s. 24).

Turizmi tam anlamıyla kavrayabilmek ve değerlendirmek için turizmin geçmiş yıllardaki durumunu ve tarihsel gelişimini bilmek gerekir. Turizm olayının başlangıcı; Sümerlere M.Ö. 4000 yıllarına kadar götürülebilir. Ticaret amacıyla yola çıkan denizciler, Mısır'ın ünlü piramitleri ve tapınaklarını ziyaret eden gezginler, ilk turistler olarak kabul edilir (Emekli, 1998, s. 24-25). İpek Yolu, Kral Yolu, Finikelilerin "Amber Yolu" olarak adlandırdıkları ticaret yolları ile ilgili olarak yaptıkları geziler ilkçağların en önemli seyahatlerini oluşturmuştur.

Modern anlamda turizm eski Yunan'da yoğun ve belirgin biçimde görülmüştür. Yunanlı ünlü coğrafyacı ve tarihçi Heredot ülkesinin ilk turist ve gezginlerinden biridir. Heredot gezdiği yerlerin arasında Finike, Mısır, Yunanistan, Karadeniz ve Kirene vardır. Heredot gezerken aynı zamanda gelenek ve göreneklerini de öğrenip yazmıştır. Tales, Pisagor, Platon, Strabon da gezip gördükleri yerler hakkında bilgi edinen ve eserler yazan kişilerdir. M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in bugünkü Anadolu'da, Efes'te demokratik bir hükümet kurmasıyla Efes'e pek çok turistin geldiği tahmin edilmektedir.

Pek çok çalışmada, Romalıların zevk için seyahat eden ilk turistler olduğu düşüncesi yaygındır. Roma'da yaşayan zenginlerin köle çalıştırmaları, kendilerinin üretim faaliyetlerine katılmamaları, imparatorluğun hâkimiyeti altında bulunan geniş topraklardan büyük ekonomik gelirlerin Roma'ya akması, Romalı zenginlere boş zaman ve istedikleri gibi harcayabilecekleri geliri sağlamıştır. Dolayısıyla kaplıcaları ziyaret etmek olanağını elde etmişlerdir. Romalılar M.Ö. 200 yıllarında geniş ve güvenceli istasyon ve sığınaklara sahip bir karayolu şebekesi oluşturmuşlardır.

Gerek ilk çağda gerek orta çağda yapılan filozofların yolculuklarını da turizme dâhil edebiliriz. Bu filozoflar hem gittikleri yerlerde para karşılığı ders verir, hem de gezip gördükleri yerleri yazarlardı. Nitekim ülkemizde Evliya Çelebi buna en güzel örneği teşkil eder. Dünyaca ünlü pek çok seyyahlar arasında yer alan Strabon Batı Anadolu'da yaptığı geziden bize kalan Katekakaumane (Yanık Yöre, Kula) sözcüğü hala kitaplarda geçmektedir. Türk seyyahlarının seyahatlerini de turizm faaliyeti içinde sayabiliriz. Genellikle böyle gezilerin amacı gidilen yerin iktisadi, beşeri, doğal, kültürel tüm yönleriyle tanıtmaktır.

En tanınmış ve bilinen ilk turist Marko Polo olarak bilinmektedir. Ondan öncekiler ya tüccar ya da kâşifti. Marko Polo'yu, dedeleri gibi doğdukları şatoda ömür tüketip gitmek istemeyen, uzak yaşamları merak eden İngiliz asilzadeleri izledi. Roma İmparatorluğunu beşinci yüzyılda çöküşüyle birlikte zevk amacıyla ziyaretler de azalmıştır. Ortaçağda, Avrupa'nın karanlık döneminde yalnızca maceracı insanlar seyahat etmiştir. Değişen siyasi ve dini düzen seyahatleri olumsuz etkilemiştir. Dini nedenlerle seyahatler de azalmıştır. Ortaçağda doğup gelişen Müslümanlıkla birlikte Arapların Suriye, İran, Irak, Anadolu'yu ziyaretleri Müslümanlığın yayılmasına ve seyahatlerin yeniden yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bu çağda insanlar hac için Mekke ve Medine'yi ziyaret etmişlerdir. Yine Kudüs gibi önemli şehirlerde her çağda kendine insanları çekmiştir.

Tablo 4: Başlıca Turizm Şekilleri Ve Bunları Belirleyen Kriterler

Belirleyici Kriterler	Turizm Şekli
Milli Sınırları (Turistin Geldiği Yere Göre)	İç turizm, Dış turizm, Aktif dış turizm, Pasif dış turizm
Turistin Sayısına Göre Turizm	Bireysel turizm, Kolektif turizm, Aile turizmi, Paket-tur turizmi
Seyahat Sezonuna Göre	Kış turizmi, Yaz turizmi
Konaklama Tesislerine Göre	Otel, Motel, Kamping, Pansiyon, Oberj, Bungalov, Çadır turizmi
Süresine Göre Turizm	Kısa- uzun süreli turizm
Sosyal Niteliklerine Göre Turizm	Yaş dilimlerine göre : Gençlik – Yaşlılar turizmi Gelir düzeyine göre: Lüks – Geleneksel – Sosyal turizm
Ulaştırma Araçlarına Göre	Karavan – Gemi – Yat – Karayolu – Denizyolu – Charter seferleri turizmi
Organize Şekline Göre	Tur operatörleri aracılığıyla – Seyahat acenteleri aracılığıyla – Bireysel kararlarla

Doğanay, 2001, s.12

Turizm çeşitleri ve bunları belirleyen kriterler çok değişik olabilir. Tablo 4'de görüldüğü gibi turizmi sınıflandırmak için pek çok kriter kullanılabilir. Endüstri

devrimi ile birlikte buharlı gemilerin ve lokomotiflerin, atlı arabaların ve kayıkların yerini almaları, ucuz ve rahat seyahat imkânını sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı dönemine kadar gelişen turizm; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra duraklamış, daha sonra 1930 ekonomik kriz döneminin ardından otomobilin seyahat aracı olarak kullanılması, uçakların da sivil taşımacılığa yönelmesi ile sınırsız bir gelişme eğilimine girmiştir. Yeni ülkeleri, kültürleri tanımak için yapılan gezileri turizme dönüştüren, yani seyyahların özverisinden turizmi, halka indiren “Thomas Cook Turizm Şirketi” 1841 yılından itibaren hizmet vermektedir. İlk gezisini 1841 yılında at yarışını izlemek için 1 şiline trenle Later - Loughborough arasında tur düzenleyerek 570 kişiyi taşıyan ve organize tur kavramını ortaya çıkartan Thomas Cook, “turizmin babası” olarak tanımlanmaktadır (Akıllı, 2004, s. 25).

Tablo 5: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı (milyar \$)

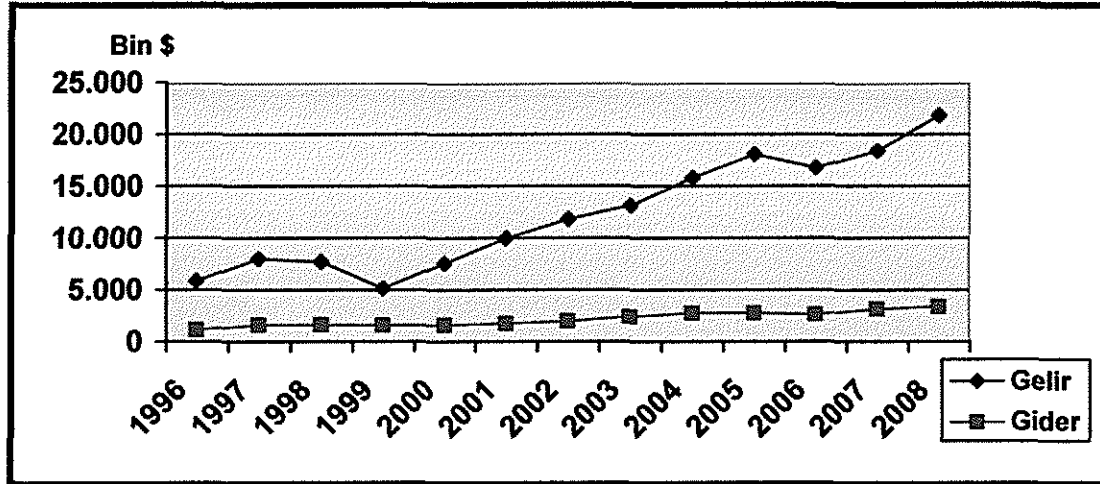
Yıl	Dış Ticaret Açığı	Turizm Geliri	Turizm Gelirini Dış Ticaret Açığını Kapama Payı(%)
1997	20.646	6.208	30.0
1998	19.040	7.177	37.7
1999	14.103	5.203	36.9
2000	26.659	7.636	28.6
2001	9.320	8.090	86.8
2002	15.751	8.473	53.8
2003	21.856	9.676	44.3
2004	28.7	12.124	42.3
2005	32.576	18.152	55.7

TÜİK, DPT, Altan, s. 47

Daha sonra transatlantik gemilerin inşası ile kıtalar arası seyahat daha kolay hale geldi ve gemide turizmde kullanılmaya başlandı. Ancak I. Dünya savaşı bütün sektörleri olduğu gibi turizm sektörünü de uzunca bir süre duraksatmıştır. Arabanın icadı ve karayollarının yaygınlaşması da bireysel turizmi ön plana çıkarmıştır. Zamanla havayolu da askeri amaçlar dışına çıkarak sivil amaçlara hizmet etmeye başlamıştır.

Turizm havayolu, karayolu, denizyolu, demiryolu ulaşımının gelişmesi ile her geçen gün gelişen bir çizgide günümüzdeki haline ulaşmıştır. Tatil tüketicilerinin

farklı arayışlara yönelmesi, son 10 yılda turiste sunulabilecek ürün çeşidinin 400'e ulaşmasına yol açmıştır. Günümüzde turizm olgusunu etkileyen bazı siyasi, askeri, doğal olaylar yaşansa da geçmişte olduğu gibi turizm olgusunu duraksatmamakta aksine belirli bölgelerde yoğunlaşmanın artmasına neden olmaktadır.



Şekil 6: 1996–2008 Yılları İtibariyle Turizm Gelir Ve Giderleri

(<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF3948C44161D1F3EAC33ECC96EA79FF5C>, 19.10.2009, tarihinde alınmıştır).

3.2.REKREASYON VE TURİZMİN KARŞILAŞTIRILMASI

Rekreasyon ve turizm faaliyetleri genellikle birbiri ile iç içe geçmiş bir haldedir. Bir eserde rekreasyon türü olarak karşımıza çıkan bir faaliyet diğer bir eserde turizm çeşidi olarak irdelenebilmektedir. Faaliyet olarak rekreasyon eğlenme dinlenme amacıyla yapılır. Hiçbir ticari kaygı güdülmezken turizm hem dinlenmek, tatil geçirmek hem de ticaret ve birçok farklı amaç için yapılabilir.

Birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu iki kavram çoğunlukla birbiri ile karışsa da farklı çalışmalarda defalarca incelenmiştir. Örneğin bir tur paketi satın alan bir turist, seyahati esnasında pek çok turizm faaliyetinde bulunduktan sonra tur planlamasına göre son olarakta “Rafting” yaptı. Bu turizm paketi içinde rafting bir turizm türüdür. Fakat aynı rafting alanına yakın yerde iskân edip, hafta sonunu dinlenip, rahatlamak için rafting yapan kişinin yaptığı da Rekreasyon faaliyetine örnektir.

Boş zaman kullanan insanların eğlenme, dinlenme ve gelişim için katıldıkları aktiviteler olarak tanımlayabileceğimiz rekreasyonun tam olarak neyi ifade ettiği neyi anlattığına geçmeden önce kelime anlamı olarak nereden doğduğu ve kelime anlamının ne olduğu incelenmelidir. Boş zaman, yukarıdaki sınıflamada karşımıza çıkan, çalışma zamanı ve temel gereksinimlerin karşılandığı zamanın dışında kalan

serbest zaman içerisinde yer alan bir zaman aralığıdır. Yabancı literatürde “leisure” olarak anılan boş zamanı leisure kelimesinin etimolojisini inceleyerek açıklamaya çalışmakta fayda vardır. Leisure Latince “özgür olmak (to be free)” anlamına gelen “Licere” kelimesinden gelmektedir. Fransızca’ya “serbest zaman (free time)” ve İngilizce kelimeler olan “license (toplumun yükümlülüklerinden muafiyet)” ve “liberty (hürriyet, özgürlük)” anlamına gelen “loisir” olarak girmiştir. Mevcut literatürde boş zamanın yapılan birçok tanımı vardır ve serbest zaman ile boş zaman çoğu zaman aynı şey olarak kabul edilmekte ve aynı tanım içerisinde yer almaktadır.

Boş zamanın tanımına geçmeden önce serbest zaman (*free time*) ile boş zaman (*leisure time*) arasındaki farkı ortaya koymakta fayda var. Boş zaman (*leisure*) ve serbest zaman (*free time*) iki farklı dünyada yaşar ve işlevsel olarak içerikleri birbirinden oldukça farklıdır. İç içe olmalarına karşın taşıdıkları anlam ve ifade ettikleri olgu birbirinden oldukça farklıdır.

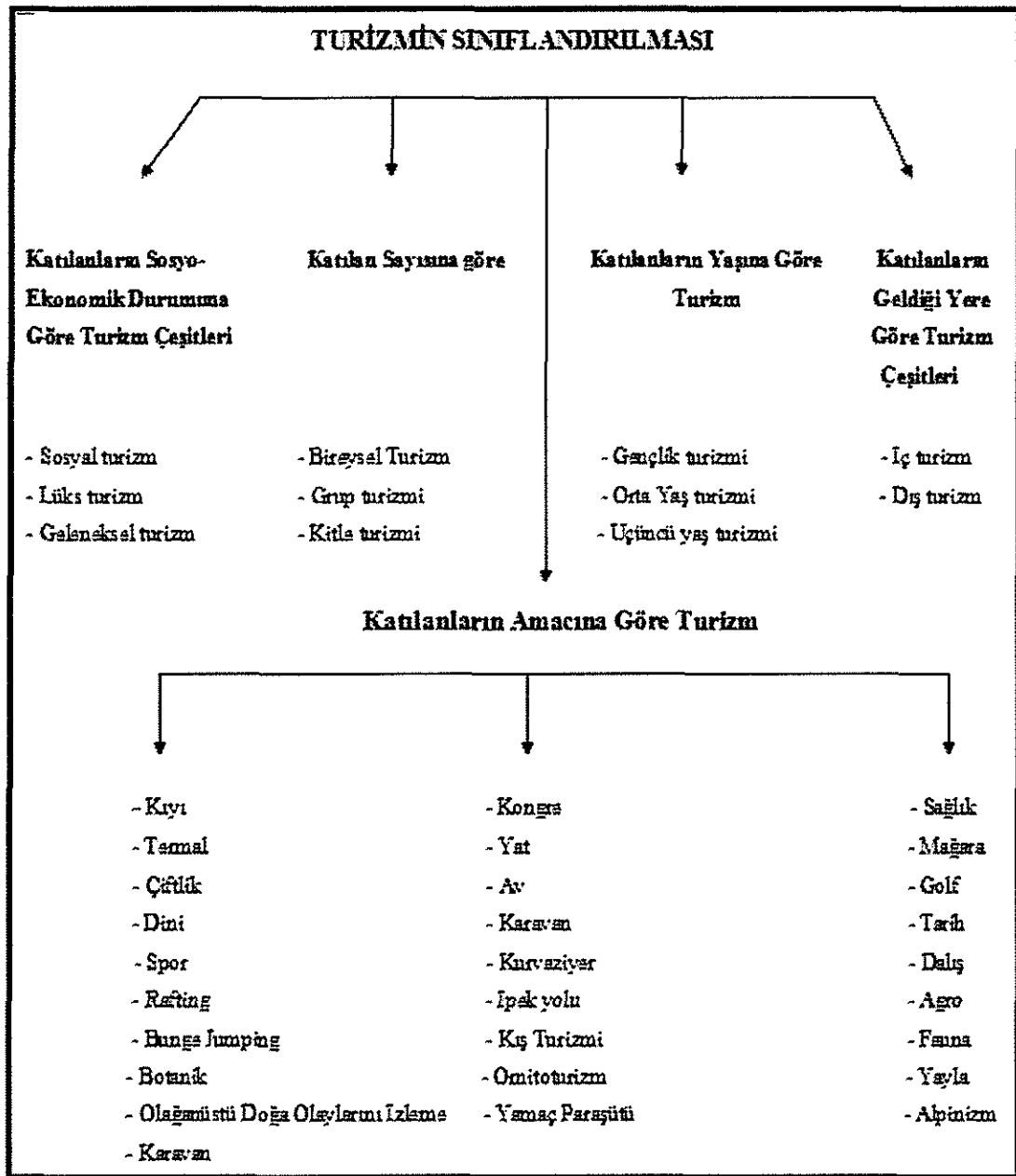
Tablo 6: Yıllara Göre Ortalama Haftalık Çalışma Saatleri

Yıllar	Ortalama Çalışma Saatleri
1850	70.0
1870	53.2
1890	53.7
1900	53.2
1910	52.1
1920	49.8
1930	47.7
1940	43.9
1950	41.7
1960	40.5
1970	39.6
1980	36.1

Uğurlu A., 2006, s10

Rekreasyon kısaca insanların varoluş ve geçim zamanı dışında ki yaptığı faaliyetlerin tümünü kapsar. Gerek rekreasyona duyulan ihtiyaç gerekse bu ihtiyacın giderilmesi için yaratılan kolaylıklar sanayileşme ve şehirleşmenin ortaya çıkardığı sonuçlardır. Rekreasyon tam anlamıyla tanımlanmasada turizm ve rekreasyon coğrafyasında ki en temel kavramdır. İçinde bulunduğumuz çağda pek çok yazar ve filozof tarafından bu kavramın tanımlanmasını standartlaştırmaya çalışılırsa da tam

anlamıyla geniş bir kabul söz konusu olmamıştır. Bununla birlikte uygulamada rekreasyon gözle görülebilir çok çeşitli belirli arazi kullanışlarını ifade eder. Rekreasyon dar anlamda da alınmamalıdır. “Turizm, boş zaman, spor, oyun ve kültürle” iç içe girmiştir. Kısaca coğrafyacı Jean Gottmann’ın (1975) dediği gibi “insanın beden ve zihnini dinlendirme, tazeleme ihtiyacıdır. Sosyolog S.de Garzia (1962) da buna benzer bir şekilde “insanın işten artan kendini, eğlendirmek, dinlendirme sağlayan ve işleri için tazeleyen bir faaliyettir” ifadesini kullanır.



Şekil 7: Turizmin Sınıflandırılması (Bayer, 1997, s. 7'den değiştirilerek).

Tablo 7: Ülkelere Göre Çalışma Saati, Tatil Süresi, Emeklilik Yaşı

Kıta	Ülke	Haftalık Çalışma Saati	Yıllık İzin Hakkı (gün)	Resmi Tatiller (gün)	Emeklilik Yaşı
Amerika kıtası	Brezilya	44	30	10	E:65, K:60
	Kanada	40	14, 5.yıldan sonra 21	11	65
	ABD	40	10(Genellikle)	9	65
Asya - pasifik	Avustralya	38	20	8	E: 65, K:61
	Çin	40	10	7	E:60, K:50
	Japonya	40	10-20	14	65
	Güney Kore	44	22	18	60
	Malezya	44	8-16	13	E:55, K:50 (Kamu Çalışanları)
	Singapur	44	7-14 (Her hizmet yılı için bir gün eklenir)	11	62
Avrupa, afrika ve ortadoğu	Avusturya	40	30	13	E:65, K:60
	Fransa	39	25	11	60
	Almanya	40	24	9-13	65
	İtalya	48	15-20	12	E:65,K:60
	Hollanda	48	20	8	65
	İsveç	40	25	11	E:65, K:62
	İsviçre	45	20	8	E:65, K:60
	İngiltere	48	15-20	8	E:65, K:60
	Türkiye	45	14-26	10-15	E:61, K:60
	Güney Afrika	46	14	12	55

Uğurlu, 2006., s.9

Serbest zaman, yaşam süresi içerisinde çalışma zamanı ve zorunlu ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz zaman dışında kalan tüm zaman dilimidir. Boş zaman

ise bu serbest zaman içerisinde kişinin tamamen kendi isteği ile tamamen kendisi için özgürce kullandığı zaman dilimidir. Boş zamana ilişkin çeşitli tanımlamaları literatürde görmek mümkündür (Uğurlu, 2005, s.5-6).

3.2.1.Rekreasyon Türleri

3.2.1.1.Kırsal Rekreatyon

Kırsal rekreatyon faaliyetleri aslında kırsal kökenli değil aksine şehirden çıkmıştır. Bununla birlikte geniş arazi kullanımları, beton işgaline uğramamış araziler gerektirdiğinden kırsal alanlarda yürütülmesi gerekmiştir. Bu kırsal alanlar genelde 400 hektardan büyük parklar, çiftlikler, hayvanat bahçeleri hatta bu kapsamın hiç birine girmeyen boş kırsal alanlar, göletler, yapay kanallar, vs. bunlar arasında yer alırlar. Kırsal rekreatyonun doğal ortamdan ayrılarak insan yapısı mekânlara ihtiyaç duyan futbol, tenis, kriket vb. türde şehir içinde yapılabilen, fakat doğal ortamdan ayrılarak insan yapısı düzenlemeler gerektiren rekreatyon faaliyetlerinden en önemli farkı, doğal ortam gerektirmesidir. Kırsal rekreatyon faaliyetleri gerek şehre yakın yerlerde balık tutma alanları piknik alanları, kent ormanları gibi geniş açık alanlarda yapılabilecek faaliyetler ve hem kısa hem uzun süreli tatillerde şehir dışı alanlar da yapılabilecek her türlü dinlenme faaliyetini içine almaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde kırsal rekreatyon genellikle şehirsiz alanın yakınında fakat kırsal alanlarda yer alan ikinci konutların çevrelerinde yoğunlaşmıştır. Göl evleri, dağ evleri, kıyı ve yakınındaki evler bu faaliyetlerin yoğunlaştığı yerlerdir. Gelişmiş ülkelerde bu tür faaliyetler kitlesel bir katılım olduğu için çok büyük bir endüstri haline gelmiştir. Avrupa'da turizm faaliyetleri içinde kırsal alanlarda geçirilen rekreatyon faaliyetleri büyük bir gelir kaynağı haline gelmiştir. 1990 yılı rakamlarına göre Avrupalı turistlerin %25'i uzun süreli %19'u kısa süreli boş zamanlarını kırsal alanlarda gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca kırsal alanlarda geçirilen boş zamanlarda rekreatyonel faaliyet türlerinden birisiyle faal olarak uğraşmakta önemli yer tutar. Örneğin İngilizlerin yaklaşık olarak 1.5 milyonu ciddi bir yürüyüş türüyle sıkı bağları vardır. Her biri yaklaşık yarım milyon olmak üzere bisiklet, balık tutma, ata binme, dağa tırmanma gibi diğer önemli rekreatyon faaliyetleri ile sürekli olarak bir aktiviteye sahiptir (Özgüç, 2003).

Kırsal rekreatyonun üç yönü vardır; En önemlisi, kırsal alanlarda bulunma isteği, ikinci olarak rekreatyona elverişli özellikli alanların varlığı, üçüncüsü ise

kırsal alanlarda yaşayanların kendi geleneksel yaşam tarzlarını tüm doğallığıyla ve değiştirmeksizin korumaları karşısında bu alanları ziyarete gelenlerin tesadüfen kırsal yaşama ilişkin motifleri ve tarımsal yaşam biçimini beğenerek görmek istekleridir. Bu konuda yapılan sosyal araştırmalar bize göstermiştir ki yaş, gelir, araba sahipliği ve kırsal yaşama ilişkin özelemler ve geleneksel yaşam biçimini tanıma isteği kırsal amaçlı rekreasyonu kamçılayan önemli göstergelerdir (Pirselimoğlu, 2007, s. 8).

Ayrıca, plajlar ve dağlarda bu amaçla rekreasyonel alan olarak kullanılmaktadır. Plajlara olan eğilim diğer seçeneklere göre daha baskın olabilmektedir. Örneğin 2000-2001 yılında yaklaşık 15 milyon insan California Plajını ziyaret etmiştir. Kentsel alanlarda, özellikle büyük kentlerde yaşayanların, kırsal rekreasyon faaliyetlerine giderek artan bir oranda katılmakta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, kırsal alan rekreasyonuna en çok katılımın gençler ve eğitim aşamalarından (formal eğitim) geçmiş kişiler tarafından olduğunu ortaya koymaktadır. Elbette bu kişilerin mali durumları ile bu faaliyetlere katılma oranları arasında belirli bir paralellik vardır. Giderek kirlenen kentlerin yaşanmaz hale gelmesi, kırsal rekreasyon gibi insan ile doğayı yakınlaştıran rekreasyon türlerinin genişlemesine yol açmaktadır (Uğurlu, 2005, s. 19).

Kırsal rekreasyon etkinlikleri ile ilgili olarak verilen bilgilere ilişkin kırsal rekreasyon planlama özellikleri aşağıdaki maddelerde açıklanmaktadır (Pirselimoğlu, 2007, s. 9).

- ✓ Kırsal rekreasyon alanları, kişilerin dinlenme ve tatil geçirme alanı olarak tercih ettikleri doğaya dönüş ve kırsal alanlara sığınma biçiminde ortaya çıkan rekreatif etkinliklerin yapıldığı doğal alanlar ya da doğala yakın alanlardır,
- ✓ Kırsal rekreasyon alanları, taşıdıkları doğal çevre değerleri (fiziksel, ekolojik, estetik) ile kültürel kaynak değerleri (mimari, sanatsal, tarımsal, etnografik, folklorik)'nin niteliği ve niceliği açısından ele alınmalıdır.
- ✓ Kırsal alanlarda rekreasyonel etkinlikler için getirilmesi gereken rekreatif düzenlemeler kullanıcıların gereksinimlerini karşılayacak ve çevreye zarar vermeyecek bir şekilde gerçekleştirilmelidir.
- ✓ Getirilmesi düşünülen rekreatif düzenlemeler, arazide mevcut diğer kullanım biçimleriyle de uyum içinde olmalıdır.

- ✓ Alanda arazi verilerinin ortaya koyduğu rekreasyon potansiyeli çerçevesinde, rekreasyona katılanların rekreasyonel istemleri çeşitli yöntemlerle belirlenmelidir.
- ✓ Alanda halen mevcut kullanma biçimi ile planlanan çalışmaların ilişkisini inceleyerek, arada boşluklar ve uyumsuzluklar bulunması halinde bunların giderilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Alanda korunması gereken türler ve ekosistemler belirlenerek koruma-kullanma dengesi çerçevesinde bir planlama yaklaşımı sergilenmelidir.
- ✓ Kırsal rekreasyon alanları, kullanıcılara sağladıkları sosyal ve kültürel birikim yanında kırsal kalkınma ve doğal kaynakların sağlıklı yönetimi noktasında da önemli alanlar olarak değer kazanmaktadır.

3.2.1.2.Şehirselle Rekreasyon

Şehir içinde yürütülen rekreasyon faaliyetleri genellikle boş zamanlarda yürütülecek kısa süreli ve insanların yakın çevrelerinde yer alan faaliyetlerdir. Bu rekreasyon faaliyetine hizmet verecek mekânlar mutlaka insanların yaşadığı alanların yakınında yer almak zorundadır. Sinemalar, tiyatrolar, eğlence yerleri kapalı ya da açık spor tesisleri, müzeler, sanat galerileri, değişik nitelikte parklar gibi çok çeşitli olan seçenekler şehirlerde yürütülecek açık ve kapalı alan rekreasyon faaliyetlerini artırır. Büyük şehirlerde genellikle kapalı alan rekreasyon yürütülecek tesisler büyük bir binada ve toplu olarak ya da birbirine yakın konumlanmayı tercih etmektedirler. Hemen her şehrin eğlenme-dinlenme alanlarının toplandığı böyle yerler bulunmaktadır. Bu yerler şehrin büyüklüğüne göre değişirken şehirdeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıya göre de değişmektedir. Örneğin Erzurum'da turizmin yoğunlaştığı Palandöken Dağı tesislerinin bulunduğu noktalarda içkili tüketim ve kapalı rekreasyon alanları yoğunlaşmıştır. Şehirselle rekreasyon alanları arz ile şekillenmektedir (Özgüç, 2003, s.5).

Şehirselle rekreasyon alanlarından en güzeline örneği Fransızlardan dünyaya yayılan "cafeler", İngiltere'de "pub", Almanya'da "bierhaus" olarak da adlandırılan birahaneler. Türkiye'de ise özellikle geliri düşük kesimin tercih ettiği kahvehaneler tipik şehiriçi rekreasyon alanlarındandır. Şehir büyüdükçe ve fonksiyonel alanları çeşitlendikçe, şehirselle rekreasyon alanları çoğalmaktadır. Örneğin yurdumuzda büyük ve orta büyüklükte her şehrin neredeyse bir kültür merkezi vardır. Fakat ilçeler ve az nüfuslu yerleşmeler için henüz böyle tesisler lüks olarak görülmektedir.

Şehirlerde rekreasyon faaliyetlerini yürütüldüğü diğer alanlarda açık rekreasyon alanlarıdır. Şehirsel açık alanların kişi başına büyüklükleri ve taşıma kapasiteleri ise değişiktir.

1-Yerel açık alanlar:

Semt Parkı: Kişi başına 0.4 ha olması gerek (olması gereken en az büyüklük 0.8 ha)

Oyun alanı: 800 kişiye 0.4 ha (olması gereken en az büyüklük 4.12 ha)

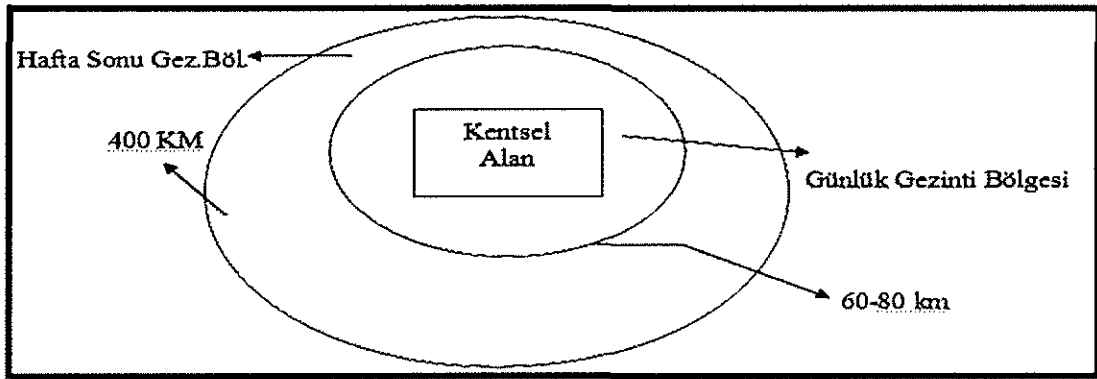
2-Bölgesel açık alanlar:

Stadyum: 10.000 kişiye 1 adet

Doğal park/orman: 40.000 kişiye 1 adet (en az büyüklük 40ha)

Panayır (Fuar): Her şehirde bulunmalı

Botanik ve hayvanat bahçesi: Her metropoliten alanda bulunmalı.



Şekil 8: Kentsel Alan Çevresindeki Rekreasyon Alanları (Karaküçük, 1999, s.78).

3.2.2.Kıyı Turizminden Alpinizme Bazı Turizm Türleri

3.2.2.1.Kıyı Turizmi

İsminden anlaşılacağı üzere bu turizm faaliyeti kıyı boyunca, kıyıya bağımlı olarak kıyı gerisinde ya da denizde kıyıya yakın alanlarda yürütülür. Güneş-kum-deniz üçlüsü bu turizm çeşidinin vazgeçilmezidir. Turizmin gelişmeye başladığı ilk zamanlardan itibaren kitle halinde bir yararlanma şeklini esas alan bu tür turizm tipi, genelde en büyük yatırımların, en lüks tesislerin ve en detaylı organizasyonların planlandığı tiptir. Üstelik her şey dâhil sisteminin de giderek yaygın hale gelmeye başlaması ile turistler plajdan otele-otelden plaja (genellikle plajlar otel denetiminde özel plajlardır otel müşterisi dışında yararlanma çok azdır) giderek bütün tatil zamanını harcamaktadır. Bu turizm şekli, konaklanan yere ya da organizasyonu yapan tur şirketinin planlamalarına göre değişen mavi yolculuklar, aletli dalışlar, her

türlü sağlıklı yaşam programları, tiyatral eğlenceler, bazı önemli yerlere gidiş-dönüş şeklinde planlı, programlı etkinlikleri, bünyesinde barındırır.

Kıyı turizmi, denizden çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle büyük ölçüde faydalanan ve konaklama, ağırlama gibi hizmetleri kıyıya bağlı olarak sağlayan bir turizm çeşididir. Kıyı turizminin gelişimi üzerinde kıyı jeomorfolojisi, iklim, bitki örtüsü gibi fizikî coğrafi özelliklerle birlikte yerleşmenin de etkisi bulunmaktadır. Kıyı turizmi öncelikle doğal güzelliği olan, ılıman iklime sahip, doğal bitki örtüsünün kıyıya kadar indiği, seyrek nüfuslu kıyıları seçmektedir. Çünkü bu turizm çeşidi öncelikle büyük şehirlerin beton yığınlarından, sanayi tesislerinin, gürültüsünden, hava kirliliğinden kaçan insanların dinlenmek amacıyla kıyılara yönelmesiyle ortaya çıkmıştır. Kıyı turizminde iklim en önemli etken olduğundan, bu turizm çeşidinde hareket, soğuk ve nemli iklimlerden, sıcak ve ılıman iklimlere doğru olmaktadır. Kıyı turizminin Avrupa ve Türkiye'de Akdeniz kıyılarında gelişmesinin nedeni de budur (Doganer, 2001, s. 1).

Deniz, turizmde doğal çekici kaynakların başında gelmektedir. Turizmde denizin büyük oranda turist çekmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunların başında denizin doğal güzelliği gelmektedir. Deniz, kıyıları ve kumsalları, iç içe açılan koylarıyla çekici manzaralar sunarken, diğer taraftan deniz, suyla ilgili çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sutopu, yelken, su kayağı, su paraşütü, windsurf, optimist, kürek çekmek vb.) olanak sağlar. Turizmde denize artan ilgi, ulaşım, konaklama, ağırlama tesisleri yapımını gerektirmiş, böylece kıyılarda yerleşim birimleri turizm merkezleri olarak gelişme gösterirken, tesisler yapılaşmanın olmadığı kıyılara doğru ilerleyerek boş kıyıları yapılaşmaya açmıştır. Kıyı turizmi için istenilmeyen ve kıyılardaki turizmi duraklatan ve kesen bir temel faktörde ikincil konutların yaygın hale gelmesidir. Genellikle bu tür konutlar belirli bir refah seviyesine ulaşmış insanların, kısmen yasal boşluklardan faydalanarak, kısmen yasal çerçevede kıyıları betonlaştırma ve manzara kirliliğine yol açmalarından dolayı bazı alanlarda tehdit içermektedir.

Bu turizm türü iklimle sıkı sıkıya bağlıdır. Yaz mevsiminde de olsa güneşsiz, yağmurlu havalarda hiç tercih edilen bir durum değildir. İlıman hafif serinletici bir rüzgâr tercih edilse de denize girmeye engel olacak kadar serin eserse, rüzgârda bu turizm türü için istenen bir durum olmaktan çıkar. Kıyılarda bağlı nemin çok yüksek olması özellikle %65-75 arasını geçmesi hem denize giriş çıkışta harcanacak enerjiyi arttırır hem de terlemeye engel olacağı için sağlık açısından büyük bir risk oluşturur

ve kalp krizi riskini artırır. Kıyı turizminde jeomorfolojide büyük önem taşır. Falezli kıyılar da genellikle aşımındaki gerilemeden dolayı falez önlerinde kayalıklar bulunur. Son yıllarda falezlerden atlamayla ilgili bir takım yarışmalar düzenlenmekle birlikte yine de falezler denize girmeye engel oluşturur. Kıyının hemen gerisinde yükselen dağlık alanlar turizmin en temel ihtiyacı olan tesis ve yol yapımında alanı daraltır. Böyle alanlara turizm yatırımları için oldukça fazla para harcamak gerekir. Üstelik dar bir sahilde turizm sıkışıp kalacağı için gelişim bir noktadan sonra durur.

Kıyı turizmi ülkemizde özellikle tarihi kentlerle sıkı ilişkiler içindedir. Günümüzde olduğu gibi tarihi çağlarda deniz ticareti çok önemliydi. Sürekli olarak göçlere ve istilalara uğrayan Anadolu'nun kıyılarında da değişik devletlerden ve uygarlıklardan kalan sayısız sit alanı mevcuttur. Bu ülkemiz adına bir avantajdır. Turizm gittiği yerde mekânsal farklılıklar oluşturur. Konaklama tesisleri, ulaştırma tesisleri, sosyal tesisler, yat limanları gibi beşeri yapılar ne yöredeki ne de bölgedeki mimari kalıplarına uymaz ve son derece lüks bir görünüm arz eder.

3.2.2.2. Yat Turizmi

Üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye, olağanüstü güzelliklere sahip koy ve körfezleri, iyi donanımlı marinalar ile yatçılar için tam bir cennettir. Dünya'da yat turizminde gelişen ülkelerin özellikleri arasında en belirgin olanı yakın mesafelerde adaların olduğu, matematik konum itibarıyla bütün yıl boyunca uygun şartların bulunduğu genellikle 10°-20° kuzey ve güney enlemlerinin arasındadır. Kuzey Yarıkürede Karayip Denzinde büyük ve küçük Antiler, Amerikan Virjin Adaları, İngiliz Virjin Adaları, Bahama Adaları, Güney Doğu Asya'da Güney Tayland'ın Andaman Denizi kıyıları (Puket Adası vb.) Malezya kıyıları, güney yarıkürede Güney Pasifik Denzinde Fiji ve Tonga Adaları kıyılarıdır. Bu yerler Avrupa'ya uzak kaldığı için özellikle Avrupalılar 30-46 enlemleri arasında bulunan 6-7 ay süreyle yat turizminin yapıldığı Akdeniz kıyılarına yöneltmiştir. Türkiye turizm gönderen alanlara yakınlığından ve uygun coğrafi şartlarından dolayı bu alanda gelişme göstermekle birlikte henüz yeterli gelişimi sağlayamamıştır (Özgüç. 2003, s.39).

Bu turizm türünde kıyı jeomorfolojisi oldukça önemlidir. Yatçıların demirledikten sonra teknelerinin sakin sularda beklerken denize girme, ihtiyaçlarını gidermek için karaya çıkması için uygun tesisler ve burun, ada, yarımada veya hâkim rüzgâr yönüne korunmalı koyların varlığı aranır. Üzerinden karayolu geçmeyen yüksek falezler hem manzara açısından hem de demirleyebilmek için elverişli

şartlara sahiptir. Yat turizmi yapılacak olan kıyıların jeomorfolojik özelliklerini ise su şekilde sıralamak mümkündür. Hâkim rüzgâr yönüne karşı korunmalı kıyılar, dolgulu, enine, rialı, anslı ve dalmaçya tipi kıyılar yat turizmi için en elverişli kıyı tipleridir. Burada kolayca demirleyebilme, hâkim rüzgâr yönünden korunma son derece önemlidir.

Araştırma alanımızda yer alan, Burhaniye İskele Yat Limanı'nın, Özelleştirme İdaresi tarafından imzalanan protokol ile 23 Mart 2007 tarihinde Burhaniye Belediyesi'ne devredilmesinin ardından Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da Burhaniye Belediyesi'ne ait çeşitli özellikleriyle körfezin tek yat limanı olan Burhaniye Yat Limanı'na 'Turizm Yatırım Belgesi' verildi. İlerleyen süreçte 30 trilyon liralık bir yatırımın gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Belediye'ye ait bu işletme Türkiye'de bir ilk oluyor. Yat limanında gerekli çalışmalar yapılabilmesi için dolgu alanı imar planı tadilatı da iki yıllık bir uğraşının sonunda onaylanmıştır. Yat Limanı Turizm Yatırım Belgesi sayesinde gerek ilçeye gerekse yakın ilçelere olacak turizm arzının artıracacağı şüphesizdir (<http://www.edremittv.com/news/2020.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.3.Kurvaziyer Turizmi

Lüks gemilerle yapılan kurvaziyer turizmi, bu sektörde farklılığı arayanlar için önemli bir seçenektir. Kitlesele turizmin artmasıyla sıradanlaşan klasik tatilcilik, yerini farklı seçeneklere bırakmaktadır. Artık yabancı turistler benzer mekânlarda, 'kopya' tatiller yapmak yerine, değişik okyanuslara açılıp, farklı kültürleri tanımak istemektedir. Biraz pahalı olsa da kurvaziyer turizmi bu ihtiyaca cevap veren seçeneklerden biridir. Genellikle üst gelir grubuna hitap eden turlarda, turistler limanlarda uzun süre kalmasa da, bilinen şehir tatilcilerinden çok daha fazla döviz bırakarak ayrılmaktadır. Uluslararası Kurvaziyer Birliği (CLIA) tarafından gerçekleştirilen bir anket çalışmasına göre, kurvaziyer yolcuları, diğer turistlere nazaran iki kat daha fazla harcamaktadır. 2003'te dünyada 10 milyon kişinin katıldığı gemi turlarının, yaklaşık 14,5 milyar dolarlık bir pazar oluşturduğu tahmin edilmektedir (www.turizmdosyasi.com 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

ABD nüfusunun yaklaşık yüzde 15'i, Avrupalıların yüzde 10'u gemi turuna katılmaktadır. Türkiye'de bu turlara katılan kişi sayısı 10 bin civarında tahmin ediliyor. Oysa 2003'te dünyada 10 milyon kişi gemi turlarına katılıp yaklaşık 14,5 milyar dolarlık bir pasta oluşturmuştur. Gemi turlarının en gözde rotaları Karayipler,

Akdeniz, Avrupa, Alaska, Meksika, Havaii ve Güney Amerika şeklinde sıralanmaktadır (<http://www.tuyed.org.tr/detail.asp?id=185&t=3>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Sir Samuel Cunard tarafından 1840'da buharlı gemilerle ilk düzenli seyahatler gerçekleştirildi. Günümüzde ise genellikle böyle seyahatler tatil geçirme şekline dönüştüğü için "yüzen otel, su oteli" gibi kavramlarla iç içe geçmiş olan "krvaziyer" türü deniz yolculuğu, uzun bir süre genellikle orta yaşın üzerindeki turistlere hizmet vermişti. Son yıllarda ise bu turizm türünün yapısında bazı değişimler meydana gelmiştir. Bunların başında bu seferlere katılanların giderek gençleşmesidir. Önceleri varlıklı emeklilerden oluşan krvaziyer turisti profili günümüze faal durumda yaşlılar ve orta gelirli aileleri de içine almaktadır. Denizyollarında taşınan 55 yaşın altındaki yolcuların sayısı son dört yılda %19 oranını geçmiştir. Bir başka değişimde yolculuk sürelerini giderek kısalmasıdır. Halen en çok tercih edilen yolculuklar 3-4 gün 6-8 gündür. Denizde tatil geçirmeye yönelik talep uluslararası turizmdeki artışların iki misli oranda artış göstermiştir. Yakın zamanlarda Dünya Turizm Örgütüne göre 1990'dan beri yılda %7,7 oranında artış gösteren yolcu sayısı 1999'da 8,7 milyonu aşmıştır. Bu rakamın 2010 yılına kadar 12 milyon kişinin üzerinde bir rakama ulaşılacağı tahmin edilmektedir (Özgüç, 2003, s. 100).

3.2.2.4.Su Altı Dalış Turizmi

Türkiye sularında bulunan önemli batıklar ve su altı mağaraları, her türden biyolojik yaşam bu turizm türünün çekicilikleridir. Bu turizm türünde ilk önce su dışında eğitime tabi tutulan turistler daha sonra rehberler eşliğinde dalışlara başlamaktadırlar. Sportif amaçlı dalışlarda hiçbir malzeme sınırlaması yoktur. Aletli sportif dalışlarda denge yeleği, tüp basınç göstergesi, derinlik göstergesi ve zaman saati kullanılması mecburidir. Scuba divingli dalışlar denilen ve tüp, palet, özel bir elbise, yerine göre el fenerleri ve su altı kameraları ile yapılan bu turizm faaliyeti yurdumuzda özellikle paket turlar halinde uygulanmakta ve konaklanan otellerin standart ya da ekstra hizmeti olarak sunulmaktadır. Dalış yaptıran acente, kulüp, kuruluş, otel, tatil köyü, okul vb. yerler ile teknelerde ilk yardım malzemeleri bulundurulması mecburidir. Tüp regülâtör, denge yeleği gibi dalış malzemelerinin periyodik test ve bakımlarını yaptırmak zorundadırlar. Türkiye'de bulunan dalış bölgeleri de ; Kemer, Kalkan, Bodrum (Dünyanın ilk ve tek su altı müzesi

Bodrum'da bulunmaktadır), Saros, Marmaris'tir (<http://www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF281939FD5B60AFA352DC6029C5603EC>, 05.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Turizmin bu türünde turistlerin yüzme bilip bilmemesi önemli değildir. Fakat derinlik ve kapalı alan fobisi olanlar için bu turizm türü uygun değildir. Ayrıca kulak ve solunum yolu rahatsızlıkları olanlar içinde su altı dalışı uygun değildir. Derinliğe inildikçe su basıncı artacağı için kalp hastaları bu faaliyetten zarar görebilir. Bu faaliyete yeni başlayanların tüplerinin içine oksijen basılması ve oksijenli dalış yapmaları istenilen bir durum değildir. Acemilerin tüplerinde daha çok sıkıştırılmış atmosfer havası vardır. Oksijen basınç altında değişime uğrayarak form değiştirmektedir, bundan dolayı su yüzeyine ani çıkışlar vurgun olayı dediğimiz olayın gerçekleşmesine neden olur.

Derinlere doğru inildikçe basınç arttığı için, oksijen zamanla gaz halden sıvı hale dönüşür. Ciğerlere alınan ve damarlara giden oksijen derinlere inildikçe değişime uğrayarak sıvı hale gelir. Bulunulan derinlikten bir anda su yüzeyine çıkıldığı zaman sıvı haldeki oksijen bir anda gaz haline dönüşür ve damarları çatlatır. Bu olaya "vurgun" ismi verilmektedir. Su altı dalışı yapan her turist bu riskleri bilerek dalışını yapmalıdır. Aksi halde beklenmedik ve istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilir.

Su altı dalışı genellikle iki şekilde yapılır. Birincisi uygun körfezden yürüyerek derinlere doğru ilerleyerek yapılır. Bu tarz dalış şekli genellikle acemi dalıcılara eğitim amacıyla yapılır. İkinci olarak ise teknelerle uygun dalış yerine gidilir. Bu yerler amaca göre değişir. Genellikle gidilen bu alanlar batıkların yakın çevreleridir. Ayrıca su altı biyolojik çeşitliliğini gözlemlemek ve su altı fotoğrafları çekmek içinse, su altı canlı yaşamınca zengin olan alanlar seçilir. Bu dalışlar sonucunda belirli sertifikalar verilir.

Dalış deneyimi olmayanlar öncelikle sığ sularda eğitime başlar. Aletli dalışlar, dünya sportif eğitim standartları çerçevesinde su üstünden beslenme yapılmadan (nargile gibi), sadece hava doldurulmuş tüpler ve çift kademeli regülâtörle kullanarak derinlik limiti 30 mt'ye (eğitim esnasında maksimum 42 mt.) kadar yapılabilir (<http://kygm.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF4A7164CD9A18CEAE6D0BC216A9778CD0>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.5.Akarsu-Rafting Turizmi

Nehirleri bol olan topraklarda yaşayan ve sulardan olabildiğince çok faydalanan Amerikan Kızılderilileri, kayak ve kanoyu ilk olarak keşfetmişlerdir. Kanoları da Kızılderili filmlerinde gördüğümüz türdendir. Kanolar nehirlerin çalkantılı ve engebeli kısımlarında zorlukla ilerleyip, omurgasız olduğundan çabuk inkıraza uğruyordu. Bundan dolayı kanolar geliştirilerek simse, bot, raft diye isimlendirilen modernize edilmiş kanolar üretildi. Raftingın spor olarak yapılmaya başlanması ve normal şartlar altında ancak son derece tecrübeli profesyonellerin geçebileceği nehirlerde turistlere eğlence olsun diye tur düzenlenebilmesi, bugün kullanılan özel botların yani "raft"ın üretilmesi sayesinde olmuştur.

Kuzey Amerika'da özellikle Kanada'da çok yaygın olan "akarsu krosu" denilen rafting, son zamanlarda bütün dünyada hızla gelişen sporlardan biridir. İlk kez 1869 yılında Colorado Nehri üzerinde Büyük Kanyon'da gerçekleştirilen rafting, daha sonra 70 yıl kadar pek ilgi görmemiştir. 1939 yılında Colorado Nehri'nde yeniden organize edilen ikinci rafting büyük ilgi çekmiş ve o tarihten itibaren yapılan organizasyonlarla da vazgeçilmez olmuştur. ABD'de doğan ve yaklaşık 60 yıllık bir geçmişi olan rafting, tahmin edilenden çok daha kısa bir sürede yayıldı. Ancak bu sporun Türkiye'de keşfedilmesi oldukça zaman aldı. Rafting, Türkiye'de 1990 yılında Çoruh Festivali ile ilk defa duyuldu. 1993'te 4. Dünya Akarsu Şampiyonası 28 ülkeden 300 sporcunun katılımı ile Çoruh Nehri'nde gerçekleştirilmiş, 1994 yılında ise Turizm Bakanlığı Artvin'in Çevreli köyüne bağlı Kortlar mevkiinde dinlenme ve barınma tesisleri yaptırmıştır (Uğurlu, 2006).

Rafting, raft adı verilen botlarla, tepesi yüksek nehirlerde yapılan bir akarsu (nehir) sporudur. Raftingde asıl olan içinde bulunduğunuz raftı devirmeden, kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmektir. Rafting, 6 ile 8 kişilik takımlar halinde yapılır ve başarılı olabilmek tek vücut gibi hareket eden bir takım olabilmekten geçer. Bu sporda akarsular zorluk derecesine göre altı dereceye ayrılırlar. 6. derece en zor parkurları, 1. derece ise en kolay parkurları belirtir.

Rafting yapanlar akarsu yatağı içinden geçerken çeşitli doğal engelleri geçmek zorundadır. Bu engeller büyüklü küçüklü kaya parçaları, bazen de ağaç gövdeleridir. Su kimi zaman da yüksekçe yerlerden dökülerek yoluna devam eder. Suyun yolunu kesen bu engeller genel akışın hızını ve yönünü etkiler, suda türbülanslar, dalgalar ve akışta ani süratlenmeler oluşturur. Akarsu sporlarında, bu tür beyaz ve köpüklü görüntüler sergileyen bölgelere "Rapid" (Şarлак) adı verilir. Akarsulardaki rapid ve

çağlayan gibi engeller, zorluk derecelerine göre uluslararası standartlarda sınıflandırılır. (Tablo 8) Türkiye'de rafting yapılan belli başlı noktalar bulunmaktadır. Bu noktalar Köprüçay, Dalaman, Alara, Dim Çayı, Çoruh, Düzce Melen, Eşen, Manavgat, Zamantı, Fırtına, Maçka, Tortum, Barhal'dır.

(<http://tr.wikipedia.org/wiki/Rafting>, 17.10.2009, tarihinde alınmıştır).

Tablo 8: Uluslararası Nehir Zorluk Dereceleri

Sınıf	Nehir Ve Çağlayan Tanımlamaları	Aktiviteyi Gerçekleştiren Kişi Tanımlamaları
I	<u>Kolay</u> : Küçük dalgalar, bir iki veya hiç engel yok.	<u>Yeni Başlayanlar</u> : Yeni kürek kullanmayı öğrenecek kişiler.
II	<u>Orta</u> : Sürekli akıntı, birkaç manevra, kolay rapidler, düzenli dalgalar.	<u>Acemi</u> : I. Sınıf nehirlerde başarılı kürek çekebilenler, temel kürek çekmeyi öğrenmiş kişiler.
III	<u>Zor</u> : Yüksek ve düzensiz dalgalar, kompleks manevralar gerektiren dar pasajlar, bota su doldurabilen dalgalar	<u>Orta</u> : Bütün genel manevralarda orta derece beceriye sahip, II. Sınıf nehirde başarılı kürek kullanabilen kişiler.
IV	<u>Çok zor</u> : Uzun, zor ve devamlı rapidler, güçlü dalgalar, botun hareket etmesini engelleyen holler,	<u>İleri seviye</u> : Kıyıda veya bottan kurtarma konusunda deneyimli, III. Sınıf nehirlerde liderlik yapmış kişiler.
V	<u>Son Derece Zor</u> : Hassas manevralar gerektiren daralan pasajlarda şiddetli, zor ve uzun rapidler, türbülanslı sular. Kurtarma yapmak zordur.	<u>Usta/Uzman</u> : Orta derecedeki su seviyelerindeki bütün nehirlerde engelleri aşabilme yeteneği, IV. Sınıf nehirlerde başarılı liderlik yapmış kişileri için.
VI	<u>İlerlemenin Limit Noktası</u> : Neredeyse imkânsız ve çok tehlikelidir. Bütün zorluklar limit noktalarına yükselir. Hayatınızı riske atmadan deneyemezsiniz. Tavsiye edilmez	<u>Ustalar/Uzmanlar Takımı</u> : Mümkün olan bütün önlemler, tedbirler kullanılmalı.

Karaküçük, 1999, s.70

3.2.2.6.İpek Yolu Turizmi

Anadolu, Çin' den başlayıp, Orta Asya' yı kat ederek Avrupa' ya uzanan tarihi İpek Yolu' nun en önemli kavşak noktalarından birisidir. İpek endüstrisi, eski çağlardan beri birçok milletin hayatında çok önemli bir yer tutmuş; Uzak Doğu'dan gelen ipek ve baharat, batı dünyası için, uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. İpek, ayrıca, doğu kültürünün batı tarafından tanınmasını da sağlamıştır. doğunun ipeği ile baharatının kervanlarla batıya taşınması, Çin'den Avrupa'ya ulaşan ticaret yolların oluşturmuştur. Orta Çağda, ticaret kervanları, şimdiki Çin'in Xian kentinden hareket ederek Özbekistan'ın Kaşgar kentine gelirler; burada ikiye ayrılan yollardan ilkini izleyerek Afganistan ovalarından Hazar Denizine; diğeri ile de Karakurum Dağlarını aşarak İran üzerinden Anadolu'ya ulaşırlardı. Anadolu'dan deniz yolu ile veya Trakya üzerinden karayolu ile Avrupa'ya giderlerdi. İpek Yolu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir ticaret yolu olmasının ötesinde, 2000 yıldan beri

bölgede yaşayan kültürlerin, dinlerin, ırkların da izlerini taşımakta ve olağanüstü bir tarihi ve kültürel zenginlik sunmaktadır. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra, İpek Yolunun hem bir ticaret yolu, hem de tarihi ve kültürel değer olarak yeniden canlandırılması gündeme gelmiş, bu yol boyunca inşa edilmiş ve artık kullanılmayan yapıların, yeni işlevler kazandırılarak korunmaları ve yaşatılmaları için çalışmalar başlatılmıştır. <http://www.turizmlinkleri.com/konu.asp?id=8>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Turizm Bakanlığı, turizmin ülke sathına ve tüm yıla yaygınlaştırılması politikası çerçevesinde yürüttüğü çalışmalardan birisi olan “İpek Yolu Projesi” ile kültürel mirasımızın en önemli unsurlarından olan ve çoğu doğaya ve çevresel etkenlere yenik düşmüş bulunan İpek Yolu üzerindeki bazı hanların (kervansarayların) korunması, bir koruma-kullanma dengesi içinde yaşatılarak “Tarihi İpek Yolu”nun canlandırılması planlanmıştır. Bu kapsamda yapılan ön çalışmalarda, ana tur güzergâhları ile çakışan İpek Yolları üzerinde yer alan 11 kervansaray belirlenmiştir. Bunlar;

- 1- Sultan Hanı (Aksaray)
- 2- Sarı Han (Nevşehir)
- 3- Şarapsa Han (Antalya)
- 4- Ak Han (Denizli)
- 5- Ağzıkara Han (Aksaray)
- 6- Alara Han (Antalya)
- 7- Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (Malatya)
- 8- Çardak Han (Denizli)
- 9- Susuz Han (Burdur)
- 10- İncir Han (Burdur)
- 11- Alay Han (Aksaray)’dır.

Adı geçen kervansarayların turizm amaçlı kullanılabilmelerine olanak sağlayacak bir işbirliği protokolü Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür Ve Turizm Bakanlığı arasında 22 Şubat 1993 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokol ile Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen eski eser nitelikli hanların (kervansaraylar), adı geçen Genel Müdürlük tarafından 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’na göre ve Kültür Ve Turizm Bakanlığının işbirliği ile ihale edilerek, restore et-işlet-devret modeli çerçevesinde turizme kazandırılmaları hedeflenmiştir. <http://www.kadinca.net/tatil/ipek-yolu-turizmi-49.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

3.2.2.7.Karayolu Seyahati Turizmi

Ulaşım, turizmde gidilecek destinasyona olan uzaklığın ölçüsünde değişmektedir. Karayolları özellikle birinci dünya savaşından sonra daha yaygın hale gelmeye başladı. Ayrıca dağları aşmak için tüneller ve menfezler, suları açmak için köprüler inşa edilmeye başlanması seyahatleri daha fazla arttırmıştır. Özellikle kişisel otomobillerin üretilmesi ve her geçen gün konfor artışları, turizmde bir devrim oluşturmuştur. Birinci Dünya savaşına kadar olan zamana kadar pahalı olan araçlar II. Dünya savaşına doğru ucuzlamaya ve dünyanın her bir yerine yayılmaya başladı. 1930'larda çift şeritli yolların yapılması yolların hızla iyileşmesine ve teknolojik gelişmelerde otomobil kalitesinin yükselmesine yol açtı.

Karayollarındaki taşımacılıkta bütün dünyada önemli bir başka faaliyet de, otobüs işletmeciliğidir. Son derece rahat hale gelen otobüslerle "tur" lar düzenlenmektedir. Bu turda genellikle otelde kalma yerine kamping alanlarında konaklama tercih edilir. Aktiviteler toplu halde yürütülür. Ülke dışına çok çıkan Almanların tercih ettiği bu seyahat tipi yakın zamanda bazı doğu Avrupa ülkelerinde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu turizm tipinde genellikle turistlerin hiçbir manzarayı kaçırmadan gözlemlemesi sağlanır. Rehber geçilen yerlerin özelliklerini turistlere anlatır.

3.2.2.8.İnanç Turizmi

Yeryüzünde ister ilahi, ister batıl olsun pek çok din bulunmaktadır. Her dinin kendine göre kutsiyetleri ve önemli zamanları vardır. Bu kutsiyetler bir buzağıdan, güneş ve yıldızlara kadar çok farklı objeler olarak değişebilmektedir. Somut objelerin dışında soyut pek çok kavramda dinler için önemlidir. Bu önemli objeler, belirli bir grubun kontrolünde bulunsa da bütün din mensupları için görülmek, gezilmek, ziyaret edilmek istenilir. Herhangi bir din yayıldıkça bu dini mekânlar uzaktakiler için bir merak konusu haline gelir. İşte bu merak ve ilahi emirler, dini seyahatlerin temelini oluşturur.

İnanç turizmi, insanların inançlarını sergileme amacıyla kutsal olarak nitelendirdikleri yerleri ziyaret etmeleriyle başlamıştır. Dinlerin ortaya çıkışından itibaren dini otoritelerin emirleri doğrultusunda kutsal yerlerin ziyareti kişisel tercihlerin ötesine geçmiştir. Bunun sonucu olarak kutsal yerler yüz binlerce kişiye ev sahipliği yapmış ve kitlesel bir hareket olarak kendisini göstermiştir. Temelini

dini inançların tatmininden alan inanç turizmi; dünya barışının ve kültürlerarası iletişimin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır (Sarkım, 2007, s. 264).

Antalya'da Patara'da doğan ve kırmızı elbisesi, uzun beyaz sakalı, geyikleri ile ün salmış "Noel Baba" yani Aziz Nicholaos, M.S. 4 yy.'da yaşamıştır. Demre civarında insanlara olan yakın ilgisi, insanlara dağıttığı hediyeler ve mucizevi iyileştirici gücünden dolayı Aziz ilan edilmiştir. Onun adını taşıyan kilisesi bu gün Hıristiyanlar için uğrak bir mekân ve hac merkezleri arasında yer almaktadır. Müslümanlıkta "Mekke, Medine, Şanlıurfa" gibi pek çok şehir dini nedenlerle ziyaret edilmektedir. Dini bakımdan önem taşıyan bu gibi merkezlere sahip olan ülkeler gelen turistler sayesinde döviz girdisi kazanmaktadır. Ülkemiz pek çok din için kutsal sayılan mekânlara sahiptir.

Ülkemiz Müslümanlık, Hıristiyanlık, Musevilik ve pek çok Batıl dinin doğuş ya da yayılma yeri olmuştur. İnanç Turizmi bakımından ülkemiz son derece büyük bir potansiyele sahiptir. Son yıllardaki arkeolojik veriler ışığında yurdumuzda Yahudilikle ilgili bazı merkezlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yahudilerin Türkiye topraklarındaki mevcudiyeti oldukça eski tarihlere dayanır. Ege bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda M.Ö. 4. yy.'a ait Yahudi yerleşim bölgelerine rastlanmıştır. İzmir civarında, Sart'ta, M.Ö. 220 yılına ait eski bir Sinagog kalıntısı bulunmuştur. Ayrıca, Marmara'da, Akdeniz'de ve Karadeniz sahil şeritlerinde de eski çağ Yahudi yerleşim yerleri tespit edilmiştir. Yahudi tarihçi Josephus (M.S. 37-100?), Ön Asya seyahatlerinde Yahudilerle karşılaştığını ve onlarla görüş alışverişinde bulunduğunu yazmıştır. Ülkemizin inanç turizmi potansiyeli, yapılacak tanıtım ve uluslar arası arenada reklâm kampanyaları ile artırılabilir (<http://www.turkforum.gen.tr/vforum/turkiyede-yahudilik-ve-yahudiler17248.html?s=fa07e80c66d48fe72d36e1e5506a5554&s=3fa88dfb8ee7b19a0974f0ef1e6611a9&3>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.9. Olağanüstü Doğa Olaylarını İzleme

Yeryüzünde insan nüfusundaki görülen artış pek çok doğal kaynağın baskı altına girmesine yol açmıştır. Daha önceleri yerleşime sahne olmayan anökümen sahalar zamanla ökümen hale geçmiştir. İnsanlık önceleri doğal şartları en uygun yerlere yerleşmeyi seçerken zamanla seçme lüksü ortadan kalkmış ve birçok yerde mecburi yerleşmek zorunda kalmıştır. Nüfus tahminlerine göre dünya nüfusu 6 milyar veya onun yakınındadır. Artış bu şekilde devam ettiği müddetçe, mevcut

nüfusun birkaç kat daha artacağı ve sonra dünyanın daha fazla nüfusu taşıyamayacağı için nüfusun sabit kalıp bir süre sonra gerileyeceği söylenmektedir.

Daha önce insanı çok fazla etkilemeyen doğa olayları, her geçen gün insanı daha fazla etkilemektedir. Turizme bağlı olarak çığa maruz kalanlar da, düzensiz yapılaşmadan dolayı seller ve ekonomik kayıplar, antropojen etkilerden dolayı nesli tehlikede olan hayvanlar, sanayi artıkları ve karbondioksit salınımı gibi pek çok olayda artış gözlenmektedir. Küresel ısınmanın durdurulması ve bozulan ekolojik dengenin düzeltilmesi için pek çok konferans, antlaşma, deklarasyon vs.'nin düzenlendiği çağımızda yapılanlar çok fazla bir yarar sağlamamaktadır.

Bu gibi faaliyetler doğadaki antropojen etkiden kaynaklanan, doğal çevre felaketlerinin önlenmesine yeterli olmayacak, sadece bir miktar geciktirecektir. İnsanlığın gelişimi tersine bir hareket seyredip, salgın hastalıklar, doğal afetler, küresel savaşlarla dünya nüfusu azalmadan, belirli alanlarda kısmi başarılar elde edilse de, ekolojik dengenin bozulmasından kaynaklanan olumsuzluklar giderilemeyecektir. Gariptir ki dünya da doğal olarak baskın hale gelmiş hangi tür ortadan kalkarsa ya da azalırsa, ekolojik dengede muhakkak bir bozulma gerçekleşmekte kominüteler inkıraza uğramaktadır. Fakat insanın ortadan kalkması ya da bir şekilde doğa üzerindeki baskısının azalması, doğada ekolojik dengenin yeniden inşa edilmesine imkân tanımaktadır. Bu haliyle doğanın en büyük düşmanı olarak "İnsanı" görmek yanlış olmayacaktır.

İşte bu gibi doğal afetlerden ve olağanüstü olaylardan bazıları insanlığın dikkatini çekmektedir. Örneğin Aysbergleri (buz adası) yüzerken ya da erirken görmek, volkanik bir faaliyeti izlemek bunlar arasındadır. Bunun yanında ay tutulması, güneş tutulması, kuyruklu yıldız geçişi, meteor düşmeleri gibi doğal olaylarda insanların dikkatini çeken olağanüstü doğa olayları arasında sayılabilir. Güneş ve ay tutulması için insanlar en güzel izlenecek yere gitmekte, gittikleri yerlerde de çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadırlar. İşte bu gibi olaylar bu turizm çeşidinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bu gibi doğa olaylarını kimi zaman turizm organizasyonları dâhilinde izlemek çok zahmetlidir ve mümkün olmamaktadır. Bu durumlarda yayın kuruluşları dev bütçeler ve multi disiplinler ekiplerle bu olayları kayıt altına almakta ve insanlığın hizmetine sunmaktadır. Örneğin BBC'nin olağanüstü doğa belgeseli "Doğanın Büyük Gösterisi" (Nature's Great Events) ekibi, Dünya'nın en dramatik ve destansı vahşi yaşam görüntülerini ve bu görüntüler içindeki hayvanların kendilerine

özgü hikâyelerini kaydetmeyi başardı. BBC'nin uzman kadrosunun görev aldığı bu belgesel dizi, birbirinden heyecanlı hikâyeler anlatırken, olağanüstü görseelliğiyle izleyenleri bu yerlere götürmektedir. "Nature's Great Events", Afrika'da bulunan Okavango Deltası'ndaki selden, Kuzey Kutbu'nda yaz aylarında yaşanan büyük buzul erimelerine, Büyük Okyanus'un kuzeyindeki planktonların yıllık büyük toplanmalarına kadar uzanan bir olaylar zinciri sunmakta. Böyle belgesellerde olağanüstü doğa olaylarına olan merakı arttırarak bu turizm türüne olumlu etki yapmaktadır (<http://www.yayinakisi.com/program/22834/doganin-buyuk-gosterisi.html>, 17.10.20 09 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.10. Av Turizmi

İnsanlık var oluşun ilk aşamalarından beri karnını doyumak için avlanmıştır. Neolitik çağda ise geçimini, avcılık, toplayıcılık ve tarımla uğraşarak sağlamıştır. Asya ve Avrupa'da avcılık her zaman önemini korumuş, hatta avcılık için yırtıcı kuşlar, çitalar, kaplanlar, köpekler eğitilmiştir. Günümüzdeki avcılık faaliyeti ise karnını doyurup geçimini sağlamaktan ziyade sportif ve rekreasyonel amaçlara yönelmiştir. Bununla birlikte denizde yürütülen avcılık faaliyetleri halen ciddi ekonomik getiri sağlamaktadır. Açık okyanuslar daki balina avcılığı, gerek iç gerek açık denizlerdeki balık avcılığı dünyada önemli bir ekonomik faaliyettir. Örneğin Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü'nün raporlarına göre 1995 yılında yetiştirmeden hariç sadece avlama ile 117.280 bin ton balık avlanmış, 1996 yılında 121.010 bin, 1997 yılında 122.000 bin ton balık avlanmıştır. Afrika'da toplam nüfusun % 5 kadarı yani 35 milyon kişi balıkçılıkla uğraşmaktadır.

Yurdumuzda gelişen Türkiye turizminde önemli bir yeri olan Antalya Yöresi Toroslar' da barındırdığı dağ keçisi ve yaban domuzu ile av turizmine hizmet vermektedir. Turizmciler, dağ keçisi avı için ideal olan Beydağları, Düzlerçamı ve Gidengelmiz Dağları'nın av turizmi gelirlerinin artıracığı görüşünde birleşmektedirler. Bölgenin av hayvanları potansiyelini belirli bir seviyede tutabilmek ve avcılığı geliştirebilmek için bazı hayvanların avlanması tamamen yasaklanmış ve bazılarının avı ise belirli zamanlarda sınırlandırılmıştır. Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının denetim altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına sunulmasını, bu kaynakların rekreasyonel ve turistik yönlerden değerlendirilerek ülke turizmine ve ulusal ekonomiye katkıda bulunmasını amaçlayan etkinliklerdir (Usta, 1994 s. 70).

Avcılık bilinçli ve kurallara uygun olarak yapıldığı zaman her yönden olumlu etkileri olan bir turizm türüdür. Bir yandan ülkenin sahip olduğu yaban kaynaklarını koruyup geliştirirken, diğer yandan da önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Av turizmi gelişen ülkelerde av hayvanları ekonomik bir kazanç sağladığı için gerek devlet tarafından gerek özel işletmeler tarafından sahiplenilmekte ve yaban hayatına özen gösterme duygusu gelişmektedir. Ayrıca av turizminin yapıldığı yörelerde usulsüz avcılığın azaldığı, devlet kontrolünün ve denetçiliğinin sağlandığı da görülmektedir.

Ülkemizde avcılıkla ilgili ilk yazılı düzenleme, Osmanlı Devleti zamanında 26 Kanunisani 1297 tarihinde (26 Ocak 1882) “Zabıta-i Seydii Berri ve Bahri Nizamnamesi” ile getirilmiştir. Bu nizamname, av hayvanlarının korunması ve avcılığın düzenlenmesi amacıyla 13 Mayıs 1937 tarihinde 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu’nun yürürlüğe girmesine kadar geçerli olmuştur. 11 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile günümüz koşullarına uygun avcılık ilkeleri belirlenmiştir. Bu kanunun uygulanmasını sağlamak amacıyla 10 yönetmelik çıkarılmıştır

Türkiye’de av turizmi kapsamında yapılacak tüm uygulamalar, her av yılını (1 Nisan’dan başlayarak izleyen yılın 31 Mart sonuna kadar olan süre) içerecek şekilde komisyon tarafından belirlenmektedir. Bu kararlarda; Avına izin verilen türler, avına izin verilen sahalar, avlanma tarihleri, ücretler, avlanma ilkeleri, yasaklanan avlanma usul ve şekilleri yer almaktadır ve www.milliparklar.gov.tr internet adresinde kararlar yayınlanmaktadır.

2006–2007 av yılında aşağıda belirtilen av hayvanları ve belirtilen illerdeki sahalarda, belirlenen kotalar (avına izin verilen av hayvanı sayısı) dikkate alınarak avlarına izin verilmiştir:

- a- Yaban keçisi (*Capra aegagrus*, *Wild goat*, *Bezoarwild*, *Bauguetin*): Antalya, Adana, Adıyaman, Artvin, Bingöl, Erzincan, Erzurum, Hatay, Karaman, Kars, Kayseri, Mersin, Muğla, Niğde ve Tunceli
- b- Çengelboynuzlu dağ keçisi (*Rupicapra rupicapra*, *Anatolian Chamois*, *Gamse-Gamswild*, *Chamois*): Artvin, Bingöl, Erzincan, Erzurum ve Tunceli
- c- Kızıl geyik (*Cervus elaphus*, *Red Deer*, *Rothirsch-Rotwild*, *Cerf rouge*): Ankara Afyon, Bolu, Denizli, Eskişehir, Kastamonu, K.Maraş ve Kütahya
- d- Karaca (*Capreolus capreolus*, *Reo deer*, *Reh*, *Chevreuril*): Karabük, Bolu, Hatay Kastamonu, Ordu ve Osmaniye

- e- Yaban koyunu (*Ovis gmelinii gmelinii Mouflon*): Ağrı, Van
 f- Anadolu yaban koyunu (*Ovis gmelinii anatolica, Konya Mouflon*): Konya
 g- Yaban domuzu (*Sus scrofa, Wild boar, Wildschwein, Sanglier*): 81 ilin 55'inde
 h- Çakal (*Canis aureus, Jackal, Schakal, Chacal dore*): 81 ilin 55'inde
 ı- Tilki (*Vulpes vulpes, Fox, Fuchs, Renard*): 81 ilin 46'sında
 i- Melez yaban keçisi (*Hybrid ibex*): Adıyaman
- (<http://www.kultur.gov.tr/TR/dosyagoster.aspx?DIL=1&BELGEANAH=185730&DOSYASIM=avveyabanhayatindaavturizmi.doc>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.11. Golf Turizmi

İlk olarak Hollanda' da oynandığı söylenmekle birlikte aslında nerede ve ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. 15.yy.'da İskoçya' da yaygınlaşan golf neredeyse İskoçların ulusal oyunu oldu. 1457' de İskoçya Parlamentosu, okçuluk çalışmalarının engellendiği gerekçesiyle oyunu yasakladı. Bu oyun 17. yüzyılda ABD' ye geçtiyse de 19. yy.'dan önce yaygınlaşmamıştır. (<http://www.troykatourism.com/tr/golf/index.htm>, 17.10.2009 tarihin de alınmıştır).

Türkiye son yıllarda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf tesisleri ile dünya golf severlerini bir araya getiren kalite ve prestijin bulunduğu bir merkezdir. Golf sporu ülkemizde tutulmamış ve fazla gelişme imkânı bulamamıştır. Avrupa Birliği verilerine göre bir golf turistinin bıraktığı para o ülkeye gelen normal turistin bıraktığı paranın en az 5 katıdır. Türkiye' de golf oynayan yerli oyuncu ve oturan yabancı sayısı 1550 kişiyi civarındadır. Belek' teki sahalarımızın dünya standardında olması nedeni ile 2000 Ekim–2001 Nisan ayları arasında belekte golf oynayan yabancı golfçü turist sayısı 85.000 90.000 kişi arasında olmuştur. Bu turizm türü daha çok gelişmiş ülkelerde ve zengin insanların tercih ettiği bir turizm çeşididir. Bu turizm çeşidinde ilk yatırım ve bakım maliyeti oldukça yüksektir. Ayrıca golf oynayan kişinin yanında yardımcı olarak malzemelerini taşıyan ya da yanında getirdiği bir kişiden yardım almaktadır. Şayet yardımcısını alandan kiralarsa istihdam oluşturmakta, geleceği yerden bir yardımcı getirirse de toplam masraf artmaktadır. Bu turizm türü hem çok pahalı hem de çok kazançlıdır (Sarkım, 2007)

Golf Turizmi, değişik iklim ve doğa ortamında golf oynama isteği ile değişik ülkelerde bulunan golf alanlarında golf oynama amacıyla yapılan gezilerin oluşturduğu turizm olayıdır. Yurdumuzun Akdeniz kıyılarında yaşanan ılıman iklimi

sayesinde yıl boyunca golf oynamaya elverişlidir. Antalya-Serik-Belek çevresi, golf sporunun kalbi konumundadır. Bu bölge, 4 ve 5 yıldızlı otellerin bulunduğu, Türkiye'deki en iyi bakılan ve tasarlanan golf parkurlarını içermektedir. Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki ilk golf tesisi Antalya - Belek'teki 920 dönümlük araziye kurulu olan ve uluslararası standartlardaki turnuvalara uygun olan "National Golf Club" tür. 920 dönümlük bir arazide kurulu tesis, Eylül 1994' te hizmete açılmıştır. 18 delikli şampiyona sahası, 9 delikli akademi saha ve alıştırmaya sahasından oluşan toplam 27 delikli bir tesistir. Tesisin en önemli özelliği; ağaçlar, küçük gölleri ve tepecikleriyle büyük ölçüde doğal oluşudur (Sarkım, 2007, s. 262).

Golf turizminde Antalya'nın yanı sıra İstanbul, Ankara ve Muğla'da gerek işletme faaliyetinde, gerekse yatırım kapsamında yer alan uluslararası standartlarda golf tesislerimiz planlanmıştır. Türkiye'de Kültür Ve Turizm Bakanlığı golf turizmine yönelik olmak üzere turizm alan ve merkezlerinde 11 adet golf alanı planlanmıştır. 1990–2002 yılları arasında İstanbul' da 2, Antalya' da 4 adet olmak üzere 11 yılda 6 adet golf sahası yapılmıştır Bu golf alanlarının bir kısmı işletme faaliyetine geçirilmiş, diğer bir kısmı ise halen yatırım aşamasındadır. (<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB039FD8E811AF88F01>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.12. Üçüncü Yaş Turizmi

Üçüncü yaş dönemi, kişinin üretim döneminden çıktığı ve diğer amaçlar için kullanabileceği boş zamana sahip olduğu dönemi belirler. Bu turizm türünde genellikle 60 yaşın üstünde olup, aktif olarak iktisadi faaliyette bulunmayanların turizmidir. Yaşlılar tatil sürelerinin çoğalması veya çalışma süresinin azalması, ya da emeklilik yaşının düşürülmesi sonucunda daha çok zamana sahip olmuşlardır. Bu tür turizm çeşidinde orta ve alt gelir grupları ile alt ve üst yaş gruplarının da seyahatlere katılmalarını özendirme amacıyla çeşitli kaynaklar oluşturulmuştur.

Üçüncü yaş turizmi olarak nitelenen, özellikle sanayileşmiş, toplumlarda artık üretici olmaktan çıkmış, daha doğrusu üretim çarkından sıyrılıp, sağlanan sosyal haklarla yeni bir yaşam devresine girmiş yaşlılar kitlesine özgü bir turizm söz konusu olmuştur. Üçüncü yaş turizmi modern bir turizm olgusu ve çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hedef kitle olarak “yaşlılar” tabiri hassas bir düşüncenin ürünü olarak kullanılmamaktadır. Bu tabirin yerine üçüncü yaş ifadesi turizm literatüründe yer almıştır.

Yaşlılar için Almanca literatüründe “genç kalabilenler”, Fransa’da “kır saçlılar” isimleri daha çok kullanılmaktadır. ABD ise yaşlılar tabiri yerine “kıdemli vatandaşlar” tabiri yer almıştır. Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Aynı zamanda da özellikle gelişmiş ülkelerde ortalama insan ömrü tıbbın ilerlemesi ile uzamaktadır. 2000 yılında dünya nüfusunun %20’sini 60 yaş grubu insanlar oluşturacak yine aynı yıllarda Avrupa’da bu yaş grubu 100 milyon kişi olacak. Bu nedenle “üçüncü yaş grubu” turizmden beklentisi olan ülkelerde potansiyeli yüksek bir grup olacaktır.

Toplumların nüfuslarının yaş yapısı turizm talebinin etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Son yıllarda 55 yaş yukarı grubunu kapsayan ve üçüncü yaş turizmi olarak bilinen olgu turist çeken ülkelerin ve işletmecilerin önemle üzerinde durduğu bir pazar durumuna gelmektedir. Emekli olmuş veya olmak üzere olan bu yaş grubu bu yüzyılın sonlarına doğru seyahat ve turizm pazarlarını önemli derecede etkileyecek bir nüfus kitlesi oluşturacaktır. Dikkat edilecek olursa üçüncü yaş grubu büyüyen bir pazarı temsil ediyor. Pazardan pay alabilmek için bu gruba fazla ilgi gösterilmesi gerekecektir. Bu pazarın yalnızca boyutları değil aynı zamanda nitelikleri de önemli olmaktadır. Dünyada birçok ülke ve pazarlama yöneticileri genişleyen bu pazardan paylarını arttırmak isteyecekler ancak, gelecekte bu rekabetten kazançlı çıkacaklar bu yaşlı insanların arzu ettikleri ürünleri hazırlayıp sunanlar olacaktır (<http://www.frmt.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-ulasirma/1029180uc-uncu-yas-turizminde-saglik-bakim-yonetimi.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Gelişmiş toplumlarda artan 60 yaş üzeri nüfusun çokluğunun yanında, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler nedeniyle, bu yaş kesiminde çeşitli hastalıkların oranı azalmış; daha etkin, dinamik canlı bir yaşlı nüfus oluşmuştur. Bu insanların emekli olmaları nedeniyle ellerinde bol özgür zamanları bulunduğu ve emeklilere tanınan haklar sonucunda yeterli gelirleri olduğundan, turizm sektörü için gittikçe artan bir müşteri potansiyeli oluşmaktadır. Özellikle mevsim dışı turizm olanakları, ucuzluğu nedeniyle bu kesim için çekici olmaktadır. Böylece, yaşlıların yaşam biçimi ve gereksinimlerine yanıt veren değişik bir turizm türü ortaya çıkmaktadır. Bu turistler, çalışma döneminde elde edemedikleri doyumları sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle, üçüncü yaş turizmi, bir edilgen dinlenme yaşamından çok; Etkin, insanı geliştirici, yaşamı renklendirici bir etkinlik olma eğilimi taşımaktadır (<http://www.msxlab.org/forum/turizm/81618-ucuncu-yas-turizmi.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Ülkemizde 2000 yılında yapılan araştırmalarda, dünya nüfusunun yüzde 20'sinin, 60 yaş grubu insanlar oluştuğunun belirlenmiştir. Sadece Avrupa'da bu yaş grubunun 100 milyon kişiyi bulduğu hatırlanırsa bu turizmi türünün potansiyel kitlesinin büyüklüğü ve her geçen yılda artacağı dikkatlerden kaçmayan bir olgudur. 2010 yılına yönelik tahminler, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının ciddi biçimde artacağını ortaya koymaktadır. Üçüncü yaş turizmi, 60 yaş ve üzeri kişileri, turizm içine katarak, bunların ekonomiye katkılarını arttırmayı hedeflemektedir. Bu yaş grubundaki kişiler, psikolojik yapıları gereği, harekete, maceraya ve değişime açık değildir ayrıca bu turistlerin sağlık turizmine de yöneldikleri belirlenmiştir. Ülkemizde bu gruptaki turistlerin Balçova, Çeşme, Pamukkale, Sandıklı, Kangal, İnegöl, Yalova, Kükürtlü, Kızılcahamam, Köyceğiz termal merkezlerini tercih ettiği tespit edilmiştir (<http://www.turob.org/NewsDetail.aspx?newsId=2516>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.13.Gençlik Turizmi

Turizm türleri belirli kıstaslarla sınıflamalara ayrılmıştır. “Gençlik Turizmi”nin de içinde olduğu yaş gruplarına göre turizmin üç şekli vardır: 1- Gençlik turizmi 2- Orta yaş turizmi 3- Üçüncü yaş turizmi. Fakat araştırmamızda daha önce değindiğimiz üçüncü yaş turizmi ve gençlik turizmi dışında orta yaş turizmi ile ilgili bilgi vermeyi gereksiz görmekteyiz. Çünkü incelemiş olduğumuz “Üçüncü Yaş ve Gençlik Turizmi” kendine has bazı kalıplarla gelişim göstermiş ve bir pazarlama stratejisi üretimini gerekli kılmıştır. “Orta Yaş Turizmi”nde ise neredeyse bütün turistik faaliyetleri kapsayacak kadar geniş bir yelpaze bulunduğu için incelemeye gerek duyulmamıştır. Orta yaş insanlar istek-beklenti, merak, tatmin duygusu, rekreasyonel dinlenme, sosyal çevre edinme, güdülenme vs. gibi pek çok çekici sebepten dolayı neredeyse incelemiş olduğumuz turizm türlerinin hepsine katılmaktadırlar.

15–25 yaş arasında bulunan gençlerin kamu ve özel organizasyonların sağladığı destek ve teşviklerden yararlanarak bireysel veya grup halinde ülke içinde ya da dışında yaptığı seyahatler ve bu seyahatler esnasında gerçekleştirdiği etkinlikler “Gençlik Turizmi” olgusunu oluşturmuştur. Kültür ve dinlenme motifleri ile yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ekonomik, sosyal ve kültürel bir olay olan gençlik turizmi bugün Avrupa'da turizm pazarının en dinamik kesimini oluşturmaktadır. Gençlerin, aileleriyle birlikte tatil planı yapmak yerine kendi

arkadaş gruplarıyla tatil etkinliklerinde bulunmak istemeleri ve bu etkinliklerde kendi istek ve tercihlerini hissedilir bir şekilde arttırmaları, birçok tur operatörünün konuyla ilgili yeni düzenlemeler yapmalarına ve yeni paket tatiller geliştirmelerine neden olmuştur. Türkiye’de gençlerin konaklama ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte konaklama tesislerinin yeterli düzeyde olmayışı gençlik turizminden sağlanacak payın oldukça düşük kalmasına neden olmaktadır. Özel veya resmi öğrenci yurtlarının yaz aylarında turizm amaçlı kullanılması ve demiryollarının belirli dönemlerde uygulamaya koyduğu indirimler gençlerin turizm faaliyetlerine aktif olarak katılabilmeleri konusunda özendirici olmaktadır (Yılmaz, 2008, s. 46).

Özellikle AB uyum yasaları çerçevesinde inovasyon sürecinin bir eseri olarak “gençlik girişimleri - gençlik değişimi” gibi bütçesi AB tarafından karşılanan projeler sayesinde gençlerin gerek ülke içinde, gerekse uluslararası yolculuk ederek farklı kültürleri tanınmasını sağlanmaktadır. Her ne kadar bu projelerin hazırlanma rehberinde bu projelerin turistik bir faaliyet olarak düşünülmemesi gerekliliği vurgulansa da, yapılan faaliyetler olarak bu bir turizm türüdür. Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Başkanlığı koordinasyonunda, Erasmus, Sokrates, Comenius vs gibi isimler altında değişim programlarının bütün bütçesi ilgili hibe kuruluşları tarafından karşılanmaktadır. Bütün AB üyesi ülkelerde ve inovasyon sürecindeki ülkemizde “Kent Konseyleri” bünyesinde bulunan gençlik meclislerinin temsilcileri de sürekli olarak ülke içi ve dışı, seyahatlerle gerçekleştirdiği aktiflik esaslı organizasyonları da gençlik turizmine örnek olabilir.

3.2.2.14.Kongre Turizmi

Ülkemizin çeşitli illerinde yer alan kongre merkezleri, turizm çekiciliği açısından cazip olmakla birlikte, sunduğu turizm çeşitliliği, uluslararası hava alanları, diğer ulaşım imkânları, konaklama standartlarının ve servislerinin iyiliği, geniş yelpazeye yayılan eğlence imkânları, kongre öncesi ve sonrası faaliyet çeşitliliği açısından en iyi ülkelerden birisidir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çok hızlı yaşandığı günümüzde bu gelişmelerin kamuoyuna duyurulduğu ve bilgilerin aktarılarak tartışıldığı kongrelerin de sayısı hızla artmaktadır. Bu turizm türünde, katılanların gelir düzeyine bağlı olarak kongre harcamalarının yüksek olması, uluslararası kongrelere katılanların oranının fazla olması nedeniyle döviz kazandırıcı etkisi fazladır. 12 ay boyunca yapılabilmesi nedeniyle turizmde mevsimselliği ortadan kaldırması ve kongre öncesi ve sonrasında ulaşım, iletişim, konaklama ve

yeme içme gibi birçok alt sektörü desteklemesinden dolayı önemli bir ekonomik gelir sağlayan kongre turizmi, özellikle son yıllarda dünyada ve Türkiye’de gelişmekte olan turizm çeşitleri arasında yer almaktadır.

Uluslararası düzenlenen forumlara ev sahibi olan ülkeler bu faaliyeti gelenekselleştirmeye çalışmaktadır. Kongre için gelen turist profili de oldukça eğitilmiş ve bilinçli bir kitledir. Ayrıca kongre için gelen turistler ekonomik olarak belirli bir seviyeye ulaşmıştır. Bu özelliklerinden dolayı geldikleri ülkede oldukça fazla döviz bırakmaktadır Dünya Ekonomik Forumu (WEF) merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde yer alan uluslararası bir vakıftır. Her yıl İsviçre'nin Davos kasabasında yapılan, dünyanın en tanınmış işadamları ve siyasetçilerini bir araya getiren, dünyanın en önemli sorunlarının tartışıldığı konferanslarıyla tanınır. Her yıl yapılan bu forum geleneksel hale gelmiştir. Ülkemizde İstanbul’da yer alan “Harbiye Kongre Vadisi Projesi” 6–7 Ekim 2009’da ev sahipliği yapacağı Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası’nın 2009 Guvernörler toplantısı’na yetiştirilmesi planlanmış ve toplantıdan önce açılmıştı.

Kongre boyunca hem yerli hem yabancı pek çok katılımcı ülkemize gelerek döviz girdisi sağlamıştır. Ayrıca dünyanın çeşitli yerlerinden bu konferansı protesto için gelenlerde bu turizm türünün görülmez gelirleridir. Bu turizm türünde turist oldukça fazla döviz bırakmaktadır. Ancak bazı yasa dışı ve kendini bilmez çıkar grupları bu tarz etkinlikleri bahane ederek ülkeye sağlanan bu avantajı dezavantaj haline dönüştürmekte ve bilinçli bir halde, ülkemiz için son derece kötü bir imaj oluşturmaktadırlar. Küresel anlamda gerçekleşen eylemlerde muhakkak etkiye tepki verileceği unutulmamalı. Fakat bu tepkinin de tepki ile karşılanmaması için verilecek tepkilerin yasal yollardan ve demokratik kıstaslarla gerçekleştirilmesi gerekir. Aksi takdirde bu tepkiler birer terörist eylem haline dönüşür.

3.2.2.15.Mağara Turizmi

Mağaraların görsel, sportif, sağlık ve kültür açısından sahip olduğu özellikler, turizme kaynak olarak mağara turizmini ortaya çıkarmıştır. Mağara turizmi, sportif ve bilimsel amaçlı olarak mağaracıların, mağara içlerinin doğal güzelliklerini keşfetmeleri ve tanıtımlarıyla başlamıştır. Mağaralar, sarkıt ve dikitler, traverten vb. oluşumlarla süslü salonları, gölleri, yeraltı dereleriyle doğa turizminin, mikro iklimiyle sağlık turizminin, yerleşim ve dinî ibadet yeri olarak kültür ve inanç turizminin konusu içine girmektedir (Doğaner, 2001, s.163).

Mağaralar genellikle karstik topografyada gelişme imkânı bulur. Bunun yanında teşekkül olarak kalkerin içinde gelişmeyen mağaralar da bulunmaktadır. Volkanik faaliyetler esnasında oluşan bazı mağaralar enderde olsa görülmektedir. Mağaraların bazıları mağara içi biyolojik yaşama uygun olduğu için pek çok canlı türüne ev sahipliği yapar. Mağaralarda yaşayıp en tanınmış olan kanatlı hayvan yarasadır. Mağaralar bunun yanında pek çok canlıyı içinde barındırır. Bazı mağaralar akiferlere tekabül eder. Bu tür mağaralar ya hep su ile doludur ya da yeraltı su seviyelerindeki değişimlere göre azalıp artabilmektedir. Mağaralar her ne şekilde bulunursa bulunsun içindeki karanlık ve gizem insanlara çekici gelmiş ve insanların merakını cezbetmiştir.

Doğa turizminde mağaralar genellikle üç şekilde kullanılır. Bunlardan ilki görsel amaçlı kullanımdır, ikinci olarak ise sportif amaçla kullanım söz konusudur, üçüncü olarak da sağlık turizmi açısından kullanımıdır. Görsel amaçlı kullanım için mağarada dikit, sarkıt, sütun, traverten havuzları, perde, mağara incileri, havuz çökelleri gibi görsel açıdan zenginlik oluşturacak şekillere sahip olması gerekmektedir. Görsel amaçlı kullanımda mağara gezilmesi kolay ve herhangi bir teknik malzemeye ihtiyaç duyulmayacak şekilde olmalıdır. Turist ödeyeceği giriş ücreti ile mağarayı rehberli-rehbersiz gezebilmeli ve zorluk yaşamamalıdır.

Sportif amaçlı mağaraya girişlerde ise mağaraların yatay ve dikey yönde gelişim göstermesi, mağara içinde sulu kuru ortamların bulunması, mağaracılara heyecan yaşatması istenilir. Mağaracılar içinde hiçbir düzenleme yapılmayan bu mağaralarda kendi donanımları ile gezerler. Sağlık turizmi açısından mağara içinde oluşan mikro klima karakterli iklim bazı hastalıkların tedavisinde kullanılır. Mağaraya giren hastalar belirli sürelerde mağara içinde kalarak mağaranın havasındaki iyileştirici etkiden istifade ederler.

Bunların yanında mağaralar yeraltında farklı dünyaların kapılarını açan büyük bir ekonomik potansiyel ve uzmanlık alanı oluşturur, günümüzde turizm, solunum yolları hastalıklarının tedavisinde, depolamacılıkta (meyve, sebze, hayvansal ürünler, doğalgaz vs.), kültür mantarcılığı, yeraltı suyu havzalarının belirlenerek yüzeye çıkarılmasında, askeri amaçlarla lojistik alan ve sığınak yeri olarak, plaser mineral (bazı kayaçların bünyesinde bulunan mineraller, fiziksel ve mihaniki ayrışma dolayısıyla çeşitli çökel kabul alanlarında, özgül ağırlıklarına göre birbirinden ayrılarak belli yerlerde toplanırlar bunlara plaser mineral denilir) ve yarasa gübresi temininde kullanılmaktadır.

Türkiye’de görsel amaçlı mağaralar ilk olarak Akdeniz Bölgesinde turizme açılmıştır. Bu bölgemize gelen turist sayısının çokluğu ve kıyı turizmine alternatif turizm türlerini geliştirme çabaları ve kıyı turizmi için yapılmış, hazır halde bulunan turizm yatırımının bölgede mevcut olması önemli rol oynamıştır. Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ülkemizin % 40’ı, mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşmaya uygun kayalardan meydana gelmiştir. Erimeye uygun kayaların kapladığı alan ve bu alanlarda tespit edilen mağara sayısının oranına göre Türkiye’de 20.000’den fazla mağaranın bulunabileceği öngörülmektedir. Bunlarda 800’ü MTA, 450 tanesi değişik kulüp ve derneklerce olmak üzere ancak 1250’si incelenmiştir.

Türkiye’nin en uzun mağarası, 16 km’den fazla olan Isparta’daki Pınargözü Mağarası; en derin mağarası ise -1453 ile Mersin’deki Peynirlikönü Mağarası’dır. Türkiye’de 24’ün üzerinde mağara turizme açılmış olup, bunların dışında yalnızca uygun ekipman sağlanarak rehber eşliğinde girilebilecek özel ilgi gruplarına yönelik bir çok mağara bulunmaktadır. Turizm Bakanlığı tarafından bu güne kadar 13 adet mağara turizmin hizmetine sunulmuştur (<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF03077CA1048A18343DB31F6A1D609AA7>, 17.09.2009 tarihinde alınmıştır).

Ziyarete uygun hale getirilen 24 mağarayı 215 bini yabancı olmak üzere toplam 776 bin kişi gezdi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, ilk etapta 241 mağaranın daha turizme kazandırılması için çalışma başlatmıştır (<http://www.turizmtr.net/turkiye-de-magara-turizmi-ilerliyor-911.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Mağara tedavisi (speleoterapi) mağara ikliminin tedavi edici etkisi konusunda yapılan olumlu deneyler sonucunda ortaya çıkmıştır. Mağara havası içinde radyoaktivite ve CO² nin sağlık üzerindeki etkileri araştırılmaya devam etmektedir. Araştırma açısından mağaralar sağlık araştırmalarının yanında prehistorik, paleontolojik, arkeolojik, antropolojik, jeolojik, coğrafi, speleolojik araştırma yapan gruplarında ilgisini çekmektedir.

3.2.2.16. Atlı Doğa Gezisi

Tarihi devirlerde atın insan için ayrılmaz bir özelliği olması atın pek çok kültürde kutsal sayılmasına, hayatlarının vazgeçilmez birer parçası olarak görülmesine neden olmuştur. Günümüzde uzak mesafelere gidecekler için ulaşım araçları nasıl vazgeçilmez ise geçmişte (19.yy’ dan, motorun icadından önce) at

ulaşım için vazgeçilmezdi. Savaşlarda, yük taşımacılığında seyahatte, tarımda atlar kullanılırdı. At Türk kültüründe de çok önemli bir yeri olan objedir. Pek çok toplumda ve Türk toplumunda “At, Eş, Pusat” bir erkeğin namusu olarak görülmüştür. İslamiyet’ten önce ölen savaşçılar yeniden dünyaya geldikleri zaman kullansın diye atları ile gömülmüştür. At günümüzdeki önemini yitirmiş olsa da hala karayolu ulaşım ağlarının gelişme imkânı bulamadığı aşırı engebeli yerlerde ve nostaljik fayton gezilerinde ve bazı ülkelerin güvenlik güçlerince halen kullanılmaktadır.

Tarihi ve doğal çekiciliklerin yer aldığı ve uygun topografya şartlarına sahip alanlarda yürütülen konaklamalı ya da günlük geziler ile bu turizm türü yürütülmektedir. Ata binmek kolay gibi görünse de başka bir canlı ile uyum içinde yürütülmesi gerektiğinden zor bir faaliyettir. Bu faaliyeti yapmak için önce temel binicilik eğitiminin alınması gerekir. At sırtında safari ve orienteering gibi faaliyetler yapılabilir veya daha uzun süreli bir at gezisi düşünülüyorsa bir hafta on günlük gezilere katılmak uygun olur. Bu turistik faaliyeti 2 şekilde yürütmek mümkündür (Altan, 2006, s.58).

1- Atlı geziler: Temel eğitimini almış olanların veya geliştirmek isteyenlerin katılabileceği faaliyetlerdir. Grup lideri denetiminde, temposu hafif, dik iniş ve çıkışları olmayan, molalar dâhil en fazla 2 saatlik atlı gezilerdir.

2- Safari: Temel eğitimini almış ve atlı gezileri rahatlıkla yapabilenlerin katılabildiği, belirli oranlarda sportifliği ve vücut esnekliğini, eğlence ile beraber yorgunluğu da göze almayı gerektiren faaliyetlerdir. Grup lideri gözetiminde, temposu hızlı, gerektiğinde dik iniş ve çıkışları içeren binişlerdir

Çeşitli araştırmalarda at sırtında geziler düzenleyen turizm tesislerinin yoğunlaştığı bölgeler tespit edilmiştir. Bunlar; Türkiye, Ürdün, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Botswana, Kenya, Malawi-Zambia, Morocco, Namibia, İngiltere, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Portekiz, İskoçya, İspanya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Brezilya, Şili, Kosta Rika, Ekvator, Meksika ve Peru gibi devletlerdir.

Çevrenin manzarasını, seslerini ve kokularını duymak için at sırtında bir gezi çok uygundur. Doğayı zarar vermeden gezmeyi amaçlayan böyle bir alternatif turizm türünün gerek yurt içinde gerekse yurtdışında giderek yaygınlaştığı gözlemlenmiştir. Atlar ile yapılan doğa gezileri sayesinde, bölgenin coğrafyası, iklimi, insanları ve

kültürü, yerli ve yabancı turistlere tanıtılabilecektir. Alternatif turizm anlayışının bir özelliği olan “turistlerin turizmde aktif rol almaları” kavramına istinaden, yerli ve yabancı turistlerin çevreyi bizzat gezerek görmeleri ve bölge hayatına katılımlarının sağlanması kullanıcıya cazip gelmektedir (Oruç, 2004, s. 34-35).

Ülkemizde genellikle at kulüplerinde at binmek şeklinde başlayan sportif amaçlı binicilik, daha çok at sahiplerinin yarış amaçlı at yetiştiriciliği ile birleşmiş durumdadır. Ancak, son yıllarda at biniciliğini atlı safari şeklinde ele alan ve sadece kısa binicilik eğitimi vererek atlı doğa gezileri düzenleyen çiftlikler de kurulmaya başlanmıştır. Bu tür çiftlikler at sevgisini daha uygun fiyatlara ilgililere sunabilmektedir. Bu gelişmeler sonucu ülkemizin birçok turistik yöresinde yerli ve yabancılara hizmet veren at çiftlikleri hızla yaygınlaşmıştır. Kapadokya bölgesinde de birçok at çiftliği bulabilmek mümkündür. Kapadokya gerçekten de masalımsı doğasıyla atlı safari için ülkemizde bulunmaz bir seçenek oluşturmaktadır. (<http://www.peribacasidergisi.com/words/atlisafari.htm>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.17. Agro Turizm

Tarım yeryüzünde belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve en yaygın olanıdır. Faaliyet olarak tarım en yaygın olmakla birlikte, oransal olarak da tarım amaçlı toprak kullanımı en fazladır. Gıda ve giyim üzerine üretim yapan tesisler hammadde ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü çiftçilikle uğraşanlardan karşılar. Tarım günümüzde intansif ve ekstansif metot denilen metotlarla üretilmektedir. İntansif tarım metodu ticari amaç gütmeyen, küçük ve parçalı tarım arazileri halinde basit yöntemlerle yapılan ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılan tarım türüdür. Ekstansif tarım ise teknolojik gelişmelerle paralel yürütülür ve alan başına en yüksek verim almak için bilinen her türlü tarımsal yöntem uygulanır.

Bunlardan agro turizm için uygun olan intansif tarım metodları ile işletilen arazilerdir. Teknolojik gelişmelerin akıl almaz boyutlara ulaştığı günümüz dünyasında insanlar, beton ve demir yığınları, kimi zaman gelişigüzel kimi zaman en mükemmel planlarla gelişmiş şehirlere sıkışıp kalmıştır. İnsanlar şehrin gürültüsü, karışıklığı ve hızlı temposundan kaçmaktadırlar. Metropol diye isimlendirilen pek çok şehirsiz alanlar o kadar büyüdü ki neredeyse kilometrelerce gidilsede açık, beşeri etkilerle şekillenmemiş bir alan görmek mümkün olmuyor. Kırsal alanlarda halen geleneksel yaşam tarzının muhafaza edilmesi, toprakla iç içe yaşayan çiftçilerin şehir

hayatından sıkılan insanları kendisine çekmektedir. Bu tarz etkinlikler için çiftliklerde ya da köylünün evinde birlikte kalınır.

1960'lı yıllardan sonra başlayan kırsal alanlara dönüş isteği, rekreasyon amaçlı olması nedeniyle, çiftlik turizmi tercih edilir bir boyut kazanmıştır. Çiftlik turizminin yapıldığı tatil çiftlikleri aşağıdaki türlerde toplanmaktadır (Altan, 2006, s. 54).

- ✓ Tarımsal büyük çiftlikler,
- ✓ Özel çiftlikler,
- ✓ Tarihi yöre çiftlikleri,
- ✓ Çalışma çiftlikleri,
- ✓ Sportif ve rekreasyonel çiftlikler,
- ✓ Çiftlik ormanı işletmeleri

Agro (tarımsal) turizmde ticari bir üretim söz konusu değildir. Üretilen ürünler çoğunlukla turistler tarafından tüketilir. Bu türde esas olan ürünün kalitesi ya da rekoltesi değildir. Önemli olan bu aktiviteyi doğal ortamda ve intansif metotlarla gerçekleştirmektir. Turist bu faaliyette hem yoğun bir enerji harcar hem de şehrin oluşturduğu hızlı, karmaşık, stresli hayattan biraz da olsa kurtulur. Toprakla temas etmek vücutta biriken statik enerjinin nötralize olmasını sağlamaktadır. İşte bu gibi pek çok özelliğinden dolayı bu turizm türü ülkemizde ve dünya da gelişmekte, turistik amaçlı kullanılan tarımsal işletmede gidilen yerin yerel kültürü ve tarımsal kültürü ile birkaç gün geçirmek amaçlanmaktadır. Bu faaliyetler sırasında gerek yerel halktan gerekse uzmanlardan oluşan yardımcı bir ekipte bu turistleri yönlendirmektedir.

Bu turizm faaliyetini ülkemizde başlatanlar ise bir kadınlar kooperatifidir. İzmir'in Karaburun ilçesine bağlı Küçükbahçe, Sarpıncık, Parlak köylerinde yaşayan bir grup kadının kurduğu "Karaburun Kadınları Agro-Turizm Kooperatifi", oldukça farklı bir turizm anlayışı sunuyor. Bu üç köydeki kadınlar köy evlerini pansiyon haline getirip ev ekonomilerine katkı sağlamaya çalışmışlardır. Alanda ne tatil sitesine ne otele ne de gürültülü eğlence komplekslerine rastlamak mümkün değildir. Enginar, nergis, fulya tarlaları ve mandalina bahçeleri arasındaki bu köylerde hem turistler hem de yerli halk tarafından sebzeler, meyveler yetiştirilmektedir.

Şehir hayatından sıkılanlar, gürültü ve koşuşturmacadan uzakta doğayla daha yakın bir ilişki kurabilecekleri pansiyonlarda, köy hayatını tanıma şansına kavuşuyor. Ekmek pişirmek, geleneksel yemeklerin yapımı, halı dokuma, at biniciliği, ormanda

gezinti, zeytin toplamak gibi faaliyetlere de katılabilen pansiyonerler doğayla barışık sürdürülebilir bir turizm anlayışıyla turizm faaliyetini gerçekleştirmektedirler.

Agro-turizm ile reçel, el sanatları, aromatik bitkiler gibi unutulmakta olan geleneksel ürünlerin korunması da mümkün olmaktadır. Bu turizm türünün ülkemizde bahsedilir hale gelmesinden önce “Winpeace” yani Türkiye-Yunanistan Kadın Girişimi'nin, iki ülke kadınları arasında köprü kurma çabaları yatmaktadır. Winpeace' in temelini 1990'lı yılların ortalarında Yunanistan ile Türkiye arasında patlak veren Kardak Krizinden sonra, iki ülkeden 15'er kadın Ege adalarında bir araya gelerek oluşturmuşlardır. Kadınlardan oluşan bu kuruluş iki ülke arasında barışı destekleyen çeşitli girişimlerde bulunurken 1997 yılında Agro-Turizm Projesi'ni geliştirdiler. Proje, yaklaşık 2 yıllık bir süre sonunda tam anlamıyla hayata geçirilebilmiştir. Türkiye'nin ilk agro turizm projesi, Winpeace' nin eseridir (<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/09/17/cp/gnc106-20040904-101.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.18.Kültür Turizmi

Kültür belirli bir toplum içinde yüzyıllar içinde gelişen ve genelleşen ortak değerler, inanışlar, yaşantılar, maddi ve manevi birliktelikler bütününe denir. Bazı insanlar farklı toplumların gelenek, görenek ve toplumsal yaşamlarına merak duymaktadır. Bir millete ait sanat eserleri, tarihi yapılar, müzeler, eski uygarlıkların ve onlara ait kalıntıların görülmesi amacı, araştırma, keşif ve dini amaçlı seyahatler yerel mimari ve orijinal özellikler, kütüphaneler, yerel mutfak, festivaller ve fuarlar, tiyatro ve sinema, müzik ve dans, lisan ve edebi çalışmalar ve farklı coğrafyalarda yaşayan farklı kültürdeki insanları ve onların yaşam tarzlarını tanıma, kültürel ve tarihsel bağlamda onları temsil eden miras ve sanatı hakkında bilgi edinme gibi amaçlarla yapılan seyahatler kültür turizmi içinde yer almaktadır. Genellikle kültür turizmine katılan bireyler genel kültürlerini arttırmak ya da bilgi düzeylerini geliştirmek için bu tür turizm faaliyetine katılır.

TÜRSAB'ın (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği) verilerine bakıldığında, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin genel olarak geliş amaçları içerisinde kültür turizmi amaçlı seyahatler ikinci sıradadır ve yaklaşık olarak %10'luk bir paya sahiptir. Türkiye'de kültür turizmi genellikle tarihsel temelde yapılmaktadır. Turistik pazarlamanın yapıldığı ülkeye göre arkeolojik ya da dinsel motiflerin ağır bastığı bir parkur üzerinde, genellikle haftalık ya da 15 günlük süreler içinde organize

edilmektedir. Kuzey ve Güney Amerika, Güney Kore, Japonya gibi uzak ülkelerden seyahate çıkan turistler birden fazla ülke gezdikleri için, bu ülkelerin turistleri genelde ülkemizde 3–5 gün kalarak kültür turizmine katılmaktadırlar (<http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/kocapinar.doc>, 10.08.2009 tarihinde alınmıştır).

Folklor-turizm ilişkisi, sanayi toplumunu simgeleyen büyük kent yaşamının bir çeşit ürünüdür. Bir başka deyişle, büyük kente özgü tüketim ve davranış normları, orada yaşamlarını sürdürenleri, folklordan uzaklaştırmıştır. Bir anlamda böyle bir süreç, doğadan yaban hayatından kopuşu da vurgular. Yaşamını dar kalıplar içinde sürdürmek zorunda bırakılan kent halkı bakımından folklor, bu tek düzelikten kurtulabilmenin çarelerinden biridir. Böyle bir çarenin belirli bir düzenleme ile hazırlanması ve çekim gücü içerir biçimde sunulması, folklor-turizm ilişkisini ortaya çıkarır. Ancak, çağımızda giderek hızlanan ve yaygınlaşan toplumsal değişim, bir bakıma folklora kaynaklık eden yöresel tüketim ve davranış normlarını da silip süpürdüğü için, turizmin bu alana girmesi, folklor açısından bir yeniden dirilişi de başlatmıştır. Böyle bir oluşum, folklor-turizm ilişkisini pekiştiren önemli bir süreçtir şöyle ki; Turizmin bu alana girmesi, folklor'un toplumsal ilgiyi çekecek biçimde ve nitelikte sahnelenmesidir. Buna turizm dilinde şenlik (festival) diyoruz. Şenlik, başlangıcı ve bitişi belli bir düzenlemedir. Yani belirli süre çekiciliğe sahiptir, ne kadar görkemli olursa olsun, çekim gücü süre ile sınırlıdır (Eralp, 1983, s. 85-86).

Kültürel varlıklar içinde yer alan diğer bir maddi unsurda mekânsal olarak savaş alanları ve bu savaş alanlarında kurulan savaş müzeleridir. Son yıllarda dikkat çekici bir gelişme gösteren ve “Savaş Turizmi” denilen turizm türünü de, kültür turizme dahil edebiliriz. Büyük savaşların yaşandığı alanlar, cepheler korunduğu taktirde ilerleyen yıllarda gerek yerli, gerek uluslararası turizmin hizmetine sunulabilmektedir. Japonya’ya atılan atom bombasından geriye kalanlar, özellikle Japon iç turizminde ve uluslararası turizmde kullanılmaktadır.

Bu yönü ile bu turizm türü bir milletin milli değerlerine sahiplenme, onur duyma gibi özellikleri teşvik edici özellikleri olduğundan milli birliğe katkısı vardır. Ülkemizde yer alan Çanakkale Savaşları alanı savaştan sonraki ilk yıllarda tamamen kapatılmış, savaştan geriye kalan cephaneler, cesetler, çeşitli amaçlarla kullanılan hayvan ölüleri, mayınlar temizlenip ya da doğal yollarda yol olduktan sonra sivil halka açılmış ve daha sonra milli park ilan edilmiştir. Günümüzde her yıl Çanakkale

savaşları tarihinde uluslararası anma törenleri yapılarak pek çok milletten insan, atalarının mezarını ve savaşmış olduğu alanı görmek için ülkemize gelmektedir.

Anadolu toprakları turizm açısından son derece eşsiz potansiyele sahiptir. Jeomorfolojisinden kaynak alan turizm türleri yanında sürekli göç, istila ve geçiş yolları üzerinde yer alması ülkemizin çok zengin kültürel bir birikimin oluşmasında etkili olmuştur. Ülkemizde yer alan pek çok tarihi mekân turizme açılmıştır, bunların yanında henüz bir araştırmaya konu olmamış, sadece il kültürel varlıklarında kayıtlı herhangi bir şekilde korunmaya ya da düzenlenmeye alınmamış binlerce tarihi doku topraklarımızda atıl halde yatmaktadır.

Topraklarımızda yaşamış pek çok medeniyetten eserler yer alırken maalesef, 1000 yıllık kesintisiz Anadolu Türk hâkimiyetinin çağdaş temsilcisi olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin henüz somut kültür ögesi olarak geleceğe bırakacağı çok fazla eseri bulunmamaktadır. Ülkemizde kültürel turizme konu olan Türk eserleri Selçuklular, Beylikler ve Osmanlı Devletinden kalan eserlerdir. Kültür turizmine açılacak eserlerin geçmiş devletlere ait olması gerekmez. ABD'de yer alan Özgürlük Heykeli 1886'dan beri turizme hizmet verir, Fransızların 1889 yaptıkları Eyfel Kulesi'nin 2002 yılında toplam ziyaretçi sayısı 200 milyona ulaşmıştır. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Eyfel_Kulesi, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.19.Bungee Jumping

Bungee Jumping' in kökeni Doğu Avusturalya'nın açıklarında Pasifik Okyanusunda "New Hembriidis" adalar grubundaki Vanatu adası yerlilerinin "Gkol" adını verdikleri erkekliğe geçiş törenlerinde bambudan yaptıkları kulelerden sarmaşıktan yaptıkları iplere bağlanarak atlamasına dayanır. Avrupa'da 1970'lerde Oxford Üniversitesi öğrencilerince bagaj gerdirme lastikleriyle ilk bungee atlayışlarının temeli atılmıştır. 1980'lerde artan talep karşısında teknolojinin tüm imkânlarından faydalanarak önemli ve güvenli bir sektör haline gelmiş, günümüzde ise tüm dünyada yüz binlerce kişiye ulaşan, uluslararası alanda yarışmaları düzenlenen bir turizm faaliyeti olarak kabul görmüştür (http://www.alternatifsporlar.net/bungee_jumping.asp, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Bungee Jumping yapacak kişi öncelikle bu sporu yapmak için tehlikeli olabilecek rahatsızlıklarının bulunmadığını yazılı beyanlatla belirtmek zorundadır. Bundan sonra bungee jumping yapacak kişinin ağırlığı görevlilerce ölçülerek gerekli güvenlik malzemeleri giydirilir. Atlayıcı vinç tarafından yukarı çekilecek sepete bir

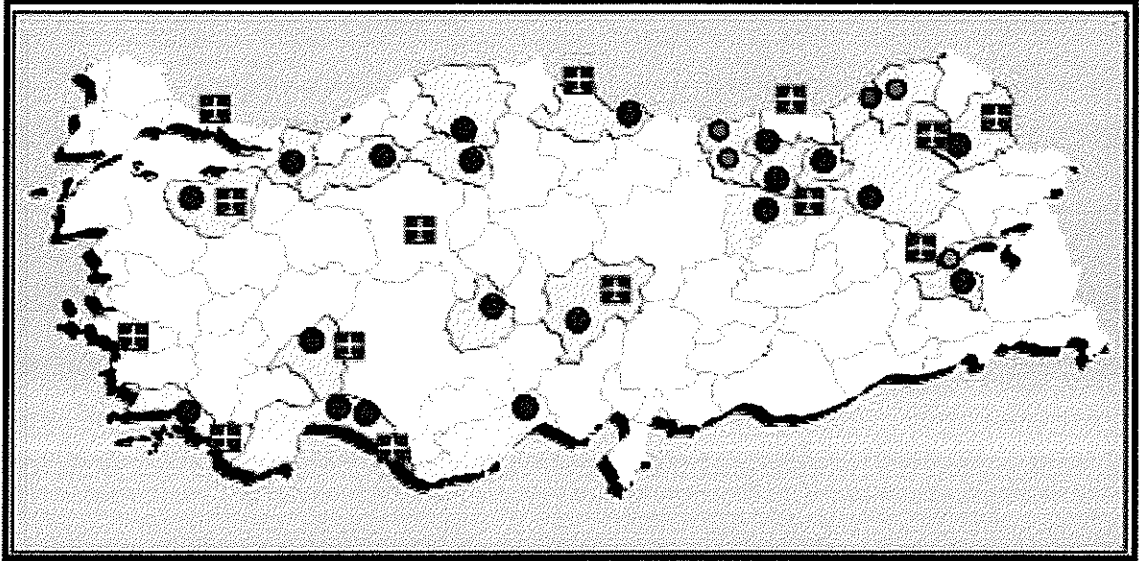
görevliyle birlikte gerekli emniyet önlemleri alınarak bindirilir ve ağırlığına uygun olan iple, vinç tarafından gerekli yüksekliğe çıkarılarak (yükseklik yaklaşık olarak 50 m.dir.) buradan boşluğa bırakılır. Atlayıcı yaklaşık olarak 10m.lik bir serbest düşüşten sonra insan fiziğine zarar vermeyecek bir ivmeyle ip tarafından yavaşlatılır. Düştüğü yüksekliğin yaklaşık %70' i kadar tekrar yukarı ivmelenir ve bu hareket sönümleninceye kadar devam eder (<http://www.uslanmam.com/cesitli-hobiler/189807-bungee-jumping-sporu.html>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Bungee jumping aktivitesi, Türkiye'de ilk defa 1992 yılında yapılmaya başlanmıştır. 1994-2004 yılları arasında "Bungee Jumping Turkey", 2004 yılından beri de "Yüksek İşler - HighWorks" ekibi tarafından mobil olarak gezici vinçler ile gerçekleştirilmekteydi (http://tr.wikipedia.org/wiki/Bungee_jumping, Türkiye'de Bungee Jumping, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Lara Beach bünyesinde, Türkiye'nin ilk, dünyanın ise 4. en yüksek bungee jumping platformu, Antalya Lara Beach'te açıldı. 60 m. yüksekliğindeki platform yurtdışındaki benzerleri ile aynı özellikleri taşıyor. Atlayış yapılan noktanın yerden yüksekliği ise 50 metre, 150 kilometre hızla esen rüzgâra ve 9 şiddetinde depreme dayanıklı olarak inşa edilen tesis, 6 kişilik asansörle çıkılan kulenin tepesinde çift taraflı atlayış bölümü yer alıyor ve konusunda eğitimli uzmanların gözetiminde atlayışlar gerçekleştiriliyor. 2005 yılından bu yana Türkiye'nin çeşitli yerlerine kalıcı kuleler kurmak için çalışmalar yürütülmektedir (http://www.ajansbir.com/haber-6483---Turkiyenin_ilk_ve_tek_Bungee_Jumping_platformu_acildi.html, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.20.Kış Turizmi

Teknolojinin gelişmesi ve doğa şartları ile daha kolay mücadele edilmesi tatilin yaz mevsiminde sıkışıp kalmasına engel olmuştur. Kış mevsiminde de ekonomik durumları iyi olan turistler, sağlıklı bir yaşama ortamında bulunmak üzere orta yükseklikteki, dağlık ve ormanlık yörelere yönelmişler, bundan dolayı zamanla dağlar kış turizmi hareketlerinin hızlanmasına neden olmuştur. Bugün dağ ve kış turizmi, turizm pazarında gittikçe artan oranda talep edilen turizm türleri arasında yer almaktadır.



Şekil 9: Türkiye Kış Sporları Merkezleri (Kültür ve Turizm Bakanlığı).

- Kış Sporları Turizm Merkezleri (20 Adet)
- Termal – Yayla – Kış Turizm Merkezi (1 Adet)
- Yayla – Kış Turizm Merkezleri (3 Adet)
- Kıyı – Kış Turizm Merkezi (1 Adet)

Fakat kar yağışı sürekli olarak istenilen bir durum değildir. Özellikle zirve kesimlerinden aşağılara doğru kayarken bazı kayakçıların güzergâhlarını kaybetmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte “helisking” denilen ve yüksekteki zirvelere helikopter vasıtası ile çıkıp zorlu doğal şartlarda kaymak en tehlikeli olan kış turizmi faaliyetlerinden birisidir. İnsan müdahalesinden uzak bu gibi dağlarda her zaman çığ tehlikesi bulunmaktadır. Tipi, sis gibi olumsuz hava şartları bu tür kayak faaliyetinde ciddi yaralanmalar ve ölümlü kazalarla sonuçlanabilir. Kış turizm alanları çeşitli planlamalarla insanlar için uygun kayma standartlarına getirilse de yine de buralarda da çığ tehlikesi mevcuttur.

Kış turizmi kar yağışına bağlı olarak dağların kar alabilen yükselti kuşağında sporun (kar kayağı) ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir. Mekanik tesisler, kafeteryalar, konaklama tesisleri, hizmet, spor, eğlence tesisleri ile çeşitlilik kazanmıştır. Kar kayağı ile başlayan faaliyet türü gittikçe çeşitlenmiş snowboarding, snowscating gibi kayma türleri ile çeşitlilik kazanmıştır. Kış turizmi tıpkı kıyı turizmi gibi iklime sıkı bağlarla bağlıdır. Kıyı turizminde temiz deniz suyu, kumsal

ve güneş ayrılmaz ve vazgeçilemez birer unsurdur. Kış turizminde de kar vazgeçilmez bir unsurdur.

Tablo 9: Türkiye Kış Turizm Merkezleri Kapasiteleri

No	Kış Turizm Merkezleri	Yatak Kapasitesi		Mekanik Tesis	
		Mevcut	Hedef	Mevcut	Hedef
1	Kayseri-Erciyes*	460	5000	5	20
2	Isparta-Davraz Dağı*	467	1425	3	6
3	Aksaray-Hasandağı*	97	1235	-	4
4	Gümüşhane-Zigana**	40	470	2	2
5	Antalya-Alanya-Akdağ*	-	3000	-	3
6	Samsun-Ladik-Akdağ**	-	800	-	1
7	Erzurum-Palandöken*	2100	8850	10	34
8	Kars-Sarıkamış**	500	8775	3	7
9	Bursa-Uludağ II. Gelişim Bölgesi**	1400	4300	4	9
10	Kastamonu-Çankırı Ilgaz*	600	6500	3	7
11	Kocaeli-Kartepe**	800	800	4	-
12	Çankırı-Ilgaz-Kadınçayırı Yıldıztepe*	40	1000	-	-
13	Bayburt-Kop Dağı**	60	810	1	3
14	Bolu-Köroğlular Dağı**	1200	3700	3	7
15	Gümüşhane-Çakırgöl**	-	-	-	-
16	Antalya-Alanya-Akseki**	-	-	-	-
17	Muğla-Seki-Erendağı**	-	-	-	-
18	Bitlis-Sappör**	-	-	-	-
19	Erzincan-Ergan Dağı*	-	-	-	-
20	Mersin-Tarsus-Karboğazı	-	-	-	-
Toplam		7764	46665	38	103

Kültür ve Turizm Bakanlığı

*Kış Sporları Turizm Merkezi, ** Turizm Merkezi

3.2.2.21.Sağlık Turizmi

Turizm sadece eğlence, dinlence için yapılan bir faaliyet değildir. Bununla birlikte bazı ihtiyaçların karşılanması, merakın giderilmesi, dini gerekliliklerden dolayı da seyahate çıkılıp turizm faaliyetinde bulunulabilir. Sağlıkta insanları turizme teşvik eden sebeplerden birisidir. Günümüzde tüm dünya ülkeleri; sağlık hizmetlerinin maliyetlerini düşürmek için yeni arayışlara girmiştir. Dünyada sağlık hizmetini daha ekonomik ve daha kaliteli alma isteği ülkelerarası hasta hareketliliğini arttırmıştır. Sektöründe ilerlemiş olan ülkeler, ülkelerindeki turizm faaliyetlerini 12 aya yaymak için alternatif arayışlar içerisindedirler.

Türkiye’de turizm faaliyetlerini 12 aya yaymak, sağlık turizmini geliştirmek zorundadır. Bu durum bölgesinde lider ülke olmanın ve gelişen sağlık turizmi pazar payından yararlanmak istemesinin gereğidir. Ülkemizdeki sağlık kuruluşları, kaplıca işletmeleri son yıllarda hızla gelişmiş ve yaygınlaşmıştır; hatta ve hatta birçok kuruluşumuz batıdaki emsallerini geçmiştir.

Bilindiği üzere ülkemizde medikal sektörün pazarı iyice daralmıştır (<http://www.saglikturizmi2009.org/genel.html>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır). Pazar kaybının telafisi ve milli medikal sektörünün geliştirilip istihdama katkı sağlaması için ülkemizin sağlık turizmine yatırımlar yaparak gelişimini teşvik etmesi gerekmektedir. Sağlık turizmi çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sağlık turizmi sadece sağlık amacıyla yapılan her türlü ameliyatların ve bunlar için oluşturulan ekipmanın hastahanelerin yanında, bağışıklık sistemini güçlendirici ve destekleyici aynı zamanda dinlenmeyi ve rahatlamayı sağlayan gerek rekreasyonel gerek sağlık açısından kullanıma tabi olan faaliyetleri de kapsar. İşte bu sebepten dolayı sağlık turizmini 2 alt dal olarak inceleyeceğiz.

3.2.2.21.1.Termalizm

Termalizm soğuk ve sıcak mineralli suların sağlık amacıyla içme ve dış tatbiklerle kullanımı için turistlerin ulaşım, konaklama, ağırlama gereksinimlerinin karşılanmasını kapsayan bir turizm çeşididir. Halk arasında şifalı sular olarak isimlendirilen bu kaynaklardan içilenler içme, içmece, dış tatbiklerde kullanılanlar ise girme, çermik, hamam, kaynarca, ılısu, ılıca gibi isimler almaktadır. Turizmde ise kaplıca merkezi ve termal merkez gibi isimler kullanılmaktadır (Özgüç, 2003 s. 74). Mineralize termal sular ile çamurları, kaynağın yöresindeki çevre ve iklim faktörleri bileşiminde insan sağlığına olumlu katkı sağlamak üzere, uzman doktor denetimi ve

programında fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, diyet gibi destek tedavilerle koordineli kür uygulamalarını termalizm, bu amaçla yapılan turizm hareketine de termal turizm adı verilmektedir (Yılmaz, 2008, s. 47).

Kaplıca turizmi gidilen alanda uzun bir konaklama süresini gerektirmektedir. Bu turizm çeşidinde, işletme ve ülke çapında ekonomik katkının artmasına neden olmaktadır. Yenilenebilir doğal kaynak özelliği gösteren kaplıcalardan öncelikle iç turizm açısından yararlanılmaktadır. Kaplıca turizmi, turizm mevsiminin uzamasını sağlayabilir. Ayrıca uzayan mevsimle birlikte işletmelerin yıl boyu faaliyet sürelerinin artmasına yardımcı olabilir. Turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında yapılan yatırımlardan olumlu sonuçlar alınacaktır.

Günümüzde dünyada termal turizm amaçlı olarak Almanya'da ve Macaristan'da 10 milyon kişi, Rusya'da 8 milyon kişi, Fransa'da 700 bin kişi, İsviçre'de 800 bin, İspanya'da 400 bin kişi termal turizme katılmaktadır. 126 Milyon nüfuslu Japonya'nın sadece Beppu şehrine 12-13 Milyon kişi termal turizm amaçlı olarak gelmektedir. Türkiye'de de toplam 1300 termal kaynak içerisinde aktif olarak kullanılan 240 adet kaplıcadan 10 milyon kişi hastalık tedavisinde, rehabilitasyon ve dinlenme amacıyla faydalanmaktadır. Yapılan hesaplamalar ve beklentilere göre ülkemizde:

Yerli termal turistlerden

10 Milyon kişi \times 1000 USD = 10 Milyar USD (Termal tedavi süresi 15 gün olarak alınmıştır).

5 Milyon kişi \times 400 USD = 2 Milyar USD (Termal tedavi süresi 3 gün, hafta sonu vb).

Toplam 12 Milyar USD

Yabancı termal turistlerden

250 Bin kişi \times 2500 USD = 625 Milyon USD (Termal tedavi süresi 15 gün olarak alınmıştır).

Bu hedeflere ulaşılması durumunda, termal turizm sektörü ülkemize yılda toplam 12 Milyar 625 Milyon USD ek ekonomik katkı sağlamış olacaktır (<http://www.jeo-termaldernegi.org.tr/termal%20i.htm>, 09.11.2008 tarihinde alınmıştır).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre termal turizmin yoğunlaştığı alanlar şunlardır; Afyonkarahisar, Aksaray, Ağrı, Amasya, Ankara, Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Kırşehir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Erzurum, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Kütahya, Osmaniye, Rize, Samsun, Manisa, Muğla, Nevşehir, Niğde, Sakarya, Sivas, Tokat, Yozgat, Yalova Bunların dışında ülkemizde pek çok

termalizm merkezi bulunmaktadır. Bazıları yerel, bazıları bölgesel kullanıma hizmet verse de önemli merkezlerimiz yukarıda saymış olduğumuz il merkezleri ve ilçelerde yoğunluk kazanmıştır.

3.2.2.21.2.Klimatizm

Ülkemizde ve dünyada özellikle 1700 - 2200 m. basamaklarında yürütülen klimatizm faaliyetlerinden genellikle astım, bronşit gibi üst solunum yolu hastaları yararlanmaktadır. Bu yüksekliklerde üst solunum yolu hastaları için hastaneler yapılabilir. Bu yükseklikte havanın içinde karbondioksit gibi ağır gazlar çok az bulunduğundan sağlık açısından elverişlidir. Havadaki partikül madde oranı düşük, hava berrak, bitkilerin saçtığı bir takım polen ve sporlarda havada bolca bulunmaktadır. Klimatizm içinde değinebileceğimiz alanlardan biriside mağaralardır. Çünkü mağaralar yaz-kış bölgedeki hâkim hava şartlarından farklı bir mikroklima alanına sahiptir. Dolayısıyla yükseltisi az veya yüksek kesimlerde yer alan mağaralar da uygulanan küllerde yüksek kesimde yürütülen klimatizm faaliyetlerine benzerlik gösterir.

Bir bölgenin fiziki şartları, iklimi, bitki örtüsü, havadaki oksijen durumu, tabiat güzellikleri, rüzgâr, nem, hava basıncı, ışık, ısı, güneşin radyasyon derecesi, beslenme gibi etmenlerin yanı sıra, temiz havanın kuruluşu gece gündüz ısısının birbirine yakın oluşu ve gürültüden uzak olunması, ruhsal etmenler gibi özelliklerin iklim tedavisi yoluyla çeşitli hastalıkları tedavi ettiği bilinmektedir. Türkiye'nin bu özelliklere sahip yerlerle çok zengin olduğu görülür. Ancak, sadece tedavide bu güzelliklerin yanı sıra beslenmenin kontrollü olması gerektiği bilinmektedir. Klimatizm ile her türlü müzmin hastalık, gelişme bozukluğu ve mikroplu hastalıklar ile akciğer hastalıkları tedavi edilebilir.

Bol ışıklı ve kuru havalı yerlerin verem hastalığına karşı çok iyi geldiği bilinir, gene ılık ve güneşli geçen Akdeniz bölgesi verem hastalığının her çeşidine karşı tavsiye edilir. Bir iklim tedavisinde, iklimin tek başına iyileştirici olamayacağını da belirtmek yerinde olur. Yemek rejimi gibi unsurların ve nihayet yaşama tarzına ilişkin eğlence, beden hareketleri ve insani ilişkiler gibi sosyal şartların tedaviyi tamamlayıcı özelliğinden dolayı destek programları şeklinde uygulanmaktadır (<http://www.foryouforum.com/kaplica-nedir-t118115.html?s=b31918d51da261d24b40557780b9d12c&>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.22. Kuş Gözleme Turizmi (Ornitoturizm)

Kuş gözlemciliği, kuşları gözlemeyi ve onların yaşamlarını incelemeyi merak eden kişilerin yürüttüğü bir faaliyettir. Kuş gözlemleri profesyonel amaçlarla yapıldığı gibi sadece boş zamanların değerlendirildiği bir hobi olarak da yürütülebilir. Dünyanın pek çok yerinde kuş gözlemciliğine merak sarmış milyonlarca insan yaşar. Mevsimlere göre sulak bir alan, bir orman, dümdüz bir bozkır hatta büyük bir şehrin tam ortası kuş gözlemcisinin seçtiği yer olabilir. Kuşlar uçan canlılar oldukları için onlara yaklaşmak zordur. Bu nedenle, kuş gözlemcisi yanında bir de dürbün bulundurur. Dürbün, kuş gözlemcisinin en temel aracıdır. Kuş gözlerken kullanılan diğer önemli araç ise içinde kuşların resimlerinin bulunduğu kılavuz kitaptır. Kılavuz kitaptaki resimleri, kuş türlerini, onların dişileri, erkekleri ya da gençleri arasındaki farkları, uçarken ya da bir yere konmuşken nasıl göründüklerini gösterir. Gerekli üçüncü araç bir not defteridir (<http://www.tudav.org/oludeniz/modules.php?name=Ecotourism&file=butterflyValley>, 20.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Tüm Avrupa'da 500 kuş türü yaşarken ülkemizde 400'den fazla tür olduğu bilinmektedir (Atlas Dergisi, 2003, sayı: 119). Bu kadar çok kuş türünün olması ülkemizi kuş gözlemciliği için elverişli bir konuma getirmiştir.

Ülkemizde bazı STK'lar bu işe eğilim göstermiş ve çeşitli dernekler kurarak faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Bunların arasında en tanınmışları; Kuş Araştırmaları Derneği, Ege Doğal Yaşamı Koruma Derneği, Doğa Derneği gelmektedir. Bunun yanında pek çok üniversitenin öğrenci toplulukları, belirli sektörde yoğunlaşanların iş karmaşasından kaçmak ve doğa ile iç içe olmak için oluşturdukları kuş gözlem toplulukları, illerde bulunan topluluklar bunlara örnek verilebilir.

3.2.2.23. Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği

Ülkemizde son verilere göre 40.000 hayvan türünün yaşadığı saptanmış olup gelecekte yapılacak ayrıntılı çalışmalarla bu sayının 80.000 ve hatta 100.000'e ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Avrupa kıtasında 60.000 kadar hayvan türünün yaşadığı düşünülürse ülkemiz faunistik açıdan da oldukça zengindir (Altan, Ş., s.65). İnsanların genel olarak hayvanlara olan ilgileri Afrika ve Güney Amerika'nın bazı ülkelerinde de gelir olan bir endüstriye dönüşmüştür. Örneğin, Balina seyri 65 ülkede 300 bölgede yapılan önemli bir turist faaliyetidir ve her yıl ortalama %10'luk bir artış söz konusudur. 1998'de 6 milyon kişi balina seyri için bu bölgelere gitmiş ve yılda 31 milyon İngiliz Sterlini bırakmıştır. Belgesel tarzındaki çekimlerle yabani

hayvanların doğal ortamları çok fazla izlenmeye alındığı için bu hayvanlarda bazı olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Özellikle vahşi hayvanlar bu çekimlerle insanlara alışmaktadır. Kaçak avlama yapanlar hayvanların bu özelliklerinden istifade ederek daha rahat avlanma imkânına kavuşmaktadır.

Doğal ortamda fauna gözlemciliği yapılırken karşılaşılabilecek bir tehlike de hayvanların saldırısına maruz kalmaktır. Kayıtlara geçmiş olan pek çok vahim durumdan biriside fauna gözlemciliği yapılırken değil, fakat hayvanların doğal ortamlarına demiryolu döşerken gerçekleşmiştir. İki insan avcısı arslan tarihe geçmiştir. Bunlar Doğu Afrika'daki Uganda demiryolunun yapımını durdurmuşlardı. İkisi de erkek olan bu arslanlar sürekli olarak demiryolunda çalışan işçileri öldürüyorlardı. Demiryolu mühendislerinden Bay Patterson sonunda (1898 Aralık) onları vurmaya başardıysa da, arslanlar o vakte kadar yirmi sekiz Hintli işçiyle düzinelerle Afrikalı yerliyi öldürmüştü (<http://www.bibilgi.com/Aslan-2>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır). Hayvanların doğal ortamında farkına varmadan onlara zarar verilebilir. Hayvanlar genellikle kendini koruma içgüdüsüyle insanlara saldırabilmektedir. Zehirli hayvan ısırıkları da bu aktiviteninin riskleri arasındadır. Bu tür bir turizm faaliyeti gerçekleştirilirken muhakkak ekip olarak hareket etmeli ve son derece dikkatli davranılmalıdır.

3.2.2.24. Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında varolan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir. Ülkemiz bitki çeşitliliği açısından ise Avrupa'dan üstündür. Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından ülkemiz Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı ülkemizde 3.000 adettir. Sadece Antalya ilimizdeki endemik bitki sayısı 600'dür. Türkiye'nin bitki zenginliğinin en önemli nedenlerinden biri, buzul çağlarında Anadolu'nun bitkiler için bir sığınak olmasıdır. Günümüzde de Türkiye hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir şekilde 3 farklı bitki alanının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu bitki alanları Akdeniz Bitki Alanı (Akdeniz ve Ege bölgelerini kapsamaktadır), Avrupa-Sibirya Bitki Alanı (Karadeniz ve Marmara bölgesini kapsamaktadır), İran-Turan Bitki Alanı

(İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesini kapsamaktadır) dır. <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB0A9F7F51EA80C43B>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Ülkemizin bu denli zengin bitki örtüsüne, relik ve endemik pek çok bitkiye sahip oluşu, ülkemizin geçirdiği jeolojik süreçlerin yansımasıdır. Ülkemizde farklı jeolojik zamanlarda farklı araziler oluşmuş, bu farklı arazilerde farklı bitki örtüleri ikliminde tesiri altında klimaksa erişmiş, değişen iklim koşulları neticesinde klimaksa erişen bitki türünün yerine başka türden bitkiler yerleşmiş zamanla gelişerek hâkim bitki örtüsü haline gelmiş daha önce yer alan bitki türü korunmalı yerlerde gizlenebilmiş, yeni gelişen bazı bitki türleri ile döllenmiş yeni türlerin oluşumuna neden olmuştur. Bu süreçlerin defalarca tekrarlanması hem yeni türlerin ortaya çıkmasına yol açmış hem de bitki örtüsü ile birlikte çok çeşitli hayvan ve toprak türlerinin gelişmesini sağlamıştır.

Bitki örtüsü çeşitliliği ve görseelliğine sahip alanlar insanların dikkatini çekmiş ve bitki gözlemciliği ya da botanik turizmi denilen bir turizm türünün oluşmasına yol açmıştır. Ülkemiz sahip olduğu bitki örtüsü zenginliğinden henüz yeterli ölçüde istifade edememektedir. Esasen alternatif turizm türlerinin pek çoğunda ülkemiz istenilen düzeyde değildir. Bazı ülkelerin belirli alternatif turizm türlerinde gelişmesi ve uzmanlaşması ülkemizde örnek olarak gösterilmekte ve bu tür turizm türlerinden yeterli pay alamadığımız söylenmektedir. Turizm Bakanlığı istatistikî verilerine göre 2007 yılında ülkemize giriş yapan yabancı turistlerin sayısı 23 milyonu aşmıştır. Turistler genellikle ülkemizi kitle turizmi faaliyetleri için ziyaret etmektedir. Zengin bir coğrafi yapıya sahip olan ülkemizde pek çok alternatif turizm türü gelişebilir, fakat bu kaynakların turizme açılması koordinasyonu ve bu turizm türleri için turlar düzenleyecek şirketlerin yeterli alt yapıya ulaşamaması alternatif turizm türlerinin gelişimini yavaşlatmaktadır.

2008 yılında katıldığımız Çanakkale ve Yakın Çevresinde Ekoloji Temelli Doğa Eğitimi Projesi kapsamında verilen eğitim programları esnasında işlenmesi dolayısıyla burada paylaşılması gereken bir konuda şudur; Ülkemize gelen bazı turistler ülkemizin endemik-değerli-süs bitkileri ve hayvanlarını, toplayarak hem ülkemizde turizm faaliyetlerini gerçekleştirmekte hem de bu değerlerimizi yurt dışına kaçırarak üretimini yapanlara satmaktadırlar. Kaçırılan bu bitkiler ve hayvanlar baharat ve ilaç yapımında Pet Shop denilen hayvan satış yerlerinde üretilip satılmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde pahalı olduğu için halk arasında fazla

yaygınlaşmayan pek çok turizm faaliyetinin giderini, yine ülkemizdeki kaynaklarla karşılayıp kazanç elde eden yabancı turistlerle ilgili önlem alınması gerekmektedir. Bir yandan turizmle gelen dövizlere sevinirken, sorumsuzluğumuz dolayısıyla kaçırılan bitki ve hayvan türlerinin üzüntüsünü yaşamayalım.

3.2.2.25.Karavan Turizmi

Ulaşım sistemlerinin gelişmesi turizm olgusunun çeşitlenmesini ve yayılmasını teşvik etmiştir. Özellikle karayolu ağlarının gelişimi bireysel turizmi hızlandırmış, daha önce gidilmesi zor olan yerlere ulaşımı kolaylaştırmıştır. Karayolu ulaşımına bağlı olarak gelişen karavan turizmi de çeşitlenen turizm türlerinden birisidir. Genellikle karavanları ile seyahat eden turistler gideceği turizm bölgesindeki kamping alanlarında karavan yerleri kiralarak turizm etkinliklerine katılmaktadır. Bu turizm türünde turistlerin karavanlarında basit mutfak, yatak ve bazı kişisel eşyalarını da karavanlarında taşımakta dolayısıyla konaklama ve yemek masrafını asgari düzeye indirmektedir. Konaklama kamping alanlarında yapıldığı gibi, uygun bir düzenlemeye tabi tutulmamış herhangi bir yerde de yapılabilir.

Amerika'da karavancılar, karavanları ile birlikte Kaliforniya'da Death Valley, Imperial Valley ve Palm Springs, Arizona'da da Phoenix, Tucson ve Yuma'yı da içine alan daire şeklindeki alanda bir noktadan diğerine hareket ederler. Bu noktalardan biride Arizona'daki Quartzsite'dir. Burada 79 adet rekreasyonel taşıt parkı bulunmakta ve 175.000 karavan bu parklarda kalmaktadır. Kuvars mineralinden ismini alan bu yerde oldukça zengin kuvars yatakları bulunmaktadır. Çeşitli mineraller ve değerli kayalar burada takas-alış-şatış üçlüsünden oluşan ticari etkinlik, fonksiyonel bir çeşitlenme oluşturmuş gıda, restoran, bar gibi işletmelerin sınırlı zaman ya da mevsimlik çalışmaları ile yerleşik halkın nüfusuda giderek artmıştır. Quartzsite'nin yaz ortası nüfusu yaklaşık 2.300 iken ekime doğru 50.000'in üzerine çıkar, şubat ayında ise yaklaşık 750.000 ve hatta çeşitli zamanlarda 1.000.000'a erişir. Karavanları ile gelen turistler burada National Geography dergisinde belirttiği gibi Amerika'nın en büyük otoparkını çölde oluştururlar ve şehri tamamen otopark haline getirirler (Özgüç, s.24-25-26).

Karavan turizmi de yat turizmi gibi, konaklama aracı ile birlikte seyahat etmeyi gerekli kılar. Ülkemizde yat turizmi için pek çok gelişme yaşanmış, yasalar çıkartılmıştır. Tatilini bitiren turistler yatlarını tabir yerindeyse "yat otoparklarına" bırakıp seneye yeniden gelmeleri için düzenlemeler yapılmıştır. Fakat karavan

turizmde desteklenme olmadığı gibi, devlet tarafından engelleyici bazı yasal prosedürler bulunmaktadır. Türkiye'de minibüse % 9, midibüse % 4, otobüse % 1 ÖTV uygulanırken, bu taşıtların 5 yıl geçmeden karavan yapılması halinde % 84 ÖTV alınması; Türkiye'de karavan yapımı ve turizminin önünde çok büyük engeldir. Üretimi Türkiye'de yapılan silindir hacmi 3.000 cc ve aşağısı olan minibüs, kapalı kasa kamyonet ve düz şasi kamyonetlerden alınan % 9 ÖTV'nin 5 yıldan önce motorlu karavan yapılması durumunda mevcut uygulamadaki yasa ile bir kullanıcının % 84 ÖTV ödemesi gerekmektedir. Mevcut uygulamadaki % 84 ÖTV oranının % 12 ya da daha düşük seviyede olması halinde Türkiye'de motorlu karavan talebinin yılda 50 adet yerine 1.000 âdete çıkacağı ve ilerleyen zamanla birlikte artış göstereceği, bu durumda ÖTV gelirinde artış olacağı, karavan üretiminin artacağı, kamp işletmelerinin yeniden yapılacağı ve buna paralel olarak karavan turizminin gelişmesi muhtemel görülmektedir (http://www.kampkaravan.org.tr/haberler/karavan_turizmi.htm, 20.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.26.Parapente – Yamaç Paraşütü Turizmi

Yamaç paraşütü sporu, serbest atlama paraşütüne benzeyen bir paraşüt ile uçaktan atlamak yerine, yüksek bir tepeden koşulmak sureti havalanmaktır. Uçuşların mesafesi ve süresi kilometrelerce uzaklara saatlerce sürebilmektedir. Atlayışı tek kişi yapabileceği gibi, iki kişilik atlamalara imkân sağlayan tandem (çift kişilik) kanatları olan paraşütler de vardır. İlk denemesi 1940'lı yıllara uzanan yamaç paraşütü günümüze kadar pek çok değişiklik göstermiş, uçuş süresi ve güvenliğini artırıcı yapısal gelişme kaydetmiştir.

1980'lerin başında Fransa'da Alpler bölgesinde Miessy adlı kasabada dağcılık da yapan bir grup paraşütçü, uçaktan serbest atlayışta kullandıkları yönlendirilebilir paraşütlerle tırmandıkları dağlardan koşarak havalanmayı ve inişi uçarak yapmayı düşündüler. "Parafoil" adı verilen bu paraşütlerin uçuş açılarını biraz değiştirip bunu gerçekleştirmeyi başardılar, bu yeni alete de "Parapente" adını verdiler. Belli bir eğime sahip, etrafında kalkış ve iniş için yeterince açık bölgeye sahip hemen hemen her yerde uçmak mümkün. Fazla bir yükseklik de şart değil. Eğitim ve iniş yerleri yeterli özelliklere sahip ise sadece 20–30 m irtifası olan yerlerden dahi kalkış yapılabilir (Altan, 2006, s. 63).

İlk yamaç paraşütü serbest atlayış paraşütüne benzemekteydi. Zamanla değişiklik göstererek basınca dayanıklı olma özelliği yerine yüksek kaldırma gücüne

sahip aerofil yapıya dönüştü. Ülkemizde Yamaç Paraşütü Sporu 1990 başlarında Fethiye Ölüdeniz bölgesindeki Baba Dağı'nın yabancı pilotlar tarafından keşfedilmesi ile tanınmış, ilk olarak üniversite kulüplerinde aktif olarak başlamıştır. Temelde özel bir yetenek ve aşırı efor gerektirmeyen yamaç paraşütü sporu standart bir eğitim sonrasında yapımı oldukça kolay ve zevklidir. THK (Türk Hava Kurumu), üniversite kulüpleri ve özel kulüpler tarafından Yamaç Paraşütü Eğitimleri düzenlenmektedir (<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB0128D6119A2A5D54E>,19.10.2009 tarihinde alınmıştır).

3.2.2.27.Yayla Turizmi

Yayla turizminden önce, yaylalarda yürütülen temel ekonomik faaliyetler hayvancılık ve azda olsa tarım amaçlı kullanımdan ibaretti. Her ne kadar turizm amaçlı kullanım gibi olmasa da bazen yaylaya çıkanların yanında hasta ve yaşlılar da götürerek yayla havası ile iyileşeceğine inanılması da turizmi aklımıza getirmektedir. Böyle bir faaliyet halk arasında “hava değişikliği” olarak adlandırılıyor ve sihhatin temiz yayla havası ile daha da artacağı inancı temelinde yatıyordu. Yaylalar, bitki örtüsü, yaban hayatı kaynakları, göl, şelale, kanyon vb. çekiciliklerle üstün peyzaj değerlerine sahip, yerel mimarî tarzının korunduğu, geleneksel kırsal yaşam ortamıyla, eko turizm özellikleri göstermektedir. Yayla turizmi konum, iklim, rekreasyonel faaliyetler açısından kıyı turizminin karşıtıdır.

Dünyada olduğu kadar Türkiye’de zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutar. Yaylalar, bakir tabiatın kirlenmemiş havasını; soğuk sularını; yazın en sıcak günlerde bile ferahlatıcı serinliği; büyüleyici güzellikte manzaraları; hormonsuz ve dalında yavaş yavaş olgunlaşan bitkileri; tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elde edilen ve yapılan gıdaları da sunarlar. Habitatı bozulmamış bir çevrede yaşayan bin bir çeşit yabani hayvan ve bitki, insanı televizyonlarda izlenen belgesellerin kurmaca âleminden kurtarıp gerçek hayatın bir parçası kılar (Altan 2006, s. 53).

Türkiye yaylaları, tüm dünyanın giderek daha fazla birbirine benzemeye başladığı yeni bin yılda, geçmişten gelen ve tadı yaşandıkça fark edilen günümüz modern yaşamına göre doğulu ve egzotik, tabiattan uzaklaştığımız ölçüde otantik yaşama biçimi olarak kuşatıcı ve farklı yaylalardır.

3.2.2.28.Alpinizm

Esasen Alplerde yapıldığı şekli ile dağcılık anlamına gelen bu terim dünyada pek çok yerde dağcılık ile birebir anlamdaş olarak kullanılmaktadır. Bir stil olan alpinizmin genel karakteristiği, küçük ve hızlı ekiplerle yapılan başından sonuna kadar tüm yükü taşıyarak, tek seferde gerçekleştirilen tırmanışlardır. Alplerde yerleşmiş olan lojistik destek uygulaması ile kolay olan bu tarz, dünyanın diğer bölgelerinde uygulandığında ise oldukça zorlayıcı ve yüksek efor gerektiren bir faaliyet haline gelmektedir.

Özellikle insan tesiri ve tesislerinden uzaklardaki zirveler doğa ile baş başa kalma duygusu ve bazen kötü hava şartları ya da bulunulan konumdan dolayı iletişimin bile sağlanamaması gibi soyutlanma duyguları özellikle bu faaliyeti gerçekleştirenler için zevkli bir hale gelmektedir. Günümüzde “Alpin Stil” olarak isimlendirilen yüksek irtifa tırmanışları turizm türleri içinde en uç noktayı temsil etmektedir. Tez araştırma konumuzu “kıyı turizminden” başlatıp “alpinizme” kadar uzatmamızdaki temel felsefe en kolay ve zahmetsiz, 0 metreye en yakın olan geleneksel turizm türü olan kıyı turizmi ile avarıza bağlı olarak yürütülen en zahmetli, riskli, yüksek irtifalı alpinizme kadar değişen çeşitli turizm türlerinin bazılarını inceleyerek, avarızda, hidrografik alanlarda ve gökyüzünde yürütülen turizm türlerinin sürdürülebilirliğinin incelenmesi ve tez sahamızdaki turizm türlerini çeşitlendirmesine katkıda bulunmak amacı yatmaktadır.

Alpinizme yakın pek çok tür dağlar ve değişik alanlarda yürütülebilir bunlar:

Günlük yürüyüş (hiking): Doğada; sabah başlayıp akşam biten gününbirlik yürüyüştür. Sadece dağlık alanlarda yapılmaz. Kanyonlar, düz alanlar ve ormanlık alanlarda da yürütülebilir.

Kampli etkinlik (trekking): Doğada yatılı olarak (genellikle hafta sonu) yapılan iki günlük etkinliktir. Bir göl kenarından ıssız bir ormanın içine kadar her yerde yapılabilir.

Expedition: Doğada uzun süreli (genellikle 1 haftalık) yatılı olarak yapılan etkinliktir.

Ferrata: Kayaya sabitlenmiş metal merdivenleri kullanarak tırmanmaktır.

Serbest kaya tırmanışı: Herhangi bir kayaya önceden yerleştirilmiş bir düzenek olmaksızın tırmanma.

Sportif amaçlı çıkışlarda yamaçların eğimi, kayaç yapısı, kayaçların sertlik ve çatlak durumu ve topografya (buzul, karst, akarsu) önemlidir. İklim koşulları

alpinizm de gezi ve tırmanma mevsimlerini belirler. Spor amaçlı tırmanışlar için “yaz çıkışı ve kış çıkışı” olmak üzere iki ayrı mevsim belirlenirken rekreasyon amacıyla yapılan çıkışlar yaz mevsimiyle sınırlanır. Alpinizm orman sınırı üzerinde yapıldığından, bitki örtüsü yüksek dağ çayırları ve alpin bitkiler katından oluşmaktadır. Alpinizmden en çok faydalanan yerleşmeler, dağın çıkış yönünde ve dağa en yakın olan şehir, köy ve çıkış yolu üzerindeki yaylalardır (Doğaner, 2001, s. 199-200).

Teknolojik gelişmeler Alpinizm için kullanılan malzemeleri son derece mükemmel hale getirmiştir. Isıtıcı polarlar, ayakkabılar nerede ise kopması imkânsız halatlar, çivi tabancaları gibi donanımlar dağcılarının işini son derece kolaylaştırmıştır. Yoğun bir turizm faaliyeti haline gelmesi ile bazı dağlardaki rotalar, “jumar” isimli sabit bir hat üzerinde tırmanabilmeyi sağlayan elle tutulabilecek bir metal parçası ile döşenmiştir. Zirveye doğru giden bu sabit hat ile dağcılar tırmanışlarını gerçekleştirir. Geçmişte doğal şartlarla mücadele daha zordu. Örneğin, 1966’da Eiger’in (İsviçre'nin Bern Alpleri'nde bir dağ) kuzey yüzünde gerçekleşen bir tırmanış esnasında üç ekip yaklaşık on metre ilerledikten sonra otellerine iniyorlar; ertesi gün geri dönüyorlar ve tırmanışlarına devam ediyorlardı. Böylece tırmanış için enerji depoluyorlardı. Sonuçta 1600 m. sabit hat, 500 sikke çakarak, (3 metreye ortalama bir tane) ve 30 günlük zorlu bir tırmanışla zirveye ulaşabildiler. Günümüzde ise böyle tırmanışlardan ziyade sabit hat tırmanışları gerçekleştirilerek işin turizm yönü ön plana çıkmaktadır (http://www.ytudak.org/haber_detay.asp?haberID=9, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Ülkemizde dağcılık etkinlikleri ilk kez yabancıların bizim dağlarımıza çıkmasıyla başlamıştır. Bu konuda bilinen ilk tırmanış Alman fizik profesörünün Büyük Ağrı dağına yaptığı tırmanıştır. 27 Eylül 1829 tarihinde Prof. Dr. F.V. Parrot Büyük Ağrı Dağının zirvesine (5165 m.) ulaşan ilk kişi olmuştur. Bu tırmanış aynı zamanda ülkemizde dağcılık etkinliklerinin başlangıcıdır. Parrot'un 1844 yılında ölümü üzerine bölgedeki çalışmalarını yürütmek üzere Alman hükümeti Prof. Dr. O. W. Herman Abich'i Türkiye'ye gönderir. Abich, bir doğa bilimci olan Dr. Wagner ile birlikte 1845 yılında Büyük Ağrı dağının zirvesine bir tırmanış daha gerçekleştirir. Daha sonra yine bir Alman Profesör Karl Koch tarafından 1846'da Rize Kaçkar Dağlarında Kaçkar ana zirvesine (3932 m.) tırmanıldığı bilinmektedir. 1894 yılında W. Rickmer gene Kaçkar Dağlarında, Altıparmak Zirvesine (3472 m.) tırmanmıştır.

İlk Türk dağcısı olarak bilinen isim, Ali Vehbi Türküstün'dür. Fransa'da Paris'te Tıp öğrenimi yaparken 4 Fransız dağcı arkadaşı ile birlikte 26 Temmuz 1906 günü Alp Dağları'nın en yüksek noktası olan Mont Blanc zirvesine (4810 m.) tırmandığı bilinmektedir. Bu tırmanış Türk dağcılık tarihinde bilinen ilk tırmanıştır. Türklerin dağcılık sporuna ilgileri daha çok askeri amaçlı olarak I. Dünya Savaşı yıllarında başlamıştır. Savaş sırasında İtalyan cephesinde Avusturyalı dağcı birliğinin bir tatbikatını izleyen Pertev Paşa, Osmanlı ordusu bünyesinde böyle bir birliğin kurulması için çalışmıştır. Pertev Paşa'nın isteği üzerine Avusturyalı bir dağcı olan Albay Bilgeri, 5 subay ve 40 Astsubaydan oluşan Türk askerlerine temel dağcılık bilgileri vermiştir. Miralay (Albay) Cemil Cahit Toydemir' in 1924'te Kayseri'deki Erciyes Dağı zirvesine (3916 m.'ye), yanında 6 subay ve 1 erle birlikte doğu yönünden tırmanışı ile Türkiye'de dağcılık etkinlikleri başlamıştır. Cemil Cahit Toydemir böylece Türkiye dağlarında dağcılık sporunu başlatan ilk kişi olarak kabul edilmiştir. Miralay Cemil Bey Erciyes Dağı zirvesine tırmandıktan sonra kendisiyle birlikte zirveye çıkan subay ve erlerin isimlerini bir kâğıda yazıp metal bir sigara tabakası içine koyarak zirveye bırakmıştır. Bu metal sigara tabakası aynı zamanda yurdumuzun ilk zirve defteri olma özelliğini taşımaktadır (http://bedenegitimci.blogcu.com/turkiyede-dagcilik-sporunun-tarihi_41706421.html, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Alpinizm fazla zorlu olmayan şartlara sahip, düşük irtifalarda yapıldığı takdirde Orienteering denilen doğada pusula ve harita ile yapılan işaretlenmiş noktaların bulunması amaçlanan sportif yarışmalarla da katıştırılıp eğlence ve yarışma aktivitelerini de içeren çeşitli faaliyetlerle yürütülebilir. Ülkemizin dağları jeolojik ve jeomorfolojik teşekkülleri ile alpinizm için son derece elverişli şartlara sahiptir. Gerekli yatırım ve teşvikler yapıldığı takdirde, özellikle başka bir turizm faaliyetinin (kış turizmi, kıyı turizmi, agro turizm vs) yoğunlaştığı alanlara yakın yerlerdeki uygun alanlarda, alpinizm oldukça ekonomik bir turizm çeşidi olarak sunulabilir. Bu sayede hem turizm çeşitlendirilmesine katkı yapılır, hem de belirli yüksekliklere kadar çıkmak için yerel halktan temin edilen katır, at gibi taşıma araçları ve rehberlerle oradaki halkın ekonomik kazanç elde etmesi sağlanabilir.

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ BULGULAR VE VERİLER

4.1.ARAŞTIRMA ALANININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

4.1.1.Jeolojik Yapı

4.1.1.1-Paleozoik

Araştırma alanımızdaki Paleozoik' e ait en yaşlı arazi Kaz Dağı Masifi metamorfikleridir. "Kaz Dağı grubu" olarak tanımlanan bu formasyon, altta gnays, mermer- amfibolit şist ardalaması ile başlar ve bu birimler üzerine tektonik dokunaklı olarak metadunit, metapiroksenit, serpantinit ve gabro-amfibolitlerden oluşan metaofiyolitik kayalar gelir (Bozcu ve Çalık, 2006).

Batıda Bayramiç yakınlarındaki Dede Dağı ile yaklaşık 15-20 km daha güneydeki Narlı arasında kalan kesimlerden başlar, Kaz Dağı esas kütlesi ve bağlı olarak Gürgen dağını içine alarak NE'ya doğru Kara Menderes Çayının kaynak bölgesi ile Kalkım depresyonuna kadar devam eder. Metaultramafik kayalar ve metagabro kütlenin çekirdek kısmını oluşturmaktadır. Kaz Dağı doruklar bölgesinde yüzeylenen gnays, mermer ve amfibolit ardalamalı kayalar ise bu kütlenin çekirdek kısmını örtmektedir (Koçman, Koç, Sezer, Ölgen, 2007, s.20).

Kaz Dağı'nın jeolojisi kuzeydoğuya dalımlı bir antiklinal yapı sunar. Bu yapının tepesi aşındırılmış, güney kesimi ise Edremit fayı ile kesilmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan yapı içi nispeten görülebilen, kesilmiş bir soğanın yapısına benzetilebilir. Kaz Dağı'nda metamorfik kayaçlar içerisinde yer alan ofiyolit topluluğu temsil eden kayaçlarda buranın eski bir okyanus tabanı olduğunun ispatıdır.

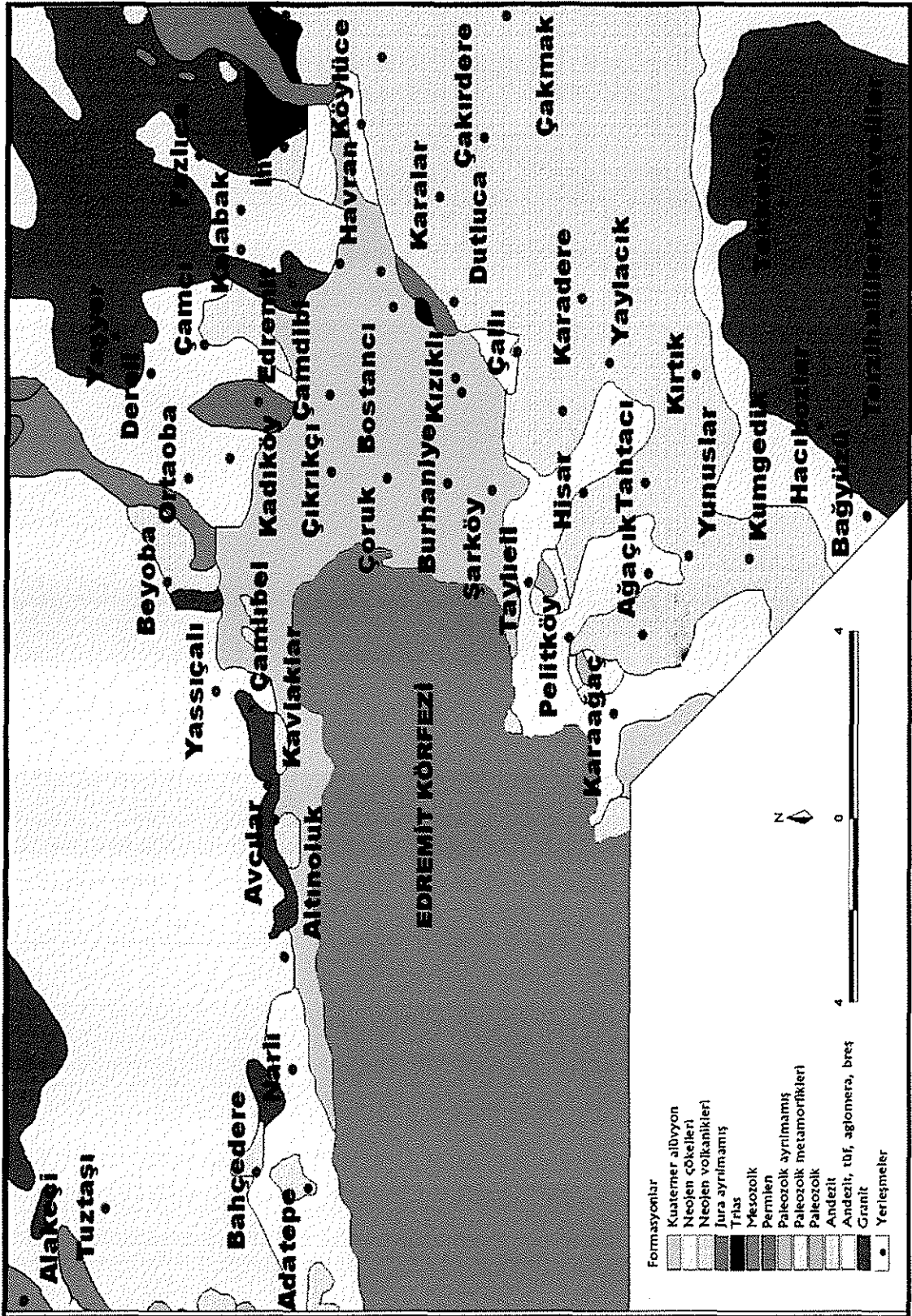
Kaz Dağı I. zaman başkalaşıma uğramış yapısının geniş bir alanda yayıldığı ve kalın bir istiflenme oluşturduğu anlaşılmaktadır. Metomorfizma geçirmiş bu eski kütle ve bu kütleyle sokulum yapmış plütonlar, Kaz Dağı'nın bütünü oluşturduğu söylenebilir. Ancak, bu geniş metamorfik kütleyle, daha az metamorfize olmuş kayaların oluşturduğu Mesozoik yaşlı bir kuşak eklenmiştir. Batıdan itibaren Dede Dağı (Dededağı Tepesi 862 m.) ile Sakızlı Tepe (658 m.) arasındaki alanlardan başlayarak zirveler bölgesinin tamamını içine alan ve Gürgen Dağı ile Katran Dağına (Kocakatran Tepe 1111 m.) kadar uzanan geri alanda gnays, amfibolit, metadunit ve metapiroksenit vb. metamorfik bir kompleks kayalar grubu Kaz Dağı kütlelerinin eski jeolojik temel yapısını oluşturmuştur.

Farklı litolojik özelliklerin doğal ortam potansiyelleri de farklıdır. Bir sahayı meydana getiren kayaçların dayanıklılıkları, gözenekli olup olmamaları, şisti veya masif özellik göstermeleri o bölgede meydana gelen rölyef şekillerini de etkiler. Katılma ve başkalaşım kayalarından müteşekkil Paleozoik formasyonlar üzerinde başka, konglomera, gre, kalker gibi Mesozoik formasyonları üzerinde başka, yumuşak dokulu Neojen formasyonları üzerinde başka bir rölyef ve akarsu ağı görülmektedir. Örneğin granit, gnays, şist, kireçtaşı gibi dış etkenlere karşı daha dayanıklı kayaçların görüldüğü sahalarda yamaçlar oldukça diktir. Bu durum havzada Kaz Dağı'nın güneyi ile Madra Dağı'nın kuzey kesimlerinde çok açık bir şekilde görülmektedir. Havzanın kuzeyi aşınma karşı daha dayanıklı katılma ve başkalaşım kayaçlardan meydana geldiği için buralarda kıyının hemen gerisinde dik yamaçlar göze çarpar. Buna karşın aşınma karşı daha dayanıksız kayaçların yer aldığı güney kesimde daha sili bir topoğrafya göze çarpar (Yaman, 2006, s.8).

4.1.1.2.Mesozoik

Alanın genelinde metamorfik formasyonlar ve tortul formasyonlar genellikle Mesozoik yaşlıdır. Tortul kayaçlar konglomera, kumlu kireçtaşı ve kireçtaşlarıyla temsil edilir. Konglomeralar Üst Trias yaşında olup kaba çakıllı, kumlu, silis çakıllı olup karbonat ve yer yer silis çimentoludur. Bu formasyon sadece Havran'ın kuzeydoğusunda mostra vermiştir. Kumlu kireçtaşları ise Havran'ın hemen kuzeyinde ve Edremit'in kuzeyinde yayılışa sahiptirler. Üst Jura yaşındaki kireçtaşları ovanın doğu kenarındaki Küçükdere ile Büyükdere Köyleri çevresinde ve İnönü Köyünün doğusunda görülür. Bu kayalar yer yer karstik boşluklar ihtiva ederler. Bunların en önemlileri mağaralardır. Mağaralar, İnönü Köyü civarında, İnboğazı mevkiinde oldukça dikkat çekerler

Mesozoik yaşındaki metamorfik kayaçlar Alt Trias yaşındaki yeşilşist ve metakumtaşı-metagrovaklardan meydana gelmiştir. Bu kayaçlar Edremit ile Havran'ın kuzeyinde aflöre olmaktadır. Ayrıca Tayheli köyü, Karaağaç doğusu, Tahtaköy çevresinde bu kayaçlara rastlanmaktadır. Karakaya Formasyonu olarak isimlendirilen bu formasyonunu üst kısımları litoloji değişikliği göstermekte ve buna bağlı olarak ayrışma göstermektedir. Fakat kayaç özellikleri muhafaza edilmektedir. Formasyonun stratigrafik olarak alttaki birimlerle ilişkisi belirsizdir. Üstten ise daha genç birimlerle açık uyumsuz olarak örtülür. MTA verilerine göre Alt Triyas yaşlıdır (Hocaoğlu, 1991, s.24).



Şekil 10 Araştırma Alanının Jeoloji Haritası (Yaman 2006'dan Değiştirilerek).

4.1.1.3.Tersiyer

Araştırma alanında bulunan Neojen formasyonları geniş bir alanda yayılım gösterir. Edremit'in batısından Altınoluk istikametine doğru parçalı ve küçük yapı gösterir. Altınoluk'dan sonra, genişleyip linear bir hat dahilinde uzanır. Küçükkuşu'nun batısından itibaren Neojen volkanik fasiyestedir. Neojen formasyonları alanın güneyinde, güneybatısında, doğusunda oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Batıda Bağlar Burnu'ndan başlayan bu seri Bahadın köyü yakınlarına kadar kesintisiz bir şekilde uzanır. Biraz daha doğuda Börezli köyü yakınlarından yeniden başlayan Neojen serisi Havran ilçesi doğusunda Devekonağı mevkiine kadar uzanır. Güneyde Şarköy'den başlayan Neojen Ayvalık'a kadar kesintisiz denebilecek (Gömeç ovası hariç) bir şekilde sahanın güney ve güneybatı kesimini tamamıyla kaplar. Söz konusu bu formasyonlar Neojen tortul ve volkanitlerinden ibarettir.

Araştırma alanında neojen yaşlı kayaların başlıcaları volkanik ve tortul kayalardır. Neojen yaşlı tortul kayalar konglomera, kumtaşı, silttaşı ve marn'dır. Konglomera kireçtaşları, muskovit, şist, mermer, gnays blok ve çakıllarının killi bir çimentoyla tutturulmasından meydana gelmiştir. Havran ile Börezli köyünün doğusunda, Keremköy civarında konglomera aflörmanları göze çarpar. Kumtaşları güneyde Şarköy, Taylıeli, Keremköy yakınlarında Ağacık-Yunuslar arasında uzanır. Genellikle konglomera elemanlarından meydana gelen kumtaşlarının tabaka eğimleri az olup ovaya doğru eğimlidirler. Neojen formasyonlarının büyük bir kısmını Pliosen devrine ait killi kireçtaşları ve marnlar meydana getirir. Özellikle Gömeç çevresinde bu formasyonlar geniş alanlara yayılırlar.

Havzada güney, kuzey ayrıca doğu kesiminde volkanik araziler gözlemlenir. Miyosende oldukça şiddetlenen volkanizma Pliosen'in sonuna kadar devam etmiştir. Ancak, volkanizmanın zaman boyutu içinde andezitik karakterini değiştirdiği ve trakiandezit, dasit, dasitik tüf, aglomera ve son olarak bazaltlara dönüştüğü saptanmaktadır. Bununla birlikte, grabenlerde/havzalarda salt volkanik malzeme birikmemiş, karasal çökeller (flüvyal ve gölsel olmak üzere) de toplanarak volkano-sedimanter seviyeler meydana gelmiştir. Dönemin volkanik kayaları ile arakatmanlar şeklinde çökelen karasal malzeme konglomera, kumtaşı, silttaşı, marn, kumlu kireçtaşı ve yer yer bitümlü şeylerle kömür damarları içeren birimler oluşmuştur (Koçman vd., 2007. s. 25).

Arazide çok geniş bir alana yayılmış olan volkanik kayalar andezit, aglomera ve çeşitli karakterdeki volkanik tüflerden meydana gelmektedir. Bu

kayaçların büyük çoğunluğu gözle görünebilir halde yüzlenmiştir. Andezitler genellikle sert, yer yer kırıklı ve parçalı olup bol miktarda kuvarstan meydana gelmiştir. Havzanın kuzeyinde Nusratlı Burnu'nun batısından Baba Burnu'na kadar volkanik fasiyeste kayaçlar yayılış gösterir. Geniş sahalar halinde görülen bu andezit örtülerinin Miyosen başlarında veya Oligosen-Miyosen arasında meydana gelmiştir. Kozak intrusif kütlesi ile Edremit çöküntü alanı arasında, Neojen formasyonları üzerinde yer alan volkanik seri, daha ziyade andezitik lav ve tüflerden meydana gelmiştir. Bölgede etkin volkanizma olayları Alt Pliosen'de meydana gelmiş ve topoğrafyada çeşitlenmelere yol açmıştır. Sahada volkanik kayaçların yer aldığı bir diğer nokta Ayvalık çevresidir.

4.1.1.4.Kuarternler

Alanda gerçekleşen genç tektonik nedeniyle kuzeye Kaz Dağı'na doğru oldukça engebeli bir topografya gelişmiştir. Bu engebelei topografyayı K-G, KD-GB yönlerinde kesen derin vadilerin önlerinden gelen akarsuların büyüklüğü ve akaçladığı alanla orantılı olarak alüvyon yelpazeleri ile yine bu vadilerin yamaçları boyunca yamaç molozu depoları zaman içinde gelişmiştir. Topoğrafik konturların incelenmesiyle Edremit Çayı'nın kabaca doğu batı yönünde birbiriyle yanal ilişkili alüvyon yelpazeleri üzerine bağlı olarak daha sonra yerleştiği görülür (Anadolu Yer Bilimleri Ltd. Şti., 2006, s. 21).

Neojen veya temel formasyonları örten Kuaterner oluşukları/alüvyonları genellikle pekişmemiş çakıl, kum, silt ve killerden oluşmuştur. Kaz Dağı yöresi Kuaterner oluşukları, genellikle alüvyal dolgu alanları olarak kuzeyde Bayramiç-Evciler-Karaköy arasındaki Karamenderes nehri geniş taşkın yatağını doldurmakta, güneyde Edremit körfezi kıyı ovaları ile güneydoğuda Edremit-Havran ovalarının taban düzlüklerinde geniş alan kaplamaktadır. Karamenderes nehri taşkın yatağı, söz konusu Bayramiç-Karaköy arasındaki kesimin alüvyonlarında kum ve iri çakıllar baskın durumdadır. Taşkın yatağındaki iri malzeme, akarsuyun taşıma gücüne sahip olmadığının ve yatağa ulaşan bu malzemenin yukarı havzanın yapısal litojisindeki iri unsurlardan kaynaklandığını açık bir şekilde göstermektedir.

Kuaterner yaşlı genç tortul oluşuklar, körfezin kuzey kenarında birikinti koni ve yelpazelerini, bazı küçük deltaları oluşturmakta ve körfezin doğusunda ovaların taban düzlüklerini kaplamaktadır. Burada alüvyal dolguyu yine çakıl, kum, kil ve silt meydana getirmiştir. Özellikle iri çakıllar ve kumlar birikinti konilerinin yapısında

Havran ve Edremit çaylarının taşkın yataklarında yaygındır. Buna karşılık, birikinti koni ve yelpazelerin eteklerinde, küçük deltalarda ve adı geçen ovaların taban düzlüklerinde alüvyal malzemenin unsur boyutu küçülmektedir. DSİ (Devlet Su İşleri) tarafından Edremit ovasında açılmış sondajların sonuçlarına göre, yer yer derinleşmekle beraber, alüvyon örtüsünün kalınlığı 50-60 metreyi bulmaktadır (Koçman, vd., 2007, s. 29).

Edremit Körfezi kıyılarında Kuaterner'e ait alüvyonlar körfezin kuzeyinde Küçükkuşu doğusunda yer alan Mıhlı Çayı ağzından başlar ve Altınoluk'un doğusuna kadar kıyı boyunca ince bir şerit halinde devam eder. Altınoluk doğusunda Manastır Dere'nin meydana getirdiği denize doğru küçük bir delta şeklinde uzanan sahada alüvyonlar batıya nazaran nispeten genişler. Buradan itibaren alüvyal malzeme doğuya doğru genişler ve geniş bir alan kaplayan Edremit-Havran-Burhaniye ovasına geçilir.

Edremit Ovası'nın büyük bir kısmını meydana getiren genç alüvyonlar çeşitli irilikte blok, çakıl, kum, silt ve kilden meydana gelmektedir. Edremit Ovası'nda genç alüvyonlar yüzeyde genellikle dere yataklarında ve bilhassa Akçay'ın kuzeyinde iri blok ve çakıllar halinde görülürler. Ovanın büyük bir bölümünde ise kumlu, siltli, killi tabakalar halinde görülürler. Batıda körfeze yakın kesimlerde ise kil hâkim durumdadır. Genç alüvyonlar Edremit Ovası'nda genellikle ovanın kuzeybatısında iri elemanlardan meydana gelmiştir. DSİ tarafından yapılan sondajlarda Kızılkçeçili'de 90 m. kalınlığında iri moloz, blok ve çakıl tabakası geçilmiştir. Edremit Ovası'nın diğer bölümlerinde ise alüvyon irili ufaklı çakıl, kum, kil ve siltin çeşitli kombinasyonlarda karışmasından meydana gelmiştir (Yaman, 2006, s. 13).

4.1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Yukarıda değindiğimiz jeolojik özelliklerin ışığında bugünkü yeryüzü şekillerini de inceleme gerekliliği doğmaktadır. Dünün jeolojisi, bugünün Jeomorfolojisini, bu günün jeomorfolojisi yarının jeolojisini oluşturur. Araştırma alanı yani Edremit-Burhaniye ovaları ve yakın çevresi, Ege Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan Kaz Dağı Paleozoik kütlesi ile daha güneyde bulunan Madra-Kozak granitik kütlesi arasında oluşmuş bir graben alanı ve taşıdığı bu özellik sayesinde Ege Bölgesi hâkim karakterine uygun doğu-batı doğrultulu grabenler sistemine benzerlik gösterir. Ege'de genel bir ifade ile grabenlerin doğu-batı istikametli olduğu kabul edilir. Fakat bu doğrultuda uzanmayan pek çok graben mevcuttur. Örneğin Gediz Nehrinin üst

mecrası ve Uşak Organize Sanayi Bölgesi arasındaki kesime kadar nehrin akış yönü graben doğrultusundadır. Graben buraya kadar kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda gelişmiştir ve nehirde bu doğrultuda akmaktadır. Ancak bu kesimden sonra doğu-batı istikamatinde devam etmektedir. Alaşehir Ovasının içinde yer aldığı graben alanında güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda uzanır. Tavas Ovası ile Nazilli arasında yer alan Akçay Nehrinin içinde aktığı depresyonda doğu batı yönlü değil kaba bir tabirle güney-kuzey yönlüdür. Aynı şekilde araştırma alanının çizgiselliği incelendiğinde genel bir ifade ile doğu batı istikamatinde graben sistemi gelişmiştir. Fakat detaylı olarak incelendiğinde bunun sadece bir genel ifade olabileceği gözlerden kaçmaz. Nitekim graben tam doğu-batı istikamatinde gelişmediği gibi yer farklı istikamette grabenler yer almaktadır.

Araştırma alanını Ege Bölgesi havzalarının Miyosen'de başlayan Alp sonrası tektonik hareketlerle şekillenmeye başladığı tüm araştırmacılar tarafından kabul görmüştür. Nitekim orta üst miyosende tektonizma hareketleriyle havza özelliği kazanmaya başlayan araştırma alanı bir yandan tekrarlanan tektonik hareketler, bir yandan da aşınma ve birikme faaliyetleri ile morfolojik gelişimini sürdürmüştür.

Miyosende'ki göl ortamı, Pliosen'de tekerrür eden dislokasyonlarla derinleşirken çevreden taşınan malzemeler göl tabanında birikmeye ve yığılmaya devam etmiştir. Bu alanın güney ve doğu kesimlerinde tabakalı, sarımtırak-beyaz renkli killi marnlı, kumtaşı ve konglomeralardan oluşan göl çökellerine rastlanmaktadır. Kvarterlerde Batı Anadolu'nun tümünü etkileyen dislokasyon hareketleri Ege Denizi'nin oluşumuna neden olmuştur. Bu sırada bugünkü Edremit-Burhaniye havzasının batısı söz konusu hareketlerle çökmüş ve yeni taban seviyesine bağlı olarak önceden oluşan gölsel depoların çoğu boşaltılmıştır. Havzadaki akarsu ağı çevredeki yüksek kütleleri zamanla parçalamaya başlamıştır (Mutluer, 1990, s. 4).

4.1.2.1.Yüksek Alanlar

Araştırma sahasında başlıbaşına eşsiz bir doğaya sahip ayrıca heybetli bir görünüm arz eden Kaz Dağı ve kuzeye doğru uzantısı olan Eybek Dağı ile Gürgen Dağı yer almaktadır. Burhaniye'ni doğu kısmında ise Madra Dağı yer alır. Buralar çevrelerine göre yüksekte kalmış ve farklı bir görünüm arz eden morfolojik birimlerdir.

Kaz Dağı kütlesinin teşekkülü kristalen masiftir. Kabaca doğu batı istikametinde uzanır. Körfezden ayrılıp yükseldiği yerde basamaklı faylar tarafında kesilmiştir. Bu fayların etkisi ile kıyıda kısa bir mesafe sonra yükselmeye başlar. Temeli kristalen şist, gnays ve mermerlerden oluşmaktadır. Yapılan pek çok araştırma bulgularına göre burası muhtemel bir antiklinal ya da geniş alanları kaplayan rijit bir arazi olduğunu göstermektedir.

Kaz Dağını oluşturan temel kütlenin çevresinde çeşitli formasyonları yer almaktadır. Güre'den itibaren giderek genişleyen bu formasyonlar Eybek Dağı'nı oluşturmaktadır. Mesozoik formasyonlarla kaplı Eybek Dağının yüzey parçaları üzerinde yüksekte kalan ve nispi yükseltisi birkaç yüz metreyi geçmeyen eski yüzeyin aşınım artığı olan doruk noktaları bulunmaktadır. Kaz Dağı masifi üzerinde batıdan doğuya doğru devam eden yekpare bir yüzey olmayıp yapı, litoloji ve tektonik etkilere bağlı olarak farklı yükseltilerde parçalanmış, eğimlenmiş ve vadilerle derince yarılmıştır (Koçman, vd. 2007, Mutluer, 1990, Hocaoglu, 1991).

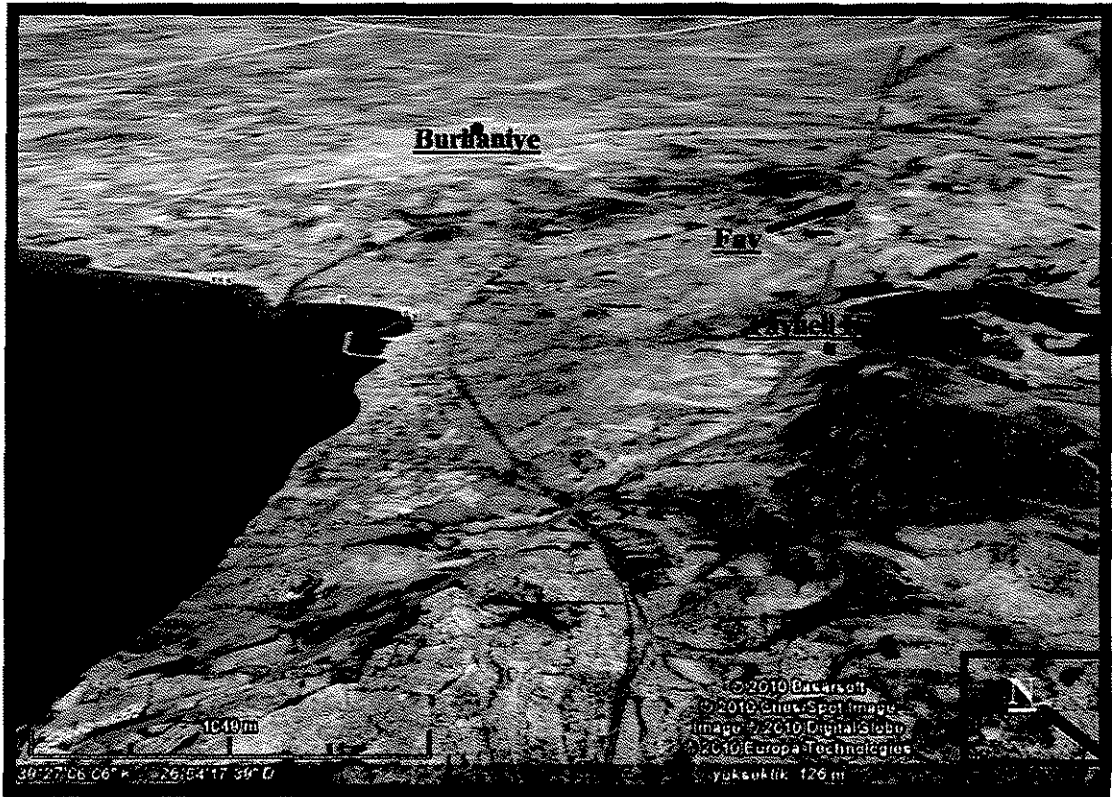
Batıda Dededağı (862 m.) doruk yüzeyi ile başlayan düzlüklere ait parçalar doğuya doğru Oğullukız Tepe (892 m.)'den itibaren yükselir. Kadife Düzü mevkiinde 1200-1250 m'yi bulur. Masifin orta kesimlerinde bulunan Kaz Dağı esas kütlesi üzerinde doruklar alanı 1500-1550 m. maksimum yükseltiye erişir. Nitekim lokaliteler arasında saptanan bu yükselti farkları yüksek yüzey parçaları arasında eğim kırıklığı ile bir geçişin bulunduğunu da göstermektedir. Esas Kaz Dağı kütlesi üzerinde Karataş Tepe (1774 m.), Kırklar Tepe (1710 m.), Babadağ Tepe (1765 m.) Sarıkız Tepe (1726 m.) gibi doruklar, kendilerini çevreleyen hafif dalgalı düzlükler üzerinde ve ana kütleyle egemen şekilde yükselmektedir. Bu merkezi alandan doğu ve kuzeydoğuya doğru alçalarak devam eden bu yüksek alanlar, Gürgen Dağı'nda 1400 m'ye, Katran Dağı'nda 1000 m'ye, Eybek Dağı kütlesi üzerinde ise 900-1000 m'ye kadar alçalmaktadır. Kaz Dağı yöresi yüksek düzlüklerinin batısında, Köşeburnutürkmenleri, Dağahmetçe, Alakeçi, Dombaycılar, Sarıdüz ve Akpınar köyleri çevresi, daha batıdaki Bahçeli depresyonuna geçilen alana kadar yüksek bir plato alanına ait yüzey parçaları bulunmaktadır (Koçman, vd. 2007, s. 86-87).

Araştırma alanımızdaki yüksek kesimler sadece kuzeyde yer alan Kaz Dağı ve uzantıları sayılan tepeler ve dağlardan ibaret değildir. Burhaniye'nin güneyine doğru yer alan kütleler Madra-Kozak (1346 m.) intrisüf kütlenin uzantıları şeklindedir. Burada yer alan Seklik Tepe (116 m.) ve Taylıeli Köyünün sırtını

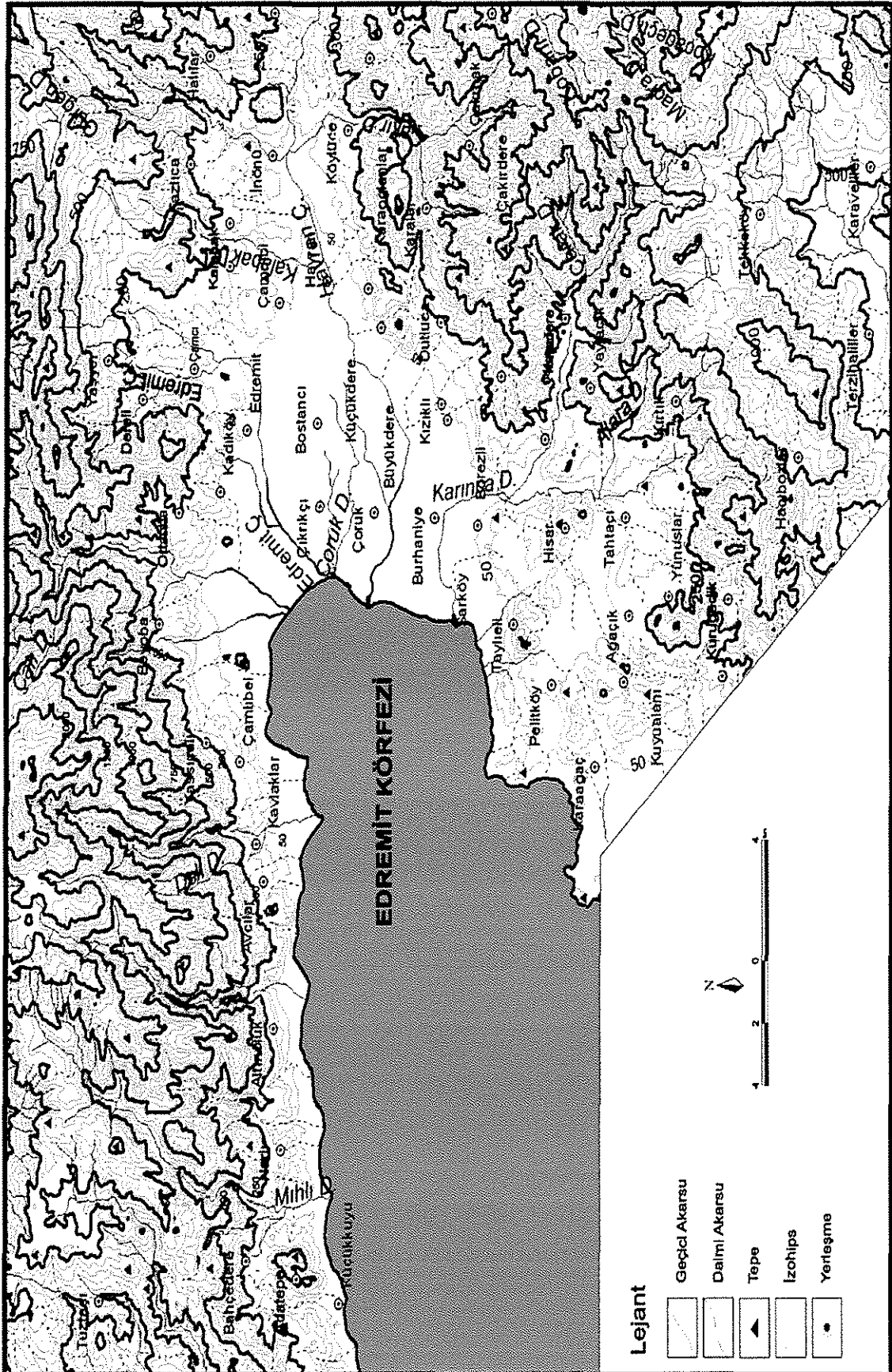
dayadığı tepe (250 m.) sahilden Madra Dağı'na doğru, sahile çapraz şekilde uzanan küçük bir fayın varlığının delilidir (Şekil 11).

Araştırma alanının güney batı kesimi neojen fluviolakustrin teşekküllü çökellerden oluşan tepeler yer almaktadır. Bu tepeler yol yapımı için yarılmış ve özellikle Burhaniye sınırlarına güney taraftan girerken, tabakalar rahatlıkla gözlenebilmektedir. Bu tepelik alanlarda diğer yerlerde olduğu gibi flüvial etkenlerle aşınmıştır. Burada andezitik ve kalker bazı küçük tepeler yer almaktadır. Kocadağ (969 m.) bu kütlelerden birisidir. Yine bazı alanlarda örneğin Küçükdere ve Büyükdere köylerinin yakın çevresinde Mesozoik temele ait jura kireçtaşları yer almaktadır.

Ovanın doğu kesimi daralır ve yüksek kütlelerle son bulur. Havran'a doğru gittikçe daralan ovanın bu kesiminde oluşan boğazın ismi "İn Boğazı"dır. Bu boğaz Bilgin'in eserinde olduğu gibi sürempoze bir boğazdır (Mutluer, 1990, s. 7).



Şekil 11: Sahilden Madra Granitik Kütleline Doğru Uzanan Örtülü Fay
Google Earth 25.06.2004 Digital Globe Uydu Görüntüsü



Şekil 12: Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası (Yaman 2006'dan Değiştirilerek).

4.1.2.2. Birikinti Koni Ve Yelpazeleri

Araştırma alanındaki akarsular ovayı aşp denize döküldüğü yerlerde ve özellikle alanın kuzey kesiminde pek çok birikinti konisi ve yelpazesi oluşturmuştur. Kuzeybatıda Fındık Çayı ve Kuruçay'ın doğuda Pınarbaşı, Kızılkeçili, Zeytinli ve Edremit Çaylarının taşıdıkları malzemelerin birikmesi sonucunda birikinti konileri Kaz Dağı'nın güney yamaçları boyunca Havran'ın doğusuna kadar uzanan bir piedmont ovasını oluşturmuştur. Birikinti koniler kıyı gerisinde 5-20 m arasındadır. Kıyının hemen gerisinde bulunan pek çok tepe akarsular tarafından taşınan malzemelerle boğulmuş durumdadır (Mutluer, 1990, s. 8).

Küçükuyu'dan itibaren Edremit'e doğru kolayca izlenebilen ve Kaz Dağı güney yamaçlarının önünde genişleyip daralan kıyı ovası düzlükleri, ayrı bir jeomorfolojik birimdir. Bu kıyı kuşağı, Ilıca İskelesinden itibaren doğuya doğru hızla genişler ve daha sonra Edremit ovasının kuzey kesimi ile birleşir. Bu kesimde pek çok küçük büyüklü akarsu sıralanmıştır. Mıhlı Dere'nin aşağı çığı yaklaşık 50 m. izohipsinin geçtiği yükseklikten itibaren oluşturduğu geniş birikinti konisi üzerinden Mıhlı burnundan denize dökülmektedir. Vadinin bu kesimi aynı zamanda Kaz Dağı kütlelerinin güney yamacını sınırlayan Edremit Fay Zonu tarafından kesilmiştir. Kuruçay, Kayakışla Tepe ve Düztarla Tepe arasından geçerek oluşturduğu birikinti konisinin üzerinden Ayvalı Burnundan Edremit körfezine dökülmektedir. Aşağı çığında ise değirmen Tepe ve Çatal Tepe arasından geçerek birikinti konisini oluşturmakta ve İskele Mevkiinde küçük bir delta ile denize ulaşmaktadır.

Bu konilerde blok boyutunda iri malzemeler ve denize yaklaştıkça tane boyunda belirgin bir küçülme görülmektedir. Genel anlamda güney yamaçlardan inen akarsuların meydana getirdiği birikinti konilerinin birleşmesi ile oluşan kıyı ovası Küçükuyu çevresinde Miyosen fluvialakustrin ve Pliyosen kontinental dolgularla ve bazı kesimlerde Oligo-miyosen yaşlı granodiyoritler'le doldurulmuştur. Ovanın batıda Küçükuyu yakınlarındaki kuzey sınırı yaklaşık olarak NE-SW uzanımlı fay çizgisiyle granodiyorit ve karasal tortullardan belirgin bir basamak şeklinde ayrılmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse, Kaz Dağı Kütlelerinin güney yamaçlarında derin vadiler kazan akarsular bugünkü kıyıya ulaşmadan eğimin birden bire azalmasıyla fay dikliklerinin önünde birikinti konilerini oluşturmuştur.

Araştırma alanında birikinti koni ve yelpazeleri, 5-20 m. yüksekliklerden başlayarak kuzeye tepelik alanlara doğru 100-150 m. yüksekliklere kadar uzanırlar. Konilerin genel eğimleri 0,5°-5° arasında değişir. Bu da konilerin daha çok yelpaze

karakterinde olduklarının gösterir. Çalışma alanındaki birikinti konilerinin tümü Kuaterner yaşlı genç şekillerdir ve Pleistosen'deki iklim değişimleri ile ona bağlı östatik değişimlerden etkilenmişlerdir (Koçman, vd., 2007, s. 104-106). Kaz Dağı kütlelerinin güney yamaçlarından oldukça dik bir eğimle inen akarsular Edremit Fayının sınırladığı eğim kırıklığının olduğu yerlerde taşıdıkları malzemeyi biriktirmişlerdir. Söz konusu eğim kırıklığı bu akarsular için yerel bir taban seviyesi görevi görmüştür ve buna bağlı olarak da akarsuların önünde birikinti konileri gelişmiştir.

Araştırma alanının güney kesimlerinde de birikinti konilerine rastlanır. Burada yer alan koniler devamlılık gösterecek bir şekilde uzanmazlar ve kuzyedekiler kadar gelişmişememiştir. Çünkü burada daha az sayıda akarsu mevcuttur. Edremit-Havran-Burhaniye ovasının güney kenarı boyuncada birikinti koni ve yelpazelerine rastlanır. Bu koni ve yelpazelerin küçük olmasının nedeni Madra Dağı'nın (1346 m.) kuzyedeki Kaz Dağı (1776 m.) kadar yüksek olmayışı ve yağışın bu kesimde daha az olmasına bağlı olarak akarsu yoğunluğunun azlığıdır. Burada Büyükdere, Kızıklı, Börezli köyleri civarında birikinti koni ve yelpazeleri gelişerek ova tabanına doğru yayılmaktadırlar. Madra kütlelerinden kaynaklanan Karınca Dere, Şarköy yakınlarında bir birikinti konisi meydana getirmiştir.

4.1.2.3.Ova Alanı

Edremit-Burhaniye ovasını kuzeyden, doğudan ve güneyden değişik boyutlarda birikinti koni ve yelpazeleri çevreler. Birikinti konileri havza tabanı ile tepelik alanlar arasındaki geçişi sağlamaktadır. Tepelik ve dağlık alanlardan gelen malzemeyle oluşan birikinti konileri, kaynağını aldığı jeolojik birimlerin özelliklerini yansıtırlar.

Ovanın bulunduğu kesim graben tabanıdır. Kuarterner başlarında itibaren günümüze kadar dolan ovalık alan kabaca bir üçgen görünümünü andırır. Farklı boyut ve özellikler taşıyan bu alüvyon dolgu unsur boyutu ve dizilişine göre eski ve yeni alüvyonlar olmak üzere ikiye ayrılır. Kabaca Edremit-Burhaniye karayolunun doğusunda kalan alan eski, batısında kalan alan ise yeni alüvyonların eseridir. Alüvyonlar burada kaba unsurlardan meydana gelmektedir. Ovada yer alan yeni alüvyon malzeme değişik boyutta blok, kum, çakıl ve siltten meydana gelmiştir. Eski alüvyonların bulunduğu alanda alüvyon 30-40 m kalınlığındadır. Ovada güncel

sedimentasyon devam etmekte ve yer yer değişik kalınlıklar göstermektedir (DSİ, 1977, s. 33-35).

Yörede yaptığımız araştırmalar ve yüzyüze görüşmelerden çıkardığımız verilere göre ovalık alanın denizle buluştuğu çoğu yer 1950’li yıllara kadar sazlıklarla kaplı bir bataklık görünümündeydi. Bu bataklıklar yağışların ve yüzey sularının arttığı dönemlerde denizle bağlantılı oluyor, yazın ise kimi yerler kuruyup kimi yerler denizden ayrı bir görünüm sergiliyordu. Turizm faaliyetlerine olan talep artmaya başladıkça ve kıyı alanında turizm tesisleri yoğunlaştıkça bu bataklık alanları kurutulmuş ve doldurulmuştur. Akarsu yataklarında yapılan derinleştirme çalışmaları ve bu bahsettiğimiz lagünlerde yapılan beşeri müdahalelerle kıyı boyunca pek çok alanın ve şehir içlerinden geçen akarsu yataklarının ekolojisi değiştirilmiştir.

Pek muhtemeldir ki tarihi çağlarda pek çok kez ovalık alandan geçen akarsular taşmıştır. Bu sorunun günümüzde de tekrarlanmaması için akarsu yataklarında genişletme çalışmaları yapılmış ve gerek ovalık alanda, gerekse yerleşme alanlarında sel riski ortadan kaldırılmıştır. İnsani müdahalelerin olmadığı bir doğal alan yeryüzünde neredeyse kalmamıştır. İnsan yaşamına elverişli olmayan kutup bölgeleri ve ekvatorial ormanların bulunduğu bazı alanlar dışında dünyanın neredeyse tümü insanlar tarafından şekillendirilmeye tabi tutulmuştur.

İnsanı ve ekonomiyi içine almayan, hiçbir doğa koruyucu eylem başarıya ulaşamayacaktır. Ülkemizde ve bütün dünyada insan müdahalesine tabii alanlar ilksel şekillerini koruyamamaktadır. Beşeri müdahalelerin kaçınılmaz olduğu alanlarda sorulması gereken en temel soru “doğanın ne kadarını kurtarabiliriz olmalıdır.” Yapılacak tüm yatırımlar ve müdahaleler muhakkak bu soruyla şekillendirilmeli, hiçbir zaman müdahaleler kapitalist güç sahiplerine ya da sivil toplumdan uzak devlet otoritesinin tekelinde kalmamalıdır.

4.1.3.İklim Özellikleri

Turizm destinasyonlarında iklimin turizm faaliyetlerine olan etkisi büyüktür, bununla birlikte turizm değişken pek çok faktörün eseridir. Özellikle kıyı turizmi yürütülen bölgelerde, bulut, sürekli rüzgâr, yağmur istenilen bir meteorolojik olay değildir. Macera ve heyecan aktivitesine dayanan bazı turizm türlerinde iklim çok fazla etki hissettirmez. Örneğin dağ tırmanışlarında çıkan tipiler aktiviteye katılanların işini zorlaştırmakla beraber en baştan bu olasılıklar hesaplandığı için aktivite içinde ayrı bir heyecan verir. Araştırma alanında incelemeye tabi tutulan

iklim verilerinin çoğu Edremit meteoroloji istasyonunun verileri olup, 25 yıldan daha fazla değerlerin ortalamasıdır. Gerekli görülen hallerde yakın çevre ve Balıkesir İlınınin ortalama değerleride verilmiştir.

4.1.3.1.Sıcaklık

Araştırma alanının bağlı olduğu idari merkez olan Balıkesir ilinde uzun yıllık ortalama sıcaklık değerleri, sırasıyla 17.0°C (Ayvalık) ve 12.0°C (Dursunbey) arasında değişmektedir. Bu kapsamda deniz kıyısından iç kesimlere doğru ilerlendiğinde, yıllık ortalama sıcaklık değerlerinin düştüğü görülmektedir. Ayrıca enleme bağlı olarak, güneyden kuzeye gidildikçe de ortalama sıcaklıklar düşmektedir. Dursunbey meteoroloji istasyonu denizden iç kesimde ve yüksekte yer aldığından yıllık ortalama sıcaklığı, en düşüktür. Bölgede olduğu gibi pek çok yerde de, bakının ve yükselti farkının etkisiyle sıcaklıklar kısa mesafeler içinde büyük değişiklikler gösterebilmektedir. Bu nedenle ova tabanları ile dağların yamaçları arasında 3°-4°C sıcaklık farkı olması olasıdır. Kısaca yıllık ortalama sıcaklık değerleri üzerinde reliefin, insolasyonun, hava kütlelerinin ve denizel etkilere açıklığın rolü büyüktür.

Kıyı turizminde deniz suyu sıcaklığı ve hava sıcaklığı çok önemlidir. Araştırma alanımızda denize girmeye uygun hava değerleri olarak kabul edilen 20°-28° C arasında yer alan gün sayısı ortalama olarak 130 gün civarında ve yıl içinde %35,6 oranına bir yer teşkil eder. Denize girmek için normal deniz suyu sıcaklığı olan 18°-28°C'dir, en uygun su sıcaklığı değeri ise 22°-28° C arasındaki sıcaklık değeridir. Araştırma alanında deniz suyu sıcaklığı ölçümü yapılmadığı için veri bulunmamaktadır.

Bölgenin batısında yer alan Ayvalık, Burhaniye ve Edremit çevresinde yıllık ortalama sıcaklıklar yaklaşık 16.0° C civarında seyrederken, kuzeyde yer alan Bandırma yaklaşık 14.0° C ortalama sıcaklığa sahiptir. Balıkesir kenti ise Ege kıyılarından daha düşük fakat iç kesimlerden ise daha yüksek sıcaklığa sahiptir. Bu özelliğini kazanmasındaki faktör ise kıyı kesimlerinden iç kesimlere kadar sokulabilen denizel etkidir. Yıllık ortalama sıcaklık hakkında termik anomali, karasallık ve genlik (amplitüd) değerleri de fikir vermektedir. Bu bağlamda Balıkesir'in "Spitaler" formülüne göre termik anomali değeri 1.1° C'dir. Sonuç olarak Balıkesir, termik anomalisi 1.2° C olan Bursa'dan ve 2.2° C olan Edremit'ten

daha karasaldır. Öte yandan çalışma alanında termik anomalinin pozitif olması, denizelliğin bölge üzerinde etkisinin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Sıcaklığın yıl içindeki değişimi üzerinde etkili olan etkenler, solar enerji, denizel etkilere uzaklık ve hava kütlelerinin değişen etkilerdir. Kış döneminde hava sıcaklıklarının düşmesinde hava kütleleri de etkilidir. Asor yüksek basıncı etkili olduğunda 2.0° C'ye varan sıcaklık düşmesi gerçekleşebilmektedir. Yine kış mevsiminde kuzeydoğudan (poyraz) çalışma alanına sokulan Sibiryaya hava kütlesi de sıcaklığın düşmesine neden olmaktadır. Öyle ki bu hava kütlesi etkili olduğunda kar yağışları meydana gelebilmektedir. Yaz ayları ile birlikte Basra Alçak basıncının etkisinin artması, sıcaklığı yükseltmektedir (Tablo 10).

Tablo 10: Araştırma Alanında Ortalama Ve Mutlak Ekstrem Sıcaklıklar

Meteorolojik Unsur	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Sıcaklık (°C)	6,2	7,9	9,3	13,4	18,5	22,7	25,0	25,7	21,7	16,8	12,4	8,6	15,7
Maksimum Sıcaklık (°C)	21,8	23,5	28,4	30,5	34,8	39,2	41,3	40,5	37,4	32,5	27,8	22,8	41,3
Minimum Sıcaklık (°C)	-8,5	-6,5	-6,2	-0,5	3,8	6,8	12,0	11,4	6,3	0,3	-2,4	-9,0	-9,0

Kaynak: Edremit-Burhaniye İstasyonlarının Ortalama Sıcaklık Değerleri

Araştırma alanı Suppan sıcaklık kuşaklarına göre Orta kuşakta ve bu kuşağın güneyinde Akdeniz çevresinde yer almaktadır. Köppen' e göre ise yazı sıcak orta kuşak termik rejim tipine girmektedir. Koçman (1993)'a göre Dursunbey karasal geçiş tipine, il geneli ise Marmara Bölgesi termik rejimi tipine girmektedir. İl sınırlarında sıcaklığın kısa mesafelerde değişmesi üzerinde Akdeniz ve Karadeniz ile iç kesim step iklimi arasında geçiş konumunda olması etkili olmaktadır. Sonuç olarak Marmara termik rejiminde yılın 3 ya da 4 ayı ortalama sıcaklığı 20.0° C'nin üzerinde seyretmekte, amplitüd değeri de 18.0°-19.0° C arasında değişmektedir. Ancak iç kesimlerde görülen karasal geçiş tipinde ise yılın 2 ya da 3 ayı ortalama sıcaklığı 20.0° C'nin üzerinde seyretmekte, amplitüd değeri de 18.0°-19.0° C arasında değişmektedir.

4.1.3.2.Sıcaklık Değişimleri

Araştırma alanında yaptığımız çalışmalar neticesinde halk arasında, gerek yüksek eğitimini almış, gerekse almamış halk kesiminden pek çok kişi küresel ısınmanın buldukları alandaki turizm arzını arttıracığına inanmaktadır. Özellikle Ayvalık'a kadar tüm körfezdeki turizm etkinliklerinin bitişine deniz suyunun soğuması ve Havran tarafından (alanın doğusu) sürekli esen rüzgârın insan üzerindeki serinletici etkisinin artması neden olur. Küresel ısınmanın dünya'da tam olarak neleri değiştireceği sadece senaryolardan ibarettir. Bazı bilim adamları bu olayın sadece kötü yönünü vurguluyor, bazı bilim adamları kötü yönlerinin yanı sıra iyi yönlerini de vurguluyor. Araştırma alanında konu ile ilgili yeterli bilgisi olmayanların genel kanaati küresel ısınmayla birlikte alanda deniz suyu sıcaklığının artacağı, denize girme süresinin daha çok uzayacağı, ülkemizin güney sahillerinin artan sıcaklıkla birlikte çekilmez hale geleceği, batı ve kuzey sahillerimize doğru kayacağı görüşü hâkimdir.

Alanımızda termik dönem ve süreleri incelendiğinde en uzun dönemin %40,8 ile sıcak dönem olduğu görülür. Yaz başları ile birlikte alanımızda sıcaklık yükselmekte ve turizm için elverişli hale gelmeye başlamaktadır. Mayıs ve ekim arasında olan bu sürede sıcaklıklar ortalama 18° C ile 27° arasındadır. Oransal olarak en yüksek ikinci dönem ise %37,3 ile soğuk serin dönemdir. Bu dönem kasım ve mart aylarında 5° C ile 13° C arasında sıcaklık değerlerinde seyretmektedir (Tablo11).

Tablo 11: Araştırma Alanında Termik Dönemler Ve Süreleri

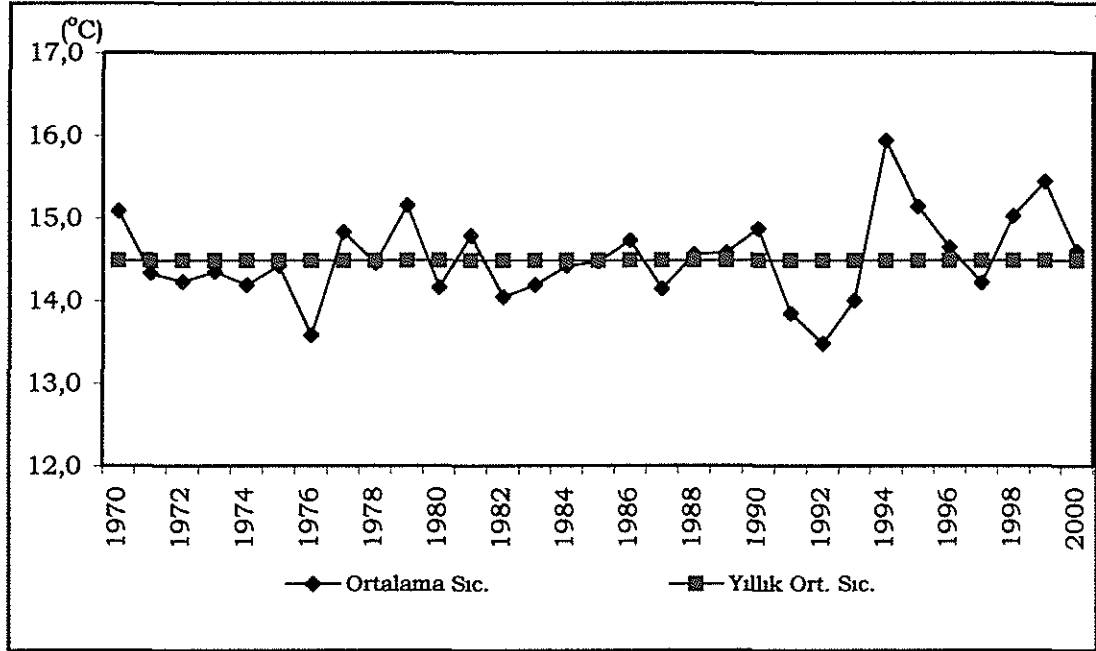
Sıcaklık Dönemleri (Termik Periyotlar)	Termik Periyodun Ortalama Başlama ve Son Bulma Tarihleri	Periyot İçinde Günlük Ort. Sic. Alt Ve Üst Limitleri	Termik Periyodun Ort. Süresi	
			GÜN	YILLIK ORANI (%)
Soğuk - Serin	15 Kasım - 30Mart	5,1 ° - 12,8°C	136	37,3
Ilık	31 Mart – 15 Mayıs	12,2 ° – 17,9 ° C	46	12,6
Sıcak	16 Mayıs – 11 Ekim	18,3 ° - 26,8 °C	149	40,8
Çok Sıcak	-	-	-	-
Sıcak	-	-	-	-
Ilık	12 Ekim – 14 Kasım	13,2 ° - 17,1 °C	34	9,3

Araştırma alanında yer alan Edremit Meteoroloji istasyonu verilerine göre en düşük sıcaklık, 15.01.1973–8.5 °C, en yüksek sıcaklık, 26.07.2000–42.8 °C olarak ölçülmüştür. Burhaniye meteoroloji istasyonu verilerine göre en düşük sıcaklık: 09.01.2004 -12.0 °C, en yüksek sıcaklık, 11.07.1980 42.6 °C olarak ölçülmüştür (<http://balikesir.meteor.gov.tr/merkezler.aspx>, 22.10.2009 tarihinde alınmıştır).

İleride değinileceği üzerine araştırmamızda tespitlerimizden biriside şudur; Deniz suyu sıcaklığını düşüren en büyük etmen akiferlerden denize doğru olan akıntıdır. Körfez boyunca çeşitli derinliklerde su altı gözlemleri yapıldığı takdirde sahildeki su çıkışları gözlenmektedir. Rüzgârın sürekli olarak esme nedeni ise deniz kıyısı ve karasal alanlar arasındaki basınç farkının oluşması ve farklı basınç alanlarının da birbirine yakın olmasıdır. Özellikle Havran şehir merkezinin 10 km kadar NE yer alan 182 m yüksekliğindeki boğazdan kuş uçuşu Akçay sahiline kadar olan 22 km'lik, Burhaniye Öğretmenler Mahallesi Plajına kadar 23 km'lik mesafe birkaç küçük tepe dışında neredeyse tamamen düzdür. Havran Balıkesir yolunun geçtiği bu boğaz ölçüm aldığımız yerden (27°11'20.27" E – 39°33'21.70" N) 530–550 m civarında NS yönlü bir genişlikle başlayıp Edremit şehir merkezi kuzeyinden, Burhaniye şehir merkezi güneyine kadar yaklaşık 16 km'lik N-S yönlü bir mesafeyi kaplayan koridor şeklindedir. İşte bu koridor'da rüzgârın kanalize olmasında kolaylaştırıcı bir etki oynar.

Sıcaklığın yıllara göre değişimini verdiğimiz Şekil 10 incelendiğinde, yıllar arasında iniş ve çıkışlar meydana geldiği görülmektedir. Bu değişimin oranı, yüksek değildir. Yıllar arasındaki ortalama sıcaklık değişimi az olmakla birlikte beşinci dereceden hareketli ortalama eğrisi incelendiğinde sıcaklığın arttığı ve azaldığı belirli dönemlerin varlığı ortaya çıkmıştır. Yıllar arasındaki değişim incelendiğinde 1976 yılında genel bir düşüş, 1976'dan 1980'e kadar genel bir artış gözlenmektedir. Kısa süreli bir inişten sonra sıcaklık 1982 yılında sürekli bir artışa geçmiş ve 1986'ya kadar bu özellik devam etmiştir. Yine ortak olarak 1990'dan 1992'ye kadarki düşüş görülür. 1992-1995 arasında yine bir artış gözlenmektedir, bunlar kısa süreli periyodik değişimlerdir. Sonuç olarak hareketli ortalama eğrisi, genliği az olmakla birlikte sıcaklıkta artma ve azalmaların yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu artış ve azalışlar, kısa sürelidir ve birbirine eşit değildir. Bazı yılların serin olmasının nedeni olarak, o yıllarda Akdeniz tali cephesinin güneye ilerlemesi ve bunun bir sonucu olarak çalışma alanının kuzeyli, özellikle Balkanlardan gelen, cP (continental polar) hava kütlelerinin etkisine girmesi gösterilebilir. Bazı yılların ortalama sıcaklıklarının

yüksek olmasının nedeni ise cT (continental tropikal hava kütlelerinin yöreyi daha uzun bir süre etkisi altına alması, Akdeniz Tali Cephesine ait depresyonlarının geçiş frekanslarının azalması ve kuzeye çekilmesidir (Tağıl, Ş, 2008 s. 12).



Şekil 13: Araştırma Alanında Ortalama Sıcaklığın Yıllara Göre Değişimi (1970–2000 °C) (Tağıl, 2008, s. 10).

4.1.3.3. Basınç Ve Rüzgârlar

Batı Rüzgârları Kuşağında yer alan araştırma alana, yıl içinde farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Genel olarak, ekim ayından itibaren Orta ve Doğu Avrupa üzerinde yerleşip kuvvetlenen ve genişleyen termik yüksek basınçtan yayılan cP hava kütlesi, kuzeyli ve kuzeydoğulu hava akımları şeklinde yöreyi etkisi altına almaktadır. Bu nedenle basınç değerleri yükselmeye başlamaktadır. Eylül ayından itibaren yükselmeye başlayan basınç, en yüksek değerine ocak ayında ulaşmaktadır. Basınç değerleri, ocak ayından sonra tekrar azalmaya başlamaktadır. Kış döneminde basıncın yükselmesine neden olan bir diğer etmen, İç Anadolu üzerindeki Sibiryâ kökenli yüksek basınç koşullarıdır. İç Anadolu'yu etkisi altına alan cP hava kütlesi zaman zaman çalışma alanını etkileyerek basıncın yükselmesine neden olmaktadır. Kış döneminde güneyden subtropikal yüksek basınçtan kuzeye yönelen hava kütleleri, kuzeyli cP hava kütleleri ile birlikte Akdeniz ve Ege Denizi üzerinde cephe sistemlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Gezici alçak basınçların etkisi nedeniyle basınç değerleri sürekli değişmeye uğramaktadır. Depresyonların geçtiği dönemlerde basınç değerlerinde düşme saptanmaktadır. Buna karşılık yüksek

basınçların etkisi nedeniyle eylül-mart arası dönemde aylık ortalama basınçlar yıllık ortalamanın üzerindedir. Bu dönemde değişen basınç koşulları nedeniyle basınç genliği çok yüksektir (Tablo 12).

En yüksek basınç genliği ortalaması, 56,6 mb ile ocak ayında, en düşük basınç genliği ise 18,9 mb ile ağustos ayındadır. Yıllık ortalama basınç değeri 1012,4 mb, en yüksek basınç değeri ortalaması 1036,7 mb ve en düşük basınç değeri ortalaması 980,1 mb'dir.

Tablo 12: Araştırma Alanı Ortalama, En Yüksek, En Düşük Basınç Ve Genlik Değerleri (mb)

Aylar	Meteorolojik Unsur			
	Ortalama Basınç	En Yüksek Basınç	En Düşük Basınç	Genlik
1	1014,8	1036,7	980,1	56,6
2	1013,5	1034,5	986,3	48,2
3	1013,1	1036,3	981,1	55,2
4	1010,4	1022,9	992,5	30,4
5	1010,9	1020,3	997,2	23,1
6	1009,8	1022,3	996,0	26,3
7	1008,5	1019,1	997,6	21,5
8	1009,2	1018,9	1000,0	18,9
9	1012,6	1023,3	997,8	25,5
10	1014,9	1027,0	997,5	29,5
11	1015,9	1029,3	990,9	38,4
12	1015,1	1036,2	985,8	50,4
Yıllık	1012,4	1036,7	980,1	56,6

Koçman, 1993, s.26

Kış mevsimi boyunca etkili olan cephesel faaliyetler ve basınç koşullarındaki kararsızlık, mayıs ayından itibaren yaz koşullarının etkili olması nedeniyle azalmaktadır. İlkbahar sonu yaz başından itibaren Orta ve Doğu Avrupa'nın ısınmaya başlaması nedeniyle yüksek basınç merkezleri ve cephe sistemleri kuzeye doğru çekilmektedir. Bu dönemde Basra Körfezi üzerinde alçak basınç koşulları gelişip genişlemektedir. Basra alçak basıncının genişlemesiyle Doğu Avrupa ve Balkanlar üzerinden kuzey ve kuzeybatılı hava akımları doğmakta ve güneye doğru ilerleyen bu hava akımlarının sıcaklığı artmaktadır. Bu hava akımları, çalışma alanı

üzerinde alçak basınç koşullarının etkili olmasına neden olmaktadır. Aynı dönemde Doğu Akdeniz üzerinde oluşan cT hava kütleleri de basıncın düşmesine neden olmaktadır. Yaz döneminde cephesel faaliyetlerin gözlenmemesi nedeniyle basınç değerlerindeki değişme az olmakta ve basınç genliği de düşmektedir.

Araştırma alanında hâkim rüzgâr yönü 4 ay (ocak, nisan, temmuz, ekim) dikkate alınarak Rubenstein yöntemine göre hesaplanmıştır. Ocak ayında 1. egemen rüzgâr yönü N85°E ve frekans yüzdesi %67,9'dur. Bu ayda 2. egemen rüzgâr yönü bulunmamaktadır. Nisan ayında 1. egemen rüzgâr yönü N89°E ve frekans yüzdesi %54,2'dir. Nisan ayında 2. egemen rüzgâr yönü ise S75°W ve frekans yüzdesi %30,2'dir. Temmuz ve ekim ayları ile yıllık ortalama hâkim rüzgâr yönleri tek egemen yönden oluşmaktadır. Temmuz ayında S85°E olan rüzgâr yönünün esme frekansı %63,7'dir. Bunlardan ekim ayında ise egemen rüzgâr yönü S85°E ve frekans yüzdesi %64,4'dür Ekim ayında ise egemen rüzgâr yönü N85°E ve frekans yüzdesi %63,7'dir. Yıl içinde hâkim rüzgâr yönü N85E'dir ve frekans yüzdesi olarak %58,2 oranındadır.

Yukarıdaki paragrafta incelendiği üzere hâkim rüzgâr genellikle kuzey ve doğu yönden gelmektedir. Bahsettiğimiz gibi İn Boğazı rüzgârın kanalize olmasını kolaylaştırırken Kaz Dağı kütlesi ile kıyı kesimi arasındaki basınç farkından daimi meltem rüzgârı esmektedir.

Basınç sistemlerin doğal ve sosyal hayat üzerinde en belirgin etkileri rüzgârlar sayesinde gerçekleşmektedir. Araştırma alanında etkili olan basınç merkezleri ve sirkülasyon koşulları, yıl içinde rüzgâr yönünün ve hızının değişmesine neden olmaktadır. Tabi ki rüzgâr yönü ve hızı üzerinde yeryüzü şekilleri de etkilidir. Yer şekillerinin yükseltisi ve uzanış doğrultusu, rüzgârın frekansı ve esiş yönünü önemli ölçüde etkilemektedir. Diğer bir deyişle istasyonların konumundan kaynaklanan özellikler, rüzgâr yönü ve hızı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

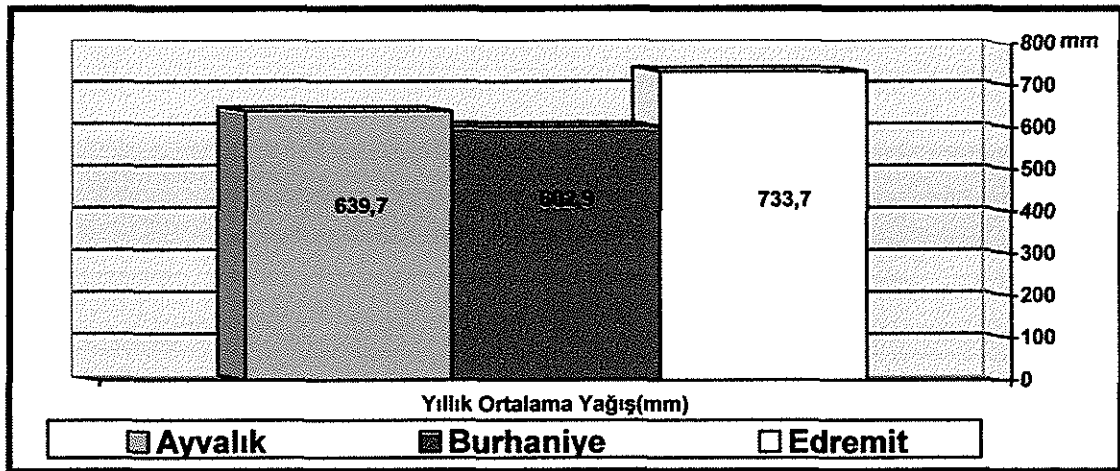
4.1.3.4. Nemlilik ve Yağış

Subuhar basıncı, havadaki nem miktarını belirlemesi bakımından önemlidir. Subuharı basıncının yıl içindeki değişimi, sıcaklık koşullarına ve buharlaşma şartlarına bağlıdır. İklim şartları üzerinde etkili olan bir diğer etmen ise havanın doyma açığını ortaya koyan bağıl (nispi) nemdir. Havadaki subuharı basıncı, her zaman havayı doyurmaya yetmemektedir. Bu nedenle yıl içinde havadaki subuharı miktarı ile doyma miktarı arasında açık söz konusudur (Tablo 13).

Tablo 13: Araştırma Alanındaki Ortalama Bağıl Nem Ve Su Buharı Basıncı

Meteorolojik Unsur	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Bağıl Nem(%)	69	68	65	62	56	48	46	48	54	63	70	70	60
Su Buharı Basıncı(mb)	7,6	8,1	8,5	10,4	13,2	15,3	16,2	16,5	14,7	13,0	11,6	9,4	12,0

Nispi nem oranındaki değişme, sıcaklık ve mutlak nem ile ters orantılıdır. Sıcaklığın yüksek, bulutluluğun az olduğu yaz aylarında nispi nem oranı düşüktür. Bununla birlikte cephesel faaliyetlerin etkin, bulutluluğun yüksek, sıcaklığın düşük olduğu kış aylarında ise yüksektir. Nispi nemlilik, aynı zamanda, buharlaşmayı kontrol etmesi bakımından da önemlidir. Havadaki nispi nemin yüksek olması, buharlaşmayı azaltmaktadır.



Şekil 14: Ayvalık- Burhaniye-Edremit Ortalama Yağış

Denizden uzaklaştıkça nemlilik deki azalma, Ayvalık, Burhaniye ve Edremit'ten iç kesimlere girildikçe yağış oranlarının azalmasının nedenidir. Balıkesir ilinde yıllık yağışlara 512 mm (Bigadiç) ve 759 mm (Savaştepe) arasında değişmektedir. Ayvalık, Burhaniye, Edremit ve Gönen'de ortalama 600 mm nin üzerinde; Bandırma ve Savaştepe'de 700 mm nin üzerinde; Balıkesir, Bigadiç, Dursunbey'de ise 500 mm'nin üzerindedir. Yıl içinde değişen sirkülasyon şartlarının etkisi nedeniyle yağış miktarı da değişmektedir. Aylık ortalama yağış rejimi incelendiğinde, eylül ayıyla birlikte artmaya başlayan yağış miktarının en yüksek

değerine kış aylarında ulaştığı görülmektedir. İlkbahar mevsiminde göreceli olarak azalan yağış miktarı, yaz aylarında en düşük değerini almaktadır. Bölgede en yüksek yağış miktarı, aralık ayına, en düşük yağış miktarları ise iki yaz ayı olan temmuz ve ağustos aylarına aittir (Tağıl, 2008, s. 36).

Tablo 14: Araştırma Alanının Ortalama Aylık Ve Yıllık Yağış Değerleri, Mevsimlik Yağış Oranları

Meteorolojik Unsur	Aylar											Yıllık	
	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
Ortalama Yağış (mm)	131,1	121,9	93,5	79,2	53,1	34,9	18,3	6,5	11,0	18,9	52,3	113,0	733,7
% Oranı	17,9	16,6	12,7	10,8	7,2	4,8	2,5	0,9	1,5	2,6	7,1	15,4	100,0
Mevsimlik Yağış (mm)	Kış			İlkbahar			Yaz			Sonbahar			—
	346,5			167,2			35,8			184,2			
% Oranı	47,2			22,8			4,9			25,1			—

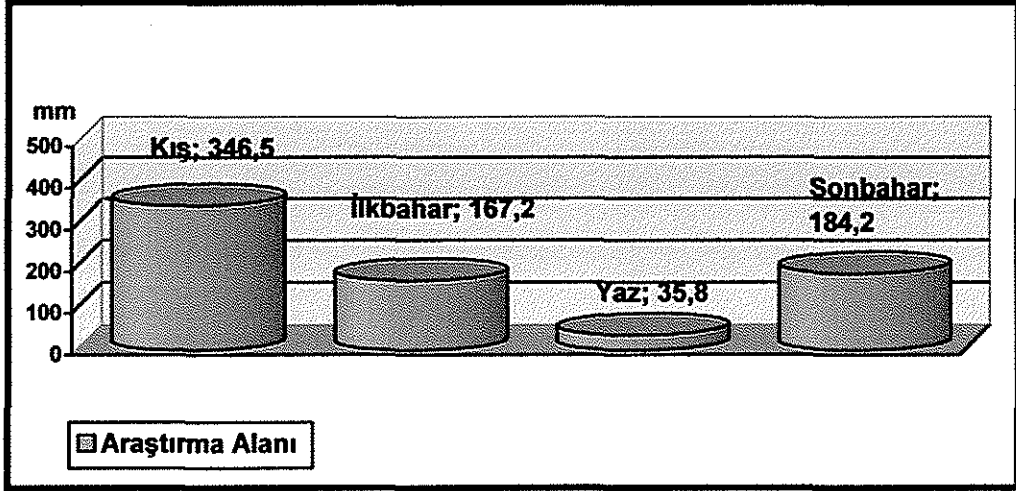
Araştırma sahasında yağışın en fazla olduğu mevsim kıştır. Kış mevsimini sonbahar, ilkbahar ve yaz mevsimi izlemektedir. En az yağış yaz mevsiminde kaydedilmektedir. Ayvalık'ta kış mevsiminde ortalama yağış 310,9 mm., sonbaharda 173,6 mm., ilkbaharda 140,8 mm. ve yaz mevsiminde 14,4 mm. dir. Burhaniye'de kış mevsiminde ortalama yağış 265,3 mm., sonbaharda 165,1 mm., ilkbaharda 148,4 mm. ve yaz mevsiminde 24,1 mm. Dir (Şekil 13, Tablo 14).

Tablo 15: Araştırma Alanının Erinç'in Yağış İndisine Göre Aylık Ve Yıllık İndis Değerleri

İndis	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	134,3 Çok nemli	93,7 Çok nemli	62,5 Çok nemli	33,1 Yarı nemli	17,1 Yarı kurak	6,4 Tam kurak	2,0 Tam kurak	2,1 Tam kurak	8,8 Kurak	23,0 Yarı kurak	64,7 Çok nemli	131,6 Çok nemli	33,3 Yarı nemli

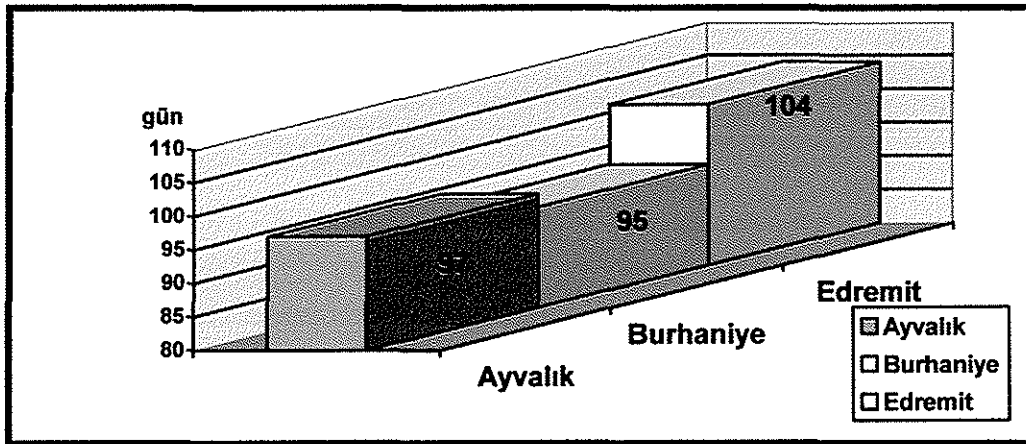
Koçman, 1993, s.103

Araştırma alanımız Erinç yağış indisine göre yıllık 33,3 ile yarı nemli karakter gösterir. Yılın ilk ayları olan 1-2-3 aylarda yağış indisinde gördüğümüz gibi çok nemli karakter karşımıza çıkar. Nisan ayı ise yarı nemli karakterde ve onu takip eden mayıs ayı yarı kurak karakterdedir. Yaz aylarına yaklaştıkça ve yağış azaldıkça indiste yer alan 6-7-8 ayların tam kurak karaktere büründüğünü görürüz. Eylül ayı kurak ve yağışların giderek artması ile sonraki aylarda sırası ile yarı kurak-çok nemli-çok nemli ve yarı nemli karakterleri görürüz (Tablo 15).



Şekil 15: Araştırma Alanı Mevsimsel Ortalama Yağış Grafiği (mm)

Yağışın 0,1 mm.ye eşit veya üstünde olduğu günler yağışlı gün olarak sayılmaktadır. Yağışlı gün sayının en fazla olduğu ay körfezdeki bütün istasyonlarda aralık ayıdır. Yağışlı gün sayısı bakımından aralık ayını bütün istasyonlarda ocak ayı takip etmektedir. Araştırma sahasında yağışlı gün sayısının en az olduğu ay ağustos ayıdır. Ağustos ayını yağışlı günlerin azlığı bakımından temmuz ayı takip etmektedir. Yağış miktarında olduğu gibi yağışlı gün sayısı bakımından da, en düşük değerlere ağustos ayında rastlanmaktadır. Yıllık ortalama yağışlı gün sayılarına baktığımızda bu sayının Ayvalık'ta 97 gün, Burhaniye'de 95 gün Edremit'te 104 gün olduğunu görürüz (Şekil 16).



Şekil 16: Araştırma Sahasında Yağışlı Gün Sayısı

Şekil 16'de görüldüğü gibi araştırma sahasında yağışlı gün sayısının en fazla olduğu istasyon Edremit'tir. Edremit'te yılın 104 günü yağışlı geçmektedir. Ayvalık'ta ortalama yağışlı gün sayısı 97'dir. Burhaniye'de ise ortalama yağışlı gün sayısı 95'tir. Ortalama yağışlı günlerin sayısı kış mevsiminde artmaktadır. Yaz mevsiminde ise ortalama yağışlı gün sayısı azalmaktadır.

4.1.3.5. Bulutluluk ve Güneşlenme

Bulutluluk, gökyüzünün bulutlarla kaplı bölümünün gökyüzünün bütününe oranıdır, ve bulutluluk değerleri 0-10 arasında değişir. Bulutluluk ziraat hayatında önem arz eder. Bulutluluk ayrıca güneşlenme süresinde etki etmektedir. Araştırma sahasında yer alan istasyonların aylık ve yıllık ortalama bulutluluk değerleri Tablo 16' da gösterilmektedir.

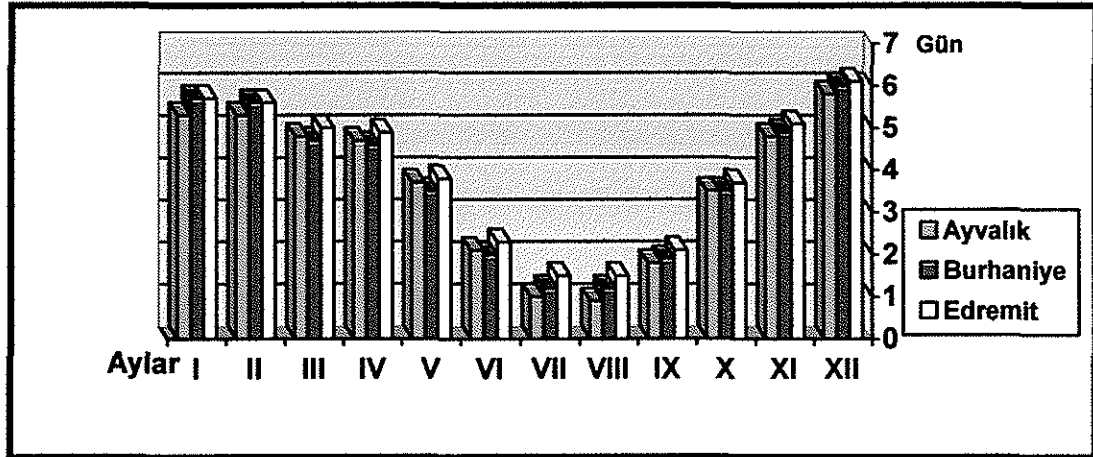
Tablo 16: Ayvalık, Burhaniye, Edremit Bulutlu Günler Sayısı

Merkezler	Aylar												Aylık Ort. /Gün
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Ayvalık	5,3	5,3	4,8	4,7	3,7	2,1	1,0	0,9	1,8	3,5	4,8	5,8	3,6
Burhaniye	5,7	5,6	4,7	4,6	3,5	2,0	1,2	1,2	1,9	3,5	4,9	6,0	3,7
Edremit	5,7	5,6	5,0	4,9	3,8	2,3	1,5	1,5	2,1	3,7	5,1	6,1	3,9

Değerler incelendiğinde araştırma sahasında aylık ortalama bulutluluk değerinin en az olduğu ayların bütün istasyonlarda temmuz-ağustos ayları olduğu görülür. En yüksek ortalama bulutluluk değeri ise aralık ayında görülmektedir. Mevsimlik bulutluluk değerinin yaz aylarında en az, buna karşılık kış aylarında en fazla olduğu görülür. Yıllık ortalama bulutluluk değerinin en fazla olduğu istasyon Edremit'tir.

Edremit'te yıllık ortalama bulutluluk 3,9 dur. 3,7 yıllık ortalama bulutluluk değeriyle Edremit'i Burhaniye takip etmektedir. Ayvalık'ta ise yıllık ortalama bulutluluk değeri 3,6 dır. Genel olarak istasyonlar incelendiğinde, bulutluluk değerlerinin 0-10 arasında değişmesi göz önüne alındığında araştırma sahasında bulutluluğun çok yüksek bir değere ulaşmadığı görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bulutluluk değerleri 0-10 arasında değişir. Bulutluluk değerinin 0.0-1.9

arasında olduğu günler açık gün; 2.0-8.0 arasında olduğu günler bulutlu gün; 8.1-10.0 arasında olduğu günler ise kapalı gün olarak değerlendirilmektedir (Tablo 16, 17, 18, Şekil 14).



Şekil 17: Alandaki Ortalama Bulutluluk

Tablo 17: Araştırma Alanı Radyasyon Ve Güneşlenme Özellikleri

Aylar	Teorik Gün. Süresi (TG) Saat/Dk	Gerçek Gün. Süresi (TS) Saat/Dk	Güneşlenme Oranı % TG/TS	Güneş Işıklarının Deklinasyonu (°, ') derece/dk
1	9,32	3,26	35,3	29° - 30'
2	10,32	3,35	32,5	37° - 28'
3	11,44	4,34	37,9	48° - 00'
4	13,03	6,16	47,3	59° - 50'
5	14,11	8,13	57,6	69° - 13'
6	14,45	10,19	70,5	73° - 31'
7	14,29	12,28	85,9	71° - 36'
8	13,31	11,38	85,5	63° - 52'
9	12,15	9,04	74,4	52° - 38'
10	10,56	6,27	59,4	40° - 49'
11	9,49	4,07	42,9	31° - 31'
12	9,15	2,41	26,3	27° - 22'
Yıllık Ort.	12,8	7,38	61,1	50° - 32'

Koçman, 1993, s. 17

Tablo 18: Araştırma Alanındaki Ortalama Bulutluluk Ve Açık Kapalı Günler Sayısı

Unsur	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Bulutluluk (gün)	6,4	6,6	6,1	5,2	4,2	3,0	1,4	1,4	2,6	4,1	5,8	7,1	4,5
Açık Günler Sayısı	4,2	2,3	3,6	5,6	7,3	12,6	24,0	22,2	15,8	8,9	4,2	1,6	112,2
Kapalı Günler Sayısı	12,8	11,1	10,7	7,2	3,4	1,2	0,1	0,2	1,3	4,0	7,9	13,6	73,6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü araştırma alanında en yüksek güneşlenme oranı % 85,9 ile temmuz ayına aittir. Temmuz ayını takip eden en yüksek güneşlenme oranına sahip ay ise % 85,5 ile ağustos ayıdır. En düşük güneşlenme oranının olduğu ay ise %26,3 ile aralık ayı ve sonrasında ise %32,5 ile şubat ayıdır (Tablo 17).

4.1.4.Bitki Örtüsü Özellikleri

Bitkilerin yetişmesi ekolojik şartlara bağlıdır. Bu faktörler iklim, toprak ve rölyef şartlarından ibarettir. Bitki toplulukları bu faktörlerin optimum olduğu hallerde sahada tam olarak gelişme olanağına sahip olur. Optimumdan uzaklaştıkça bitki sahada tutunmak için mücadele eder veya yok olur. Bitki toplulukları üzerinde bu faktörlerden herhangi birinin payı daha fazla olabilir. Ancak sadece bir faktör bitkilerin tam olarak gelişmesi için yeterli değildir. Yani ekolojik faktörler bitki örtüsü üzerinde bir bütün olarak etkili olurlar. Örneğin iklim şartları uygun olsa bile rölyef ve toprak şartları uygun değilse ya da toprak ve rölyef şartları uygun fakat iklim şartları yetersiz ise bitki örtüsü tam olarak gelişemez.

Doğal bitki örtüsünün ana çizgileri araştırma sahamızda esas itibariyle iklim koşullarına bağlı bulunur. Ege Bölgesi'nin kuzey kısmını oluşturan araştırma sahası, kışları mülayim ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak (Akdeniz iklimi tanımında kullanılan kavramlarla ilgili pek çok eleştiriler bulunmaktadır, araştırmamızda bu tanımlı yapmayı uygun gördük) iklim şartlarının etkili olduğu Akdeniz ikliminin tipik özelliklerine sahiptir. Doğal bitki örtüsü de buna göre Akdeniz iklim şartlarına uyum sağlamış, sıcaklık ve ışık istekleri yüksek türlerden oluşmaktadır (Yaman, 2006, s. 139).

Bütünüyle Türkiye'yi Avrupa-Sibirya, Mediterran ve İran-Turan bitki bölgelerinin karşılaşma sahası olarak kabul eden P.H. Davis, Istranca bölgesinin Öksin sahasına, Tekirdağ'dan Ergene nehrine kadar olan sahayı Avrupa-Sibirya bölgesinin Balkan provensine ve step benzeri bir görünüme sahip Ergene havzasını Avrupa-Sibirya bölgesinin Sarmat bölümüne sokmaktadır. Kocaeli Yarımadasını ve Günay Marmara'nın Bandırma-Susurluk hattına kadar olan kesimini, doğu ve batı diye ayırdığı öksin alanının daha kurak olan batı kesimine, Biga Yarımadasını ise Akdeniz fitocoğrafya bölgesine sokmakta, ancak öksin vejetasyon anklavlarının Kaz Dağına kadar uzandığını belirtmektedir (Güngördü, 1999).

Edremit Burhaniye ovası ve yakın çevresinin doğal bitki örtüsü esas olarak Akdeniz Fitocoğrafya bölgesine ait türlerden oluşmaktadır. Nitekim yörede doğal

bitki örtüsünün büyük bir bölümü Akdeniz iklim koşulları altında gelişen kserofit bitki formasyonu karakteri taşımaktadır. Ancak yörede insanlar ve hayvanlar tarafından yıllardan beri devam eden bitki örtüsü tahribatı doğal bitki örtüsünün bazı yerlerde kaybolmasına neden olmuştur. Alandaki jeomorfolojik çeşitlilikten kaynaklanan bazı korunaklı alanlarda bitkiler topluluk halinde sığınabilmiştir. Alanımızın kuzeyinde yer alan Kaz Dağı kütlesi Regel'e göre öksin karakterde bitki alanıyla, Doğu Akdeniz karakterindeki bitki alanı arasında sınır oluşturmaktadır. Genel olarak Kaz Dağının güney yamaçlarında kıydan başlayıp 500 m'lere kadar zeytin (*Olea oleaster*), 400–600 m arasında kızılçam (*Pinus brutia*), 600–1200 m arasında ise kızılçam ve karaçam (*Pinus nigra*) bulunmaktadır. 1200–1400 m lerde karaçam, Kaz Dağı Göknarı (*Abies nordmanniana* (Stev.) Spach ssp. *equi-trojani*), kayın (*Fagus*) 1400–1700 m'lerde ardıç (*Juniperus*) 1700 m'lerden sonra ise çıplak alanlar yer almaktadır (Özdemir, 2002, s.16).

Zeytin yörede tarihi çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Zeytin doğal bitki örtüsünün tahribine en büyük etkenlerde birisidir. Çünkü yangın çıkan yerler genellikle zeytinliğe dönüştürülerek doğal bitki örtüsünde bir gerilemenin yaşanmasına neden olmaktadır. Zeytin kuşağını üzerinde, 400-700m arasında kuraklığa dayanıklı ve ışık isteği fazla Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin klimaks türü olan kızılçamlar (*Pinus brutia*) yer almaktadır. Kızılçamların tahrip olduğu kesimlerde ve yer yer kızılçamların alt katında kuraklığa dayanıklı, yüksek ışık isteği olan her zaman yeşil ve sert meşin yapraklı maki türleri yer almaktadır. Bunlar menengiç (*Pistacia terebinthus*), defne (*Laurus nobilis*), sandal (*Arbutus anrachne*), mersin (*Mrytus communis*), delice (*Europaea oleaster/sylvestris*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), zakkum (*Nerium oleander*), funda (*Erica arborea*), adaçayı (*Salvia officinalis*), yapraklı laden, (*Cistus salviifolius*), funda (*Erica arborea*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), kermez meşesi (*Q.coccifera*), pınal meşesi (*Q.illex*), mazı meşesi (*Q.infectoria*), tesbih (*Styrax officinalis*), derici sumağı (*Rhus coriaria*) gibi türlerdir. Bunlar kızılçamların tahrip edilmesi sonucunda yayılış göstermiş sekonder bitki türleridir. Öte yandan Kızılçam kuşağı arasında 500-700 m kuşağında topluluklar halinde kestane (*Cestanea sativa*) ağaçları da yer almaktadır. Bazı kestane toplulukları karaçamların yayılış yüksekliklerine ulaşmış bir halde 1000 m civarına kadar çıktığı tespit edilmiştir (Mutluer, 1990, s.26, Yaman, 2006, s. 141).

Araştırma sahasında yer yer maki topluluklarının tahrip edildiği yerlerde garig türleri gelişmiştir. Araştırma sahasının güneyinde Sarımsaklı çevresinde deniz

seviyesine yakın kesimlerde garig türlerine rastlanır. Bunlar arasında tüylü laden (*Cistus creticus*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), süpürge çalısı (*Ostryis alba*) gibi türler yer alır. Küçükkuyu-Behram arasında, kıyı kesimi boyunca garig türlerine rastlamak mümkündür (Yaman, 2006, s. 142).

Araştırma sahasının kuzeyinde zeytin kuşağı en batıda Babakale'den başlamakta Kaz Dağı'nın güney eteklerini takip ederek Havran'ın doğusuna kadar kesintisiz bir kuşak halinde uzanmaktadır. Araştırma sahasının güneyinde de kuzey kıyı kuşağında olduğu gibi yer yer kıyıya kadar inmekle birlikte, daha çok 30/40 - 350/500 m. arasında zeytin egemen türdür. Bu kesimde zeytin, özellikle güneyde yer alan Neojen arazileri üzerinde ve Madra kütesinin kuzey etekleri önündeki birikinti konileri üzerinde bir kuşak halinde uzanmaktadır. Edremit Körfezi çevresinde kızılçamlar, deniz seviyesinden başlayarak 700 m. ye kadar ormanlar oluşturabilecek şartları sahada bulmaktadırlar. Asıl yayılış yeri olan bu sahalar çok büyük tahrip görmüş olup, çoğunlukla zeytinliklere dönüştürülmüştür.

Tarihi dönemlerden bu yana uygun doğal ortam şartları nedeniyle yerleşim bölgesi durumundaki sahalarda, bilinçli veya bilinçsizce meydana gelen çeşitli insan faaliyetleri sonucunda kızılçam ormanları önemli ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde doğal bitki örtüsü üzerindeki bu tahribat artarak devam etmektedir. Bu tahribatın olduğu yerlerde kızılçam ormanlarının yerini maki ve garig formasyonları almıştır. Maki ve garig formasyonları özellikle kıyı kesimlerinde yayılış göstermektedir. Araştırma sahasında maki elemanları, Edremit Körfezi kıyılarında güneyde Ayvalık çevresinden Burhaniye'ye kadar görülür. Edremit-Burhaniye-Havran depresyon alanı boyunca doğuya doğru yayılış gösterir

Alanımızda bitki örtüsü bakımından çok önemli bir kütle olan Kaz Dağı bulunmaktadır. Kaz Dağı Milli Parkı, Ege Bölgesi ile Marmara Bölgesini birbirinden ayıran coğrafi sınırdaki yer alır. Antik çağlarda "İda Dağı" olarak anılan Kaz Dağı, Biga yarımadasının en yüksek dağı olma özelliğine sahiptir (Karataş T. 1774 m). Jeolojik yapısı, iklim çeşitliliği ile beraber, Akdeniz ve Avrupa-Sibirya floristik bölgelerinin arasındaki sınırdaki izole olmuş konumu nedeniyle zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Özellikle bitki örtüsünün taşıdığı biyolojik çeşitlilik milli parkın ana kaynak değerini oluşturmaktadır. Orman kuşağının üzerinde yer alan bölgelerde, hala varlığı bilinmeyen, çok zengin ve sadece bu dağa özgü nadir bitki türleri yayılış göstermektedir. Bu özelliklerinden dolayı Kaz Dağı, Önemli Bitki Alanı (ÖBA) olarak belirlenmiştir. Yaklaşık 800 takson ve 29'u yalnızca bu dağa özgü olmak

üzere ülke çapında endemik ve nadir 77 bitki yer almaktadır. Tümen, Satıl, Dirmenci'nin (2005) yapmış oldukları çalışma neticesinde şu türleri tespit etmişlerdir:

- ✓ Sarıkız çayı, Dağ çayı (*Sideritis trojana Ehrend*), Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Kedikuyruğu çayı, Kandil çayı, Dağ çayı (*Sideritis athoa Papanikolaou&Kokki ni*) Nadir
- ✓ Kedi nanesi, Pisik otu (*Nepeta sibthorpii Benth. ssp. tumeniana*), Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Kekik (*Thymus pulvinatus Celak*), Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Kekik (*Thymus cherlerioides Vis var. Cherlerioides*), Nadir
- ✓ Çiğdem (*Crocus gargaricus, herbert ssp. gargaricus*) Türkiye'ye Endemik
- ✓ Çiğdem (*Colchicum boissieri orph.*)
- ✓ Dağ sümbülü, Arap sümbülü, Misk soğanı (*Muscari bourgaei baker*), Türkiye'ye Endemik
- ✓ Beyaz Zambak (*Lilium candidum L.*)
- ✓ Peygamber çiçeği (*Centaurea athoa dc.*), Gökbaş (*Centaurea odyssei wagenits*), Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Yabani karanfil, Hüsnüyusuf (*Dianthus erinaceus boiss. var., Alpinus boiss.*) Türkiye'ye Endemik
- ✓ Yabani karanfil, Hüsnüyusuf (*Dianthus arpadianus Ade.&Bornm.*), Nadir
- ✓ Minuartia garckeana (*Asch.&Sint. ex Boiss. Mattf.*), Nadir
- ✓ *Asperula sintenisii Ascherson ex Bornm.*, Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ *Armeria trojana Bokhari&Quezel*, Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Keten, (*Linum boissieri Asch.&Sint. ex Boiss.*), Türkiye'ye Endemik
- ✓ Şakayık, Ayı gülü, Eşek gülü (*Paeonia mascula(L)Miller ssp. arietina (Anders) Cullen&Heywood*)
- ✓ Dam koruğu, Kaya koruğu (*Sedum lydium boiss.*), Türkiye'ye Endemik
- ✓ Yabani gül (*Rosa sicula tratt.*), Nadir
- ✓ Taşkiran (*Saxifraga sancta gris.*), Nadir
- ✓ Geven (*Astragalus idae sirj.*) Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ *Iberis saxatilis L.*, Nadir
- ✓ Kaz Dağı Göknaarı, Truva çamı (*Abies nordmanniana (Stev.) Spach ssp. equi-trojani, Asch.&Sint. ex boiss. Coode&Cullen*), Kaz Dağı'na Endemik
- ✓ Manisa lalesi (*Anemone coronaria L.*)

✓ *Iris suaveolens* Boiss.&Reuter

Bir hektar orman fotosentez olayında yılda 2 ton CO² kullandığına göre, 258,190 hektarlık Kaz Dağı ormanları her yıl fotosentez işlevinde ortalama 516 380 ton CO² kullanarak yine her yıl 516.380 X 0.727 = 375 400 ton O² üretir. Tüm Biga yarımadasındaki 526.854 hektarlık orman alanları ise 1.053.708 ton CO² kullanarak heryıl 750.817 ton O² üretir. Kaz Dağının, zengin oksijeni sadece bölgeye değil rüzgârlarla dağılarak yakın çevreyide oksijen bakımından zengin kılar. Eşsiz doğası ve bol oksijeni Şahin Dere Kanyonu vasıtasıyla iyotlu deniz havası ile karşılaşır ve canlılar için mükemmel bir habitat alanı oluşturur (<http://www.kazdaglari.org/kazdaglari/?p=48>, 15.10.2008 tarihinde alınmıştır).

Foto 1: Kaz Dağı' nda Endemik İki Tür: a- Truva Meşesi b- Kaz Dağı Göknaarı



Özellikle bu müthiş potansiyelden dolayı Kaz Dağı sağlık açısından son derece önemlidir. Üstelik oksijen üreten bu bitkilerden pek çoğu nadir ve endemik türdür. Botanik turizmi açısından çok önemli olan bu bitkilerin yetiştiriciliği ve toplayıcılığı, aynı zamanda kozmetik ve ilaç sektörü içinde son derece gerekli ve ticari bir faaliyettir.

Alanımızda ova tabanlarında doğal bitki örtüsü birçok yerde ortadan kalkmıştır. Uzun yıllar boyunca devam eden insan ve doğanın mücadelesi neticesinde, topografyanın sade olduğu ve insan yaşamı için kolay olan düz ve düze yakın yerler de tarlalar, sebze ve meyve bahçeleri açılmış, sanayi tesisleri, meskenler, kamu binaları, maden alanları vs kurulmuştur. Alanda ova tabanında meyve ağaçlarının başında zeytin gelmekte yer yer narenciye, incir, erik ve turunçgil vb.

bahçelere rastlanmaktadır. Bitki toplulukları üzerinde etkili olan başlıca faktörlerden biri de insandır. İnsanoğlunun doğal bitki örtüsü üzerindeki etkileri çok eski zamanlardan beri, ilk insanın ortaya çıkışından bu yana devam etmektedir. Bu etki günümüze kadar artarak devam etmiştir. Günümüzde artan nüfus ve çeşitlenen faaliyetler neticesinde bu etki daha da artmıştır. İnsanoğlunun doğal bitki örtüsü üzerinde bilerek veya bilmeyerek yaptığı etkiler sonucunda bölgelerin asli bitki örtülerinde önemli değişiklikler olmuştur.

4.1.5. Toprak Türleri ve Özellikleri

Yer kabuğunu ince bir örtü halinde kaplayan ve ana kayanın ufalanmasından oluşan taneler ve mineral elemanlarla organik maddelerin karışmasından meydana gelen toprak; hava, su ve sıcaklıkla birlikte hayatın kaynağı, dayanağı ve en zaruri unsurlarından biridir. Yiyecek, giyecek, hatta kısmen barınak gibi hayati ihtiyaçlar doğrudan doğruya veya dolaylı olarak topraktan sağlanır. Her çeşit ziraat ve hayvan yetiştirme toprağa dayanır. Toprağın insan hayatındaki üstün rolü her memlekette az çok görünebilirse de, bilhassa Türkiye gibi bir ziraat memleketinde daha açık belirir. Türkiye'nin geçimi ve serveti ziraate ve bu ziraatin yapıldığı ekime elverişli topraklara dayanır (Tanoğlu, 1964, s.2).

İnsanoğlu tarihin ilk çağlarından itibaren toprakla uğraşmaya başlamıştır. İnsanoğlu topraktan faydalanabildiği oranda gelişmiş, kültür seviyesi yükselmiş ve güçlenmiştir. İklim şartlarının uygun, su kaynaklarının bol ve toprakların verimli olduğu sahalar tarih boyunca insanoğlunun dikkatini çekmiş; Başlıca büyük medeniyetlerin kurulma ve gelişme yerleri olarak karşımıza çıkmışlardır. Dünya kültür seviyesindeki gelişmeler ve daha iyi bir teknik seviyeye ulaşılması iklim, toprak, su kaynakları ve yer şekillerinin çok müsait olduğu yerlerde daha erken ve süratli olmuştur. İlk yerleşmelere ve insanın dünya üzerinde somut kültür mirası bırakmaya başladığı ilk yerler toprağı işlenebilen yerler olmuştur. İnsanlık karnını doyurmak için her çağda tarımla uğraşmıştır. Toprak, tarımsal kalkınmada temel elemanlardan biridir. Bu nedenle bu doğal kaynağın bilinçli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Günümüzde artan nüfusun beslenebilmesi topraklardan en iyi şekilde faydalanmakla mümkün olabilecektir. En iyi faydalanma yolu ise toprak yapısına uygun doğru kullanım tarzıdır. Nitekim sürdürülebilirlik, insanın doğayla olan karşılıklı ilişkilerinin olduğu, hayatındaki bütün yararlanmalar da temel felsefe edilmez ise, söylenenler sadece nasihat olarak kalacaktır.

4.1.5.1.Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları

Araştırma sahamızda tüm toprak tipleri içerisinde 25.830,6 hektarlık yüzölçümü ve tüm toprak tipleri içinde % 33.7'lik oranıyla en geniş yayılışa sahip toprak türü kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. A, B ve C profilli topraklardır. A horizonu iyi oluşmuştur ve gözenekli bir yapıya sahiptir. B horizonu zayıf oluşmuştur. Kahverengi veya koyu kahverengi granüller veya yuvarlak köşeli blok yapıdadır. Edremit Havzası'na bir bütün olarak baktığımızda; havzayı kuzeyden ve güneyden çeviren Kaz Dağı ve Madra Dağı tamamen bu toprak grubuyla kaplıdır. Alanımızda en geniş yayılışa sahip olan toprak türüdür. Alanın neredeyse tümünde gözlenmektedir. Bu toprak grubunun araştırma sahasında dağılışına bakacak olursak; güneyde Ayvalık adaları (Alibey adası, Maden adası, Çıplak ada ve diğer küçük adalar) tamamen bu topraklarla kaplıdır. Yine Sarımsaklı Yarımadası ve Ayvalık merkezi çevresi de kireçsiz kahverengi orman topraklarıyla kaplıdır. Bu sahalarda yayılış gösteren kireçsiz kahverengi orman topraklarının arazi kullanma kabiliyet sınıfı genellikle VI ve VII dir. Kireçsiz kahverengi orman topraklarına yer yer Gömeç çevresinde de rastlanmaktadır. Edremit-Burhaniye -Havran ovasını kuzeyden ve güneyden çeviren kolüvyal toprakların etrafı genellikle kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (Köy Hizmetleri Gen. Müd. [KHGM], 2001, s.19).

4.1.5.2.Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları

Batı Akdeniz'de Antalya havzasının kuzeyi, doğu Akdeniz'de Mersin-Erdemli kıyı şeridi sekileri üzerinde, Seyhan havzasında, Adana civarında ve Ceyhan havzasının güneyinde Kahverengi Orman Allüviyal, Kolluviyal, Kırmızısı-Çayır ve Terra-rossa topraklarıyla birlikte bulunana bu topraklar genetik oluşumları, iklim koşulları, coğrafi dağılışları, doğal bitki örtüsü ve profil özellikleri yönünden benzer özellik gösterdiklerinden Terra-Rossa topraklarıyla birlikte incelenmektedirler. Terra-rossa topraklarına göre başlıca farklılıkları;

1-Renkleri daha koyu ve kahverengiye yakındır,

2-Profil daha derin gövdeli ve üst toprak katmanının organik madde kapsamı daha yüksektir

Bu topraklar esas itibariyle Kırmızı Akdeniz ve Kahverengi Akdeniz topraklarının karışık halidir. A, B, C, profilli topraklardır. A horizonu iyi gelişmiş olup orta derecede organik maddeye sahiptir. Organik madde mineral madde ile iyice

karışmıştır. B horizonu daha ağır bünyeli blok, köşeli blok veya prizma yapılıdır. Kurak mevsimlerde A ve B horizonu sert bir hal alır. Bu toprak grubunun araştırma sahasındaki yayılışı son derece sınırlıdır. Zonal toprak grubundan olan bu topraklar, araştırma sahamızda tüm toprak tipleri içerisinde % 0.2'lik oranıyla oldukça dar bir sahada yer almaktadırlar. Kırmızı kahverengi Akdeniz topraklarının araştırma sahamızda yüzölçümü 141,7 hektardır. Havran ilçesinin güneyinde, Burhaniye sınırlarına doğru, Büyükdere ve Küçükdere köyleri arasında kırmızı kahverengi Akdeniz topraklarına rastlanmaktadır. Arazi kullanma kabiliyet sınıfı VII olan bu topraklar mera olarak kullanılmaktadır.

4.1.5.3.Rendzinalar

Araştırma bu toprak türü genellikle araştırma alanımızın güney kesiminde küçük bir alanda yayılış göstermiştir. Tüm toprak tipleri içerisinde rendzinalar 3.601,9 hektarlık alana ve % 4.7'lik orana sahiptirler. Genellikle A, C horizonlarına sahip bu toprak grubunun yoğun olarak görüldüğü yer Ayvalık doğusudur. Ayvalık doğusunda yer alan Karaağaç Dere vadisinin doğusunda bu toprak grubu yayılış gösterir. Arazi verimlilik kabiliyet sınıfı III olan bu çevredeki rendzinalar zeytinliklerle kaplıdır.

4.1.5.4.Kolüvyal Topraklar

Yüksek sahalardan eteklerinde, yamaç önlerinde yüksek kesimlerden taşınan malzemelerin birikmesiyle kolüvyal topraklar meydana gelmiştir. Genellikle dik eğimlerin eteklerinde ve vadi ağızlarında yer alırlar. Yer çekimi, toprak kayması, yüzey akışı ve yan derelerle taşınarak biriken materyaller üzerinde oluşmuş (A) C profilli genç topraklardır. Ayrıca özellikleri bakımından daha çok çevredeki yukarı arazi topraklarına benzerse de ana materyalde derecelenme hiç yok veya yetersizdir. Profilde yağışın veya yüzey akışın yoğunluğuna ve eğim derecesine göre değişik parça büyüklüğünü içeren katlar görülür. Bu katlar alüvyal topraklarda olduğu gibi birbirlerine paralel durumda olmayıp düzensizdir. Dik eğimler ve vadi ağızlarında bulunanlar çoğunlukla az topraklı olup kaba taş ve molozları içerirler. Yüzey akış hızının azaldığı oranda parçaların çapları küçülür. Eğimin çok azaldığı yerlerde, parçacıklardaki küçülme iyice artar ve bu gibi yerlerde kolüvyal topraklar, geçişli olarak alüvyal topraklara karışır (Balıkesir İli Arazi Varlığı, s.18).

Bu topraklar yukarı da da değinildiği gibi genellikle taşlı topraklardır. Tarımsal açıdan bu toprakları işlemek oldukça güçtür. Bu topraklar daha çok zeytinlikler ve az da olsa turunçgil bahçeleriyle kaplıdır. Araştırma sahasında tüm toprak tipleri içerisinde 9.997,3 hektarlık alanı ve % 13'lük oranıyla en geniş yayılışa sahip dördüncü toprak tipidir.

Araştırma sahasında kolüvyal toprakların yoğun olarak görüldüğü kesim Edremit-Burhaniye-Havran ovalarının çevresidir. Buralarda, ovayı çevreleyen yüksek sahalardan ovaya açılan yan akarsuların, yatak eğimlerinin azalması sonucu, akarsuyun taşıdığı malzemeyi bırakmasıyla birikinti koni ve yelpazeleri meydana gelmiştir. Böylelikle grabeni çevreleyen eğimli sahalardan ova tabanına doğru geniş birikinti koni ve yelpazeleri ve yer yer bunların kenarlardan birbirine birleşmesiyle dağ eteği ovaları (piedmont) gelişmiştir. Araştırma sahasında kolüvyal topraklar kumlu-çakıllı bünyeye sahiptir. Hatta depo dâhilinde büyük çakıl bloklarına rastlanmaktadır (Yaman, 2006, s.112).

Yukarıda da bahsedildiği gibi kolüvyal topraklara araştırma sahasında ovayı kuzeyden çeviren Kaz Dağı ve Eybek Dağın ovaya açılan güney yamaçlarında ve ovayı güneyden çeviren Madra Dağı'nın ovaya açılan kuzey yamaçlarında rastlanmaktadır. Edremit-Burhaniye-Havran ovalarını güneyden çeviren Madra Dağı'nın kuzey eklerinde yer alan kolüvyal topraklar Börezli, Kızıklı, Büyükdere, Küçükdere, Köylüce köyleri çevresinde yayılış göstermektedir. Börezli ve Kızıklı köyleri çevresinde bu topraklarda sulu tarım yapılmaktadır. Gömeç ovasını kuzeyindeki ovalardan ayıran Neojen eşiğinin Burhaniye ovasına bakan kuzey yamaçlarında gene kolüvyal topraklara rastlanmaktadır. Edremit-Burhaniye-Havran ovalarını kuzeyden çeviren yüksek sahaların eteklerinde kolüvyal topraklar geniş bir yayılışa sahiptir. Edremit'in kuzey ve doğusunda, Kadıköy, Araplar, Zeytinli, Kızılkçeçili, Güre çevresinde bu topraklar yayılış göstermektedir. Birinci derecede önemli tarım alanları olan bu toprakların tamamı zeytinliklerle kaplıdır. Edremit Körfezi'nin kuzeyinde Baba Burnu ile Tahtakuşlar arasında kıyı kesiminde yer yer kolüvyal topraklara rastlanmaktadır.

4.1.5.5. Alüvyal Topraklar

Türkiye'de tarıma elverişli arazinin 1/7'sini (4.100.000 ha) oluşturur. Özel iklim ve bitki örtüsü olmayan alüvyal topraklar, taşıma havzasındaki büyük toprak gruplarının fiziksel, kimyasal ve mineralojik özelliklerini gösterir. Derin yapılı, düz

(%0-1) ve düze yakın (%1-3) eğimli, genellikle su geçirgenlikleri iyi, verimli ve arazi değeri çok yüksek topraklardır. Türkiye'nin en verimli ovalarını meydana getirirler. Alüvyal toprakların bünyeleri kumludan-killiye kadar değişik olabilir. Deniz kenarına yaklaştıkça tınlı ve killi bünye yapısı gösteren bu topraklarda yukarı havzada kaynağa yaklaştıkça toprak bünyesinin kumluya doğru değiştiği görülür.

Ülkemizde özellikle deltalarda, taşkın ovalarında, nehir teraslarında ve yan dere ağızlarında küçük veya büyük alanlar halinde rastlanılır. En önemli alüvyal ovalar, Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Seyhan, Ceyhan, Bakırçay, Meriç ve diğer nehir havzaları ile Bafra, Çarşamba ovaları ile Antalya, Muş ve Iğdır ovalarında rastlanılır. Sulanan arazilerde bu toprakların en önemli sorunu tuzluluk ve alkalilik tehlikesidir. Kontrollü sulama yapılması ve drenaj ihmal edilmemelidir. Erozyon tehlikesi çok az veya hiç yoktur (<http://www.volkanderinbay.net/tarimnet/ttoprak.asp?konuno=6#j6k1>, 23.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Alanımızda, tarımsal etkinliklerde önemli rol oynayan topraklar alüvyal topraklardır. Araştırma sahasında bu topraklar Edremit-Burhaniye-Havran ve Gömeç ova tabanlarında bulunmaktadır. Ayrıca güney kesimde Ayvalık doğusunda Karaağaç Dere vadisinin aşağı kesiminde alüvyal topraklar yer almaktadır. Edremit Körfezi'nin kuzeyinde kıyı gerisinde yer yer ince şeritler halinde alüvyal topraklara rastlanmaktadır. Körfez kuzeyinde, Akçay'dan Ahmetçe iskelesi'ne kadar olan kıyı kesiminde alüvyal topraklara rastlanırken; Ahmetçe İskelesi'nin batısından Baba Burnu'na kadar olan kesimde bu topraklar yer almaz. Alüvyal topraklar araştırma sahamızda tüm toprak tipleri içerisinde 12.759,4 hektarlık alanı ve % 16,6'lık oranıyla en geniş yayılışa sahip üçüncü toprak tipidir. Arazi kullanım kabiliyet sınıfı I ya da II olan bu topraklarda zeytin, turunçgil, pamuk, çeşitli meyve ve sebzeler üretilmektedir (KHGM, 2001, s.17).

4.1.5.6.Hidromorfik Alüvyal Topraklar

Hidromorfik alüvyal topraklar oluşumlarını su etkisi altında sürdüren intrazonal topraklardır. Araştırma sahamızda tüm toprak tipleri içerisinde % 0,4'lük oranıyla oldukça dar bir sahada yayılış göstermektedirler. Hidromorfik alüvyal toprakların toplam yüzölçümü 290,9 hektardır. Düz veya çukur araziler de yayılış gösterdiğinden, taban suyu seviyesi yüksektir. Hatta bazı mevsimlerde su yüzeye kadar çıkabilir ve bulunduğu yerde kısmi bir bataklık görünümünün oluşmasına neden olur Taban suyu seviyesinin düştüğü durumlarda bile alt katları sürekli olarak

ıslaktır. Bu topraklar sınırlı sahalarda bulunmakta olup, araştırma sahasında ve yakın çevresinde birkaç noktada görülmektedir. Buralar; Sarımsaklı (Ayvalık) kuzeyi, Gömeç Ovası kıyı kesimidir

4.1.5.7.Sahil Kumulu

Araştırma sahasında kıyı kumulları, sahil şeridinde yayılış göstermektedir. Bu araziler üzerinde tek tük çalı ve ağaçlar bulunabilir. Düz-düze yakın eğimli olanları olduğu gibi, orta ve dik eğimli olanları da bulunmaktadır. Tarımsal açıdan verimsiz ve değersizdirler. Kullanma değerleri olmadığından VIII. sınıftırlar Ayvalık, Burhaniye, Edremit kıyılarında bu arazilere rastlanmaktadır.

4.1.5.8.Irmak Taşkın Yatakları

Akarsuların normal yatakları dışında taşkın halinde iken yayıldıkları alanlardır. Genellikle kumlu, çakıllı ve molozlu malzeme ile kaplıdırlar. Taşkın suları ile sık sık yıkanmaya maruz kaldıklarından toprak materyali ihtiva etmezler ve bu nedenle de arazi tipi olarak bitki örtüsü de yoktur. Bu sahalarda yağışın az olduğu yaz aylarında görülür, yağışın fazla olduğu zamanlarda ırmak yatağından akan su ince toprak materyalini sürekli yıkadığından toprak bulunmaz. Bu arazilere özellikle Edremit ovasında Havran Çayı'nın yatağından rastlanır. Ayrıca Edremit Çayı ve Zeytinli Çayı'nın bazı kesimlerinde de bu arazilere rastlamak mümkündür. Araştırma sahamızda tüm toprak tipleri içerisinde % 1.1'lik oranıyla oldukça dar bir sahada yayılış göstermektedirler. Irmak taşkın yataklarının toplam yüzölçümü 850 hektardır.

Alanımızda yer alan başlıca toprak gruplarını yukarıda değindik. Toprak insan yaşamında ve yaşadığı alanda son derece önemlidir. Toprak olmadan yaşamın devamı mümkün olamaz gerçeğinden hareketle topraklarımızı korumamız gerekmektedir. Erzincan ovasında yanlış kullanımdan dolayı toprak tuzlanmış ve milyonlarca liralık rehabilitasyon projeleri ile ancak bazı kesimleri kurtarılabildiştir. Verimli Bursa Ovası beton işgali altına girmiş ve rehabilitesi mümkün olmayan bir sürece girilmiştir.

4.1.6.Hidrografya Özellikleri

Alanımızın hidrografyası kısaca şu özellikleri taşır; Ege Denizi kıyıları boyunca turizm tesisleri yoğunlaşmıştır. Burhaniye'nin kıyı uzunluğu 12 km, plajlarının toplam uzunluğu ise 6 km'dir. Edremit'in kıyı uzunluğu 32 km, plaj

uzunluğu ise 31 km'dir. Ayrıca d6nemsel akış g6steren kontinental hidrografik unsurlardan, pek çok dere ve çay alanımızda mevcuttur. Bu dere ve çayların b6y6k kısmı Edremit sınırları içerisindedir. Kaz Dağından kaynak alan bu kaynaklar doğdukları yerlerden kısa bir mesafe sonra denize ulaşırlar. Bunların dışında j6venil ve meteorik teşekk6ll6 bazı yeraltı su kaynakları da alanımızda mevcuttur. Bunların dışında 6nemli bir doğal hidrografik rezerv yoktur. Fakat alanda bazı barajlar ve sulama projeleri hayata geçirilerek, suni g6letler oluşturulmuş ve oluşturulmaktadır. DSİ. 25. B6lge m6d6rl6đ6n6n yapmış olduğu çalışmaya g6re Burhaniye-Edremit-Havran yeraltı suları içme ve kullanmaya uygundur. "Yeraltı Su Havzalarının Su Kalite" 6l6mlerine g6re C^2S^1 , toplam drenaj alanı 1407 km² emniyetli kullanma verimi ise 80 hm³/yıl dır (DSİ, 1977).

İnsan tabiatı gereği 3 sıvı için çok b6y6k savaşlar yaşamış ve gelecekte de yaşamaya devam edecektir. Bunlardan ilki kandır, d6k6len kanlar y6z6nden 6lkeler nice savaşlara girişmiş ve nice insanlar 6lm6řt6r. İkincisi petrold6r, 6zellikle 19 yy. ve sonrasında devletlerin bitmek bilmeyen enerji ihtiyaçlarını karşılamak için petrole sahip olmak ve onu y6netmek adına ismi her ne kadar "Demokrasi! 6zg6rl6k!" gibi kalıplarla gizlense de d6nyanın pek çok yerinde petrol savaşları çıkmış ve çıkmaya devam edecektir. Son sıvı ise sudur, hen6z su adına b6y6k savaşlar çıkmış değildir, fakat ekolojik bozulma bu denli hızlı ilerleyip tatlı su kaynakları kirletildiğinde, artık temiz suyu bulmak çok zor hale gelecektir. Bu y6zden uluslararası sular savaşların yaşanmasına neden olacaktır. İlkçağlardan g6n6m6ze kadar b6y6k medeniyetler, kuruluş yeri olarak su kaynaklarına yakın yerlerini seçmişler ve b6y6k uygarlıklar su kaynaklarının yakınında hayat bulmuşlardır.

Su, insanoğlu ve diğer t6m canlılar için vazgeçilmez bir maddedir. Bu nedenle su kaynaklarının bilinçli bir şekilde kullanılması gerekir. 6lkemizin yıllık yağış miktarı Kuzeybatı Avrupa'ya nispetle daha az olan memleketimizde su kaynaklarımızın rasyonel kullanılması hayatı 6nemi haizdir. Orta Doğu 6lkelerine oranla su zengini olsak da T6rkiye kişi başi su mevcudiyetine g6re su fakiridir. Ziraat sahalarının genişliği bazı yerlerde su azlığı veya su fazlalığına bağlıdır. Taşkınlara uğrayabilen sahalarda zaman zaman meydana gelen su baskınları neticesinde uzun s6re ekili dikili alanlar sular tarafından işgal edilir ve bu sahalarda ziraat faaliyetleri bir m6ddet için kesintiye uğrar. Sulardan faydalanmak ve suya h6kimiyet, ileri bir tekniğin ve medeniyetin tezah6r6d6r.

Araştırma sahasında gerek yüzey gerekse yeraltı sularından yoğun bir şekilde faydalanılmaktadır. Sürdürülebilir bir faydalanma için su kullanımında planlamaların yapılması gerekmektedir. Özellikle yaz aylarında, gerek zeminden gerek bitkilerden buharlaşma çok fazla olduğundan akarsular kurumakta ve yeraltı suyu seviyesi düşmektedir. Sahadaki tüm akarsular yağmur sularıyla beslenmektedir. Yaz aylarında yağışın azalması veya hiç olmaması sonucunda akarsular kurumakta, yeraltı suyu seviyesi düşmektedir.

4.1.6.1. Akarsular

Havran Çayı, Edremit Çayı, Zeytinli Dere, Kızılkeçili Dere, Güre (Pınarbaşı) Dere, Fındık Çay, Şahin Dere ve Mihli Dere, Karınca Dere, Çoruk Dere, İhlamur Dere, Manastır Dere, Kuru Dere; batıda Tuzla Çayının yukarı havzasını oluşturan Çaltı Dere bulunmaktadır. Araştırma sahasının güneyinde Burhaniye'den Ayvalık'a kadar olan basık tepelik alanları oluşturan Neojen arazisi üzerinde büyük akarsu yoktur. Buradaki akarsular mevsimlik ve dar alanları drene eden akarsulardır (Koçman, vd., 2007 s. 131, Yaman, 2006, s. 125, Mutluer, 1990, s.20). Alanımızda yer alan bazı aksular şu özellikleri taşımaktadır.

Havran Çayı: Edremit Körfezi'nin kuzeyinde yer alan Eybek Dağı'nın doğusundan gelen Taşça Dere'nin İnönü köyünün 500 m. kadar kuzeyinde Çakırtepe vadisinden ovaya girmesiyle oluşur. Doğudan Musluk dağlarından çıkan Gelin Dere, kuzeyindeki Şap dağlarından gelen Kızılcabüük Dere ve Değirmen Dere'nin katılımıyla ovaya girerek Havran Çayı'na karışır. Havran'ın kuzeyinden Eybek Dağı'ndan gelen Kovanlık Dere ve güneyden Kocadağ'dan gelen derelerinde çayla birleşmesiyle Havran'ın içinden geçerek yoluna devam eder. Burhaniye'nin kuzeyinde doğu-batı yönünde akarak Tuzla mevki denilen yerde Ahlat Burnu'nda denize dökülür. Havran Çayı'nın ovaya giriş (İnboğazı mevki) ile ağzı arasındaki uzunluğu 22 km dir. Toplam drenaj alanı 534 km² dir. Havran Çayı üzerinde İnboğazı mevkiinde yer alan akım gözlem istasyonunun verileri şu şekildedir: 01.01.1969-30.09.2001 (33 yıl) tarihleri arasında Havran Çayı'nın ortalama akımı 0.957 m³/sn dir. Havran Çayı üzerinde 33 yıllık gözlem süresinde en çok akım



Şekil 18: Araştırma Alanının Hidrografiya Haritası (Yaman 2006'dan değiştirilerek).

25.12.1981 tarihinde kaydedilmiştir. Bu tarihteki en çok akım değeri 276. m³/sn dir. 33 yıllık gözlem süresinde en az akım ise 14.08.1969 tarihinde 0.000 m³/sn olarak kaydedilmiştir.

Edremit Çayı: Ovada ikinci önemli akarsu Edremit Çayı'dır. Edremit Çayı, Edremit'in kuzeyinde Eybek Dağı'nın eteklerinden çıkan Eybek Çayı ile Dereli Çayı'nın Edremit'in kuzeydoğusunda Yaylaönü Köyünün, 1 km. güneybatısında birleşmesiyle meydana gelmiştir. Edremit Çayı Değirmentepe vadisinden ovaya girer ve bir süre güneye doğru aktıktan sonra batıya döner. Edremit'in doğusundan gelen yan dereyi de içine alarak doğu-batı yönünde yoluna devam eder. Ova kaynaklarından çıkan suları da alarak Çıkrıkçı köyünün batısında geniş bir bataklık meydana getirerek denize dökülür. Aynı bataklığa biraz daha güneyden Çoruk Çayı da karışır. Çoruk Çayı ile birlikte Edremit Çayı'nın toplam drenaj alanı 174,5 km².dir. Edremit Çayı'nın ovaya giriş ve çıkışları arasındaki uzunluğu 12.3 km., toplam uzunluğu ise 22 km.dir.

Karınca Dere: Araştırma sahasının diğer bir önemli akarsuyu da Karınca Dere'dir. Burhaniye'nin güneydoğusundan Karadere (Güzle Yaylası) köyünün yamaçlarından doğan Karınca Dere ile Damlalı köyünün yamaçlarından gelen kolların birleşmesi ile meydana gelmiştir. Karınca Dere güneydeki arızalı alandan birçok yan kol alarak beslenir ve Bahadınlı köyünün içinden geçerek, ovanın güney ucuna açılır. Karınca Dere'yi meydana getiren ikinci kol, biraz daha batıdaki tepelik bir alandan kaynaklarını alır ve Ballık Dere'si ve diğer yan dereleri aldıktan sonra güneyden ovaya açılır ve Şarköy güneydoğusunda Karınca Dere ile birleşir. Burhaniye'ye kadar kuzey-güney yönünde akan Karınca Dere Burhaniye'den denize kadar doğu batı yönünde akar ve Ören'in güneyinden körfeze dökülür. Karınca Dere'nin uzunluğu 14 km. olup drenaj alanı 302,2 km²'dir.

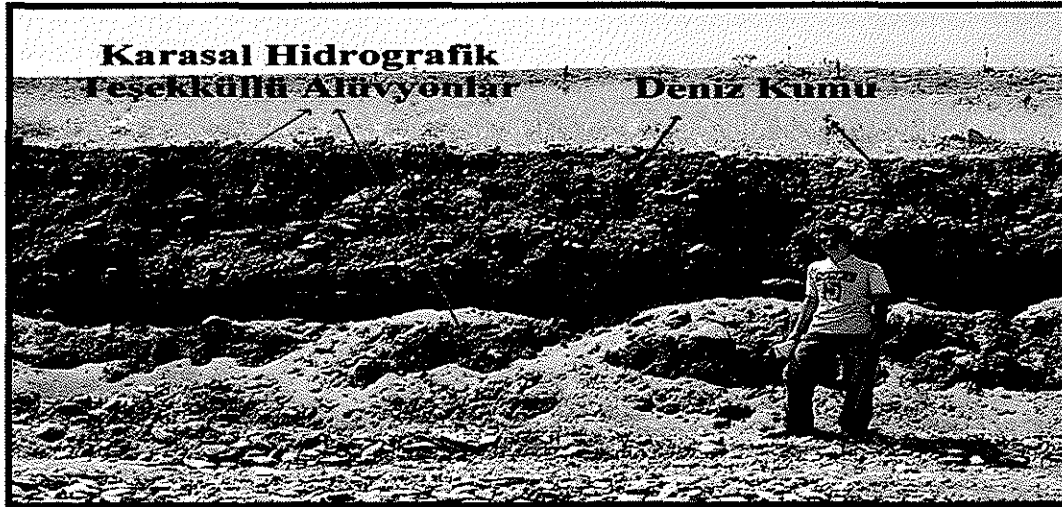
Karınca Dere üzerinde Reşitköy'de yer alan akım gözlem istasyonunun verileri şu şekildedir: 10.07.1964–30.09.2000 (35 yıl) tarihleri arasında Karınca Dere'nin ortalama akımı 0.785 m³/sn dir. Karınca Dere üzerinde 35 yıllık gözlem süresinde en çok akım 11.11.1968 tarihinde kaydedilmiştir. Bu tarihteki en çok akım değeri 282. m³/sn dir. 35 yıllık gözlem süresinde en az akım ise 01.10.1990 tarihinde 0.000 m³/sn olarak kaydedilmiştir.

Araştırmamızı yaptığımız sırada derenin kuru olması neticesinde dere yatağını inceleme fırsatımız olmuştur. Denize döküldüğü ağız kısmından yaklaşık 8 km kaynağa doğru, yatak genişletme ve düzenleme çalışması yapılmış ve akarsu bu

alandan tamamen “ekolojisi değiştirilmiş” bir yatak halini almıştır. Neredeyse alanımızda bulunan bütün akarsular yerleşim bölgesine yaklaştıkların yerden itibaren aynı karakteri taşımaktadır. Dere yatağında (39°29'10.46" K 26°59'05.33"D) yaklaşık olarak 29 m yükseklikte, ova tabanından yaklaşık olarak -2.30 m. aşağı bir seviyede deniz kumuna rastlanılmıştır. Bu kum kaynak ve ağız kısmına doğru uzayan bir tabakalaşma göstermektedir. Buda akla pozitif bir statik hareket etkinliği ya da yerel bir tektonik etkinlik den dolayı araştırma alanının tümünün ya da bazı kısımlarının neritik fasiyes alanı haline gelmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Daha nceki çalışmalar da herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır, ancak detaylı incelemelerle gerçek anlaşılabilir (Foto 3).

Manastır Dere: Kaz Dağı'nın güneybatısından doğan Manastır Dere derin bir vadi içerisinde akar. Kaz Dağ kütlesinin güney yamaçlarını kuzey-güney doğrultusunda kateden Manastır Dere Avcılar doğusunda derin bir boğazla ovaya açıldıktan sonra Karaburun mevkiinde kendi deltasını meydana getirerek denize ulaşır. Toplam uzunluğu 23 km. olup ana kol uzunluğu 17.1 km. dir. Manastır Dere üzerinde bulunan ve aynı adı taşıyan tarihi Kemer Köprüsü'nn etrafı piknik yeri olarak kullanılmaktadır.

Foto 2: Karınca Dere (Burhaniye) Alt Mecrada, Karasal ve Deniz Ortamı kelleri



Zeytinli ayı: Havzadaki önemli akarsulardan biridir. Kuzeyde Karatepe yamaçlarından çıkan eyiz Dere, Grgen Dağı'nın eteklerinden çıkan Kşere Dere ve kuzeydoğudan gelen Alan ayı ile üç kol halinde birleşerek Bazlama Tepe vadisinde Zeytinli ayı'nı oluştururlar. Kuzey-güney yönünde akan ay Zeytinli

köyünün hemen kuzeyinden ovaya girerek Akçay'ın güney sahillerinden körfeze dökülür. Ovadaki uzunluğu 5,7 km. olup drenaj alanı 134 km².dir. Zeytinli Çayı üzerinde Zeytinli'de yer alan akım gözlem istasyonunun verileri şu şekildedir: 25.10.1988–30.09.2000 (11 yıl) tarihleri arasında Zeytinli Çayı'nın ortalama akımı 2.800 m³/sn dir. Zeytinli Çayı üzerinde 11 yıllık gözlem süresinde en çok akım 04.01.1995 tarihinde kaydedilmiştir. Bu tarihteki en çok akım değeri 180. m³/sn dir. 11 yıllık gözlem süresinde en az akım ise 11.10.1991 tarihinde 0.010 m³/sn olarak kaydedilmiştir.

Kızılkeçili Çayı: Zeytinli Çayı ağzının hemen batısından denize dökülen Kızılkeçili Çayı Kaz Dağı güney yamaçlarından doğar; Kuzey-güney yönünde akarak Kızılkeçili köyünden ovaya girer ve Akçay'dan körfeze dökülür. Ovadaki uzunluğu 5.5 km., drenaj alanı ise 31.3 km² dir.

Kurudere: Yapıldak sırtından kaynağını alan Kurudere kuzey-güney doğrultusunda gayet derin bir vadi içerisinde akar. Tahtakuşlar güneybatısından, tepelik bir kıyı bölgesini geçerek, ovaya açılır. Yaklaşık 11 km. uzunluğa sahiptir.

Ihlamur Dere: Kaz Dağının güney yamaçlarından doğan Ihlamur Dere kuzey-güney yönünde akarak körfeze dökülür. Ovadaki uzunluğu 3.5 km., drenaj alanı ise 16.8 km² dir.

Pınarbaşı Dere: Tavşankonağı Tepe'nin güneyinden kaynaklanan Pınarbaşı Dere Güre kaynağının sularını alarak Yassıcalı mahallesi kuzeyinden Kavakkıranı Tepe yamaçlarından gelen kolla birleşerek Güre köyünden ovaya girer ve ovanın kuzeybatı kenarından Ilıca mahallesinde körfeze dökülür. Ovadaki uzunluğu 4 km.olup drenaj alanı 27.8 km² dir.

Şahin Dere: Kaz Dağının güney eteklerinden doğan ve Edremit Körfezi'ne dökülen Şahin Deresi 22 km. uzunluğundadır. Şahin Dere Kanyonu doğal güzelliğiyle yöre turizminde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Mıhlı Çayı: Kaz Dağı'nın güney eteklerinden Domuz Çukuru mevkiinden doğar ve birçok sel karakterli yan kolları alarak körfeze dökülür. 25 km. uzunluğa sahip Mıhlı Çayı Altınoluk ile Küçükkuşu arasında sınırı oluşturmaktadır. Mıhlı Çayı Balıkesir-Çanakkale il sınırını teşkil etmektedir. Çay üzerinde bulunan tarihi kemer köprü ve yanındaki değirmen halkın çok rağbet ettiği piknik yeri olma özelliğine sahiptir.

Araştırma sahasının diğer akarsularını, ovanın çevresinde ve Edremit Körfezi kıyıları gerisinde yer alan yüksek yerlerden doğan sel karakterli geçici dereler

meydana getirir. Bu derelerin hemen hepsi topoğrafik eğime uygun olarak akarlar. Edremit ovasındaki bütün dere ve çaylar yaz aylarında kurumaktadır. Çaylardaki su akışı yağışlarla direkt olarak ilişkili olup genellikle Haziran başından Eylül sonlarına kadar devamlı su taşımazlar. Yaz aylarında derelerin ovaya giriş noktalarında bir miktar su bulunmakta fakat birkaç yüz metre ilerde dere yatağından süzülerek bu sular kaybolmaktadır. Örneğin Kızılkıçili, Zeytinli ve Edremit çaylarında eylül ve ekim aylarında ovaya giriş noktalarında az miktar su bulunmasına rağmen ovadan çıkış noktalarında hemen hemen hiç su bulunmamaktadır. Akarsu rejimlerinin düzensiz oluş nedeni sahanın Akdeniz iklimi etkisi altında bulunmasıdır.

4.1.6.2.Yeraltı Suları

Alanımızda akiferlerin beslenme koşulları bir hayli müsaittir. Yer altı suyu bakımından Edremit daha şanslı bir lokasyonda bulunmaktadır. Her şeyden önce rölyefi oluşturan Kaz Dağı kütlesi strüktürel olarak çatlaklı, kırıklı ve boşluklu mermerler ve çatlaklı kırıklı çeşitli metamorfik ve volkanik kayalar ile kohezyonu az, geçirgen ve kırıntılı volkano-sedimanter birimlerden oluşması, meteorik kökenli suların kolayca infiltrasyona geçmesine neden olmaktadır. Zirve kısımlarına yağın karda yavaş eriyerek beslenmeye katkı sağlamaktadır. Bunun yanında değişik yağış türleri halinde atmosferik kökenli bu sular yeraltı ve yer üstü suları için bolca kaynak oluşturmaktadır. Yeraltına sızan bu sular kırık hatları boyunca, ya da formasyonların kontakt sınırlarında veya vadilerin rezervuar tabakayı kestiği yamaçlarda kaynaklar halinde çıkmaktadır. Ayrıca yeraltı suyu birikinti koni ve yelpazelerinde, ova tabanındaki alüvyonal dolgularda taban suyu olarak yer almaktadır.

Ova tabanında DSİ, YSE (Yol Su Elektrik) ve İller Bankası tarafından açılan 100'ün üzerinde kuyu bulunmaktadır. Bunların derinliği 40 ila 300m arasındadır. Ayrıca halk tarafından açılmış 1500'ü aşkın adi kuyu mevcuttur. Edremit ovasında en önemli akiferi teşkil eden alüvyon sahasının yüzeyi 205 km² yi bulur. Ovayı meydana getiren alüvyal dolgu, başta Karınca Dere, Havran Çayı, Edremit Çayı, Zeytinli ve Kızılkıçili çayları olmak üzere bu akarsuların çevre formasyonlardan getirdiği irili ufaklı enkazın birikmesiyle meydana gelmiştir. Özellikle Kızılkıçili, Zeytinli, Edremit ve Havran çayları ovaya girişlerinde geniş bir birikinti konisi oluşturmuşlardır.

Tablo 19: Alandaki İçme Suyu Sondaj Kuyuları Debi, Derinlik, Su Kalitesi Ölçümleri

Ait olduğu yer	Debi (L/s)	Derinlik (m)	Su kalitesi	Ait olduğu yer	Debi (L/s)	Derinlik (m)
AkçayGümrükMuhafaza	0,01	22	İçilebilir	KaraağaçBld.Burhaniye	30	60
AkçayGümrükMuhafaza	1	27	İçilebilir	BurhaniyeBld.Burhaniye	50	102
ZeytincilikİstasyonuAkçay	1	20	İçilebilir	BurhaniyeBld.Burhaniye	25	70
EdremitLimanBşk.Akçay	1	22	İçilebilir	BurhaniyeBld.Burhaniye	54	60
Edremit Bld. Edremit	34,9	120	İçilebilir	EdremitBld.Edremit	34,9	92
2.ErTugay Gar.Edremit	11	108	İçilebilir	EdremitBld.Edremit	34,9	94
Edremit Bld. Akçay	0,5	25	İçilebilir	EdremitBld.Edremit	30	45
2.Er Tugay Gar. Akçay	0,5	23	İçilebilir	AltınolukBld.Altınoluk	33	84
Edremit Bld. Edremit	54	65	İçilebilir	EdremitBld.Edremit	52,23	100
ZeytinliBld. Zeytinli	49	52	İçilebilir			

Balıkesir DSİ 25. Bölge Müdürlüğü

Genellikle iri moloz ve çakıllardan meydana gelmiş olan bu birikinti konileri bol miktarda yeraltı suyu taşımaktadırlar. Örnek olarak Kızılkçeçili’de iri blok ve çakıllardan meydana gelen birikinti konisi 90 m.’lik bir sondajla geçilmiştir. Edremit ovası alüvyonlarının yüzey litolojisi olarak 15 km² si birikinti konisi ve yamaç molozu, 135 km² si geçirgen kum ve çakıl, 50 km² si ise yarı geçirgen killi siltli kum karakterindedir. Edremit ovasında zengin yeraltı suyunun oluşmasına imkân veren alüvyon tabakasının kalınlığı her yerde aynı değildir. Çıkrıkçı köyü civarında 140 m.yi bulan bu değer Havran doğusunda 30 m., batısında 40 m., Bostancı güneyinde 80 m., Edremit’in güneyinde 110 m., Akçay’da 90 m.dir. Bu kalınlık ova güneyinde daha da artar, Kızıklı kuzeyinde 140 m.yi bulur (Yaman, 2006, s. 130). Alüvyon içerisinde mevcut kama şeklindeki kil mercekleri yer yer ovada yarı artezyen sahalar oluşturmaktadır. Bu kil kaması hemen hemen bütün sahil şeridi boyunca devam etmektedir ve basınçlı bir akifer oluşturmuştur.

Burhaniye civarında aralık dinamik penetrometre deneyleri sırasında ölçülen yeraltı suyu seviyeleri 0.5 m. ile 2.5 m. arasında değiştiği gözlenmiştir. İskele mahallesinde 0.5 m - 1.5 m arasında, Öğretmenevleri mahallesinde 2.0 m - 2.5 m arasında Orjan köprüsü civarında alüvyonda 1.5 m Taylıeli Köyü kavşağında 2.5

m'dir (Sumet Yerbilimleri Mühendislik Sondajcılık San. Ve Tic. Ltd. Şti.[SUMET], 2000, sh 32). Araştırma alanında görülen en büyük problemlerden biriside deniz suyunun yeraltı sularına sızarak ovaya doğru ilerlemesidir. Kıyı alanlarında denetimden uzakta, gerek sulama gerek kullanma suyu amacıyla açılmış adi kuyulardan kontrolsüz çekilen su tuzlu deniz suyunun akiferleri işgal ederek ovaya doğru ilerlemesine yol açmaktadır. Araştırma alanının bazı yerlerinde deniz suyu kapilaritenin etkisi ile toprak yüzeyine kadar ulaşmış ve toprağın yüzünü ince bir tabaka şeklinde kaplamıştır. Orjan sitesi yakınlarında ve Edremit Körfezinin pek çok noktasında bu olay gözlenmektedir. Toprak tamamen halofitik bitkilerle kaplanmış ve tuz tabakası toprağın artık tarımsal amaçlı kullanımını engel olmuştur. Foto 4'de deniz bürülceleri ve tuzlu toprak görülmektedir.

Deniz suyunun yeraltı suyuna sızarak, ilerlemesine engel olmak için tüm körfez boyunca belirlenen bir hat dâhilinde tüm adi kuyular kapatılmalı ve yenilerinin açılmasına izin verilmemelidir. Tuzlanmış seviyeler tespit edilmeli ve kıyı yakınında ki yeraltı suyu kullanma güvenli seviyesi buna göre belirlenmelidir. Adi kuyular kapatıldığında haliyle yeraltı su tablası yeryüzüne kadar ulaşacak ve pek çok yer aşırı yağışla birlikte bataklık halini alacaktır. Bunun için yüzey drene sistemleri kurulabilir. Uygun çukurluk alanlara ya da direkt dere yataklarına bu sular drene edilip küçük bataklıklar oluşturulabilir. Bu bataklıklar mevcut dere yataklarına bir gidegelele bağlanabilir. Bataklık alanlarda tuzlu su ekosistemi gelişip, tuzu enerjiye dönüştüreceğinden, tuzluluğun azaltılmasında bataklıklar yardımcı olabilir.

Foto 3: Kapilarite İle Tuzlanmış Topraklar (Orjan Köprü Yakını Burhaniye)



Yeraltı suyu ile ilgili olarak kıyı boyunca yaptığımız çeşitli incelemelerle gözlenen bir özellik de şudur; Güre dolaylarında ve Akçay İskele’de tatlı su çıkışları gözlenmiştir. Hatta yeraltı suyu basıncına bağlı olarak bazen bu sular kaynar şekilde yüzeye ulaşır. Jeolojik ve litolojik yapıdan kaynaklanan bu çıkış neredeyse Edremit ve Burhaniye arasındaki tüm sahilde gözlemlenir. Öğretmen Evleri Plajı, Ören Plajı ve kuzeye doğru Edremit ve belediyelerinin plajlarında yeraltı suyundan tatlı su çıkışları vardır. Su altı kameramız olmadığı için görüntü almamız mümkün olmadı fakat bu çıkışlar kıyı kesimlerinde ve hatta denize doğru 15-20 m açılınca dahî gözlenmektedir. Sahil şeridi boyunca devam eden kil kaması akiferleri yarı artezyen özelliğın kazandırmıştır.

Tatlı su çıkışları araştırma alanı sahilleri boyunca pek çok yerden çıkış yapmaktadır ve sular denize sızarken oluşturduğu minyatür şekiller son derece güzeldir. Tıpkı piroklastik konilerin minyatür halini anımsatan bu manzara izlenmeye değerdir. Bir adet deniz gözlüğünüz varsa bahsettiğimiz manzarayı körfez boyunca, özellikle insanların az olduğu, pek çok yerde görebilirsiniz Yörede yaptığımız yüzyüze görüşmeler de genellikle halk tarafından dile getirilen bir gerçekte şudur; “40- 50 yıl kadar önce deniz suyu daha soğuktu ve denize girme zamanı daha kısaydı.” Herhangi bir ölçüm bulunmamakla birlikte kanımızca bu olay körfeze sızan yeraltı suyunun günümüzde daha fazla kullanılması neticesinde denize sızıntısının daha az olması ve bundan dolayı kısmi bir deniz suyu sıcaklığı artışı olmasıdır.

Tablo 20: Araştırma Alanındaki Toprak-Su Kooperatiflerinin Suladığı Toprak Miktarı

Tesisin Adı	İşletmeye Açıldığı Yıl	Sulama Alanı
Edremit Merkez 1.kısım	1976	750ha(brüt)
Edremit Merkez 2. Kısım	1976	600ha(brüt)
Edremit Merkez 3. Kısım	1978	612ha(brüt)
Burhaniye-Kızıklı-Börezli 1. Kısım	1977	600ha(brüt)
Burhaniye-Kızıklı-Börezli 2. Kısım	1990	120ha(brüt)

Balıkesir DSİ 25. Bölge Müdürlüğü

Karadan denize olan bu sızıntı döngüsel olarak, körfezin temiz kalmasına ve gerek derelerden gelen, gerek direkt denize yapılan deşarjların olumsuz etkisine şimdilik engel olmaktadır. Hatta öyle ki Burhaniye İskele’de evsel atıklar denize

deşarj edilmektedir, buradan 300 m kadar kuzeyde Öğretmen Evleri Halk Plajları ve Burhaniye sınırları içerisinde toplam 4 adet plaj mavi bayraklıdır.

4.2.ARAŞTIRMA ALANININ BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

4.2.1.Tarihi Gelişimi

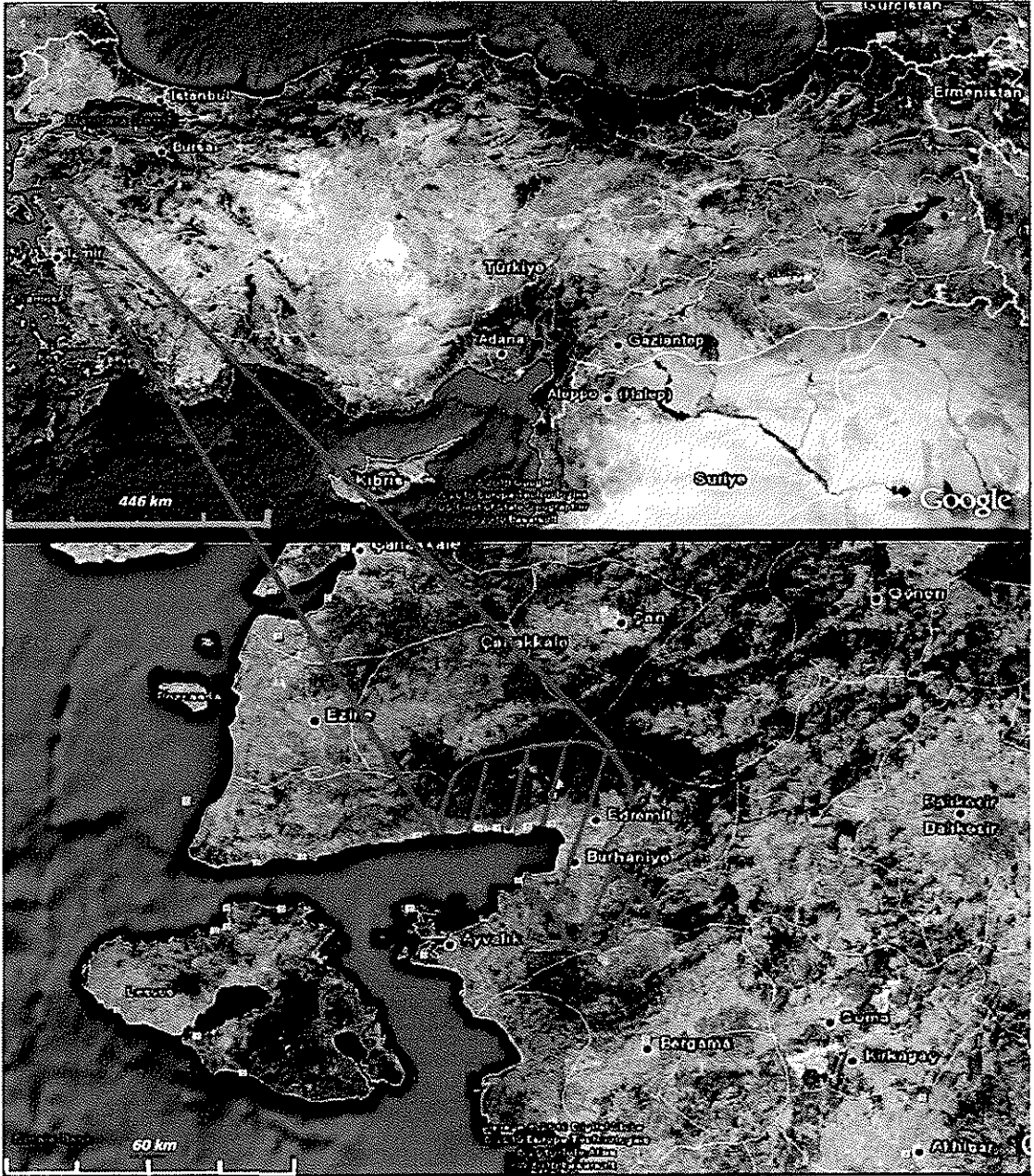
Araştırma alanındaki tarihi gelişimden bahsetmeden önce üzerinde durulması gereken önemli bir nokta şudur; İnceleme alanımız Türkiye Cumhuriyeti idari taksimatına göre Edremit ve Burhaniye ilçeleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Fakat tarihi devirlerde karşımıza iki ayrı yerleşme çıkmıyor. Bu ilçelerden önce alanımızda yer alan ve bu ilçelerin kökenini oluşturan yerleşme, Burhaniye'nin 2 km batısında bulunan "Karataş" mevkiinde "Ören Tepe" yi de içine alan geniş bir sahada kurulan Adramyttion'dur. Günümüzde bu yerleşmenin Burhaniye topraklarında yer alırken neden, Edremit ilçesine ismini verdiğine geçmeden önce Adramyttion Şehrinin gelişimine göz atmakta fayda vardır.

Eski kalıntıların etrafında surların yer aldığı yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kalıntıları günümüze kadar ulaşan Adramyttion tersanesi ile ilgili olarak Strabon'da "... Astyra'nın hemen yakınında Athenalılar tarafından kolonize edilmiş, hem bir liman hem deniz üssü bulunan Adramyttion kenti vardır..." ifadesi yer almaktadır. Büyük Mysia şehirlerinden birisi olan Adremyttion, Truva savaşından önce kurulmuş olup ilk sakinleri Etrüsk kökenli olduğu ileri sürülen Pelasglar'dır. Bir, başka görüşü göre ise Adremyttion kenti M.Ö. 1500'lü yıllarda Granikos tarafından kurulmuştur (Özdemir, 2002, s. 28).

Şehri yeniden imar eden ve adını veren isim ise Lidya Kralı Krezüs'ün kardeşi Adramistir. Adramis daha sonra Edremit'e Atina'dan kovulan Delos Adası sakinlerini yerleştirmiştir. İlerleyen yıllarda Ailos ve Lesbos'dan gelen yeni topluluklar ile Adremyttionlular arasında Thebe ovasının hâkimiyeti konusunda tartışmalar yaşanmıştır (Hakkı, ty., s. 5-8).

Şehrin ilk kuruluşundan beri sürekli olarak hâkimlerinin değişmesi ve yıkıma uğraması çok önemli bir konumda yer almasından ve bölge'de hâkim güçlerin uç noktalarına tekabül etmesinden kaynaklanmaktadır. Akhalarla Troia halkı arasında devam eden Truva savaşları (M.Ö. 1200) yıllarında Troia'yı desteklemişlerdir. Savaşın devam eden yıllarında ve savaş sonrasında Troia'ya yardım eden şehirler ceza görmüş ve pek çoğu yıkıma uğramıştır. Akhaların zayıflamasından sonra bölgede Lidya'lılar hâkimiyet kurmuştur. Daha önce değindiğimiz gibi Lidya Kralı

Krezüs'ün kardeşi Adramis tarafından bu zamanda tadilat geçiren kente Deloslular yerleştirilmişti. Dilimizde “Karun” diye bilinen Krezüs İonya şehirlerini kendine bağlamış, Lidya ve Kilikya dışında Anadoluyu hâkimiyeti altına almıştır. İlerleyen yıllarda Pers hâkimiyetini güçlenmesi ve Anadoluyu tehdit etmesinden dolayı kaçınılmaz hale gelen Perslilerle savaşını kaybetmiştir. M.Ö. 546 yılında Pers Kralı II. Kiros'a yenilince Mysia bölgesi ve Adremyttion tamamen Pers egemenliğine girmiştir (Özdemir, 2002, s. 29-30).



Şekil 19: Araştırma Alanının Lokasyonu (Google Earth Tele Atlas 2010 Uydu Görüntüsü)

M.S. 395 yıllarında Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi ile Mysia bölgesindeki hâkim güçler değişmiştir. Bu tarihten sonra değişik dönemlerde alanımıza şu devletler hakim olmuştur;

- Doğu Roma yani Bizans Devleti
- Perslilerin
- Araplar.

Araplar'dan sonra bölgeye Türk akınları başladı. 1015'li yıllara tarihlenen Çağrı Bey komutasındaki Türk akıncılarını Ermeni kaynakları "Mızrak, ok ve yaydan oluşan silahları çekili, beli kemerli, uzun ve örülü saçlı, rüzgâr gibi uçan Türk atlıları karşısında Bizans tutunamıyor ve Türk akınları ilerledikçe Bizans geriliyordu, tabirini kullanmışlardır (Özdemir 2002, s. 37). Nihayet bu akınlardan bunalan Bizans Devleti 1071 tarihinde Sultan Alparslan ve birliklerini yenerek Anadolu hâkimiyetini güçlendirmeyi hedefliyordu. 26 Ağustos 1071 günü Bizanslılar büyük bir bozguna uğradı.

Türklerin karşısında Bizans bir başarı gösteremiyor ve her geçen gün toprak kayıpları artıyordu. Nihayet Adremyttion 1092'li yıllarda Çaka Bey tarafından Türk hâkimiyetine kazandırılmıştır. 1081-1118 yılları arasında Selçuklu'da görülen istikrarsızlık döneminde Bizans Kralı Aleksios Komnenos Edremit-Antalya arasındaki vilayetleri işgal etmiş yıkıma uğrayan bölgenin halkını toparlamış ve şehirleri yeniden imar etme işine girişmiştir. Bu sırada Türklere karşı yaptığı barbarca işkenceler ve katliamlar Bizans kaynakların da bile yer almaktadır. Edremit'e giren birlikler Türkleri canice katlettikten sonra Türk çocuklarını kaynar kazanlar da pişirerek, ilkel bir kabile gibi davranmışlardır (Turan, 2010, s. 20).

1113 yılında Türkler kaybettikleri bu toprakları geri aldılar. M.S. 1100'lü yıllarda şehir bu günkü yerine doğru göçe başladı. Güvensiz ve istikrarsız ortamdan kaçan yerel halk şimdiki Edremit'in bulunduğu yerde yeni bir şehir kurarak imar etmeye başlamıştır. Bu tarihten 1300'lere kadar çekişmeler ve sürekli el değiştirmelerle birlikte Edremit bu tarihlerde Türklere yeniden bağlanmıştır. Karasi Beyliğinin hâkimiyetindeki Edremit iç çekişmeler dolayısıyla zayıf düşen beylikten Osmanlılara geçmiştir. Orhan Bey zamanında Edremit Osmanlı Beyliğine bağlanır. Bu tarihten 1402 tarihine kadar istikrarla yönetilen bu topraklar Timur ile Yıldırım Beyazıt arasındaki savaşı Timur'un kazanması ve Anadolunun tahrip edilmesine yol açan fetret devrinde nasibini almış ve yıkıma uğramıştır.

Fetret devrinden sonra Osmanlı hâkimiyetinde yeniden imar edilen ve şenlendirilen Edremit ve yakın çevresi, Osmanlı iskân politikasıyla Türkleştirilmiştir. Dönem dönem çıkan bazı isyanları önlemek amacıyla Sultan II. Mehmet 1453 yılında İstanbul'u feth edip Anadolu ve Balkanlar daki topraklarını birleştirmesi ve adalarda egemenlik kurmaya başlaması ile Edremit uzun süre refah ve huzur dönemine kavuşmuştur. İstilalar bitmiş fakat bu seferde kıtlık ve salgın hastalıklar dönemi başlamıştı. XV. yüzyılın sonları ve XVI. yüzyılın başlarına doğru, hemen hemen tüm Anadolu'yu etkileyen ekonomik bunalım, Balıkesir ve çevresinde de gerek ekonomik ve gerekse sosyal huzursuzluklara neden olmuştur. Ekonomik sorunların başında tahıl yetersizliği gelmektedir. Büyük bir kıtlığın yanı sıra, veba salgını baş göstermiştir. (Büyükcın, 2006, s. 34).

Bölge, Milli mücadelede etkin bir rol oynamıştı. Bölgede Milli mücadeleyi desteklemek amacıyla pek çok kongre yapıldı ve önemli kararlar alındı. Nitekim Milli mücadele başarıyla sonuçlandı ve bölgeden Yunan askerleri çıkarıldı. 8 Eylül 1922'de Burhaniye ve Havran, 9 Eylül 1922'de Edremit, 15 Eylül 1922'de Ayvalık düşman işgalinden kurtarıldı. Kısa sürede tüm Anadolu Yunan işgalinden kurtarıldı ve milli mücadele başarıyla sonuçlandı. 21 Ekim 1923'te bütün mutasarrıflıklar il olmuştur. Araştırma sahamızda yer alan Edremit, Burhaniye, Havran, Gömeç, Ayvalık Balıkesir iline ve körfezin kuzeyinde yer alan Ayvacık ise Çanakkale iline bağlı ilçeler haline dönüşmüşlerdir (Yaman, 2006, s. 154).

4.2.2.Nüfus Gelişimi

4.2.2.1.Miktar-Artış

Alanımızda birçok medeniyetin maddi eserleri bulunmaktadır. Deniz kıyısında olması ve Anadolu'daki medeniyetlerle, Asya'daki medeniyetler arasında sınıra tekabül etmesinden dolayı sürekli el değiştirmiş, her el değiştirmesinde ya hâkim güce ya da istilacı güce olan yardımlarından dolayı yıkıma uğramıştır. Alanımız gerçek manada düzene Türk hâkimiyetinden sonra kavuşmuştur. Antik çağda Misyalılar – Troas'lılar tarafından yönetilen, daha sonra sırası ile Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Seleukoslar, Bergama Krallığı, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Karasioğulları Beyliği, Osmanlı Devleti, son olarak da Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalmış ve bu büyük medeniyetlerin hâkimiyeti altında araştırma sahamızda nüfus sürekli değişmiştir. Araştırma sahamızda nüfusun

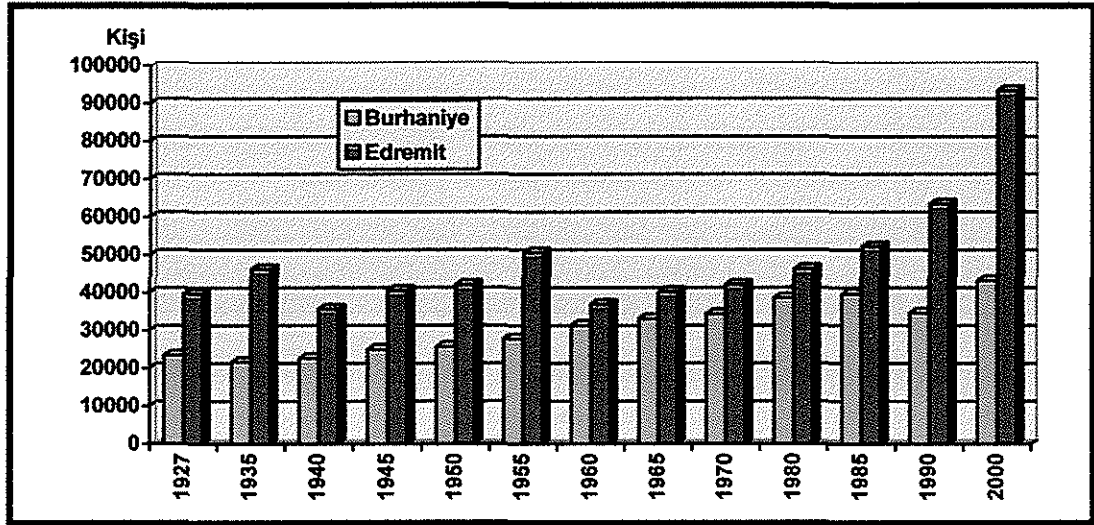
tarihsel süreç içerisinde azalıp çoğalmasına rağmen şu bir gerçektir ki, cumhuriyetten sonra sahada sürekli bir nüfus artışı olmuştur (Tablo 21).

Tablo 21: Araştırma Sahası Ve Yakın Çevresinin 1927–2000 Yılları Arası Nüfusu

Nüfus Sayım Yılları	Burhaniye	Edremit
1927	23386	39673
1935	21596	46139
1940	22582	35639
1945	24955	40514
1950	25613	42031
1955	27784	50553
1960	31381	36917
1965	33061	40186
1970	34396	42152
1980	38620	46185
1985	39670	52160
1990	34634	63430
2000	43199	93351

TÜİK

1927 yılı nüfus sayımı cumhuriyetin ilk nüfus sayımıdır. Pek çok eleştirilere konu olan bu sayımda, Edremit İlçesi 39.639 nüfusa sahiptir. Burhaniye'nin nüfusu ise 23.386'dır. 1935 yılına gelindiğinde, Burhaniye nüfusu 21.596 kişi Edremit nüfusu ise 46.139 kişi olarak kayıtlara geçmiştir. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Burhaniye 43.199 kişi, Edremit 93.351 kişidir. 1927 yılındaki cumhuriyetin ilk nüfus sayımından bu yana Edremit ilçesi Edremit Körfezi'ndeki en büyük yerleşme olma özelliğini korumuştur. Günümüzde de halen bu özelliğini devam ettiren ilçe, 2008 ADNKS sonuçlarına göre, 113.453 nüfusla körfezdeki en kalabalık ilçe konumundadır (Şekil 19).

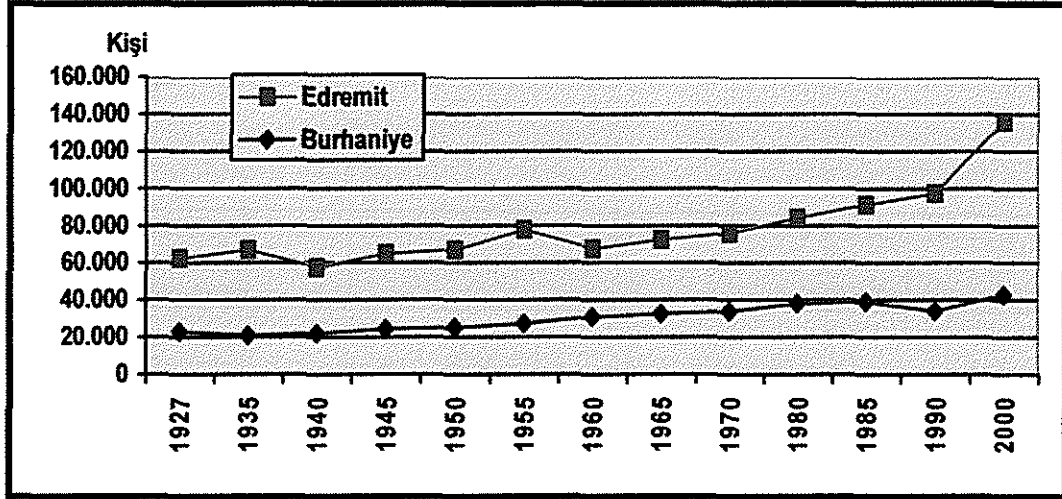


Şekil 20: Araştırma Sahası Ve Yakın Çevresinin 1927–2000 Yılları Arası Nüfusu

Toplam nüfusun yıllar itibariyle mutlak artışının her dönemde aynı olmadığı gözlenir. Çünkü çalışma alanında yıllar itibariyle meydana gelen iç ve dış göçler, askere alımlar nüfus gelişiminin bazı dönemler hızlanıp bazı dönemler yavaşlamasına neden olmuştur. Sayım dönemleri dikkate alınarak saptanan nüfus artış hızları toplam nüfusta meydana gelen değişimleri ana hatlarıyla yansıtmaktadır (Mutluer, 1990, s. 29) (Şekil 20, Tablo 22).

Tablo 22: Araştırma Sahasındaki Yerleşmelerin Nüfus Sayım Yılları İtibariyle Toplam Nüfus Artış Oranları (%)

İçeler	1927-35	1935-40	1940-45	1945-50	1950-55	1955-60	1960-65	1965-70	1970-80	1980-85	1985-90	1990-00
Burhaniye	-7.65	4.56	10.50	2.63	8.47	12.94	5.35	4.03	12.28	2.71	-12.69	24.73
Edremit	16.29	-22.75	13.67	3.74	20.27	-26.97	8.85	4.89	9.56	12.93	21.43	47.17



Şekil 21: Araştırma Alanındaki Yıllık Nüfus Artışı

Toplam nüfusun bazı yıllarda yüksek bir hızla bazı yıllarda düşük bir hızla gelişme halinde olduğu dikkatlerden kaçmaz. Burhaniye’de 1935–2000 yılları arasındaki sayım dönemlerinde en büyük artış oranı 1990–2000 sayım döneminde, % 24.73 oranıyla olmuştur. Edremit’ te ise en büyük artış yine aynı dönemde % 47.17 ile gerçekleşmiştir. En düşük artış oranları ise Burhaniye’de 1985–1990 döneminde % -12.69 ile gerçekleşmiştir. Edremit’te ise 1955–1960 döneminde % -26,97 ile gerçekleşmiştir (Tablo22).

Araştırma alanında sayım yılları arasındaki nüfus artış oranları ile Türkiye’nin genel nüfus artış oranlarına baktığımızda bazı yıllarda alanımızın Türkiye’deki yıllık nüfus artış oranından fazla artış kaydettiği gözlenir. 1940–1945 döneminde alanımızdaki nüfus artışı %2,81 olarak gerçekleşirken bu orana Türkiye’de %1,0 olarak gerçekleşmiştir. 1950–1955 döneminde ise alanımızdaki nüfus artışı yıllık %3,60 olarak gerçekleşirken Türkiye genelinde bu rakam %2,7 olmuştur.

1990–2000 döneminde alanımızda hızlı bir nüfuslanma yaşanmış ve Türkiye’de bu dönemde yıllık nüfus artışı %2,0 oranında artarken alanımızda %6,38 oranına çıkmıştır. Bir önceki döneme oranla en büyük gelişme bu sayım döneminde gerçekleşmiştir. Şüphesiz bunda araştırma alanımızın her geçen gün artan bir şekilde turizm yatırımları çekmesi ve bölge dışından kırsal ve şehirselle alanlara göç almasının etkisi büyüktür. Araştırma alanındaki sayım dönemlerine göre yıllık artış oranlarında, iki ilçenin de çift rakamlı artış oranı gösterdiği yıllar 1940–1945, 1950–1955, 1990–2000 yıllarıdır (Tablo 22).

Türkiye’de yapılan sayımlar her zaman bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir. İl ve ilçelerin sayım görevlileri ve siyasileri yaşadıkları yerin merkezi bütçeden daha fazla para alması adına meskûn mahallerde sayım yaptığı gibi, bazen anökümen olan sahalar da evler, sokaklar, binalar varmış gibi sayımların yapıldığını defalarca görmüş bulunmaktayız. ADNKS (adrese dayalı nüfus kayıt sistemi) sayesinde artık genel sayımlarda eve kapanmaktan kurtulmuş olsak da 2007 ve 2008 yıllarında da bu sistemi kötüye kullanan bazı il ve ilçe görevlileri gerek yazılı basın yoluyla, gerek görsel basın yoluyla kamuoyuna yansımıştı. Yinede en güvenilir sonuçları aldığımız bu sistemin ilk kayıtları olan 2007 ve 2008 kayıtlarını esas alarak oluşturduğumuz tablolar ilerleyen sayfalarda güncel nüfus rakamları ile karşımıza çıkmaktadır.

4.2.2.2.Şehirsal-Kırsal Nüfus

Türkiye’de çeşitli devlet kurumları ya da bilim adamlarının tümünün kabulleneceği ortak bir şehirsal-kırsal yerleşme kriteri geçerli değildir. Devlet eldeki en somut delil olarak nüfusu esas alır, fakat uzmanlar bu konuda pek çok kriter ortaya koyar. Kent ile kır yerleşmelerini birbirinden ayıran kriterler konusunda ortak bir görüş belirlenmiş değildir. Kimi araştırmacılar şehir-köy ayrımında nüfus miktarını esas alırken kimileri nüfus yoğunluğunu, mesken-nüfus yoğunluğunu, yerleşmenin fonksiyonunu dikkate alarak bu ayrımı yapmışlardır. Şehir-köy ayrımında nüfus miktarını göz önünde bulunduran bazı araştırmacılar tarafından farklı rakamlar belirlenmiştir. Bazı coğrafyacılara 3.000 nüfusu esas alarak şehirsal-kırsal yerleşmeleri incelemiştir. Bazıları ise bu sayıyı 5.000 ve daha sonrada 10.000 olarak ele almışlardır. 1924 tarihli Köy Kanunu’nda 2.000’den az nüfusa sahip olan yerleşmeler köy, 2.000-20.000 nüfuslu yerleşmeler kasaba, 20.000’den fazla nüfuslu yerleşmeler ise şehir olarak tanımlanmıştır.

Net ve kesin bir tanım yapmak kesinlikle yeterli değildir ve bizi doğru sonuçlara götürmez. İdari birimler ölçütüne göre, birer ilçe merkezleri olan Burhaniye, Edremit ve körfezdeki diğer ilçe merkezleri, kentsel merkezler olarak değerlendirilirken, araştırma sahamızda bulunan diğer yerleşmeler kır yerleşmeleri kapsamına girmektedir. 1924 yasasına göre Burhaniye ilçesinin Pelit, Edremit İlçesinin Kızılköçü, Güre, Avcılar yerleşmelerini kasaba veya kent yerleşmesi olarak değerlendirmek gerekmektedir. Oysa söz konusu yerleşmelerde birtakım kentsel fonksiyonlar henüz yeterince gelişmemiştir. Bu yerleşmeler çevrelerindeki köy

yerleşmelerine göre farklılık taşımakla birlikte, köy ve şehir yerleşmeleri arasında bir geçiş tipini oluşturmaktadırlar. Bununla birlikte Ardahan İl merkezi 2008 nüfusuna göre 16923 nüfuslu bir yerleşmedir ve kasaba yerleşmesi özelliğini taşımaktadır. Alanımız da yer alan bir belde olan Akçay ise 20.000 civarındaki nüfusuyla şehirselsel bir özellik göstermektedir. Ne idari görev nede nüfus tek başına yerleşmeleri sınıflandırmada yeterli değildir. Nüfus sayısının yanı sıra yerleşmelerin içinde bulunduğu doğal çevreyle ilişkilerine, toprağa bağlılık derecelerine, nüfusun ekonomik faaliyetlerdeki dağılımına, nüfus ve mesken yoğunluğuna, şehre has hayat tarzına, yerleşmenin merkezi mevkiine, çeşitli fonksiyon alanlarının varlığına dikkat etmek gerekiyor.

Tablo 23: Araştırma Sahasında Toplam Şehirselsel ve Kırsal Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Değişimi

Sayım Dönemleri	Burhaniye		Edremit	
	Şehirselsel	Kırsal	Şehirselsel	Kırsal
1935	5598	12705	12556	18039
1940	5619	13524	10501	17916
1945	6802	14541	12847	20137
1950	6362	15384	12700	21220
1955	6606	17556	17761	23777
1960	10281	18167	22338	13357
1965	12597	17516	25003	13831
1970	11908	19512	24115	16669
1975	12800	18555	26110	16103
1980	15522	20144	27145	17564
1985	17313	19464	30159	20412
1990	21805	9700	35486	15453
2000	31227	9724	39202	20965

TÜİK

Araştırma sahasında her geçen yıl toplam nüfusun biraz daha arttığı dikkatlerden kaçmaz. Bununla birlikte iki yerleşmemizde de kırsal nüfus dönem dönem artış dönem dönem azalış göstermiştir. 1935'te Burhaniye'nin kırsal nüfusu 12.075 iken 2000 yılına gelindiğinde, bu rakam 9.724'e kadar gerilemiştir. Yine 1935 yılında Edremit'te kırsal alanda ikamet eden nüfus 18.039 iken 2000 yılına gelindiğinde bu rakam 20.965 kişiye çıkmıştır. 1935 yılına oranla kırsal nüfus 65 yıllık süreçte sadece % 14 gibi küçük bir oranda artmıştır. 2000 yılı Edremit kırsal

nüfusunu 1935 yılı kırsal nüfusuna oranladığımızda kırsal nüfusta yıllık 0,21'lik bir artış söz konusu olur (Tablo 23).

Alanımızdaki toplam kırsal nüfusa incelediğimiz de 1955 yılına kadar bir artışın söz konusu olduğunu görürüz. Özellikle alanımızda 1950'li yıllardan sonra gelişmeye başlayan turizm olgusunun 1955'li yıllardan sonraki kırsal nüfusun azalmasında etkisi büyüktür. Aynı zamanda tarımsal bir toplumdaki yavaş yavaş şehirlere, fabrikalara doğru yönelen bir toplum karakterini bu yıllardan sonra kazanmaya başlamamız kırsal nüfustaki azalmada en büyük etkenlerden birisidir. 1955 yılından sonraki yıllarda kırsal nüfus ancak 1985'li yıllarda bu yılki seviyeye yaklaşmış, diğer yıllarda ise 1955 yılının gerisinde kalmıştır.

Tablo 24: Araştırma Sahasında Kırsal Ve Şehirsel Nüfusunun Sayım Dönemleri İtibariyle Artış Oranları (%)

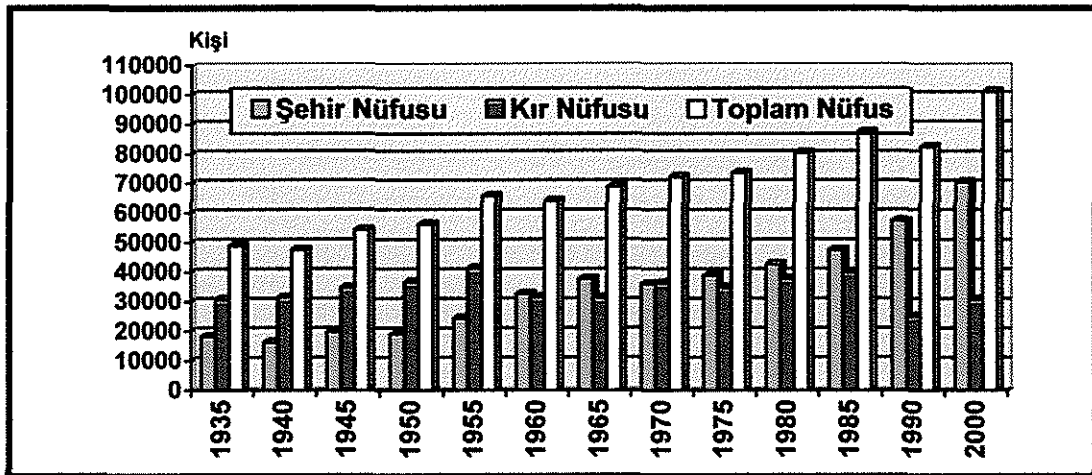
Sayım Dönemleri	Burhaniye		Edremit	
	Kırsal	Şehirsel	Kırsal	Şehirsel
1935-40	6,4	0,4	-0,7	-16,4
1940-45	7,5	21,1	12,4	22,3
1945-50	5,8	-6,5	5,4	-1,1
1950-55	14,1	3,8	12,0	39,9
1955-60	3,5	55,6	43,8	25,8
1960-65	-3,6	22,5	3,5	11,9
1965-70	11,4	5,5	20,5	-3,6
1970-75	-4,9	7,5	-3,4	8,3
1975-80	8,6	21,3	9,1	4,0
1980-85	-3,4	11,5	16,2	11,1
1985-90	-50,2	25,9	-24,3	17,7
1990-2000	0,2	43,2	35,7	10,5

Şehirsel ve kırsal nüfusun sayım dönemlerindeki artış oranlarını kıyasladığımızda şehirsel nüfusun artışında sadece 1935-1940 sayım döneminde Edremit'te 1945-1950 sayım döneminde hem Edremit hem Burhaniye'de, 1965-1970 sayım dönemlerinde Edremit'te negatif değerli oransal artışla karşılaşırız. Bu yılların dışındaki yıllarda alanımız da oransal olarak hep pozitif bir artış söz konusu olmuştur. Kırsal nüfusta ise negatif artış ağırlıktadır. 1935-40, Edremit'te 1960-65'de Burhaniye'de, 1970-75'de Edremit'te ve Burhaniye'de 1980-85'de Burhaniye'de 1985-90 hem Edremit hem Burhaniye'de negatif oransal artış yaşanmıştır (Tablo 24,25).

Tablo 25: Nüfus Sayım Yıllarına Göre Toplam Şehirsel Ve Kırsal Nüfus

Nüfus Sayım Yılları	Şehirsel Nüfus	Kırsal Nüfus
1935	18154	30744
1940	16120	31440
1945	19649	34678
1950	19062	36604
1955	24367	41333
1960	32619	31524
1965	37600	31347
1970	36023	36181
1975	38910	34658
1980	42667	37708
1985	47472	39876
1990	57291	25153
2000	70429	30689

Araştırma alanında kırsal-şehirsel ve toplam nüfusun yıllara göre artış oranlarını incelediğimizde, toplam şehirsel nüfusun 1960'lı yıllara kadar sürekli olarak kırsal nüfusun gerisinde kaldığı görülmektedir. 60'lı yıllardan sonra kırsal alanlardaki nüfusun şehir nüfusuna göre az kalmasının nedeni doğum oranlarının kırsal alanlarda düşmesi değil, kırsal alanlardan şehre doğru yönelen kitle hareketlerine bağlıdır.



Şekil 22: Nüfus Sayım Yıllarına Göre Toplam Şehirsel Ve Kırsal Nüfus (TÜİK)

Bu yıldan sonra 1970 yılında kırsal nüfus hızlı bir artış göstererek şehirsel nüfusu yakalamış ve hatta 158 kişilik bir fazlalıkla şehirsel nüfusu geçmiştir. Bundan sonraki yıllarda sürekli olarak şehirsel nüfus fazlalık göstermiş ve günümüzde de durum bu şekildedir (Tablo 24,25).

4.2.2.3.Cinsiyete Göre Dağılım

Nüfusun alansal dağılımında kentsel alanlarda ya da kırsal alanlarda cinsiyet dağılımının incelenmesi, bir yerin göç verip göç aldığını göstermesi bakımından önemlidir. Göç alan yerde genellikle erkek nüfusu fazladır. Göç olgusunun en temel sebebi ekonomik olarak ihya olamamaktır. Doğduğu yerden başka bir yerde iş imkânları arayan erkekler ailelerini bırakarak başka şehirlerde geçici-sürekli olarak çalışmaya gitmektedir.

Bahsettiğimiz bu sebepten dolayı, göç veren yerlerde de kadın nüfusu fazla olmaktadır. Alanımızdaki cinsiyet verileri en günceli teşkil etmesi ve en net sonuçları vermesi bakımından 2007–2008 ADNKS sonuçlarına göre incelenmiştir. Tablo 26’da görüldüğü gibi araştırma alanında 2007 yılında toplam kadın sayısı Burhaniye’de 23.737, Edremit’te 53.247’dir. 2008 yılında kadın sayısı Burhaniye’de 691 kişilik mutlak bir artış göstererek %2.82 lik oransal bir artış ile 24.428 kişiye ulaşmıştır. Edremit’te ise 3.161 kişilik mutlak bir artış ve % 5.60 oranında bir nüfus artışı ile 56.408 kişiye ulaşmıştır.

Tablo 26: ADNKS Sonuçları 2007–2008 Cinsiyet Oranlarına Göre Şehirsal-Kırsal-Toplam Nüfus Dağılımı Ve Değişimi

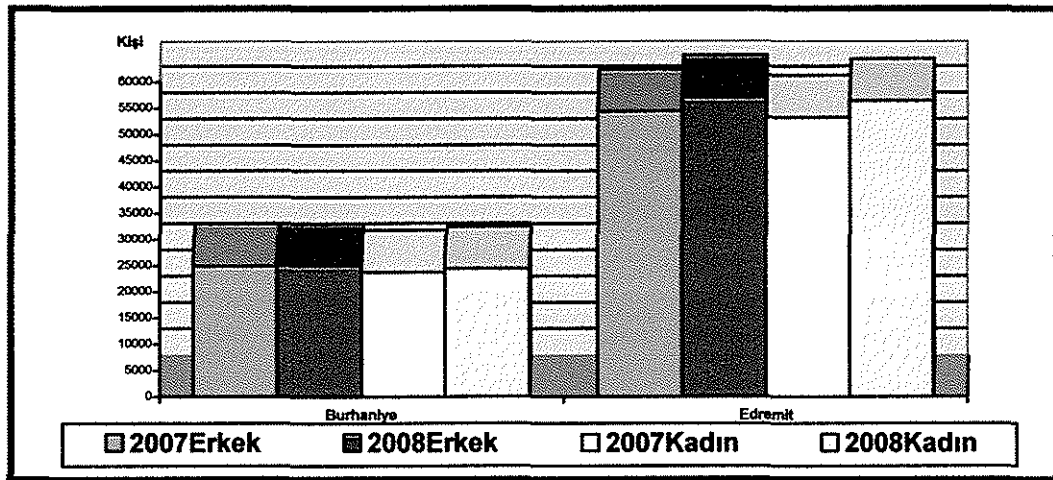
		Burhaniye			Edremit		
		Erkek	Kadın	Top.	Erkek	Kadın	Top.
2007	Şehir	18,778	17,918	39,696	23,885	23,498	47,383
	Kır	6,087	5,819	11,906	24,965	24,166	49,122
	Toplam Nüfus			48,602	Toplam Nüfus		107,620
2008	Şehir	18,885	18,530	37,415	23,885	23,498	47,383
	Kır	6,067	5898	11,965	24,965	24,166	49,122
	Toplam Nüfus			49,380	Toplam Nüfus		113,453

TÜİK

Araştırma alanında 2007 yılında erkek nüfusu toplamı Burhaniye’de 24.865 kişi, Edremit’te ise 54.373 kişi olarak sayılmıştır. 2008 yılına geldiğimizde Burhaniye’de 87 kişilik mutlak bir artış ile 0.34 oranında bir artış erkek nüfusunda görülmektedir. Edremit’te ise 2672 kişilik mutlak bir nüfus artışı ile %4.68 oranında oransal bir artış söz konusu olmuştur.

Araştırma alanımızda 2008 yılı genel nüfus toplamı 162.833’dir. Erkek nüfusu 81.997 kişi ile toplam nüfusun %50,36’sını oluşturmaktadır. Kadın nüfus ise 80.836 ile toplam nüfusun %49,64’ünü oluşturmaktadır. Kadın ve erkek nüfus

oranları neredeyse eşittir. Erkekler kadınlardan 1.163 kişilik bir mutlak fazlalık gösterirler ki bu rakam genel alan düşünüldüğünde çok küçüktür.



Şekil 23: 2007-2008 Cinsiyet Oranlarına Göre Şehirsel- Kırsal Nüfus Dağılımı Ve Değişimi

4.2.2.4.Nüfus Yoğunluğu

Belirli bir alanda nüfusun coğrafi dağılışı fiziki mekânın potansiyeli ile doğrudan ilişkilidir. Ancak nüfusun dağılışında büyük ölçüde etkiye sahip olan topografik yapı, iklim, su rezervleri, toprak, doğal bitki örtüsü ve zirai çeşitliliği uygun şartların yanında bir takım insanlık tarihi ile ilgisi olan tarihsel, sosyal, kültürel, siyasi ve kişisel kararlar da nüfusun dağılışını ve yoğunluğunu etkiler.

Tablo 27: Araştırma Alanının Nüfus Yoğunluğu

İlçeler	Nüfus(2008)	Yüzölçüm (km ²)	Nüfus Yoğunluğu
Burhaniye	49.380	280	176,35
Edremit	113.453	731	155,20

Topografyanın düz halinden uzaklaştığı ve eğimin arttığı alanlarda nüfus yoğunluğu hızla azaldığı görülür. Buna karşılık tarımsal potansiyelin yüksek olduğu ova tabanı ve yakın çevresinde nüfusun toplandığı söylenilebilir.

Araştırma sahamızda nüfusun en yoğun olduğu kesim Edremit-Burhaniye-Havran ovası ve yakın çevresidir. Bunun nedeni, burada yerleşmeye elverişli yeryüzü şekillerinin, tarım yapılabilecek geniş verimli toprakların, su kaynaklarının

mevcudiyetidir. Ege kıyılarında bazı önemli antik kentlerin doğal çevrenin olanaklarından yararlanacak şekilde kuruldukları bir gerçektir. Özellikle nehir ağzları ve bunların çevresinde tarıma uygun alüvyal düzlüklerin varlığı yerleşmeye devamlı bir ortam hazırlamıştır. Böyle bir ortamda, Edremit Körfezi'nin doğu ucunda, Burhaniye iskelesi civarında eski Edremit'in (Adramytteion) kurulması, araştırma sahamızda nüfusun toplanmasına neden olan tarihsel bir faktör olarak dikkati çeker (Mutluer, 1990, s. 45-46).

Ova tabanı ve çevresinde nüfusun toplanmasında en büyük etken olarak doğal çevre koşullarına bağlı gelişen yüksek tarımsal potansiyeldir. Özellikle turizm olgusu alanımızda 1950'lerden sonra Akçay, Ören, İskele mahalleri ve diğer kıyı yerleşmelerinde gelişmeye başlamıştır. Turizmden kaynaklanan nüfus çekici bu özelliğin yanı sıra, sahil kesiminin hemen ardında gelişmiş ova tabanı da tarımsal potansiyeli ve sulama yatırımları sayesinde iktisadi tarımın yapılabileceği bir alan haline gelmiştir. Ova tabanını çevreleyen az yüksek kesimler yani dağlık kütlelerle ovalık alanın temas ettiği noktalarda zeytin tarımı gelişmiştir. Buralarda taban suyu ovadaki gibi yüksek seviyede değildir. Litolojik olarak porozitesi yüksek kayaların bulunması, çakıllı ve kaba unsurların yer alması zeytin tarımının optimum şartlarda yapılmasına el vermiştir. Güre'den Burhaniye'nin güneyine kadar yer alan birikinti konileri kesintisiz bir kuşak halinde zeytin tarımı yapılmaktadır. Zeytin tarımının yapıldığı bu alanlarda nüfusun yoğunluk kazanmasında etkili olmuştur.

4.2.2.5.Nüfus Hareketleri

Ülkemizde özellikle 1950 yılından sonra sanayinin gelişmesi, ulaşım ve iletişim ağlarındaki gelişmeler, tarım alanlarının çıkarılan bazı yasalara rağmen miras yoluyla parçalanması, tarımda makineleşmenin artması kırsal alanlardan şehirlere doğru önemli göç hareketleri meydana getirmiştir. Tüm Türkiye'de görülen bu özellikler alanımızda da görülmüş bunun yanı sıra turizm faaliyetlerinin giderek yoğunlaşması, alanın etkileme ve etkilenme alanının genişlemesi gibi bazı faktörlerde alanımızda şehirlere doğru olan göç hareketinde etki yapmıştır. Şehirlerde artan iş gücü ihtiyacıyla birlikte şehrin insana sunduğu çeşitli kolaylıkların varlığı (eğitim, sağlık, kültürel faaliyetler vb.) şehirlerin çekim gücünü daha da arttırmıştır. Araştırma sahamızda da bahsedilen bu faktörlerin etkisi altında çeşitli göç hareketleri meydana gelmiştir. Araştırma sahamızda 1960 yılına kadar kırsal nüfus şehirselleşen nüfustan fazla iken, bundan sonra artmaya başlamıştır. Günümüzde

araştırma sahamız dâhilindeki toplam nüfusun %50,36 sı şehirlerde yaşarken, %49,64'ü kırsal alanda yaşamaktadır.

İşsizlik oranı Balıkesir merkez ve ilçe merkezlerinde neredeyse aynıdır. İl merkezinde %10,2 olan işsizlik oranı, ilçe merkezlerinde %10,1'dir. Köylerde ise %2,1'dir. İl merkezlerinde ve ilçe merkezlerinde kadınların işsizlik oranı, erkeklerin işsizlik oranından daha da yüksek iken köylerde erkeklerin işsizlik oranı kadınlardan daha yüksektir. İl merkezinde işsizlik oranı kadınlarda %23, erkeklerde %7,2 iken, köylerde işsizlik oranı kadınlarda %1,1, erkeklerde %3'tür (ÇED, 2006, s. 315).

Araştırma sahasında yaptığımız çalışmalar ve yapılan diğer çalışmalardan derlenen verilere göre, sahada nüfus hareketleri üç grup altında toplanmıştır. Bunlardan birincisi kesin göçlerdir, ikincisi mevsimlik işçi göçü ve son olarak da gütübirlik işçi hareketleridir.

Balkan ülkelerinden çeşitli dönemlerde olan göçler, bölge dışına ya da bölge içinde olan göçler ve yurt dışına olan göçler olarak kesin göçler 3 gruptadır. Genellikle ekonomik koşulların zorlaştığı alanlarda iktisadi sıkıntı içerisindeki aileler kesin göç hareketini meydana getirmektedirler. Çeşitli araştırmalardan derlenen verilere göre saha içerisinde göç alan yerleşim birimleri Edremit, Burhaniye, Havran, Ayvalık, Zeytinli, Akçay ve körfezi kuşatan kuşak boyunca yer alan turistik yerleşmelerdir. Saha dışına olan göçlerde ise, İzmir, Balıkesir ve Bursa illeri ön plana çıkmaktadır. Araştırma sahamızda kesin göçlerin bir diğer örneği sahamızdan yurt dışına yapılan göçlerdir. Yurt dışına göçler özellikle 1960'dan sonra kırsal kesimden olmuştur. Yurt dışında göç edilen ülkelerin başında Almanya, Fransa ve Hollanda gelmektedir.

İşçi göçünü iki grupta inceleyebiliriz. Bunlardan birisi mevsimlik işçi göçleri diğeri ise gütübirlik işçi hareketleridir. Mevsimlik işçi göçünde, göç eden insanlar çalıştıkları yerde bir süre kalmaktadırlar. İş bitiminde, asıl yerleşim birimlerine geri dönmektedirler. Nitekim Mutluer (1990) araştırmasında Çanakkale ilinin Bayramiç, Ezine, Çan ve Yenice, Balıkesir ilinin İvrindi ve Balya, Bursa ilinin Kemalpaşa ilçesinden alana doğru mevsimlik işçi göçünün yoğunlukta olduğunu tespit etmiştir. Buradan gelen nüfus pamuk ve şeker pancarı tarımında sulama ve ürün toplamada kullanılmaktadır. Araştırma sahamızda mevsimlik işçi göçü, daha çok tarımsal amaçlıdır. Bunun yanında kıyı turizmi tesislerinin ihtiyacı olan elemanlarda mevsimlik bir göç hareketine katılmaktadırlar. Gerek bölge dışından gerekse bölge içerisinden araştırma sahamıza mevsimlik iş gücü göçü gerçekleşmektedir. Burada

belirli mevsimlerde işçiler çalışmak amacıyla alana gelmekte ve bir müddet kalmaktadır. Çalışma döneminin sona ermesiyle de kendi yerleşim birimine geri dönmektedirler. Araştırma sahamıza mevsimlik işçi göçü daha çok zeytin toplama ve işleme mevsimi ile yaz turizm sezonunda olmaktadır.

Alandaki bir diğer nüfus hareketi de günübürlük işçi hareketleridir. Burada işçiler günübürlük olarak başka bir yerleşim birimine gidip orada çalışıp gün sonunda kendi yerleşim birimine geri dönmektedir. Bu işçiler genellikle ekonomik koşulların yetersiz olduğu yerleşim birimlerinden gelmektedirler. Bu işçiler genellikle tarım, inşaat, küçük ölçekli sanayi sektöründe çalışmaktadırlar. Bunun yanında Burhaniye ve Edremit arasında günlük işçi hareketi gerçekleşmektedir. Burhaniye’de yaşayıp Edremit’te çalışan ya da Edremit’te yaşayıp Burhaniye’de çalışan pek çok insan vardır. Fakat bunların tespit edilmesi detaylı araştırmalar gerektirmektedir. Özellikle mesai saatlerinin öncesinde ve bitişinde, Edremit-Burhaniye arasındaki otobüslerin yoğunluğu araştırma alanında bulunduğumuz zamanda dikkatimizden kaçmamıştır.

4.2.2.6.Yükselti Basamaklarına Göre Nüfus Dağılışı

Araştırma alanımızdaki bütün yerleşmelerin (ilçe merkezi, köy, belde, bucak) nüfusları ADNKS 2008 nüfus kayıtlarına göre nüfus verilmiştir. Yerleşmelerde merkez ilçelerin hükümet konakları yakınından alınan yükseklik esas alınmış, köy, beldelerde, köy meydanı olan yerlerin, meydanlarından alınan yükselti değerleri, belirli bir meydanı olmayan yerleşmelerin de uç-alt yükseltilerinin ortasına yakın bir yükselti alınmaya çalışılmıştır. Özellikle yamaçlarda kurulan köyler dağınık ya da yarı dağınık dokulu yerleşmeler olduğu için köyün yerleşim alanı içinde bile yükselti farkları 50-60 m’yi bulan köyler vardır. Örneğin Edremit Ortaoba Köyü yerleşim alanı 240 m’lerden başlar ve 315 m civarlarına kadar çıkar. Yine Edremit Mehmetalanı Köyü 76 m yükseltiden başlayıp 114 m yükseltiye kadar çıkar. Eteklerin dışında yerleşmiş köylerden özellikle yerleşim alanı içinde yükselti farkı fazla olan yerleşmeler birikinti konilerindeki köylerdir. Ova tabanındaki köyler ise en az yükselti farkına sahiptir. Bu hususiyetlerden sonra ulaştığımız sonuçları irdelemek yerinde olacaktır.

Araştırma alanımızdaki en yüksek yerleşme Burhaniye İlçesine bağlı ilçe merkezinin S-SE’sunda yer alan 834 m yükselti ve 174 nüfuslu Hacıbozlar Köyüdür. Bu köy Bergama-Burhaniye-Gömeç sınırının yakınındadır. En alçak yerleşme ise hemen deniz kenarında kurulmuş olan Edremit’e bağlı Akçay’dır. Yükseltisi 5m

civarında ve nüfusu 9,947'dir. Görüldüğü gibi alandaki yerleşme sınırı deniz kenarından başlar ve 900 m lere kadar çıkar. Fakat alanımızda belirli yükseltilerde nüfus yoğunlaşmıştır.

0–100 m yükseltileri arasında ilçe merkezleri de dâhil olmak üzere toplam 18 yerleşme yer almaktadır. Bunlardan, ilçe merkezleri bir kenara bırakılırsa, en fazla nüfuslu yerleşme, Edremit ilçesine bağlı Zeytinli'dir. Bu yerleşme 15.313 nüfuslu ve 46 m yükseltidedir. En az nüfusa sahip yerleşme ise Burhaniye'ye bağlı Taylıeli Köyüdür. Bu köy 280 nüfuslu ve 75 m yükseltidedir. Bu yükselti basamağında toplam 145.261 kişi yaşamaktadır.

101–200 m yükseltilerinde araştırma alanımızda toplam 14 yerleşme bulunmaktadır. En fazla nüfuslu ve en az nüfuslu yerleşmelerin ikisi de Burhaniye'ye bağlıdır. En fazla nüfuslu yerleşme 2.643 nüfusu ile Pelitköy Beldesidir. Bu belde 134 m yükseltide yer almaktadır. En az nüfuslu yerleşme ise 204 nüfuslu Hisarköy yerleşmesidir. Hisarköy 129 m yükseltide yer almaktadır. Bu yükseltide toplam 9,978 kişi yaşamaktadır.

201–300 m yükseltilerinde toplam 12 yerleşme yer almaktadır. En fazla ve en az nüfuslu yerleşme Edremit'e bağlı bulunmaktadır. En fazla nüfuslu yerleşme Ortaoba Köyüdür. Bu köy 1,528 nüfuslu ve 285 metre yükseltidedir. En az nüfuslu yerleşme ise Pınarbaşı Köyü'dür. 142 nüfus olan bu yerleşme 289 m yükseltidedir. Bu yükseltideki toplam nüfus 5,884 kişidir.

301–400 m yükseltileri arasında 3 yerleşme bulunmaktadır. Toplam nüfusları 396 olan bu yerleşmelerden en fazla nüfusa Edremit'e bağlı Arıtaşı Köyü sahiptir. Bu köyün nüfusu 224 kişidir ve 301 m yükseltide yer almaktadır. En az nüfuslu yerleşim Burhaniye'ye bağlı Kuyucak Köyü'dür ve 60 nüfusu ile 309m yükseltide yer alır.

401–500 m yükseltilerinde 5 adet yerleşme yer almaktadır ve tamamı Burhaniye sınırları içerisinde yer almaktadır. Toplam nüfusları 1,221 olan bu yerleşmelerden en fazla nüfusa sahip olan Kuyumcu'dur. Bu köyde 545 kişi bulunmakta ve 412 m yükseklikte yer almaktadır. En az nüfus ise 23 nüfuslu Çallı Köyündedir, bu köy 491 m yükseltide yer almaktadır.

Tablo 28: Araştırma Alanındaki Yerleşmelerin Yükselteleri ve Nüfusu (2008)*

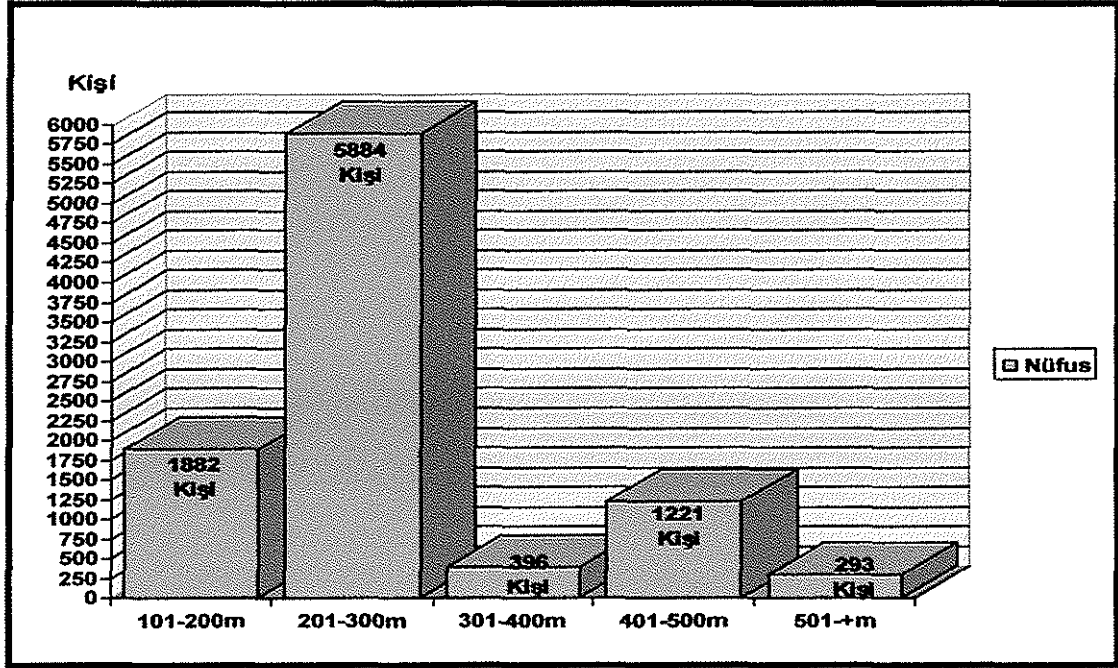
Burhaniye				Edremit		
Sıra	Köy-Bucak-Belde-Merkez	Nüfus	Yükselti (m)	Köy-Bucak-Belde-Merkez	Nüfus	Yükselti (m)
1	Merkez	37,415	22	Merkez	49,122	27
2	Ağacık	291	191	Altınoluk	13,365	15
3	Avunduk	87	428	Artaşı	224	301
4	Bahadınlı	703	163	Avcılar	2,020	157
5	Börezli	690	38	Beyoba	187	244
6	Çallı	23	491	Bostancı	1,015	17
7	Çamtepe	112	373	Çamcı	679	111
8	Çoruk	433	9	Çamlıbel	885	160
9	Damlalı	119	510	Çıkrıkçı	515	9
10	Dutluca	351	239	Dereli	381	190
11	Hacıbozlar	174	834	Doyuran	365	283
12	Hisarköy	204	129	Güre	3,798	74
13	Karadere	646	224	Hacıaslanlar	384	203
14	Kırtık	277	433	Kadıköy	6,007	38
15	Kızıklı	1,821	47	Kavlaklar	224	173
16	Kurucaoluk	247	280	Kızılköçü	3,354	96
17	Kuyucak	60	309	Mehmetalanı	489	92
18	Kuyumcu	545	412	Narlı	1,008	211
19	Pelitköy	2,643	134	Ortaoba	1,528	285
20	Sübeylidere	376	248	Pınarbaşı	142	289
21	Şahinler	309	120	Tahtakuşlar	740	135
22	Şarköy	682	46	Yaşyer	478	277
23	Tahtacı	222	116	Yaylaönü	268	103
24	Taylıeli	280	75	Yolören	1,015	52
25	Yabancılar	172	218	Zeytinli	15,313	46
26	Yaylacık	289	450	Akçay	9,947	5
27	Yunuslar	209	197			

* İlçe Merkezleri Dışındaki Yerleşmeler Alfabetik Sıraya Göre Verilmiştir.

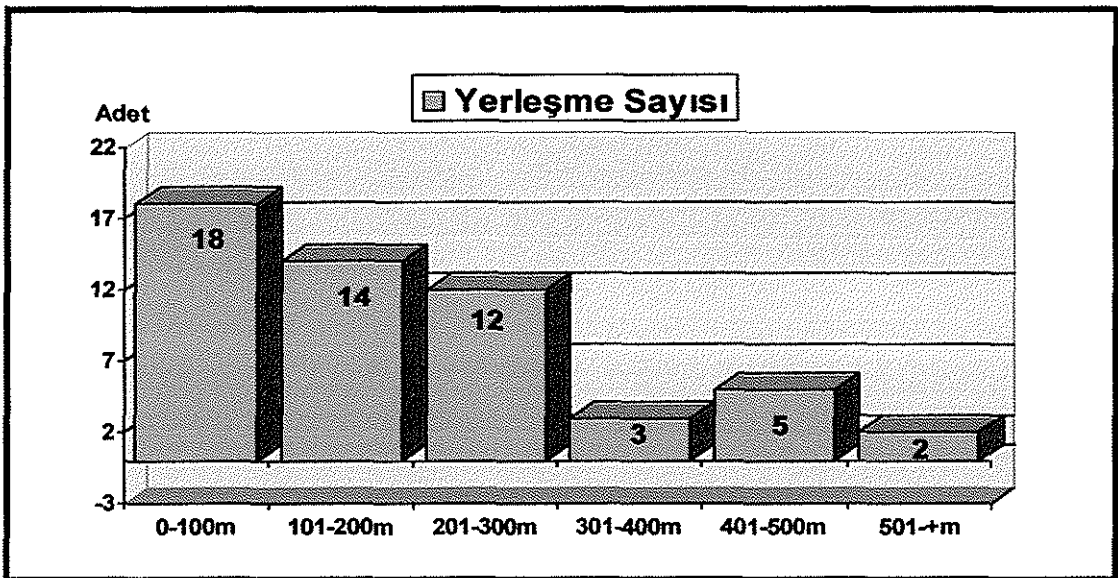
501–+ m yükseltelerinde 2 yerleşme yer almaktadır. Bunlar Burhaniye'ye bağlı alandaki en yüksekte yer alan yerleşme olan 834 m'de ve 174 nüfuslu Hacıbozlar'dır. Diğer yerleşme ise 510m yükseklikte ve 119 nüfuslu Damlalı'dır. Bu yükseltide toplam nüfus 293'tür (Tablo 28).

Şekil 23'e 0-100 m basamağı dahil edilmemiştir. Bu basamakta 145.261 kişi yaşamaktadır. Hal böyleyken 200-300 civarında toplam nüfus bulunan yükselti

basamaklarına şekil üzerinden orantılama yapılamadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Görüldüğü gibi 0–100 m basamağından sonra en yoğun nüfusun yaşadığı alan 201–300 m basamağıdır. Burada toplam 5.884 kişi yaşamaktadır. Ova tabanının yakın çevresinde genellikle etekte kurulmuş köylerden (Beyoba, Dutluca Köyleri) ya da akarsuların yüksek kesimde açtığı dar vadilerde kurulmuşlardır (Karadere, Kurucaoluk Köyleri).



Şekil 24: Araştırma Alanında Yükselti Basamaklarına Göre Nüfus Dağılımı



Şekil 25: Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmelerin Dağılışı

Şekil 24'te görüldüğü gibi 0-100 m basamağı 18 yerleşme ile en fazla yerleşmenin bulunduğu yükselti basamağıdır. Nüfus dağılışının aksine yerleşmelerde ikinci yoğunlukta olan yükselti basamağı 201-300 m yükseltileri değildir. Yerleşme yoğunluğunda 0-100 m yükselti basamağından sonra, 101-200 m yükseltileri 14 yerleşme ile gelmektedir. Tıpkı nüfus dağılışında olduğu gibi en az nüfuslanan ve en az yerleşme olan yükselti basamağı ise 501-+m basamağıdır.

4.2.3.Tarım ve Hayvancılık

İnsan tarih sahnesine ilk çıktığı günlerden itibaren yaptığı bütün faaliyetlerini karnını doyurabilmek üzere şekillendirmiştir. Henüz tarım yaygın bir halde değilken ve yiyecek ihtiyacını avcılık ve toplayıcılık ile karşılarken av hayvanları ve topladığı yiyeceklerin mevsimine göre sürekli bir göç halindeydi. Sonraları ise tarım hayatı başlamış, avcılık devam etmiş fakat hâkim ekonomik faaliyet tarım olmuştur. İnsanoğlu tarım yapabilmek için önce iklimi uygun daha sonra toprak ve su şartları uygun düz ya da düze yakın yerlerde meskenler oluşturmaya başladı. Yerleşik yaşamla birlikte evcilleştirdiği hayvanlarını da üretmeye başladı. İnsanoğlunun yeryüzü ile ilişkilerinde en köklü değişiklik şüphesiz ziraat hayatının başlaması ile meydana geldi. İnsan, ziraatın başlamasıyla temel besin maddelerini kendisi üretmeye başladı. Ziraat faaliyetlerinin hızla gelişmesi insanlar arasında iş bölümü meydana getirdi. Böylece ilk şehir toplulukları ve medeniyetler ziraat sayesinde doğdu ve gelişti. Hepimizin bildiği gibi bütün ilk büyük medeniyetler ziraatla birlikte doğmuş ve gelişmişlerdir. Ülkemizde, çok eski bir ziraat memleketidir. Ülkemizde ziraat faaliyetleri tarihin en eski zamanlarından beri önemini korumaktadır.

Alanımızda verimli ve su bakımından zengin bir ova vardır. Hayvancılık için ovalar elverişlidir. Büyükbaş-küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık gibi faaliyetlerden sonra üretilecek gıda ve çeşitli maddelere pazar oluşturabilecek iktisadi bir faaliyet olan turizm alanda gelişimini sürdürmektedir.

4.2.3.1.Tarım

Araştırma alanımız da özellikle körfez çevresinde zeytinlikler bir kuşak halinde yayılış göstermektedir ve zeytin körfez çevresinde ziraat hayatına damgasını vuran en önemli üründür. Edremit Körfezi çevresi Türkiye'nin önemli zeytin üretim alanlarından birisidir.

Tablo 29: Araştırma Alanının Toprak Kullanımı Durumu

İlçe Adı	Tarım Alanı (Ha)	Çayır Ve Mera (Ha)	Orman - Fundalık (Ha)	Tarım Dışı Arazi	Yüzölçümü(Ha)
Burhaniye	25.352	832	12.846	67	39.097
Edremit	23.812	2.336	44.663	1.056	71.867

ÇED 2006

Zeytinlikler körfezin kuzeyinde bir kuşak halinde uzanış göstermektedir. Körfezin doğu ve güneyinde ise ova tabanları çevresinde ve ovaları birbirinden ayıran eşikler üzerinde zeytinlikler yayılış göstermektedir. Ova tabanlarında ise çeşitli sebze ve meyve, pamuk, şeker pancarı yetiştiriciliği gerçekleştirilmektedir.

Tablo 30: İlçe Bazında Sulu Arazi Kullanımı (da)

İlçe Adı	Nadas Alanı	Sulanan	Sulanmayan	Toplam
Burhaniye	2.100	26.000	5.186	31.186
Edremit	140	8.150	5.780	13.930

ÇED 2006

Araştırma alanında genel yüzölçümü olarak Edremit daha büyük fakat tarımsal arazilere bakıldığında Burhaniye'nin Edremit'ten daha fazla tarım arazisine sahip olduğu görülür. Bunun başlıca nedeni Edremit sınırları içerisinde bulunan Kaz Dağı ve Kaz Dağı Milli parkının varlığıdır. Nitekim orman varlığının Edremit'te daha fazla olması da bu faktörün olumlu etkisidir. Araştırma alanını da kapsayan Edremit-Burhaniye-Havran-Ayvalık kabaca Edremit körfezi sulama açısından oldukça şanslıdır (Tablo 29).

Burhaniye'de nadas alanı yıllık 2.100da dır, Edremit'te ise 140da ya kadar düşmüştür. Burhaniye ova tabanında yer aldığından sulanan arazisi oldukça fazladır. Edremit'in sulanan tarım arazileri Burhaniye'nin 3/1'i kadardır, fakat sulanmayan tarım arazisi miktarı birbirine yakındır. Burhaniye'de toplam 4.170 da kapalı meyve bahçesi bulunmaktadır. Edremit' te ise bu rakam 5.470 da kadardır ve büyük çoğunluğu sulanmaktadır (Tablo 31).

Foto 4: Araştırma Alanında Zeytin Tarımının Yanı Sıra Sebze Tarımında Yapılmaktadır (Burhaniye Seklik Tepe Mevkii)



Alanımızda yukarı da bahsettiğim ürünlerin dışında, son zamanlarda turunçgil yetiştiriciliği (özellikle mandalina) de artmıştır. Sahada bazı meyvelerde üretilmektedir. Meyvecilik için en önemli unsurlardan biriside aşılı ve sağlıklı fidelerin teminidir. Sahada Edremit'te bulunan Edremit Zeytincilik Üretim İstasyonunda zeytin ve mandalina fidanları üretimi gerçekleştirilmekte ve halka sunulmaktadır. Ayrıca körfez çevresinde fidan üretimi (özellikle zeytin fidanı) yapan çok sayıda özel ticarethaneler vardır. Ziraat faaliyetlerinde yer alan kültürel işlemlerden bir diğeri de gübrelemedir. Gübreleme ziraat faaliyetlerinde büyük önem taşımaktadır. Üzerinde ziraat faaliyetleri gerçekleştirildiği topraklar birbirlerinden farklı fiziksel ve kimyasal özelliklere sahiptirler.

Tablo 31: Sulanan, Sulanmayan, Toplam, Kapalı Meyve Bahçeleri (da)

İlçeler	Sulanan	Sulanmayan	Toplam
Burhaniye	1.800	2.370	4.170
Edremit	5.400	70	5.470

ÇED 2006

Toprak sürekli kullanımı sonucunda besin maddeleri bakımından zayıflamaktadır. Ayrıca yağışlarda topraktaki bitki besin maddelerinin yikarak

taşınmasına neden olmaktadır. Besin maddeleri bakımından zayıf toprağa ihtiyaç duyduğu besin maddelerinin verilmesi gübrelemedir. Böylece toprak besin maddeleri ve mineraller bakımından zenginleştirilmekte ve topraktan alınan verim de artmaktadır. Gübre kullanımında önemli olan, toprağa ihtiyaç duyduğu doğru gübreyi verebilmektir. Gereğinden fazla yapılan gübrelemeler toprakta zararlara neden olmaktadır. Bu nedenle toprak analizleri yapılarak, toprağın ihtiyaç duyduğu gübreler yeter miktarlarda toprağa verilmelidir.

Araştırma sahamızda ziraat hayatında en çok ihtiyacı duyulan gübreler azot, fosfor ve potasyumdur. Azot (N), fosfor (P), potasyum (K) bitkisel organizmada en çok miktarda kullanıldığından toprakta noksanlıklarına çok rastlanan bitki besin maddeleridir. Bu nedenle bugün dünyada en çok üretimi yapılan ticari gübrelerdir. Azot (N) fosfor (P) ve potasyum (K) gübrelerini bitkiler yeterince alamazlarsa, bunların eksikliğinde ortaya çıkan belirtilerle kendini belli eder.

Araştırma sahamızda topraklara gübreler azot, fosfor, potasyum ve kompoze olarak verilmektedir. Araştırma sahamızda en çok kullanılan gübreler azotlu gübrelerdir (Amonyum Sülfat, Amonyum Nitrat ve Üre).

Tablo 32: Alanda Yetiştirilen Taş Çekirdekli (* Üretim Ton, ** Ağaç Sayısı adet)

Ürün Adı	Üretim-Ağaç Sayısı	Burhaniye	Edremit
Erik	Üretim (Ton)	116	642
	Ağaç Sayısı (Adet)	12.550	23.400
Kayısı	Üretim (Ton)	300	32
	Ağaç Sayısı (Adet)	17.000	1.600
Kiraz	Üretim (Ton)	30	32
	Ağaç Sayısı (Adet)	3.200	1.200
Şeftali	Üretim (Ton)	34	122
	Ağaç Sayısı (Adet)	1.800	3.600
Vişne	Üretim (Ton)	0	20
	Ağaç Sayısı (Adet)	0	800
Zeytin	Üretim (Ton)	39.254	47.680
	Ağaç Sayısı (Adet)	2.108.750	3.000.000

Araştırma sahamızda Edremit'te 2004 yılında 345,7 ton amonyum sülfat, 471 ton amonyum nitrat ve 329 ton üre kullanımı gerçekleşmiştir. Sahada kullanılan diğer gübreler potasyum ve fosfordur. Gerek potasyum gerekse fosfor kullanımı azotlu gübrelere nazaran daha azdır. Potasyumlu gübrelere nazaran potasyum sülfat ve potasyum nitrat kullanılmaktadır. Edremit'te 2004 yılında 35,5 ton potasyum sülfat ve 17,4 ton potasyum nitrat kullanılmıştır (Yaman, 2006, s. 182).

Tablo 33: Alanda Yetiştirilen Sert Kabuklular (* Üretim Ton, ** Ağaç Sayısı adet)

İlçe Adı	Antep Fıstığı		Ceviz		Badem		Kestane	
	1*	2**	1	2	1	2	1	2
Burhaniye	0	0	55,0	6.850	0	0	0	0
Edremit	13,0	52.000	150,0	3.300	168,0	8.400	36,0	800

ÇED 2006

Tablo 34: Alanda Yetişen Yumuşak Çekirdekli ve Turunçgiller

Ürün Adı	Üretim-Ağaç Sayısı	Burhaniye	Edremit
Armut	Üretim (Ton)	270	381
	Ağaç Sayısı (Adet)	30.700	14.700
Ayva	Üretim (Ton)	160	80
	Ağaç Sayısı (Adet)	8.750	3.200
Elma	Üretim (Ton)	113	320
	Ağaç Sayısı (Adet)	4.750	8.000
Limon	Üretim (Ton)	0	120
	Ağaç Sayısı (Adet)	0	6.000
Mandalina	Üretim (Ton)	144	16.350
	Ağaç Sayısı (Adet)	9.000	346.000
Portakal	Üretim (Ton)	0	360
	Ağaç Sayısı (Adet)	0	6.000

ÇED 2006

Araştırma alanımızda Burhaniye'de 619 traktör, 1.054 pulluk, 612 römork, 43 karabasan, 24 gübre dağıtma makinası, 113 mibzer bulunmaktadır. Edremit'te ise 336 traktör, 775 pulluk, 222 römork, 20 gübre dağıtma makinası 36 mibzer bulunmaktadır. (Tarım İl Müdürlüğü, 2004) Araştırma alanımız il içindeki toplam

tarım arazisi büyüklüğüne göre Burhaniye 10. sırada Edremit ise 12. sıradadır. Burhaniye’de 15.647 da sebze ekim alanından 11.197 da sı sulamalı, 4.450 da sı sulamasız üretim yapılır. Edremit’te ise 8.850da sebze ekim alanının tamamı sulanmaktadır.

Araştırma alanında Erik, Kayısı, Kiraz, Şeftali, Vişne gibi taş çekirdekli tarım ürünlerinin Burhaniye’de ağaç sayıları toplam 480.000 bulurken toplam üretimleri 34.550 tonu bulmaktadır. Edremit’te ise toplam ağaç sayıları 848.000 bulurken toplam üretimi 30.600 tonu bulur. Burhaniye’de ticari olarak hiç vişne yetiştirilmezken toplam üretimin fazla olması Edremit’teki rekolte düşüklüğünü göstermektedir. Alandaki en yaygın taş çekirdekli olan zeytin ise Burhaniye’de 39.254 ağaçtan 2.108.750 ton zeytin toplanırken, Edremit’te 47.680 ağaçtan 3.000.000 ton zeytin toplanılır. Ağaç başı ürün verimlilik oranları ise yaklaşık olarak Burhaniye’nin 53 kg Edremit’in 62 kg’dır (Tablo 32,33,34,35).

Tablo 35: Alanda Yetişen Üzümsü Meyveler

Ürün Adı	Üretim-Ağaç Sayısı	Burhaniye	Edremit
Üzüm	Üretim (Ton)	0	150
	Bağ Alanı (da)	0	100
Trabzon Hurması	Üretim (Ton)	55	0
	Ağaç Sayısı (Adet)	6.850	0
Nar	Üretim (Ton)	0	126
	Ağaç Sayısı (Adet)	0	1.800
Çilek	Üretim (Ton)	0	143
	Alan (da)	0	310
Dut	Üretim (Ton)	0	18
	Ağaç Sayısı (Adet)	0	600
İncir	Üretim (Ton)	31	1.970
	Ağaç Sayısı (Adet)	4.300	43.300

ÇED, 2006

4.2.3.2. Hayvancılık

Ehlileştirilmiş hayvanların yetiştirilmesi ve üretilmesi işleri hayvancılık adı altında toplanmaktadır. Araştırma alanımız da Burhaniye’de saf kültür 1.006, kültür melezi 194 yerli ve diğer 1.188 olmak üzere toplam 4776 adet büyük baş hayvan bulunur. Edremit’ de ise 400 saf kültür, 1.600 kültür melezi olmak üzere 2000 büyük

baş hayvan bulunur. Küçükbaşlara geldiğimizde, Burhaniye’de 50-100 baş besleyen işletme toplamı 273 ve hayvan sayısı 20.960’dır. 101-200 baş hayvan besleyen işletme toplamı 57 hayvan sayısı 7.568’dir. 200 baştan yukarı işletme sayısı 4 hayvan toplamı 1.165’dir. Toplam 29.693 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Edremit’te ise 50-100 baş besleyen işletme 43 hayvan sayısı 3.825’dir 101-200 baş hayvan besleyen işletme sayısı 22 hayvan sayısı 2.330’dur. 200 baştan fazla hayvan besleyen işletme yoktur ve toplam olarak 6.155 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır (Tablo36). (İl Tarım Müdürlüğü, 2006).

Tablo 36: Alandaki Hayvan Varlığı

İlçe	B.Baş Hayvan	K.Baş Hayvan	Kümes Hayvanı	Arı Kovanı
Burhaniye	4.776	29.693	600.000	7320
Edremit	2.000	6155	110.000	13.700

ÇED, 2006

Kümes hayvancılığında Burhaniye’de broiler (etlik piliç) üretimi yapan 10.000 - 30.000 arası piliç besleyen 6 işletme ve 180.000 piliç bulunmaktadır. 30.001 - 50.000 kümes hayvanı besleyen 3 işletme, 150.000 kümes hayvanı bulunmaktadır. 50.000 in üzerinde 2 işletme ve 140.000 kümes hayvanı, yumurtalık üretim yapan 2 tesiste toplam 130.000 olmak üzere toplam 600.000 kümes hayvanı bulunmaktadır. Toplam yumurta üretimi 39.000.000 adettir.. Edremit’te ise sadece broiler üretim yapılır ve tavuk beslenir, 10.000 - 30.000 arası kümes hayvanı bulunan 6 işletmede 71.000 kümes hayvanı, 30.001 - 50.000 arasında kümes hayvanı bulunduran 1 işletme de 39.000 kümes hayvanı olmak üzere 110.000 kümes hayvanı bulunmaktadır (Tablo 36).

Burhaniye’de 260 adet eski usül, 7.060 adet yeni usül kovandan toplam 150.000 kg bal üretilir. Burhaniye’de arıcılık faaliyeti 15 köyde yürütülür ve bunlar genellikle yayla ya da yaylaya yakın köylerdir. Edremit’te ise 10 köyde, tamamı yeni usül 13.700 kovandan 328.800 kg bal üretilmektedir (Tablo36). Kültür balıkçılığına geldiğimiz de Edremit’te faal halde bir alabalık tesisi vardır ve yıllık kapasitesi 10 tondur. Araştırma alanımızda dâhil olduğu Balıkesir İli dâhilinde denizlerden tutulan toplam balık ve ticari değeri ise şöyledir; Hamsi 5.447 ton - 3.704.790 YTL, sardalya 1.024 ton - 1.382.992 YTL, istavrit 695 ton, palamut 276 ton -753.022 YTL,

kolyoz 178 tondur. Ticari değer olarak diğer balık turleri arasında ise tekir 801.294 YTL ve uskumru 774.928 YTL, bulunmaktadır (ÇED 2006).

Hayvancılık ülkemiz için oldukça eski ve önemli bir ekonomik faaliyettir. Yetiştirdiğimiz hayvanlar ülke ekonomimizde ve dış ticaretimizde önemli yer tutmakta, beslenme ve giyinmemiz ile koşum ve çift hayvanı olarak tarım ve taşıt işlerinde de önemli yeri bulunmaktadır. Orta Asya'dan beri sürdürdüğümüz hayvanlara bağlı yürütülen göç yani Yörük gelenekleri tamamen hayvanlara bağımlı ve hayvanları yeşil otlaklara ve taze otlara ulaştırmak için yapılan bir gelenektir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri ülkemizde birbirini tamamlayan ekonomik faaliyetlerdir. Hayvan beslenmesinde gerekli olan hayvan yemleri tarımsal üretimle sağlanırken; Diğer taraftan tarımın ihtiyaç duyduğu çiftlik gübresi de hayvancılık faaliyetiyle temin edilebilmektedir. Ayrıca insan beslenmesinde hayvansal ürünlerin büyük önemi bulunmaktadır. İklim ve yer şekillerinin sunduğu imkânlarla göre bazı bölgelerimizde küçükbaş, bazı bölgelerimizde ise büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Sahamız da yürütülen ekonomik faaliyetlerden bir diğeri de hayvancılıktır. Ancak hayvancılığın sahada yürütülen ekonomik faaliyetler içerisinde önemi, diğer ekonomik faaliyetlere nazaran azdır. Araştırma sahamızda hayvancılık köylerin çoğunda halkın geçimini sağlamada tek ekonomik faaliyet değildir. Genellikle tarımla birlikte hayvancılık yapılmaktadır. Hayvancılık tarımın yanında onu destekleyici bir faaliyettir. Sahada bitkisel üretimin yaygın olması, zeytin yetiştiriciliğinin oldukça geniş bir alanda yapılması hayvancılığı ikinci plana itmiştir. Araştırma sahamız dâhilinde meraların yüzölçümü oldukça az olup toplam yüzölçümünün % 6,2'sini oluşturmaktadır. Araştırma sahamızda meralar nüfusun artmasına paralel olarak, ekonomik etkinliklerin de çeşitlenmesiyle giderek azalmaktadır.

Araştırma alanındaki kırsal yerleşmelerin büyük çoğunluğunun köye ait zeytinlik, ya da fıstık çamı yetişen arazisi bulunmaktadır. Geliri köye ait olan bu taşınmaz varlıklar her yıl veya ihale süresi dolunca ihale edilmektedir. Buradan gelen gelir köyleri güzelleştirmek adına kullanılmaktadır. Kıyı yakınındaki bazı köylerde (Taylıeli, Pelitköy) turistik çekicilikler, fonksiyonel çeşitlenme oluşturmaya başlamıştır. İşte bu özelliklerin hepsinden olsa gerek köyler ne İç Batı Anadolu bölümü nede daha doğuda yer alan köylerin geleneksel kırsal dokulu yerleşmeleri

gibi değil oldukça gelişmiş ve güzelleşmiştir. Çalışmamız sırasında köylerin yerleşme dokularındaki tertip ve meskenlerdeki zarafet dikkatimizden kaçmamıştır.

4.2.4.Sanayi

Araştırma sahasının sanayi potansiyeli yüksek, fakat henüz istenilen düzeyde değildir. Ticaret açısından deniz ulaşımını sağlayacak henüz ciddi bir limanı yoktur. Karayolu ulaşımı mevcut sanayi ürünlerinin pazarlanmasında en büyük pay sahibidir. Balıkesir toplam sanayi tesis sayısında Burhaniye 21 tesis ile il içinde % 3,1'lik bir paya sahiptir. Edremit ise 55 tesis ile % 8,2 sine sahiptir.

Burhaniye'de sanayi siciline kayıtlı 21 adet tesisin genellikle hizmet gösterdiği sektör zeytin ve zeytinyağı üretimi ile ilgili tesislerdir. Bunların dışında sabun, yemeklik konserve ahşap, kereste, kum-mıncır-dolgu malzemesi üretimi gibi tesislerde yer alır. Edremit ise Burhaniye'ye göre sanayi bakımından daha fazla gelişim göstermiştir. 55 adet sanayi tesisinin büyük çoğunluğu Burhaniye'de olduğu gibi zeytin ve zeytinyağı ile ilgili tesislerdir. Bunun yanı sıra yemeklik konserve, ahşap, kereste, süt ürünleri, taş işleme, kum-mıncır-dolgu malzemesi, orman ürünleri, plastik ürünleri, teneke kutu, sabun üretme tesisleri gibi tesisler Edremit'te faaliyet göstermektedir.

Burhaniye Ticaret Odasının verilerine göre Burhaniye'de 12 meslek grubu örgütlenmesi mevcuttur bunlar:

- 1.Meslek grubunda; Zeytin, zeytinyağı, sabun imalat, toptan ve perakende ticaretini yapanlar.
2. Meslek grubunda; Tarım ve hayvan ürünleri imalat, toptan ve perakende ticaretini yapanlar.
3. Meslek grubunda; Tekstil, mobilya, dayanıklı tüketim malları, elektronik ürünlerin üretimi ile toptan ve perakende ticaretini yapanlar.
4. Meslek grubunda; Mali kuruluşlar, sigortacılar, kuyumcular, komisyoncular ve serbest meslek erbabları.
5. Meslek grubunda; Kereste ve yapı malzemeleri üretimi, toptan ve perakende ticaretini yapanlar.
6. Meslek grubunda; Madencilik, bilumum sanayi makine ve ekipmanları imalatını, satışı ve servis hizmeti veren işletmeler.
7. Meslek grubunda; Turizm ve ulaştırma hizmeti veren işletmeler.
8. Meslek grubunda; İnşaat sanayi.

9. Meslek grubunda; Eğitim, sağlık ve sosyal hizmet firmaları.

10. Meslek grubunda; Gıda ürünleri imalat, toptan ve perakende ticaretini yapanlar yer almaktadır (<http://www.burhaniyeto.org.tr/default.asp?sayfa=meslek>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır).

İl genelinde 10 milyon zeytin ağacı ile zeytin üretiminin il tarımında ve ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Bilhassa Ayvalık – Burhaniye – Edremit – Havran ilçelerimizde asırlardan beri devam eden zeytin ve zeytinyağı sanayi kökleşmiş ve standartları bakımından dünyada aranır duruma gelmiştir (<http://www.bso.org.tr/default.asp?Sayfa=Normal&ID=225>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Burhaniye Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Burhaniye İlçesi Cumhuriyet Mahallesi ve Şarköy köyü hudutlarında, Kabağaç mevkiinde yer almaktadır. 40 adet zeytin ve zeytinyağı üretim tesislerinden oluşacak şekilde planlanmıştır. 50 hektarlık alanı kapsamaktadır. Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçim Yönetmeliği çerçevesinde kurulan yer seçim komisyonu tarafından tüm kurumların olumlu görüşleri doğrultusunda yer seçimi yapılmıştır. Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi için 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni imar planı değişikliği Balıkesir il Genel Meclisi'nin 10.08.2007 tarih 263 sayılı kararı ile onaylanmıştır (<http://www.bso.org.tr/default.asp?Sayfa=Normal&ID=258>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır).

Edremit Ticaret Odasının verilerine göre Edremit'te meslek grupları altında aşağıdaki meslekler yer almaktadır.

1. Meslek - Kuyumculuk, finans, sigorta ve aracılık hizmetleri meslek grubu.
2. Meslek -Yapı kooperatifleri meslek grubu.
3. Meslek - Yağ ve gıda maddeleri imal ve ticareti meslek grubu.
4. Meslek - Giyim, tekstil, mefruşat, ayakkabı ve deri imal ve ticareti meslek grubu.
5. Meslek - Dayanıklı tüketim malları, mobilya imal ve ticareti meslek grubu.
6. Meslek - Ulaştırma, otomotiv, akaryakıt, kimyasal ürünler ve madencilik meslek grubu.
7. Meslek - İnşaat müteahhitliği, mühendislik ve mimarlık faaliyetleri meslek grubu.
8. Meslek - Konaklama, lokanta ve turizm faaliyetleri meslek grubu.
9. Meslek - Tarım ve hayvancılık faaliyetleri meslek grubu.
10. Meslek - Bilgisayar, telekominasyon. Basın yayın ve reklâm faaliyetleri meslek grubu.

11. Meslek – İnşaat malzemeleri, hırdavat ve ağaç işleri meslek grubu.
12. Meslek - Eğitim, sağlık ve hizmet faaliyetleri meslek grubu.

4.2.5.Ulaşım

Alanımız da Burhaniye'nin köy yollarından faydalanan toplam 25 köy bulunmaktadır, bu yolların 86 km'si asfalt yol, 15 km'si stabilize yoldur. Burhaniye'de II. dereceden ise 41 km yol bulunur ve hepsi toplam 142 km'dir. Edremit'te ise 20 köy ve 3 mahalle köy yollarından faydalanır. 69 km lik asfalt yol ve 17 km'lik II. Derece yol olmak üzere toplam 86 km'lik köy yolu mevcuttur. (ÇED, 2006) bu yollar ile diğer il ve ilçe yolları yaz ve kış daimi olarak ulaşımaya açıktır. Araştırma alanından bazı önemli merkezlere uzaklık şöyledir:

-İstanbul (Bursa üzerinden).....	486 km,
-İstanbul (Çanakkale üzerinden)	450 km,
-Ankara.....	623 km,
-Bursa.....	243 km,
-İzmir.....	190 km,
-Çanakkale.....	142 km,

Edremit ve Burhaniye Balıkesir, Çanakkale ve İzmir iline E-24 karayolu ile bağlıdır. Asfalt ve çoğu yerde duble yol halinde olan bu yol Edremit'ten sonra kıyı boyunca tatil beldelerini geçerek Küçükkuşu (Çanakkale)'dan sonra da Kaz Dağını tırmanıp bu kütleyi aştıktan sonra Çanakkale'ye kadar ulaşır. Alanda yoğun şekilde kıyı turizmi hâkim olduğu için yaz aylarında özel otobüs işletmelerinin sefer sayıları artar ya da yeni seferler açılır.

Akçay İskelesi özel ve ticari yatlar, balıkçı gemileri ile günlük tur düzenleyen yolcu motorlarına hizmet vermektedir. Burhaniye'de İskele Yat limanı aynı görevi görmekteydi Kültür ve Turizm Bakanlığında Turizm Yatırım Belgesini alarak belediyeye devredilmesinden sonra Ayvalık-Burhaniye-Edremit-Küçükkuşu yani Edremit Körfezindeki en işlek ve gelişmiş liman olması hem ulusal hem de uluslar arası taşımacılık ve turizme hizmet vermesi beklenmektedir.

Edremit'e bağlı Bostancı Köyü yakınlarında tamamlanan Körfez Havaalanı 1997 yılında hizmete girmiştir. 27°E - 39°N koordinatlarında bulunan havalimanı sadece iç hatlara açıktır. Hava alanı ticari hava yolu niteliğinde yolcu ve yük

taşımacılığı yapan şirket THY (Türk Hava Yolları) 'dir. Yük taşımacılığı olarak ise bagaj trafiği taşımacılığı yapılmaktadır. Ayrıca, genel havacılık işletmeleri de bulunmaktadır. Meydan Müdürlüğü 17 Mayıs–30 Eylül tarihleri arasında hafta içi her gün 08.00–20.00, 30 Eylül–17 Mayıs tarihleri arası haftanın 5 günü saat 08.00-16.00 saatleri açık bulunmaktadır (<http://www.balikesir-edremit.gov.tr/> - <http://www.burhaniye.bel.tr/>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır).

4.3.ARAŞTIRMA ALANINDA TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ VE MEVCUT TURİZM TÜRLERİ

4.3.1.Çekicilikler

4.3.1.1.Doğal Çekicilikler

Araştırma alanımız doğal çekicilikler bakımından son derece zengindir. Özellikle jeomorfolojik çeşitlilik sunan dağlık kütle ile ovalık alan ve bunların birbirine temas alanlarında pek çok kendine has bitki, hayvan, topografik görünüm, ortaya çıkmıştır. Kaynak değerleri bol olan alanımızın cumhuriyetten beri ne sanayinin nede turizmin ağır baskısında kalmamıştır. Bundan dolayıdırki alanımızda pek çok yer bakir haliyle durmaktadır. Kaz Dağı Milli Parkının kaynak değerleri bakımından yeryüzündeki ender alanlardan birisidir. Bitkiler vasıtasıyla ürettiği, oksijenle yeryüzünün Alplerden sonraki en önemli oksijen alanı olarak gösterilmektedir. Flora ve faunada görülen zenginlik bu milli parkın gelecekte öneminin artacağını göstermektedir. Litolojik teşekkülünde yatan çeşitlilik jeomorfolojik zenginliği meydana getirmiştir. Topografik olarak inişli çıkışlı dar ve derin vadiler, yamaçlar, zengin bitki örtüsü gelişimi sayesinde beşeri ortamdan hem yasalar ile hemde doğal olarak yalıtılmıştır.

Edremit İlçesi sınırları içerisinde Şahin Dere Kanyonu Altınoluk Beldesini ve yakın çevresini oksijen çadırına dönüştürür. Şahin Dere Kanyonu, bölgede hava değişimi sağlayan kanyon, dağdan çektiği çam kokulu havayı, ovaya dağıtırken denizden aldığı iyot kokulu havayı dağa yükselterek bir çeşit baca görevi görmektedir. İşte bu havanın içinde bulundurduğu polenler ve denizden gelen iyot özellikle üst solunum yolu hastalıkları için paha biçilmez bir özellik taşır.

Araştırma alanımızdaki doğal çekiciliklerden birisi de çağlayan ve şelalelerdir. Kızılkeçili Çağlayanı alanımızda bulunan doğal çekiciliklerden birisidir. Kızılkeçili Çayı Sarıkız yaylasından çıkarak, derin ve geniş bir vadide ilerleyerek Kızılkeçili Köyü'nün (Edremit) yanından geçer. Kızılkeçili Akçay'a 2 km

uzaklıktadır. Ayrıca çağlayanın yanında köyün yakınında bir mesire alanı da bulunmaktadır. Gerek turizm sezonunda gerekse turizm sezonu dışında mesire alanı olarak kullanımla hizmet vermeye devam etmektedir. Çayın kenarında piknik alanları ile günlük hayatın sıradanlığından kaçanlar içinde bir dinlenme yeri olabilir özelliktedir.

Edremit'te yer alan bir diğer doğal güzellikte Hasan Boğuldu ve çevresinde düzenlenen mesire alanıdır. Kızılkeçili Çayı üzerinde bulunan Sutüven Çağlayanının biraz ilerisinde doğal kayanın havuz haline dönüştüğü doğal manzaraya sahip güzel bir piknik alanıdır. Çeşitli düzenlemeler yapılarak ziyaretçilerin rahat kullanımını sağlayacak hale getirilmiştir. Emine ve Hasan adında iki gencin hikâyesinin hazin sonunu ulaştığı yer olması ve bu olayın, yerel bir efsane olarak anlatılması da bu yeri merak uyandıran bir yer haline getirmiştir. Hasan Boğuldu'nun yakınında yer alan bir diğer çağlayanda Sutüven Çağlayanı'dır. Zeytinli-Beyoba üzerinden bir yolla ulaşılan çağlayan görülmeye değer bir yerdir

Yine mesire alanı olarak düzenlenmiş hem turizme hem de yerel halka hizmet eden yerlerden biriside "Edremit Hanlar Mevkii" dir. Burası Edremit'ten 25 km. uzaklıktadır. Kaz Dağı'nın kuzey tarafında Kaklım Göletine doğru giden yolda. Sürekli akan dereler ve alanda yapılmış peyzaj düzenlemeleri ile gidilmeye değer bir yer özelliğini taşımaktadır. Çamlıbel - Şarlak mesire alanında Akçay'dan 6 km. ileride Çanakkale yolu üzerinde bulunan Çamlıbel Köyü, Kaz Dağı eteklerinde kurulmuş şirin bir köydür. İdaköy Çiftlikevi, Zeytin-bağ gibi küçük dağ tesisleri mevcuttur.

Edremit'ten Altınoluk istikametine giderken Kavlaklar Köyü yolu üzerinde yaklaşık 150 m yükseltide bulunan mesire alanında ve daha yüksek kesimlerde köye yakın yerlerde körfez manzarası ile harika bir görünüm sergilemektedir. Burada yer alan işletmeye "Körfezin Balkon" ismi verilmesi de manzaranın güzelliğindedir. Güre Beldesinin sahil kısmında Orman Bakanlığı'nın kampı bulunmaktadır. Kamping için son derece idealdir, konaklama ve yeme-içme tesisleri vardır.

Kaz Dağı' ndaki arazi çalışmalarımız sırasında karşılaştığımız gibi bazı yerlerde bitki örtüsü o kadar gelişmiştir ki gökyüzü çeşitli ağaçlar ve dallardan dolayı zor görülüyordu. Yukarıda durum böyleyken toprak orman altı floranın zenginliğinden görülmez haldeydi. Çanakkale Üniversitesinin bünyesinde katıldığımız bir arazi çalışmasında orman içinde araştırma grubumuz birbirini kaybetti ve birkaç parçaya bölündük. Saatler sonra belirlenen koordinatlara doğru hareket ederek, gps ve cep telefonları vasıtasıyla tekrar buluşmak mümkün olmuştu.

İşte bu zengin bitki örtüsü insan etkilerini milli parkın içerilerine kadar taşımaya engel olmuştur.

Burhaniye’de yer alan mesire alanlarından birisi olan Ayaklı Kır Bahçesi, Burhaniye Ören güzergâhında yer almaktadır. Yeşilliklerle kaplı ve su kaynakları bakımından zengin bir mesire yeridir. Ayrıca Pelitköy Zeytin pınarı içmesi, Dutluca köyü içmeleri ve Damlarca suyunun yakın çevreleri peyzaj düzenlemeleri yapılarak mesire alanları olarak değerlendirilebilir. Karaağaç Kaplıcası ve Bostancı Köyü Kaplıcaları gerekli alt yapı hizmetleri ve yatırımlarla rekreasyonel amaç dışında turizme hizmet etmesi için geliştirilebilir.

Doğal çekicilikleri içinde önemli bir değerde alandaki yaylalardır. Kaz Dağı Milli Park statüsüne kavuştuktan sonra geleneksel yaylacılık faaliyetleri etkisini kaybetmiştir. Araştırma yaptığımız ayda (ağustos) Kaz Dağında Sarıkız Şenlikleri yapılmaktaydı. Yörede önemli bir inanış olan Sarıkız efsanesi kısaca şöyledir. Kaz Dağı eteklerinde yaşayan Sarıkız çok güzel ve iyi yürekliymiş. Onu çekemeyenlerin attığı iftiralardan sonucunda babası onu Kaz Dağına kazları ile birlikte göndermiş ve uzun süre orda yaşamış, gelişen olaylarla birlikte Sarıkızın ermişlerden olduğuna kanat getirmiş. Efsaneler halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmaktadır. Günümüzde ise Sarıkız’ın türbesinin olduğu inanılan alanda ağustos ayında Türkmen inanışı gereği kurbanlar kesilerek şenlikler düzenlenmektedir.

Milli parkta araştırma yürüttüğümüz sırada karşılaştığımız bu etkinlikler Milli Park şefliğinin izni ile gerçekleşmektedir. Kültürel değerlerin yaşatılması adına güzel bir gelenek olan “Sarıkız Yayla Şenlikleri” esnasında ve diğer zamanlarda ateşli piknik yapmak kesinlikle yasaktır. 2008 ağustos ayında Milli Park içindeki gözlemlerimiz esnasında doğa için zararlı bazı etkinlikler dikkatimizden kaçmadı. Milli Parka gelen binlerce insan her türlü ambalajlı madde ve atığı doğaya gelişigüzel bırakmaktadır. Bazı insanlar da alkollü içeceklerle gelmekte, Sarıkız türbesinin yakınındaki çeşmelerin bütün aharları içki şişeleri ile dolmaktadır.

Üstelik bu yapılanlar Sarıkız’ın anısını anmak ve dini inanış gereği kurban kesip dağıtmak için yapılan bu faaliyetlerle tamamen zıt bir tarafta yer alır. Alkolün irade üzerindeki zayıflatıcı gücü, sadece Türkiye değil dünya içinde çok önemli bir kaynak değeri olan Kaz Dağı üzerinde, insanlar üzerinde etkisini gösterdiği zaman olumsuz bir takım sonuçlar çıkması muhtemeldir. Alkollü içecekler tüketildikten sonra şişeleri rastgele doğaya bırakılmaktadır. Güneş ışığını odaklayarak yangın çıkışına neden olacak böyle olayların önüne geçilmeli, tıpkı ateşli piknik

yapılamaması gibi Milli Park sınırları içerisinde cam şişede sokulmaması için tedbirler alınmalıdır.

Özellikle bu şenlikler daha sıkı tedbirler alınarak gerçekleştirilmelidir. Çünkü şenlikler her geçen yıl daha fazla insanı Milli Park sınırları içerisinde çekmektedir. Özellikle ağustos ayında deniz seviyesine yakın alanlardaki sıcak ve boğucu hava Sarıkız Türbesinin yakınlarında oldukça ferahlatıcı ve ılık bir hale dönüşmekte azalan atmosfer basıncı ile birlikte klimatizm kuşağında bulunulmakta, üstelik bu kuşak Kaz Dağının zengin oksijen potansiyeli ile buluşunca mükemmel bir ortam oluşmaktadır. Sıkça yerel ve ulusal basında çıkan Kaz Dağı ile ilgili haberler bu gibi şenliklerin artık bölge dışından da insanları çekmesine neden olmaktadır.

Araştırma alanındaki bazı yerleşmelerin yakınında yaylalar bulunmaktadır; Çamcı, Dereli, Hacıaslanlar, Yaşyer, Çallı, Çamtepe, Karadere, Kuyucak, Çamlık, Fazlıca, Kalabak (Mutluer, 1990, s. 105), Kurucaoluk, Sübeylidere, Kırtık gibi yerleşmelerin yakınında bulunan bu yaylalarda henüz turizm etkinlikleri gelişmemiştir. Yerel halkın yaylacılık faaliyeti ve kısmen tarımsal amaçlı kullandığı bu yaylaların bazıları yerel halk tarafından, yaz aylarında rekreasyon amacıyla kullanılmaktadır.

Alandaki doğal zenginliklerden bir diğeri de kıyılarıdır. Burhaniye'nin kıyı uzunluğu 12 km plaj uzunluğu toplamı ise 6 km kadardır. Edremit'in kıyı uzunluğu 32 km toplam plaj uzunluğu ise 31 km kadardır. Burhaniye kıyıları, Balıkesir kıyılarının %3,9 unu Edremit kıyıları ise % 8,5 ini oluşturur (ÇED, 2006, s.100). Kıyı alanları boyunca tatil siteleri, oteller, kamping alanları gelişim göstermiştir. 2006 yılında Edremit'te Antandros Otel, Altinel otel plajları, Burhaniye'de Öğretmenevleri ve Ören halk plajları ile Artemis otel plajları "Mavi Bayraklı" plajlar olarak yer almıştır. Körfez boyunca pek çok yerde atıksu deşarj alanları bulunsun da körfezin suyu girmeye ve kıyı turizmüne elverişlidir.

Doğal çekiciliklerden bir diğeri de araştırma alanımızda yer alan mağaralardır. Havran ilçesini 8 km kadar SE sonda yer alan İnönü Mağaraları 381m'lerde yer almakta ve yerleşim tarihi taş devrine kadar uzanmaktadır. Burada "Devedam, Karanlık, Aydınlık, Andık" isimli mağaralar 1949 yılında Anka Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi adına İ. Kökten tarafından çalışılmıştır (Özdemir, 2002, s. 23).

Ayrıca alanda yürütülen zeytin tarımı ve diğer tarım ürünleri ile birlikte doğal bitki örtüsü bütüncül bir görünüm arz etmekte ve bir taraftan denizin, diğer taraftan

doğal bitki örtüsü ve tarımsal bitkilerin eşliğinde tüm körfez boyunca devam etmektedir. Botanik Turizmi dağlık alanlarda, agro turizm ise ova tabanı ve yakın çevresindeki alanlarda yatırım olanaklarının oluşturulması ile etkinlik kazanacaktır. Alanın pek çok turizm potansiyelini bünyesinde topluyor olması ve henüz yeterli gelişimin sağlanmaması, ilerleyen yıllarda çok büyük bir gelişimin söz konusu olacağı hakikatini ortaya çıkarmaktadır.

Alanımızdaki doğal çekiciliklerden birisi de topografik görünümün kısa mesafeler içinde değişik şekiller göstermesinden dolayı alanda yapılabilecek pek çok doğa sporuna imkân sağlamasıdır. Yamaç paraşütü, kaya ve serbest tırmanış, flora-fauna gözlemciliği, trekking, hiking, orientering ve diğer pek çok turizm etkinliği ile birlikte doğa sporlarını yürütmeye olanak sağlamıştır.

Foto 5: Kaz Dağından Genel Bir Görüntü (Arka Kısımda Edremit Şehri Görünmekte)

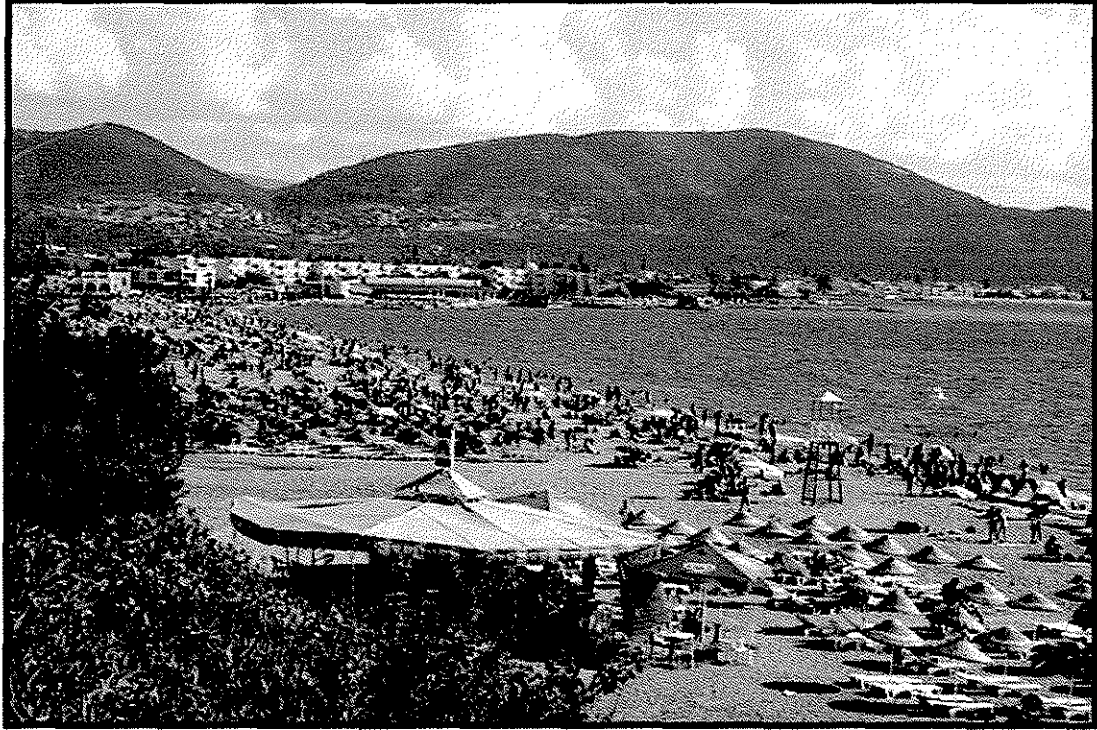


Denizlerin kara ile buluştuğu alanlarda çeşitli düzenlemeler yapılarak oluşturulmuş plajlar deniz turizmi için büyük önem arz eder. Nitekim gerek Burhaniye’de gerekse Edremit sahillerinde pek çok alanda kıyı turizmi ancak bu düzenlemelerden sonra gelişmeye başlamıştır. Araştırma alanından elde ettiğimiz bilgilere göre şimdi pek çok tesisle işgal edilmiş kıyılar geçmişte özellikle akarsuların denizlere döküldüğü yerlerde sazlıklar ve bataklıklardan denize girmek mümkün değildi. Nitekim kıyı boyunca bazı alanlarda plaj doldurma çalışmaları yapılmıştır. Plajlarda duş, büfe, kano, plaj semsiye ve şezlonglar gibi plaj

malzemeleri bulunmaktadır. En donanımlı ve büyük olanlar Ören, Öğretmenevleri, Denetko ve Orjan plajlarıdır.

Plajlara verilen “Mavi Bayrak” uygulaması ile uluslararası bir standartlaştırma getirilmiştir. Mavi Bayrak, 44 ülkede faaliyet yürüten Ulusal Çevre Eğitimi Vakfı'nın (FEE), belli kriterlere sahip plaj ve marinalara verdiği ödüdür. Bu ödül sayesinde araştırma alanımızda, 2006'da Edremit'te Antandros Otel, Altinel Otel plajları, Burhaniye'de Öğretmenevleri ve Ören Halk Plajları ile Artemis Otel plajları ödül almaya layık görülmüştür. Değişik zamanlarda ödüle layık görülen bir plajda, Clup Orient'dir. Bu gibi ödüller kuşkusuz alanımızdaki kıyı turizminin gelişimine etki edecektir. Ödül alan plajların toplandığı Ören Plajları, hem tarihi dokuyu günümüzle buluştuğu bir yer olması hem de alışveriş-eğlence tesislerinin bir arada bulunduğu bir tatil beldesi olması özelliğiyle turizm için ideal bir yer haline gelmiştir.

Foto 6: Ören Plajı (Burhaniye)



Burhaniye Pelitköyde yer alan plajlar son derece güzeldir. Kıyı kesiminde sırayla Muratçeşme (Güzelören), Yalı, Bağlarburnu (Fatih 91) İçmeler ve Kadana mevkilleri bulunur. En güzel kumsal Bağlar Burnundadır. Kum yapısı iri ve kıyı yapısı turizm için oldukça müsaittir. Plajdan Asya'nın en batısı olan Baba Burnu,

Kaz Dağı, Ayvalık İlçesine bağlı adalar ve Yunanistan'ın Midilli Adası görünür. Ufki bir engel olmadığı için güneşin batışı çok güzel izlenilir. İçmeler mevkiisi ise adını deniz kıyısından çıkan küçük bir kaynaktan alır. Suyun bağırsaklara iyi geldiği söylenir, ama artık kullanılmamakta.

Edremit şehrinin denize direkt kıyısı yoktur. Edremit'in plajları Kaz Dağını W-E yönünde kesen fayların denetiminde gelişen kıyı boyunca sıralanmış belde ve tatil köylerinde yer almaktadır. Sahil boyunca eğimli yamaçlar kıyıya yaklaşp uzaklaşır. Nitekim 200 m izohips basamağını esas aldığımızda, Altınoluk Beldesinin Edremit tarafından girişinde Kaletası Tepesine (39°34'42.45" N- 26°46'28.61" E) doğru kıyı ile yükselti basamağı arasındaki mesafe 700–750 m civarında ve oldukça dardır. Küçükkuuyu'dan sonra yer alan İğdeli Burnu ve Zindan Tepe'den sonra batıya doğru yerleşmeler azalır. Bunun nedeni çoğu yerde 200 m izohipsi ve kıyı arasındaki açıklığın 500 m'nin bile altına düşmüş olmasıdır. Nitekim Çanakkale yolu da bu kesimden sonra kıyı çizgisini izlemeyip dağa tırmanmaktadır.

Foto 7: Küçükkuuyu (Çanakkale) İlçesinden, Edremit'e Doğru Kaz Dağı' nın Güneyinde Sıralanmış Yerleşmeler Ve Plajlar



Yeşil alanları, spor ve eğlence alanları, zeytin ve turunçgil bahçeleri, kordon gezinti alanları gelen yerli ve yabancı turistlere hizmet vermektedir. Edremit Zeytinli'de bulunan plajların pek çoğu denize girmeye son derece müsaittir. Akçay İskele'de açıkça görülen ve neredeyse basınçlı akiferlerden boşalan suların denizden

fişkirircasına çıkış yaptığı, yerine göre çakıllı, yerine göre kumlu plajları ile tertemiz ve kıyı turizmi için cezp edici bir özelliğindedir.

Güre hem termal turizm, hem de her geçen gün gelişen ve güzelleşen plajları ile turizme hizmet vermektedir. Altınoluk ve civarındaki halk plajlarında oldukça bakımlı ve temizdir. Edremit şehrinden Küçükkuyu istikametine ilerlediğinizde sahil boyunca ilerleyen kara yolu kenarında nerede denize girmeye müsait bir alan varsa orada denize girenleri görürsünüz. Kıyının pek çok yeri plaj düzenlemeleri yapılmadan bile denize girilebilecek kadar uygundur. Fakat duş, şezlong, şemsiye gibi plaj malzemeleri buralarda yer almaz onun için buralarda denize girenler yakınlardaki tatil köylerinden ya da evlerden veyahut da yoldan geçenlerden oluşur.

4.3.1.2.Beşeri Çekicilikler

Araştırma alanımız eski çağlardan beri sürekli bir yerleşime konu olmuştur. Değişik çağlarda, değişik devletlerin hâkimiyetine giren araştırma alanımızda tarihi araştırmalardan elde edilen bulgulara göre pek çok kez yıkılmış, yeniden inşa edilmiş, bazı dönemler sönükleşmiş ve bazı dönemler parlak bir hale gelmiştir. Alanda günümüzde mevcut kalan eserlerden daha fazlası yıkılmış ve yok edilmiş olmalıdır. Günümüze ulaşan beşeri eserleri ilçeler bazında incelemek daha uygun olacaktır.

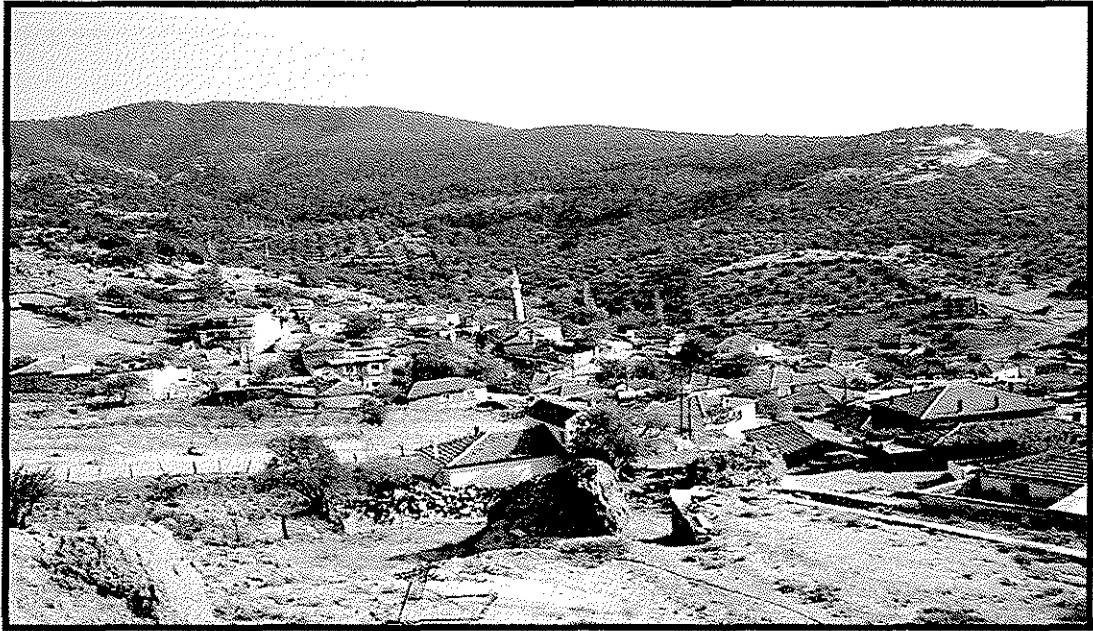
Yukarıda değindiğimiz gibi araştırma alanındaki pek çok tarihi eser günümüze ulaşamamıştır, pek çok devletin hâkimiyeti altına giren araştırma alanı sürekli olarak yıkımlar ve tahribatlarla karşılaşmıştır. Alana hâkim olan güç, kendinden önceki hâkim gücün yapıtlarını bazen tamamı ile yok etmiş, bazen kendine göre şekillendirmiştir. Aynı olaydan halklarda nasibini almış kimi dönemlerde eski hâkim güçten kalan halk yok edilmiş ya da kendi halkının arasında asimile edilmiştir. Günümüze kalıntı halinde ulaşan pek çok eser bile sadece bilimsel değer arz etmekte bu haliyle görsel çekiciliğini kaybetmiş durumdadır. Bununla birlikte alandaki tüm eserler görseliğini yitirmiş değildir ve turizm arzına yarar sağlayabilecek eserlerde alanımızda mevcuttur.

Turizm gelişim planlamaları yapılırken, özellikle yerel yönetimlerin ve “Kültür ve Turizm Bakanlığı”nın dikkate alması gereken konuların en başında, bu topraklarda sadece antik çağdaki yaşayanların eserlerinin turizm potansiyeli taşımadığıdır. Yüzyıllardır topraklarımız üzerinde oluşturduğumuz pek çok milli eserde muhakkak turizme kazandırılmalıdır. Aksi takdirde ülkemizin çeşitli

yerlerinden toprak talep edenlerin gerekçelerini haklı çıkarır, kendi kaynaklarımız ve çabalarımızla sadece geçmişte yaşayanların eserlerini sergileyerek topraklarımızdaki en uzun süreli hâkim gücün kültürel birikimi olan “Türk Kültürünün somut değerleri” ni yok saymış oluruz.

Burhaniye şehir merkezinin kuzeyinde yer alan Çoruk köyü içerisinde tarihi devirlerden kalan görkemli bir yapı bulunmamakla birlikte mezarlığında Osmanlı, Roma ve Bizans dönemine ait kaplamalı, işlemeli, görkemli ve değişen büyüklüklerde kalıntıların yer alması bu köyün yakınında geçmişten beri bir yerleşmenin var olduğunu kanıtlar. Yerleşme tamamen yıkılmış ve kalıntıları değişik yapılarda kullanılmış olabilir ya da alüvyonun altında gömülü halde gün ışığına çıkacağı günü bekliyor olabilir. Şehrin 2 km kadar kuzeyine yer alan “Höyücek Tepe” den elde edilen bulgulara göre ahşap mimari yapılaşmaları kalıntıları mevcuttur. Günümüzde tahrip edilmiş Höyük İlk ve Son Tunç Çağı ve Roma döneminde kullanıldığı sanılmaktadır. Yine şehir merkezini yakınındaki Kızıklı Köyünde Roma dönemi Nekropol (mezarlık ya da şehrin dışında kalan yerleşme) kalıntıları bulunmuştur.

Foto 8: Dutluca Köyü Ve Arka Kısımda Madra Dağı Etekleri



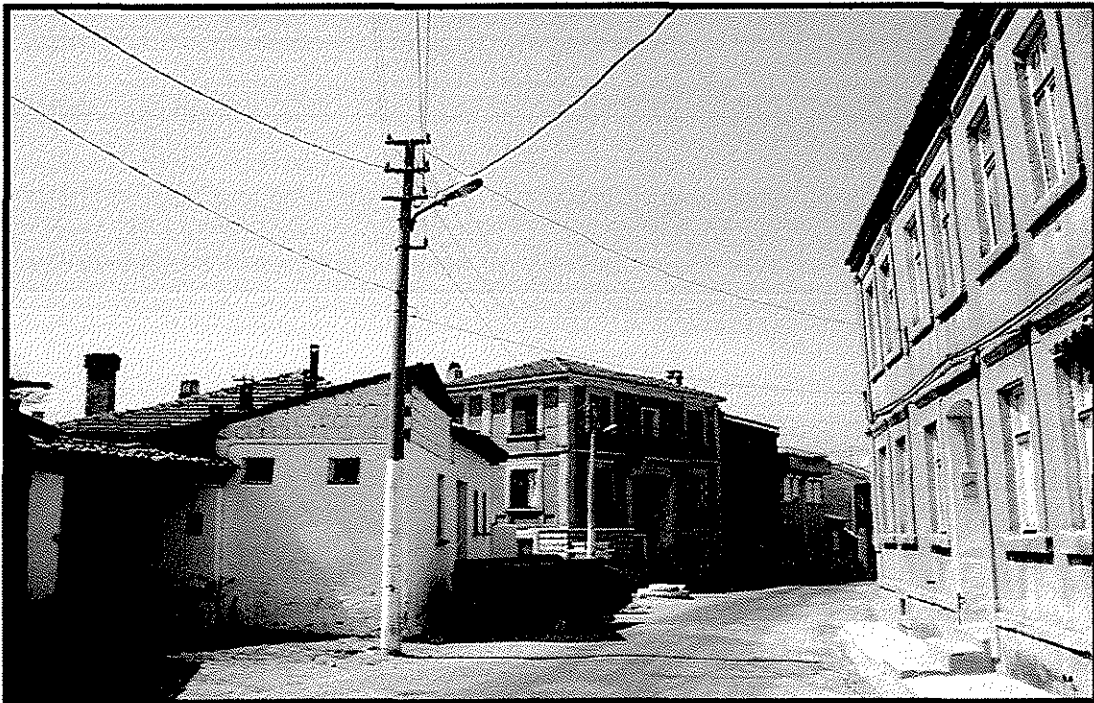
Dutluca Köyünde Erken Demir Çağına ait eserler bulunmuştur. Günümüzde turistler körfezi seyretmek için bu köye kadar gelmektedirler. Özellikle havanın sisli olmadığı günlerde son derece güzel bir manzarası vardır. Köyün kuzey doğusunda,

Foto 9'un sol üst köşesine doğru heyelan alanları göze çarpmaktadır. Gerekli inceleme yapıp risk belirlenmelidir

Burhaniye'de az önce bahsettiğimiz alanlara göre daha fazla tarihi kalıntı barındıran Börezli Köyü şehrin 4 km kadar doğusunda yer almaktadır. Köyün yakınında sütun parçaları, Tepetarla mevkiinde çanak, çömlek ve cam parçaları yer almaktadır. Parçalardan yola çıkılarak buranın Erken Demir Çağdan Roma dönemine kadar yerleşildiğini söyleyebiliriz. Bazı araştırmacılar buranın İolla antik kenti olduğunu savunmaktadır. Adına para bastıran bu kent Adremittion'la bağlantılıdır. Fuğla Tepe üzerindeki yer alan bu yerleşme körfeze hâkim manzarası ile son derece stratejik bir yerleşmedir.

Burhaniye şehrinin 14 km güneydoğusunda yer alan Karadere Köyünde de nekropol kalıntıları ile birlikte mezarlık alanın bulunduğu bölgede girişi çökmüş durumdaki bir mağara tespit edilmiştir. Bahadınlı Köyünde ise pek çok tarihi çömlek kalıntılarının yanı sıra Dedekaya Kült kompleksi ile İnkaya Kült mağarası yer almaktadır. Burhaniye Şehrine neredeyse birleşik bulunan Şarköy mezarlığında eski bir yerleşme üzerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Şarköy'de eski ve yeni yapılar iç içedir. Kırsal mimari özelliklerinden çoğunlukla sıyrılmış bu yerleşme Burhaniye şehrsel alanının büyümesi ile birlikte şehir sınırları içerisine dâhil edilebilir.

Foto 9: Şarköy (Burhaniye)'den Genel Bir Görünüm



Edremit'te yer alan önemli bir köprü Behramkale (Assos) Köprüsüdür. Assos'a Ayvacık istikametinden gelindiğinde Assos girişinde Tuzla Çayı üzerinde kurulmuş, Osmanlı devrine ait bir köprüdür. I. Murat tarafından yaptırılmıştır. Yakın zaman kadar kullanılan köprü, günümüzde koruma altına alınmıştır.

Taylheli Köyü Burhaniye'nin kırsal turizme hizmet edebilecek en iyi konumdaki yerleşmesidir. Köyünü çeşitli yerlerinde nekropol izlerine rastlanılmış, Roma dönemi ve Orta Çağ'a ait eserler bulunmuştur. Foto 11'de en ön tarafta Taylheli Köyü, sahil boyunca ve ova tabanında Burhaniye şehri ve mahalleri, en arkada Kaz Dağı görünmektedir.

Burhaniye'de bulunan Şahinler, Pelitköy, Ağacık, Yunuslar Köyleri yakınlarında pek çok tarihi kalıntıya rastlanılmıştır. Mezarlıklarda bulunan devrik sütunlar eski yerleşmelerin bulunduğu yerleri işaret etmektedir. Burhaniye'de önemli yerleşmelerden biriside Hisarköy ve Hisar Tepe'dir. Burada düzenli yollar, sütunlar buranın orta çağ'a ait önemli bir yerleşme olduğunu göstermektedir. Köyün eteklerinde yerleştiği tepe'de eski Hisar'ın kalıntıları bulunmaktadır (Foto 12). Sadece bir iki metre çapında birkaç duvardan oluşan bu kalıntılar kimi yerlerde gözlemlendiği gibi kale duvarından geriye kalan temel yapıları ile birbirine bağlıdır.

Foto 10: Taylheli (Burhaniye) Köyünden Kaz Dağına Doğru Genel Görünüm



İhsan Beyler Konağı, Altınoluk'da bulunmaktadır. Önemli bir sivil mimari örneğidir. Kültür Bakanlığı'ndan tescillidir. Ayrıca restoresi yapılarak ziyaretlere

açılmıştır. Edremit Belediye Başkanlığı, koordinasyonunda, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mimarisini günümüze kadar taşıyan yapılar tespit edilerek, bu yapıların yok olmasını önlemek amacıyla proje geliştirilmiş ve 164 tarihi yapı tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Bu yapılar, hazırlanan projelerle restore edilerek yeniden şenlendirilmeye çalışılmaktadır.

İnsanın işleyip biçimlendirdiği, Kaya-Oyma Anıtları, çevresine göre yüksekte bulunan, göğe doğru yükselen tepeler üzerindedir. Eskiçağ insanları kendileri için gizemli, kavramakta ve algılamakta güçlük çektikleri, korku ve saygı duydukları, gidilmesi ve erişilmesi zor olan yerleri (özellikle yüksek dağları) Tanrı olarak görmüşler, güneşin bile bu dağlar arkasında kayboluşuna kendilerince bir anlam kazandırarak, dağların içerisinde göğün kapısı, sarayı olduğunu düşünerek, inandıkları bu tür yerleri kutsallaştırmışlar; erişebildikleri yüksek yerlerde kayalara biçim vererek, orada tanrıları memnun etmek üzere özel ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Kültürel oluşumların kaya kültürleri ile iç içe geçmiş ana eğilimi, su ve dağ kültürlerinin de etkin bir rol oynadığı inanç sistemi içinde Serapis ve Dionysos kültürleri ile geç devirlerde kendisini gösteren yaşam-ölüm ve dönüşüm olgusu erken Ana Tanrıça Kültürünün de belli belirsiz izlerini yansıtır gibidir (<http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2243>, 09.11.2009 tarihinde alınmıştır).

Foto 11: Burhaniye (Hisarköy) Hisar Tepe'den Çevrenin Genel Bir Görünümü



4.3.1.2.1.Kaya Oyma AnıtlarıSunaklar–Kutsal Yerler

İnsanlık bilimin gelişmesi ile birlikte kült inanışlarını terk etmeye başlamıştır. Bilinmeyene karşı insanda oluşan gizem doğaya karşı acizliği ile birleşince neredeyse her coğrafya da farklı inanışların oluşmasına neden olmuştur. İşte bu inanışların maddi kültür öğelerinden olan sunaklar bazen küçük bir tepecik kadar büyük olabileceği gibi bazen ibadet için yapılmış bir yapının hemen yanında küçük bir eklenti şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

Edremit'te yer alan kutsal yapılardan birisi Zeus Altarı'dır. Akçay'a 30 km. mesafede bulunan Küçükkuyu beldesinin 3 km. uzağında bir dağ yolu ile ulaşılan altar 250 m. yükseklikteki bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Altar'ın Roma devrine ait olduğu sanılmaktadır.

Burhaniye ilçesi içinde yer alan kaya sunaklardan önemlileri şunlardır:

- ✓ Yılanlı tepe, Ören Mahallesi'nin kuzeyinde yer alan bu alan kaya kültürleriyle ilgili bir sunak yeridir.
- ✓ Deliktaş, Burhaniye'nin ünlü sembollerinden birisi haline gelmiş bu eser Havran ilçe sınırına yakın Dutluca Köyünde yer alır. Bulunduğu yerden körfeze hâkim manzarası ile bir bütünlük arz etmekte ve dolayısıyla turistlerin ilgisini çekmektedir (Foto 13).

Foto 12: Madra Dağı'nı Eteklerinde Subvolkanik Kayaçların Aşınması İle Oluşmuş Turistlerin Dikkatini Çeken Doğal Bir Çekicilik; Deliktaş



Deliktaş, subvolkanik faaliyetler sonucunda teşekkül etmiş kayalardan oluşmuştur. Zamanla üzerinde bulunan toprak tabakasının sıyrılması ile gün yüzü

gören bu kütle çevresine göre aşınma karşı dirençli olduğundan belirgin bir çıkıntı şeklinde kalmış bu özelliği de ilk çağ insanların dikkatini çekmiş olmalı. Neredeyse bütün kaya sunaklarında olan, çevresine göre yüksekte bulunma özelliği bu sunakta da karşımıza çıkmaktadır.

Deliktaş sunağının halk arasında dişiliği ve üremeyi simgelediği inancı yaygındır. İnsan eliyle yapılmış düzenlemelerle ritüalistik bir özellik kazanan Deliktaş'ın, halk arasında dişiliği ve üremeyi simgelediği inancı yaygındır. Ona atfedilen bu inanç özelliği, eskiçağın “Ana Tanrıça” kültürünün günümüzde hala etkisini sürdürdüğünü göstermektedir (Tuna, 2007, s. 248-249).

Bir diğer önemli kült ise Bahadınlı köyünün yakınlarındaki Dede Kaya'dır. Bu alanın karşında yer alan İnkaya Mağarası da diğer önemli bir kült alanıdır. Girişi sivri bir kemer görünümünü andırmaktadır.

Diğer önemli kült alanları ise Karadere Köyü yakınındaki Asarkaya, Kırtık Köyü yakınlarındaki Ballıktaş, Kuyumcu Köyü yakınlarındaki Kaplan Sivrisi, Yalıeli Köyü yakınındaki Duvanlı Kaya, Hisarköy'deki Atlar, Pelitköyde'ki Harmankayası, Pekmez Tepe, Çamlık Tepe, Dede Tepe gibi yerler sayılabilir (Tuna, 2007, s.250...260,) (<http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2243>, 09.11.2009 tarihinde alınmıştır).

Tarihi gelişiminde bahsettiğimiz çeşitli milletlerin hâkimiyeti işte bu gibi zengin bir birikimin oluşmasına yol açmıştır. Araştırma alanımızda yer alan Burhaniye ve Edremit sürekli olarak bir kült merkezi ve pek çok kez değişen hakim güçlerin kültür öğelerinin objeleri ile donatılmıştır. Fakat istilalar, karışıklıklar bu eserlerden, günümüze ulaşanlardan çok daha fazlasını tahrip etmiştir.

Araştırma alanımızda ilçe merkezinde yer alan bir takım eserler mevcuttur. Bunların bazıları Türkler'den önceki döneme ait, bazıları Türkler dönemine aittirki genellikle beyliklerden kalma birkaç eserin dışında, çoğu Osmanlı eseridir (Adramytteion hariç). Kıyı kuşağında gelişmiş tatil yerleşmeleri genellikle günümüzün kıyı turizm anlayışına bağlı olarak gelişen pansiyon, apart, otel ve kamping alanlarından oluşmaktadır. Bu yapılar modern mimari ile inşa edilmiştir. Buralarda çok fazla tarihi yapının olmamasının temel nedeni geçmiş çağlardaki turizmden yoksunluktur. Burhaniye'de yüz yüze görüşmeler sonucunda edindiğimiz bilgilere göre pek çok alan daha 50-60 yıl kadar önce bataklık ve sazlık halindeydi, bu özellikten dolayı yerleşme ancak ova tabanı üzerinde gelişme imkânı bulabilmiştir. Günümüzden 50-60 yıl kadar önce denize girmek bazı noktalardan

mümkün olmaktadır. Turizm faaliyetlerinin etkisi ile bu alanlar düzenlenmiş ve bazı plajlar doldurulmuştur.

4.3.1.2.2.Camiler

Hekimzade Camii: Genellikle Kurşunlu Camii olarak anılır ve yapılış tarihi net değildir. Hicri tarih olarak 700 yıllarına ait bir kitabe bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı Edremit'te yer alan en eski camii olma özelliğinin taşımaktadır. Selçuklular zamanında, Edremit'i ele geçiren Yusuf Sinan hazretleri tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Kubbesi oldukça göz alıcıdır, önceleri medresesi de yer almakla birlikte bir dönemin geçmişe ait her şeyi yok et mantığı ile 1949 yıllarında ortadan kaldırılmıştır.

Hanay (Hacı Ali Ağa) Camii: Burhaniye'de yer alan bu camii köprü şeklindeki mimarisi ile görülmeye değerdir. 1749 (Hicri 1163) tarihinde Hacı Ali Ağa tarafından inşa ettirilen cami, yoğun tamir ve tadilat görmüştür. 1891, 1954 ve 1971 yıllarında tamir gören caminin bugünkü şeklini ne zaman kazandığı bilinmemektedir. Köprü şeklinde bir zemin kat üzerinde, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Zemin katın bazı bölümlerinde dükkânlar yer alır. Yapının ibadete ayrılan üst kesimi, dükkânların ve yolun üstündedir. Caminin yol üstüne denk gelen taban kesimini yarım daire biçimli kemerler taşımaktadır. Tabanı ahşaptır, duvarları kesme taşlarla, minaresi ise tuğlalarla inşa edilmiştir. Camiye batı tarafından bir merdivenle çıkılır.

Edremit'te sadece kayıtlarda yer alan bazı camilerde yer almaktadır. Genellikle 1938 yılında evkaf idaresi tarafından yıktırılmıştır. Cem-i Kebir, Cami-i Vasat Camii bu camilerdendir. Ayrıca kayıtlarda Mustafa Bey Muallimhanesi ile Ahi Burak Zaviyesi, Hacı Mehmet Bin Nasuh Camii ile Mevlana Sinan Bin Habib mescidide yer almaktadır (Özdemir, 2002, s. 56).

Hacı Ahmet Camii: 1798 (Hicri 1213) yılında Hacı Ahmet tarafından düz ahşap tavanlı bir yapı olarak yaptırılan bu cami, daha sonraki yıllarda, 1904 -1911 yılları arasında, yeniden bugünkü şekliyle inşa edilmiştir. Merkezi bir kubbe ve yanlara açılan kollara sahip olan caminin ustası Rum Andriya'dır ve batlaşma devri eseridir. Yapı içinde kubbeyi taşıyan yekpare dört taş sütün, Burhaniye çevresindeki eski ören yerlerinden getirilmiştir.

Eşrefoğlu Rumi Camii: Edremit ilçesinde yer alan bu camiinin diğer ismi Pırasa Camii'dir. Osmanlılar zamanında yaptırılmıştır. 1910 tarihinde mahalle halkı yardımları ile tamir ettirilmiş ve bugünkü duruma getirilmiştir.

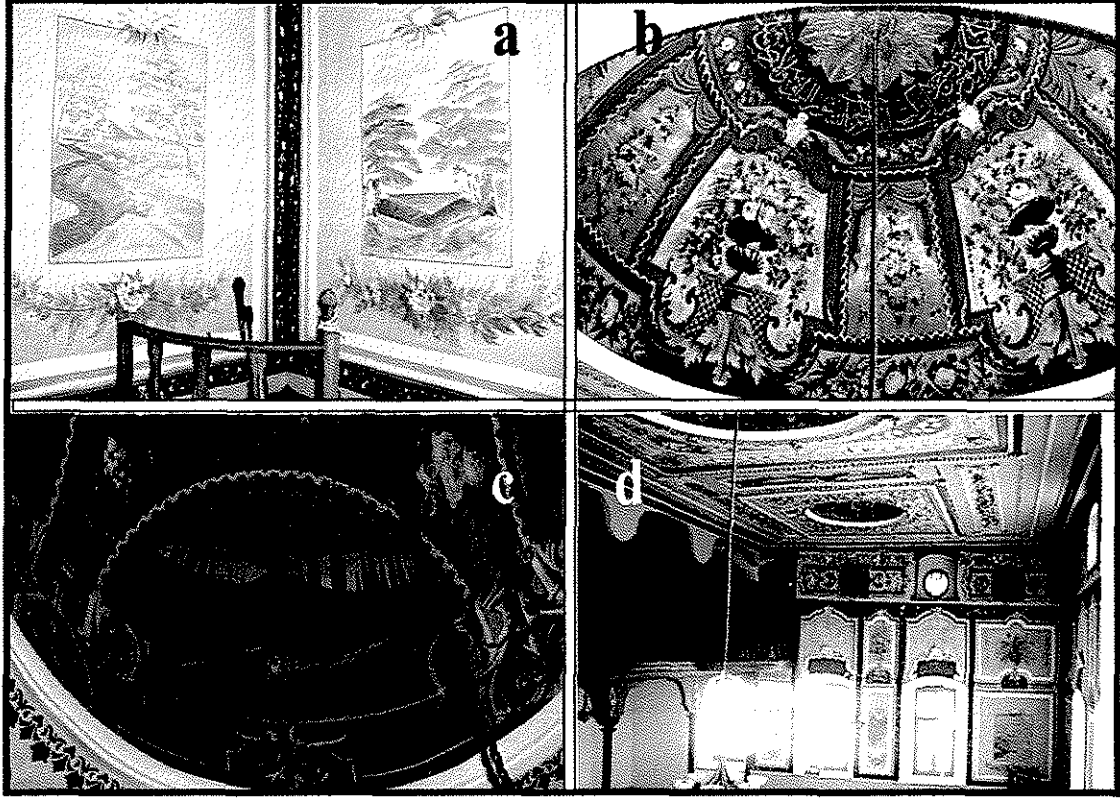
Koca Cami: 1781 (Hicri 1196) yılında Muhiddin-i Rumi tarafından yaptırılmıştır. Caminin etrafında bir medresenin de içinde yer aldığı bir külliyesi olduğu bilinmektedir. Camiye 88 dükkân vakfedilmiştir. Zaman içinde külliyesi ortadan kalkmıştır. İlk yapı yanmış, bu yapının yerine 1890 yılında yenisi inşa edilmiştir. Çıkan bir yangında gene yanan cami, tamir edilerek bugünkü şekline kavuşmuştur. Camii duvarının dış kısmına bitişik olarak, 1931 yılında, Milli Mücadele'de yararlıklar gösteren Burhaniye için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı ile gönderilen küçük bir anıt dikilir, açılışından sonra uzun yıllar millî bayramlar bu anıtın önünde kutlanır, günümüzde bu anıt halen camiinin duvarında mevcuttur.

Geriş Camii: Diğer ismi ile "Çerkez Camii" olarak isimlendirilen bu camii esasen ahşaptan yapılmıştır. Ahşap'ın mukavemetinin düşük olması camiinin zamanla yıpranmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda eski caminin yerine 1966 yılında betonarme bir yapı inşa edilmiştir. Eski camiinin minaresi halen mevcuttur.

Mehmet Emin Ağa Camii: Burhaniye şehrsel yerleşim alanının nüvesini oluşturan Memiş Mahallesi'ndedir. 1742 (Hicri 1156) yılında Mehmet Emin Ağa tarafından inşa ettirilmiştir. Bu camiinin diğer bir ismide, Müftü Camiidir. 1960'lı yıllarda tadilat gören camiinin, ilk yapıldığı yıllarda külliyesinin olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise bu Külliyyeden eser kalmamıştır. Yerel halk arasında yaygın olarak, bulunduğu mahalleden dolayı Memiş Camii ismi kullanılır

Şahinler Camii: Bu camii Burhaniye'nin SE sunda yer alan Şahinler Köyündedir. Camii yaklaşık olarak 120 m yükseklikte ve köyün ortasındadır. Burada yer alan camii bir hayli ilginç iç mimari özelliği taşımaktadır. Dış görünüşü oldukça basit olan camiinin içi yakın çevredeki doğa manzaralarının çizimleriyle renklenmiştir. Camii içindeki resimlerde bitkilerin ve manzaranın yer alması herhangi bir hayvan ve insan figürünün bulunmaması da dikkat çeker. 1895 (Hicri 1313) tarihinde inşa edilmiş olan yapı, mimari ve iç süslemeleriyle farklı bir özellik içindedir. İç kesiminde yalancı bir kubbeye sahip olan yapı, dışarıdan düz bir ahşap çatıyla örtülüdür (Foto 14).

Foto 13: Şahinler Camiden a-Vaaz Kürsüsünün Yanındaki Duvardan Görünüm, b-İç Kubbeden Bir Görünüm, c-Köyün Girişindeki Mezarlığın İç Kubbedeki Minyatürü, e- Minberden Cami İçinin Genel Bir Görünümü



4.3.1.2.3.Kiliseler

Geçmiş kayıtlarda da yer alan, Burhaniye ilçe merkezinde bir kilise mevcuttur. Günümüze harap halde gelmiş olan bu kilise, Mahkeme Mahallesi Eski Gazhane Sokağı içindedir. Dış görünüşünden kilise olduğu anlaşılmamaktadır. Binanın giriş kapısı Eski Gazhane Sokağına açılmaktadır. Kilise Yunan Haçı biçiminde bir plana sahiptir. Ortada merkezi büyükçe bir kubbe, onun çevresindeki sekiz bölümün dördü küçük kubbe, diğerleri de tonoz biçimli kubbelere sahiptir. Günümüzde herhangi bir turizm çekiciliği kalmamış haldedir. Bununla birlikte bu topraklardaki kültürel zenginliği göstermek adına restore edilip kamu hizmetleri yapabilecek bir hale getirilebilir.

4.3.1.2.4.Hamamlar

Edremit İlçesinde kayıtlarda “Saruca Paşa” ismiyle anılan diğer ismi de Orta Hamam olan hamam Osmanlı padişahlarından II. Murad’ın vezirlerinden Saruca

Paşa'nın Gelibolu'da yaptırdığı imarete gelir oluşturması amacıyla yapılmıştır. Diğer hamamlar ise Hasan Paşa (Çifte Hamam) ve Akpınar Hamamıdır.

Burhaniye şehir merkezinde yer alan tarihi binalardan biriside, günümüzde oldukça eski durumdaki Pazarbaşılar Hamamı'dır. Bu hamam çok uzun süredir kullanım dışıdır. "Türk Hamamı" özelliklerini taşır. Cuinet 1894 tarihli eserinde Burhaniye'de yer alan hamamların toplam sayısının 12 olduğunu yazar. Bu hamamların çoğunluğu günümüze ulaşamamıştır. Pazarbaşılar Hamamı ve kent merkezinde hala kullanılan ve pek özel bir görünümü olmayan hamam, yazarın eserinde söz ettiği hamamlardan ikisi olmalıdır.

4.3.1.2.5. Mezarlıklar

Burhaniye'de yer alan ve günümüze kadar ulaşan bazı mezarlıklar bulunmaktadır. Bazıları geniş alanlara yayılmış, bazıları düzenlemeye tabii tutulmuştur. Bu mezarlıkları Osmanlı ve Osmanlı öncesi mezarlık olarak incelemekte fayda vardır.

Osmanlı'dan Günümüze Mezarlıklar: Araştırma alanımızda yer alan Burhaniye İlçesinde mezarlıklar, gerek şehir merkezinde olsun gerekse köylerde olsun, sıradan gömütler içermektedir. Bu mezarlıklardan bazıları Osmanlı dönemi gömütlerine de sahiptir; bu tür mezarlıklar alanda yaşayan halklardan çeşitli özellikler taşır. Anıtsal nitelikli mezar taşlarına sahip mezarlıkların çoğunlukla eski yerleşmeler ve onların nekropol (kent dışı mezarlık alanı) alanlarıyla yakın ilişkisi olduğu yapılan araştırmalar sonucu anlaşılmıştır. Bu mezarlıklardan bazıları, daha sonra alana yerleşen Osmanlı halkının da mezarlıkları olmuştur.

Çoruk, Börezli, Kızıklı, Taylıeli köylerine ait mezarlıklar arkeolojik öneme sahiptirler; Osmanlı Dönemi mezar taşları da içerdiklerinden korunmaya alınması gereken önemli yerlerdir. Pelitköy ve Ağacık Köyleri mezarlıkları dikkat çekici mezar taşlarıyla farklı özellikler içindedir. Şahinler Köyü ve çevresinde saptanan bazı eski kalıntılarından anlaşıldığına göre, köy çevresi bir zamanlar zengin bir özellik göstermekteydi. Fakat köy mezarlığında artık önemli bir arkeolojik ve Osmanlı Devri malzemesi kalmamıştır.

Ecdadımızın oluşturdukları mezarlıkların ovadaki dağılımını görmek isterseniz alana hâkim herhangi yüksek bir mevkiye çıkıp ova tabanında ve köylerin yakınındaki selvilerin yoğun şekilde bulunduğu alanları tespit etmek yeterli olacaktır. Gerçekten ecdadımızdan kalan mezarlıklara selvi dikimi alanımızda oldukça

yaygındır. Hatta bazı mezarlıklarda selvi ağaçları o kadar sık dikilmiştir ki güneş bile mezarlığın içine zor girer.

XVIII. yüzyıl başlarına uzanan Osmanlı Devri mezar taşlarının çok güzel örneklerinin yer aldığı Çoruk, Taylıeli, Börezli, Pelitköy Kızıklı mezarlıkları bir açık hava müzesi niteliğini taşırlar, bu yerlerde Osmanlı Devrine ait pek çok mezar taşının ilginç örneklerini görmek mümkündür.

Burhaniye şehrinde iki tane mezarlık mevcuttur ve ikisi de halen kullanımdadır. Bu mezarlıklar, Börülce ve Keşaf Dede mezarlıkları olarak isimlendirilir. Nekropollerdeki ya da anıtsal mezar alanlarındaki gibi pek fazla tarihi yapı barındırmazlar. Genellikle Burhaniye'deki tarihi yapı barındıran mezarlıklar nekropollerin devamı niteliğindeki mezarlıklardır. Eski inanç ve ölümden sonraki yaşam inancı gereğine göre şekillenen bu mezarlıklar Osmanlı hâkimiyetinden sonra İslamiyet inancına ve geleneklerine göre şekillenmiştir. Eski anıtsal mezarların yerini daha sade, basit mezarlar almıştır.

Foto 14: Şahinler Köyü Mezarlığı



Nekropolün yakınındaki eski yerleşmelerden geriye görselliğini yitirmiş birkaç kalıntıdan başka bir şey kalmazken, mezarlıklardaki devrik veya bir kısmı toprağa gömülü duran mezar taşlarının tahrip edilmemesi ya da yeni yapılarda kullanılmak için parçalanmaması, İslam inancında yer alan ölüye ve mezarlığa olan saygı ve korkudan olsa gerektir.

Osmanlı öncesi mezarlıkları: Burhaniye ve çevresinde 1995 yılından itibaren gerçekleştirilen arkeolojik yüzey araştırması sırasında çok sayıda Antik Çağ yerleşmesinin yanı sıra bu yerleşmelere ait mezarlıklar, nekropoller, saptanmıştır. Nekropol, Helen dilinde “ölüler şehri” anlamındadır; o çağda kent dışında bulunan mezarlık alanlarına verilen isimdir. Turizm açısından önemli olan mezarlıklar genellikle Osmanlı öncesine ait mezarlıklardır. Çünkü İslam inancı gereği mezar yapıları oldukça basit ve gösterişsiz yapılıdır.

İslam inancında şekillenen, görselliği yüksek mezarlıklar parmakla sayılabilecek kadar azdır. Örneğin Selçuklu dönemine ait Bitlis’in Ahlat İlçesi’ndeki anıt mezarlık son derece mükemmel taş işçilikleri, ölen kişinin sosyal statüsüne göre 1 m ile, 5 m arasında değişen, görkemli işçilikli mezar taşları ile son derece mükemmel bir görünüm arz eder. Nekropollerde mezar taşları genelde mermer, rekristalize kalker gibi kayalardan oluşurken, Ahlat Selçuklu anıt mezarlığındaki mezar taşları, andezit, tüfit gibi volkanik kayalardan oluşmaktadır.

Burhaniye ilçe sınırları içinde kökeni Tunç Çağları’na kadar uzanan yerleşmelerin saptanabilen nekropollerini Çoruk, Kızıklı, Bahadınlı, Karadere ve Taylıhel köylerindedir. Çoruk Köyü Mezarlığı yol tarafından iki bölüme ayrılmış durumdadır. Bu mezarlık içinde Osmanlı mezar taşlarından başka daha eski dönemlere ait mimari parçaları ve mezarlığın çevresinde Bizans ve Roma devirlerine ait lahit parçaları görülmektedir. Düz bir alanda kurulu olan Kızıklı Köyü çevresinde, Yukarı Harman denilen mevkide Roma Dönemi’ne ait nekropol kalıntılarına rastlanılmıştır (<http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2225>, 12.11.2009 tarihinde alınmıştır).

4.3.1.2.5. Türbeler

Bölgenin tarihsel ve sosyal oluşumunda önemli rol aldıkları anlaşılan ve Horasan Erenleri olarak bilinen kişilere ait türbelerin sayısı yedidir. Bunlar haricinde haklarında pek fazla şey bilinmeyen ve yatır olarak tanınan birkaç gömüt vardır. Fakat turizm çekiciliği oluşturacak herhangi bir özellik sergilemez.

- ✓ Taylı Baba: “Horasan Erenleri” olarak adlandırılan derviş gazilerden biri olan Taylı Baba’nın mezarı, herhangi bir yapı ile korunmamaktadır.
- ✓ Muhyiddin-i Rumi Türbesi: Burhaniye kent merkezindeki Koca Cami’nin kuzeyinde ve Burhaniye Belediye binasının arkasındadır.

- ✓ Yahya Efendi Türbesi. Pazar Sokak ta yer alır, son derece bakımsız bir haldedir.
- ✓ Rumi Kaptan Dede Türbesi: Geriş mahallesinde yer alan bu türbe oldukça bakımlı ve temizdir.
- ✓ Sinan Dede Türbesi: Kızıklı Köyü sınırları içindedir.
- ✓ Taşlı Dede: Bahadınlı Köyü yakınında bir zeytinlik içindedir.
- ✓ Seklik Dede: Burhaniye kent merkezinin yakınındaki Seklik Tepe üzerinde olan bir yatırdır.

4.3.1.2.6.Önemli Sit Alanları

Kuşku yok ki alanımızdaki en önemli sit alanı Adramytteion' dur. Her ne kadar günümüzde Edremit ve Burhaniye şehirleri arasında veliaht tartışmalarına yol açmakta isede, Adramytteion gerçekten şimdiki Edremit ve Burhaniye'den önce var olan daha sonra terk edilerek tarihte kalan bir yerleşmedir.

Bu sit alanı Türkiye Cumhuriyeti idari taksimatına göre Ören ve dolayısıyla Burhaniye sınırları içerisinde kalmaktadır. Kuş uçuşu Burhaniye merkeze yaklaşık 4 km Edremit'e ise 12 km uzaktadır. Geçmiş çağlarda burada bulunan yerleşmelerin ve nüfusun azlığından dolayı tek şehir olan bu yerleşme zamanla nüfusun artması, korsan saldırı, transgresif bir hareket ya da Karınca Deresi'nin taşıdığı alüvyonların zamanla limanı doldurarak, önemi azaltması gibi sebeplerden, şehrin taşınmasında etkili olmuş olabilir. Fakat taşınan şehrin ova tabanında kurulması ve özellikle Edremit'in kuruluş yeri olarak bir dağa sırtını vermesi güvenlik kaygılarından dolayı bu yerleşmenin terk edilmiş olması ihtimalini güçlü kılmaktadır.

Adramytteion şehri daha önce de bahsettiğimiz gibi etrafı surlarla çevrilidir ve Truva savaşıdan daha önce kurulmuştur. İlk yerli halk Etrüsk kökenli Pelasglardır. Başka görüş ise M.Ö. 1500 yıllarında Granikos tarafından kurulduğunu öne sürer. Bir müddet sonra bu şehirde Lidya Kralı Krezüs (Karun)'ün kardeşi Adramis tarafından bir imar ve yeniden iskân çalışması yapılarak Atina'dan çıkartılan Deloslular yerleştirilmiştir. M.Ö. 1200'lü yıllardaki Truva Savaşlarında Truvaya olan destekleri ve Truva'nın savaşı kaybetmesi dolayısıyla savaştan sonra yıkıma maruz kalmıştır.

Daha sonra Lidya hâkimiyeti ile devam eden egemenlik süreci, Lidyalıların zaman içinde güç kaybederek Persliler karşısında yenilmesi sonucunda Pers Egemenliği başlar. M.Ö. 546'lı yıllarda gerçekleşen bu olaydan sonraki yıllarda

İskender'in Perslere olan üstünlüğünden sonra şehir Makedonyalıların eline geçmiştir. (M.Ö. 334) Sürekli el değiştirmelerle birlikte M.Ö. 241-197'den itibaren Bergama Krallığının hâkimiyetine girer, bu sırada yine el değiştirmelerle devam eden yerleşim süreci M.Ö.133 yılında vasiyet gereği Bergama Krallığı ve araştırma alanımız Romanın eline geçmiştir. Bir müddet Roma egemenliğinde kalan araştırma alanı M.Ö. 88 yılında Pontus Krallığının hâkimiyetine geçmiştir. Bu hâkimiyet Roma halkına büyük zarar vermiş ve gerek ana karada gerek adalarda pek çok katliam gerçekleşmiştir. Aradan 3 yıl geçtikten sonra Roma tekrar alandaki hâkimiyetini sağlamış ve Pontusluların yaptığı katliamı bu sefer Romalılar tekrarlamıştır.

Romanın M.S. 395 yılında ikiye bölünmesi ile alanımız Bizans hâkimiyetine girmiştir. Bu hâkimiyet 1092 yılında Çaka Bey'in alanımızı fethetmesine kadar devam eder. 1118'e kadar karışıklıklar ve katliamlarla geçen hâkimiyet mücadelesi el değiştirmelerle devam eder 1113 yılında tekrar Türklerin eline geçen Edremit Anadolu Selçuklular ve Bizans arasında sınır olma özelliğini devam ettirdi. Bu sıralarda şehrin taşındığı kayıtlarda yer almaktadır. Bazı kaynaklar M.S 1100'lü yıllarda bu taşınmanın gerçekleştiğini söyler (İslam Ansiklopedisi, Cilt.1, 1945, s.128). Bazı kaynaklar ise M.S. 98-117 yılları arasında şehrin yer değiştirdiğini ifade eder. (Atak, 1994, s.106)

Beylikler döneminde durum değişmemiş ve sürekli el değiştirmeler sonucunda alanımız oldukça tahribata uğramıştır. 1357 yılında Osmanlı Devletine geçen Edremit'te tam hâkimiyet 1361 yılında gerçekleşti. 1402 yılındaki Timur ile Osmanlı arasındaki savaşa yıllarında tüm Anadolu gibi araştırma alanımızda da büyük yağmalama ve yıkımlar gerçekleşmiştir. 1453 yılından sonra sınır özelliğini yitiren araştırma alanımız kısmen refaha ve huzura kavuşmuştur.

Araştırma alanımız değişik dönemlerde farklı hâkim güçlerin etkisi altında kalmıştır. Bununla birlikte, değişik kültürlerle ait izler çok az görülmektedir. Bundaki en büyük sebep yıkımlar ve sürekli el değiştirmelerdir. Bunca yıkıma rağmen araştırma alanımızın, sürekli bir nüfus iskânına söz konusu olması buranın ehemmiyetini ve insan yaşamı için gerekli olan mülayim şartların varlığından kaynaklanmaktadır.

Antandros, Balıkesir İli sınırları içerisinde, Altınoluk-Edremit karayolunun 2. kilometresinde, Edremit körfezinin kuzeyinde yer alan önemli bir Troas kentidir. 215 m rakımlı Kaletaşı Tepesinde yer alır. İda Dağının (Kaz Dağı) güney eteklerinde, Mysia ve Aiolis'i Troas'a bağlayan yolu kontrol eder. Antandros kentinin kuruluşu

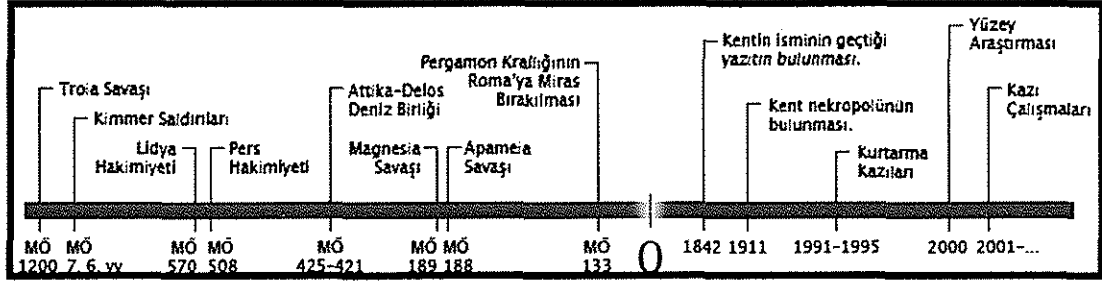
hakkında antik kaynaklardan çok farklı bilgiler edinilmesine karşın, bütün antik kaynaklar Antandros'un ünlü tersanelere sahip olduğu konusunda hemfikirdirler. Hatta Virgilius'un, "Aeneas" adlı eserinden şehrin, İda Dağından elde edilen kerestelerin ihraç edildiği limanları ile tersanelerinin ününün, Troia Savaşına kadar geriye gittiği anlaşılır (<http://www.antandros.org/antandros/giris.html>, 16.11.2009 tarihinde alınmıştır).

Antandros bazen Avrupalı milletlerin egemenliğinde iken, bazen de Asyalı güçlerin egemenliğine geçmiştir. Adramytteion'a kuş uçuşu uzaklığı 17 km civarındadır. Dolayısıyla Adramytteion'u etkileyen pek çok olay Antandros'u da etkilemiştir.

Strabon, Antandros'da kerestelerin ihraç edildiği Aspaneus adlı bir limanın bulunduğu bahseder ve ona göre bu liman, Antandros ile yaklaşık 7 km. doğusunda bulunan Astyra (Güre) yerleşmesi arasındaki düzlükte yer almaktadır.

Kaz Dağı (İda Dağı) güney eteklerinde yer alan Antandros, antik kaynaklara göre çok farklı kökenlere dayandırılır. Herodotos, Pers kralı Kserkses'in M.Ö. 483 yılında Yunanistan'a yapacağı seferin hazırlıklarına ve ordunun izlediği güzergâha değinir. "Ordu Adramytteion kenti ve Pelasg sitesi Antandros'u geçerek Thebe ovasına indi geceyi İda eteklerinde geçirirlerken büyük bir fırtına patladı, zigzag gezinen yıldırımlar düştü ve oldukça önemli sayıda kayıp verildi" diyerek tarif eden Herodot, bu olaydan Herodot'un tarifine göre buranın bir Pelasg yerleşimi olduğunu anlamaktayız. Fakat Vergilius Antandros'tan Phryg yerleşimi olarak bahseder. Vergilius'un "Aeneis" adlı eserinde M.Ö. 1200'lü yıllarda Akhalar ile Troialılar arasında çıkan savaş sonrasında yıkılan Troia kentinden kaçan Aeneas ve yanındakilerin bir Phryg yerleşimi olan ve İda Dağı eteklerinde bulunan Antandros'ta donanmalarını kurduklarından bahsedilir (<http://www.antandros.org/antandros/tarihce.html>, 16.11.2009 tarihinde alınmıştır).

Araştırma alanımız ve yakın çevresinde yer alan antik alanlardan biriside Thebe Antik kenti'nin Kumluca yakınlarındaki harabelerdir. Fakat bu alan diğer yerler kadar fazla araştırılmamıştır Havran ilçesi Tepeoba Köyü yakınlarında bulunan bu alanın hakkında henüz yeterli bir araştırma yapılmamıştır. Thebe antik kentinin yakınındaki köyün Tepeoba ismini taşıması ilginçtir. Nitekim ülkemizdeki pek çok yerleşme geçmişteki isimlerinin dilimize uyarlanmış şekli ile kullanılır hale gelmiştir. Bir diğer antik alan ise Güre Beldesi sınırları içerisindeki Astyra Antik Kenti'dir



Şekil 26: Antandros Antik Kentinin Kronolojisi

(<http://www.antandros.org/antandros/kronoloji.html>, 16.11.2009 tarihinde alınmıştır)

4.3.1.2.7. Diğer Beşeri Çekicilikler

Tahtakuşlar Etnografya Müzesi (Galeri) oldukça dikkat çekici müze eserleri ve yerel kültürün yaşatılmasına yaptığı katkılardan dolayı kırsal turizme hizmet edebilecek müthiş bir mekândır. Türk kültür ve geleneklerinin somutlaşmış eserleri, sanat galerisi, Orta Asya'dan Türkiye'ye göç eden Türk boylarının ilginç ve özgün kültür varlıkları, giyim, ev eşyaları, çeşitli aletler, halıları ve çadırları ile her türlü sanat yapıtları, yazmalar, kolyeler, nazarlıklar ve pek çok diğer şeyin sergilendiği bu müze "BM 1994 UNESCO" ödülünü almıştır. Akçay'a olan kuş uçuşu uzaklığı yaklaşık 5 km dir. Alibey Kudar tarafından kurulan galeri, 1991 yılında açılan Türkiye'nin ilk özel etnografya müzesi ve aynı zamanda 1992 yılındaki içerik genişletmesi ile Türkiye'de ilk kez bir köyde kurulan sanat galerisini olmuştur. Galeride dünyada sergilenen en büyük deri sırtlı deniz kaplumbağası yıl boyunca sergileniyor ve haftanın her günü açıktır.

Edremit Müzesi Müzenin açılış yılı 1961'dir. Günümüzdeki ismi "Ayşe Sıdika Erke Etnografya Müzesi"dir. Balıkesir Kuvayi Milliye Müzesi Müdürlüğü'ne bağlıdır. Edremit Belediyesi tarafından kurulmuştur. Müzede Kuvâyı Milliye odası, geleneksel Türk ev adaları, el yapımı eserler, eski silahlar sergilenmektedir. Müzede günlük yaşamdan günümüze kalan el emekleri, günlük yaşam alet ve edevatları, giyim kuşam örnekleri, Kuvayi Milliye dönemini savaş aletleri ve bazı sanatsal eserler sergilenmektedir. Müze bahçesinde bulunan mutfak ve hamam eklentileri vardır. Zamanında kullanılan mutfak eşyaları ile hamam yapısı ve malzemeleri burada sergilenmektedir. Turistik açıdan büyük bir önemi yoktur fakat araştırma alanının tarihi değerleri gün yüzüne çıktığında zengin bir arkeolojik birikime sahip olacaktır.

4.3.2.Araştırma Alanının Turizm Potansiyeli *

Araştırma alanımızda yer alan tesis eksiklikleri potansiyel kullanımının kısıtlanmasına neden olmaktadır. Kıyı turizmi ve birkaç turizm türü dışında belirli bir uzmanlaşma ve pazarlama stratejisi oluşturulamamıştır. Bunun en temel sebebi alanın yeterli düzeyde sermaye çekememiş olmasıdır. Bununla birlikte araştırma alanımızda yapımına başlanılan 5 yıldızlı oteller, yat limanı, alternatif turizm türleri hizmeti vermeye başlatan tuzim acenteleri bölgedeki turizmin çeşitlenerek 12 aya yayılmasında büyük katkı yapması beklenmektedir. Özellikle termal turizm ve onunla bağlantılı olan sağlık turizmi geliştirmek için yerel yönetimler ve STK'lar bazı çalışmalar gerçekleştirmektedirler.

Araştırma alanında yer alan konaklama tesisleri sayı ve miktar olarak şimdilik turizm talebine yeterli ya da kısmen yeterlidir. Fakat unutulmamalıdır ki tesisleşme artmadan turizmin gelişmesi beklenemez.

4.3.2.1.Turizm İşletmeli ve Yatırım Belgeli Tesisler

Araştırma alanımızda yer alan Burhaniye İlçesinde şimdilik 5 yıldızlı bir tesis bulunmamaktadır. 5 yıldızlı kompleksler özellikle pek çok turist için vazgeçilmez bir gereksinimdir. Tesislerin sınıflandırılma çalışmaları hizmet kalitesinin standartlaştırılmasını ve turistin harcayacağı zamanı nasıl bir yerde geçireceği ile ilgili bir bilgi sahibi olunmasını sağlar. Burhaniye'de turizm işletme ve yatırım belgeli toplam 6 tesis bulunmakta 320 yatak oda kapasitesi ve 1130 yatak kapasitesine sahiptir. Rakamların oldukça düşük olduğu gözden kaçmamaktadır.

İlerleyen yıllarda turizmin fonksiyonel çeşitlenmeyi getireceği muhtemeldir. Bununla birlikte alanda iskân eden nüfus fazlalaşacak ve yeni turizm yatırımları yapılacaktır. Belediye denetiminde olan pek çok turizm işletmeli yerlerde bazı keyfi uygulamalar dikkati çekmektedir.

Edremit İlçesi ise Burhaniye'ye göre daha fazla yatak, oda ve tesis kapasitesine sahiptir. Toplam 20 tesis 1036 oda 2189 yatak kapasitesine sahiptir. Üstelik araştırma alanımızda 5 yıldızlı yatırım belgeli tesis bulunmakta ve yeni tesislerin yapılması için inşaa çalışmaları devam etmektedir (Tablo 37,38).

* Araştırmamızın bu bölümünde yer alan tablo, grafik, şekillerde yer alan veriler; Belediyelerden, Kaymakamlıklardan, Kültür Ve Turizm Müdürlüğü ve Bilgi Bürolarından, alanla ilgili çalışmalardan, yerel halktan, ÇED raporlarından derlenmiştir. Tabloların altlarına ayrıca kaynakça verilmeyecektir.

Tablo 37: Burhaniye’de Bulunan Turizm İşletmeli Ve Yatırım Belgeli Tesisler

Burhaniye İlçesinde Bulunan Turizm İşletmeli Tesisler			
Tesisin Adı-Adresi	Tesisin Sınıfı	Oda	Yatak
Artemis Ören T.K. Ören Mah.	4	113	229
Keskin Otel- Öğretmen Evleri Mah.	2	101	184
Altuncamp- Ören Mah	Kamp Deneme İşl. 2. Sınıf Motel	13	515
Club Orient Tatil- Ören Mah.	Kısmi Tur İş. Bel. 4 Yıldızlı	62	134
Toplam	4 Tesis	289	1062
Burhaniye İlçesinde Bulunan Yatırım Belgeli Tesisler			
Club Orient- İğne Burnu Mev. Geriş Mah. Ören	4	İdari Blok	-
Coincidence Otel	2	-	-
Toplam	2 Tesis	31	68

Tablo 38: Edremit’te Bulunan Turizm İşletme Ve Yatırım Belgeli Tesisler

Edremit’de Bulunan Turizm İşletme Belgeli Tesisler			
Tesisin Adı-Adresi	Sınıfı	Oda	Yatak
Elbis Otel- Narlı Mevkii, Altınoluk	4	100	203
La Route Akçay Resort, Altınkum Mah. Atatürk Bulv. 70	4	165	454
Altuner Otel Narlı Köyü, Mihli Mevkii	3	72	150
Adramis Otel	3	66	135
Beyza Otel- Bostancı Köyü Edremit	3	84	168
La Route Akçay Resort-Altınkum Mah. Atatürk Bul. 70	2	41	84
Üçem Motel Golden Sea.- İskele Mahç Barbaros Cad.16	2	40	78
Mare Monte Otel-İskele Mah. Fati Cad.13 Altınoluk	1	23	46
Eren Otel-İskele Mah. Altınoluk	1	22	34
Manastırhan Otel-Manastır Mevkii Güre	1	18	36
Tüzün Otel- L.AkpınarCad. Akçay	1	25	46
Özsoy Otel- L.AkpınarCad. Akçay	1	27	54
Yeni Altun Otel- İskele Mevkii Güre	1	22	38
Çamlıbel Gazinosu- Çamlıbel Köyü	M.E.Y.	110	-
Zeytinbağı Otel- Çamlıbel Köyü	Özel Tesis	8	16
Toplam	15 Tesis	713	1542
Edremit İlçesinde Bulunan Yatırım Belgeli Tesisler			
Antandros Otel- Şahinderesi /Altınoluk	5	120	240
Akçay Ömür Otel- Sakarya Cad. Akçay	3	46	92
Öge Otel- Leman Akpınar Cad. Akçay	3	79	159
La Route Akçay Resort- Altınkum Mah. Atatürk Bulv. 70	-	78	156
Adramis- Bostancı Köyü Cıvarı	3	-	-
Toplam	5 Tesis	323	647

4.3.2.2. Belediye Belgeli Tesisler

Araştırma alanımızdaki Burhaniye’de belediye işletme belgeli turizm tesisi sayısı 18’dir. 695 oda’da 1656 yatak kapasitesine sahiptir. Burhaniye’de yer alan en fazla yatak kapasiteli tesis Nina Otel’dir ve 196 yatak kapasitesine sahiptir.

Edremit’te belediye işletme belgeli turizm tesisi toplam 54’dür. Bu tesislerin toplam oda sayıları 1351, toplam yatak kapasiteleri sayısı ise 3795’dir. Görüldüğü gibi Belediye işletme belgeli tesisler Burhaniye’ye göre Edremit’te daha fazladır. Belediye işletmeli tesislerin gerek oda kapasitesi, gerekse yatak sayısı bakımından

her geçen gün artması turizm gelişimi için olumlu bir gelişme olacaktır. Turizmin gelişmesi için muhakkak öncelikle alanda konaklama tesisleri yapılmalıdır. Yeni gelişen bir turizm alanında konaklama tesisleri önceleri pansiyon, apart tipi küçük işletmelerin hakimiyeti altındadır. İlerleyen zamanlarda turist sayısı arttıkça Butik Oteller ve 3, 4, 5 yıldızlı oteller inşaa edilmeye ve her geçen gün alana gelen turist sayısı artmaya devam edecektir.

Tablo 39: Burhaniye’de Bulunan Belediye İşletmeli Turizm Tesisleri

Tesisin Adı	Adresi	Oda	Yatak
Clup Tiran Tatil	Ayaklı Cd. Belediye Evleri	54	108
Clup Minka Evi	" "	48	144
Efem Keskin Tat	İğdeburnu Mevkii	84	168
Nina Otel	" "	98	196
Clup Fiord Otel	Ayaklı Cad. 1	56	150
Konak Lale Motel	Ayaklı Cad. Neşe Sk.1	23	55
Karakaş Motel	Gezinti Yolu 5/A	27	70
Ada Motel	Plaj İçi 7/1 Ören	20	74
Şen Motel	2.Ören Cad. 27	16	60
Fer-Tur Motel	Ayaklı Cd.Belediye Ev.	42	56
Köşem Motel Ev	Ören Mh. Çarşı Cd.	16	34
Clup Nova Otel	Ören Mh. Siteler Bul.21	32	128
Meriç Otel	Öğretmenler Mah.Aksoy Bulvarı	23	52
Topaş Otel Tur	Öğretmenler Mh. Aksoy Bulvarı N.64	23	55
Yaşam Otel	Öğretmenler Mah. Ayaklı Cad. 5	20	50
Mine Otel	Öğretmen Cad. 9	22	40
Pelit Otel	Çukurbağ Mev.	56	116
Polat Otel	Bağlarburnu İlerisi	35	100
Toplam	18 Tesis	695	1656

Tablo 40: Edremit’de Bulunan Belediye İşletmeli Tesisler

Tesis adı	Adresi	Oda	Yatak
Edremit Merkez			
Divan otel	Hürriyet Cad.İS.N1	28	34
Bilgiçler Otel	Menderes Bulv. Edremit	20	48
En-Tur Termal	İzmir Asfaltı	38	76
Uytun Otel	G.Celal Mh.Akç.Cd152	26	61
Karagözoğlu Otel	Menderes Bulv. 1.Sk. N:1 Edremit	12	28
Toplam	5 Tesis	124	247
Akçay			
JKKK. Akçay Eğ.		44	156
T.Kömürşl.		48	232
Tatil Köyü		326	900
Demir Otel		22	55
KaracaMotel		-	-
Villa Bela		7	24
Timur Pansiyon		15	34
Murat Pansiyon		15	40
Pars Pansiyon		19	49
Şamdan Otel		11	31
Kutlugün Motel		35	115
Sahil Güven Motel		20	60
Canlırık Motel		15	50
Çimen Motel		16	35
Taylan Motel		16	30
İstanbul Sah. Motel		26	45
Beyaz Saray Motel		26	80
Hoşnut Pansiyon		11	40
Altınoluk			
Akçam Motel	İskele Mh.Çanakkale Asfaltı Üzeri	41	105
Afrodit Tatil Köyü	Avcılar Altı	43	250
Lambada Otel	Çanakkale Asfaltı Üzeri	-	-
Altınoluk Otel	İskele Mh. Barbaros Cd.	30	75
Elif Motel	Narlı Altı Mevkii	52	110
Misya Motel	İskele Mh.Çayağzı Cad	16	32
Akın Motel	İskele Mh. Çayağzı Cad.	19	42
Çetin Motel	İskele Mh. Fatih Cd. 48	13	35
Seven Motel	Avcılar Altı	14	40
Sır Motel	Avcılar Altı	17	50
Uytun Motel	Yağcılar Mevkii	24	57
Berlin Pansiyon	Balkent Mevkii	10	26
Kutlu Pansiyon	İskele Mh. Çayağzı Cd.	25	75
Onur Pansiyon	İskele Mh.Çayağzı Cad.	10	50
Ergün Pansiyon	İskele Mah. Fatih Cd.45	7	18
Ceyhan Pansiyon	İskele Mah. M.K.Paşa Cad.	10	20
Bardakçı Konağı	İskele Mh.M.K.Paşa Cad. 6	7	19
Çakıl Pansiyon	İskele Mah. Atatürk C.	14	39
Helvacıoğlu Pan	İskele Mh.M.K.Paşa Cad	10	40
Onur Apart Otel	İskele Mah.	5	10
Beykonağı Apart	Fener Mah.	29	120
Şato Apart	Tahtakuşlar Köyü	18	54
Antandros Kamp.	Avcılar Altı	8	24
Cahithan Pansiyon	İskele Mah. Barbaros Cd.38	29	70
Nurcihan Pansiyon	İskele Mh.	6	12
Tablo 40'ın Devamı			
Öztango Pansiyon	İskele Mah. Barbaros Cad.	19	38
Tango Pansiyon	İskele Mah. Barbaros Cad.	12	48
Cem Pansiyon Apart	Çanakkale Asfaltı Narlı Altı	17	53
Murat Pansiyon	İskele Mah. Fatih Cad.	-	-
Ali's Apart Otel	İskele Mah. Fatih Cad.	-	-
Güre			
Körfez Tatil Beldesi	İskele Mh. Güre	30	60
Toplam	54	1351	3795

Edremit İlçesinde belediye işletmeli tesislerin Burhaniye'ye göre bir hayli fazla olduğu gözlerden kaçmaz. Burhaniye'de bulan 18 tesise karşılık burada 54 tesis bulunmaktadır. Edremit İlçesinde bulunan bu tesislerin toplam oda sayıları 1351 ve toplam yatak kapasiteleri 3.795'dir. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere aynı anda Burhaniye ve Edremit İlçelerinde belediye işletme belgeli tesislerdeki yatak sayısı 5 bin'in üzerindedir.

4.3.2.3.Kamu Kampları Ve Kamping Alanları

Araştırma alanımızda Edremit'te 426 oda ve 1483 yatak kapasiteli, Burhaniye'de ise 95 oda ve 330 yatak kapasiteli kamu kampı bulunmaktadır.

Tablo 41: Araştırma Alanında Bulunan Kamping Alanları

Kamu Kampları		
Edremit		
Tesis Adı- Mevkii	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
D.D.Y. Kampı-Akçay Mahallesi	82	175
Panko Birlik- Akçay Mahallesi	24	96
TKİ Kampı – Zeytinli Beldesi	48	240
Kara Kuvvetleri Kampı - Zeytinli Beldesi	49	196
Orman Bakanlığı Kampı – Güre Beldesi	68	176
SSK Kampı – Güre Beldesi	83	320
Köy Hizmetleri Kampı – Altınoluk Beldesi	32	120
Edi. Koop. Din. Kampı	40	160
Toplam	426	1483
Burhaniye		
Ören Öz. Eğt. Merk. Kom. Kampı – Ören Beldesi	95	330
Toplam	95	330
Kamping Alanları		
Tesis Adı - Mevkii	Alanı m ²	Çadır Kapasitesi
Altinkamp – Ören/Burhaniye	35000	250
Antandros Kampı – Boğaz Mevkii/Akçay/Edremit	3000	20
Mertol Kamping – Küçükusu Mevkii/Altınoluk/Edremit	1500	60
Yeşil Kamping – Altınoluk/Edremit	-	13
Saka Kamping – Akçay/Edremit	1000	40
Güneş Kamping – Güre/Edremit	-	-
Askar Kamping – Akçay/Edremit	-	60

Edremit ve Burhaniye'de yer alan kamping alanlarında yaklaşık olarak toplam 193 çadırlık ve 405.00m² lik kamping alanı yer almaktadır. Bunu yanında alanda pek çok uygun yerde kamp yapmak için doğal alanlar bulunmaktadır.

4.3.2.4.Turizm Seyehat Acentaları

Araştırma alanımızda A grubu acente toplamı 12'dir ve bunlardan 4 tanesi şube hizmeti vermektedir. AG grubu acente sayısı 2 tane ve ikiside Burhaniye'de yer

almaktadır. C grubu acente sayısı ise 2 tane ve Edremit'te bulunmaktadır. Seyehat acentaları turizm talebini karşılamak adına turizm alanlarında vazgeçilmez işletmelerdir. Acentalar bünyelerinde bazı otellerle, müzelerle anlaşarak bölgeye gelen turistler için organize turlar düzenlemekte, böylelikle turistlere sunulan hizmetleri çeşitlendirmektedir.

Tablo 42: Araştırma Alanında Yer Alan Seyehat Acentaları

Acentanın Adı	Grubu	Adresi
Burhaniye		
Genius Turizm Sey. Ac.	A	Özen Mah. İğdeburnu Mevkii
Koşan Turizm Sey. Ac.	A	Hürriyet Meydanı 11/2
Er-Mu-Ya Turizm Sey.Ac	A	Hürriyet Mey.Geniş İş Merk. K.1 N.1
Zefira Turizm Sey.Ac.	AG	Mahkeme Mah.Hürriyet Cad. 30/3
Konak Arda Turizm Sey.Ac.	A(şb)	Konak Lale Otel
Nina Turizm Sey.Ac	AG	Ören Mah. Çarşı Cad. 32
Edremit		
Göktaş Tur.Sey.Ac.	C	Çanakkale As.Kavaklar Mev. Aydoğdu Petrol
Demre Turizm Sey.Ac	A	M.Kaptan Mey.I. Akpınar Cad.
Mare Monte Turizm Sey	A	İskele Mah.Fatih Cad. No:7 Altınoluk
Ref-Tur Turizm Sey.Ac.	A(şb)	Denizer İşhanı Kat3N.23
Antandros Turizm Sey. Ac	C	Atatürk Cad. 9. Sok. N.5 Altınoluk
Kaz Dağı Turizm Sey.Ac.	A	Cumhuriyet Mey.Cum.Cad.Ertem Paş. N.2 Akçay
Coşarlar Turizm Sey.Ac.	A	Edremit Cd.Ertem İşhanı N.2 Akçay
Gözde Turizm	A	Cumhuriyet Bulv. N.45/c Akçay
Sefir Tour Sey.Ac.	A(şb)	Denizer İşhanı K. 3 N. 23
Ekrem Turizm Sey. Ac.	A(şb)	Kurşunlu Cad. 5.Sok N.1/1

4.3.2.5.Yerel Etkinlikler

Ülkemizin neredeyse her ili ve ilçesinde kutlanan kurtuluş günü etkinlikleri vazgeçilmez birer etkinliktir. Bu etkinlikler bazen kurtuluş günlerindeki bir dizi etkinlikle bazen kurtuluş haftasında ve birbirinden bağımsız pek çok etkinlikle kutlanılır.

Bu etkinlikler boyunca sergiler, tiyatral etkinlikler, yarışmalar ve konserler gerek yerel halkın gerekse turistlerin ilgisini çekmektedir. Burhaniye'de kurtuluş günü 8 Eylül, Edremit'in ise 18 Eylül'dür. Genellikle bu günlerde ve bu haftalarda etkinlikler gerçekleştirilir (Tablo 43).

Araştırma sahasında değişen dönemlerde "Deve Güreşleri" tertip edilmektedir. Yurdumuzda deve güreşleri özellikle Batı Anadolu'da il ve ilçelerde yaygın olarak yapılmaktadır. Deve güreşlerinden elde edilen gelirin bir kısmı ile

tertip için yapılan harcamalar ödenilir. Geriye kalan kısmı ilede hayır işleri yaptırılır. Çeşitli dernekler bu organizasyonları tertip etmekte ve deve güreşi severleri bu etkinliklerde buluşturmaktadır.

Tablo 43: Araştırma Alanında Yapılmakta Olan Yerel Etkinlikler

Araştırma Alanında Yapılmakta Olan Yerel Etkinlikler		
Burhaniye		
Etkinlik İsmi	Tarihi	Düzenleyen Kuruluş
Kültür-Turizm ve Sanat Haftası	Ağustos Ortası Hafta Sonu	Belediye Başkanlığı
Edremit		
Sarıköz Etkinlikleri – Güre	Ağustos	Güre Belediye Başkanlığı
Edremit Zeytin Festivali	Ağustos Sonu	Belediye Başkanlığı
Uçurtma Şenliği – Zeytinli	Nisan Ortası	Zeytinli Belediye Başkanlığı
Zeytin, Kültür ve Sanat Şenliği-Zeytinli	Temmuz Sonu Ağustos Başı	Zeytinli Belediye Başkanlığı
Akçay Zeytin Festivali	Ağustos	Edremit Belediye Başkanlığı
Antandros Yaşama Saygı Kültür ve Sanat Festivali – Altınoluk	Ağustos	Altınoluk Belediye Başkanlığı
İda Kültür ve Sanat Şenlikleri - Akçay	Ağustos Ortası	Akçay Belediye Başkanlığı
Yelken Yarışları – Altınoluk	Haziran Sonu	Altınoluk Belediye Başkanlığı

4.3.2.6. Turist Sayısı

Araştırma alanımızda turizm önceleri pansiyon tarzı işletmecilikle başlamıştır. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra yerli turistlerin oluşturduğu iç turizm hareketleri ile yoğunlaşmıştır. 1970'li yıllarda gerek belgeli gerek belgesiz yatak sayısı artmaya ve halk arasında turizm bir ekonomik sektör olarak görülmeye başlanmıştır.

1980 ve 1990 yıllarında yapılan özelleştirmeler ve yatırımlar bile halen bu yıllarda turizmin istenilen düzeyde gelişmesine imkân vermemiştir. Alanımızda şu an itibariyle iyi bir iç turizm potansiyeli vardır. Fakat dış turizmden daha fazla pay almak isteniliyorsa muhakkak tesis kaliteleri artırılmalı ve alanın turizm potansiyeline yönelik yatırımlar artırılmalıdır.

Görüldüğü gibi alanımızda turizm henüz yeni gelişmeye başlayan bir olgudur. 1960'lı yıllardan günümüze kadarki süreyi alsak bile 50 yıllık bir geçmiş

çıkar ki 1990'lara gelindiğinde bile buradaki turizm tesisleri yetersiz ve dış turizm için bir cazibe oluşturmuyordu.

Edremit İlçe Turizm Danışma Müdürlüğünden aldığımız verilere göre, 2007 yılında Edremit'e gelen yabancı turist sayısı toplam 13.920'dir. Bu turistlerden 4791 tanesi gecelememiştir. Gelen turistlerden geceleleyen yerli turistlerin sayısı 4.230'dur. Geceleleyen yabancı turist sayısı ise 4.900'dür. Edremit İlçe Turizm Danışma Müdürlüğüne 6.503 yerli ve 2.408 yabancı turist olmak üzere 8.911 turist enformasyon için başvurmuştur.

Burhaniye İlçe Turizm Müdürlüğü Danışma Bürosundan aldığımız verilere göre Burhaniye'ye 2007 yılında toplam 41.303 turist gelmiştir. Bunlardan 37.955'i yerli ve 3.348'i yabancı turistlerden oluşmaktadır.

Burhaniye'ye 1996-2007 yılları arasında toplam 347.765 yerli turist, 86.697 yabancı turist olmak üzere toplam 434.462 turist gelmiştir. Bu yıllar arasında gelen turistlerin ortalamasını alırsak yıllık 28.980 yerli ve 7.225 yabancı ve toplamında da 36.205 turist gelmiştir.

1993-2007 yılları ortalamasına göre Burhaniye'ye gelen yabancı turistlerin %45,21'ini Almanya'dan gelenler, %26,71'ini Çek Cumhuriyetinden gelenler, %7,27'sini Romanya'dan gelenler, %5,16'sını Rusya'dan gelenler, %3,32'sini Makedonya'dan gelenler, %2,10'unu Slovakya'dan gelenler, %1,61'ini Danimarka'dan gelenler ve %8,62'sini diğer Avrupa ülkelerinden gelenler oluşturmaktadır.

4.3.3. Alandaki Mevcut Turizm Türleri

Araştırmamızın alanla ilgili bulgularında sürekli olarak değinildiği gibi araştırma alanında bazı turizm türleri ön plana çıkmıştır ve en gelişmiş turizm türü olarak karşımıza kıyı turizmi çıkmaktadır. Ülkemize yıllar itibariyle 1986-2007 yıllara arası, gelen yabancı turist sayısı incelendiğinde gördüğümüz gibi (Tablo 44) bazı yıllar azalma olsa da 1986 yılından 2007 yılına gelindiğinde yaklaşık 20 milyonluk mutlak bir artış olduğu görülmektedir, Ülkemize gelen yabancı turist sayısında sadece 1992-1993 arasında bir önceki yıla göre düşüş görülür. Diğer yıllarda sürekli olarak bir artış gözlenmektedir.

Ülkemize gelen yabancı turist sayısında dikkatlerden kaçmayan bir özellikte 2000'li yıllardan sonra yakalanan ivmedir. Nitekim bu yıla kadar henüz 10 milyon turist çekerken her geçen gün artan turizm reklâmcılığı, tanıtım ve alt yapı

çalışmaları ile ülkemize gelen yabancı turist sayısı artmıştır. Kuşkusuz bu özellik sadece turizm yatırımlarının artmış olmasından kaynaklanmamıştır. Ülkemizde gelişen demokrasi, eskiye göre güven ortamının daha fazla olması, sportif etkinlikler, küreselleşmenin nimetlerinden daha fazla istifade etmemiz gibi pek çok özellikten dolayı ülkemizin turist sayısı ve turizm gelirleri artmıştır.

Ülkemize 2007 yılında gelen yabancı uyruklu vatandaşlardan toplamı 1 milyonu aşan ülkeler sırasıyla şöyledir;

Almanlar.....	4.149.805
Ruslar.....	2.465.336
İngilizler.....	1.916.130
Bulgarlar.....	1.239.667
İranlılar.....	1.058.206
Hollandalılar....	1.053.675

Tablo 44: 1986-2007 Yılları Arası Ülkemize Gelen Yabancı Turist Sayısı

Yıllar	Ziyaretçi	Yıllar	Ziyaretçi
1986	2.391.085	1997	9.689.004
1987	2.855.546	1998	9.752.697
1988	4.172.727	1999	7.487.285
1989	4.459.151	2000	10.428.153
1990	5.389.308	2001	11.618.969
1991	5.517.897	2002	13.256.028
1992	7.076.096	2003	14.029.558
1993	6.500.638	2004	17.516.908
1994	6.670.618	2005	21.124.886
1995	7.726.866	2006	19.819.833
1996	8.614.085	2007	23.340.911

Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri

Ülkemize gelen yabancıların büyük çoğunluğunun Alman vatandaşı olmasında, Türk kökenli olup Alman vatandaşı olanların mevcut olması büyük etki yapmaktadır. Bunun yanında direkt sınır komşumuz olan ülkelere sadece Bulgaristan ve İran'ın 1 milyondan fazla turist gönderdiğini görmek ülkemiz için büyük bir kayıptır. Rusya'yı bir kenara bıraktığımızda Asya'dan sadece İran'dan 1 milyondan fazla turist gelmesi henüz geçmişten gelen bağlarımızı ve potansiyelimiz yeterince kullanamadığımızın açıkça kanıtıdır. Orta Doğu ve Asya'da ülkemizle aynı

4.3.3.1.Kıyı Turizmi

Araştırma alanında gerek tesis olarak gerek alt yapı olarak en gelişmiş turizm türü kıyı turizmidir. Kıyı turizmi Burhaniye’de özellikle Ören de eni 30-60 m arasında değişen ve bütün ilçe sınırları içerisinde kıyı uzunluğu 12 km, plaj uzunluğu toplamı ise 6 km’yi bulur. Edremit’te ise kıyı uzunluğu 32 km toplam plaj uzunluğu ise 31 km kadardır. Burhaniye kıyıları, Balıkesir kıyılarının %3.9’ unu Edremit kıyıları ise % 8.5 ini oluşturur.

Kıyı alanları boyunca kamping alanları, tatil siteleri, oteller, özel ve halk plajları, tatil köyleri, ikincil konutlar gelişim göstermiştir. 2006 yılında Edremit’te Antandros Otel, Altinel Otel Plajları, Burhaniye’de Öğretmenevleri ve Ören Halk Plajları ile, Artemis Otel Plajları “Mavi Bayraklı” plajlar olarak yer almıştır. Körfez boyunca pek çok yerde atıksu deşarj alanları bulunsa da körfez, karasal hidrografik kaynaklardan beslenmekte ve körfez suyu temiz bir halde bulunmaktadır.

Ayrıca araştırma alanımızda diving (dalış) alanları mevcuttur. Edremit’te Deli Mahmut sığılı ve Ali Reis sığılı sualtı florası ve faunası bakımından ekolojik niş oluşturan Ayvalık Adalarına yakınlığı ve binlerce yıldan beri oluşan deniz dibinin güzellikleri ve zenginliklerini görebilmek için son derece elverişlidir. Su Sporları olarak; Yöresel tekne turları, banana, su kayağı, jet ski ve su altı dalışları vb. alanlarda faaliyetler, daha çok Edremit (Akçay- Altınoluk), Ayvalık (Ali Bey Adası- Sarımsaklı Plajı) Burhaniye (Ören)’de yapılmaktadır. Bunun yanında körfezin meşhur rüzgârları, rüzgâra bağlı pek çok sulak alan ve derin deniz faaliyetinin gerçekleştirilmesine olanak verir. Bunların başında yelken ve surf faaliyetleri gelmektedir.

4.3.3.2.Kültür Turizmi

Burhaniye Şahinler Köyünde bulunan köyle aynı ismi taşıyan camii, değişik iç süslemeleri ve ile görülmeye değerdir. Camilerde çok fazla rastlanılmayan bu iç süslemeler türünün ender örneklerindedir. Edremit’te yer alan Kurşunlu Camii ile birlikte Şahinler Camisi tescilli camilerdir. Bölgeye gelen turistler, özellikle turizmin bu türüne ilgi duyanlarca ziyaret edilmektedir. Fakat camilerle ilgili bir kayıt tutulmadığı için kaç ziyaretçi tarafından ziyaret edildiği, yabancıyı yoksa yerli turistlerin mi çoklukla geldiği tespit edilememiştir. Her iki ilçede de şehitlikler bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda kültür turizminde inceleyebileceğimiz savaş alanları ve anıtlarına yönelik yapılan ziyaretlerin “savaş turizmi” olarak

Araştırma alanında gerek tesis olarak gerek alt yapı olarak en gelişmiş turizm türü kıyı turizmidir. Kıyı turizmi Burhaniye’de özellikle Ören de eni 30-60 m arasında değişen ve bütün ilçe sınırları içerisinde kıyı uzunluğu 12 km, plaj uzunluğu toplamı ise 6 km’yi bulur. Edremit’te ise kıyı uzunluğu 32 km toplam plaj uzunluğu ise 31 km kadardır. Burhaniye kıyıları, Balıkesir kıyılarının %3.9’ unu Edremit kıyıları ise % 8.5 ini oluşturur.

Kıyı alanları boyunca kamping alanları, tatil siteleri, oteller, özel ve halk plajları, tatil köyleri, ikincil konutlar gelişim göstermiştir. 2006 yılında Edremit’te Antandros Otel, Altinel Otel Plajları, Burhaniye’de Öğretmenevleri ve Ören Halk Plajları ile, Artemis Otel Plajları “Mavi Bayraklı” plajlar olarak yer almıştır. Körfez boyunca pek çok yerde atıksu deşarj alanları bulunsa da körfez, karasal hidrografik kaynaklardan beslenmekte ve körfez suyu temiz bir halde bulunmaktadır.

Ayrıca araştırma alanımızda diving (dalış) alanları mevcuttur. Edremit’te Deli Mahmut sığılığı ve Ali Reis sığılığı sualtı florası ve faunası bakımından ekolojik niş oluşturan Ayvalık Adalarına yakınlığı ve binlerce yıldan beri oluşan deniz dibinin güzellikleri ve zenginliklerini görebilmek için son derece elverişlidir. Su Sporları olarak; Yöresel tekne turları, banana, su kayağı, jet ski ve su altı dalışları vb. alanlarda faaliyetler, daha çok Edremit (Akçay- Altınoluk), Ayvalık (Ali Bey Adası- Sarımsaklı Plajı) Burhaniye (Ören)’de yapılmaktadır. Bunun yanında körfezin meşhur rüzgârları, rüzgâra bağlı pek çok sulak alan ve derin deniz faaliyetinin gerçekleştirilmesine olanak verir. Bunların başında yelken ve surf faaliyetleri gelmektedir.

4.3.3.2.Kültür Turizmi

Burhaniye Şahinler Köyünde bulunan köyle aynı ismi taşıyan camii, değişik iç süslemeleri ve ile görülmeye değerdir. Camilerde çok fazla rastlanılmayan bu iç süslemeler türünün ender örneklerindedir. Edremit’te yer alan Kurşunlu Camii ile birlikte Şahinler Camisi tescilli camilerdir. Bölgeye gelen turistler, özellikle turizmin bu türüne ilgi duyanlarca ziyaret edilmektedir. Fakat camilerle ilgili bir kayıt tutulmadığı için kaç ziyaretçi tarafından ziyaret edildiği, yabancıyı yoksa yerli turistlerin mi çoklukla geldiği tespit edilememiştir. Her iki ilçede de şehitlikler bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda kültür turizminde inceleyebileceğimiz savaş alanları ve anıtlarına yönelik yapılan ziyaretlerin “savaş turizmi” olarak

nitelendirilmesini sağlamıştır. Bu yönü ile bu şehitliklerde açık hava müzesi halinde turizmin hizmetine sunulabilir.

Edremit ilçesine bağlı Güre Beldesinde yer alan kilise kalıntısı da turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Bunun yanında kazaları devam eden, kazı planları yapılan Antik yerleşme alanları Antandros Antik Kenti Adramytteion Antik Kenti Astyra Antik Kenti Thebe / Theb Antik Kenti kalıntıları ve kaya sunaklarda kültür turizmine hizmet vermektedir. Tahtakuşlar Etnografya Müzesi, Sıdika Erke Etnografya Müzesi gibi müzelerde ziyaretçilere açıktır.

4.3.3.3.Sağlık Turizmi

Kaz Dağı Edremit Körfezi ile birleşince fevkalade bir doğal peyzaj ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, denizi ve sahili yanında dağın eteklerine doğru yayılan köyler ve bol oksijenli havası artık sadece ülkemizde değil dünya çapında da tanınmaya başlamıştır. Dünyanın oksijen bakımından en zengin dağları olarak gösterilen Alpler'den sonra ikinci oksijen alanı olan Kaz Dağı Alplerden farklı olarak Edremit Körfezi ile bütün halindedir. İyot, plankton ve algler bakımından zengin deniz suyu, körfez bölgesi'ni oksijen çadırına dönüştüren etkenlerin başında en büyük etkiyi oynar. Bunun yanında denizden gelen havanın dağ havası ile karşılaştığı Şahin Dere Kanyonu sağlık turizmi açısından son derece önemlidir. Karşılıklı hava sirkülasyonunu sağlayan 27 km. uzunluğundaki kanyonun yüksekliği 600 m. genişliği 700 m. civarındadır. Yöre havası, üst solunum yolları enfeksiyonlarına özellikle astım ve bronşiti olanlara iyi gelmektedir.

Ayrıca termal turizmde alanda gelişim göstermeye başlamış ve böylelikle turizmin 12 aya yayılması amaçlanmıştır. Edremit Belediyesi tarafından hayata geçirilmeye çalışılan "Medikal Vadi Projesi" ile sağlık turizmi sadece tesadüfi gelişimlere bırakılmayarak faaliyete yönelik uygulamaları barındırdığından önemlidir. Bu proje belli konularda uzmanlaşmış ihtisas hastanelerinin, yaşlı bakım merkezi, kongre ve iş merkezlerinin, konaklama tesisleri, spor kompleksleri, eğitim ve sosyal tesisler ile ihtiyaç duyulacak diğer yatırımların bulunacağı dev bir sağlık ve turizm kompleksi oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu projenin gerçekleşmesi için kompleksin kurulacağı alanın tespiti ve parselasyon planının çıkarılması yatırımlar için sağlık turizminin uluslararası standartlarının belirlenmesi. Yatırım takviminin belirlenip, avam proje ile birlikte yatırım ve teşvik belgelerinin çıkarılması, projede yer alacak birimlerin yap-işlet

sistemi ve gerekli sözleşmelerin yapılması için proje muhatabı partnerler ile görüşmelerin ve gerekli sözleşmelerin yapılması tanıtım ve yönlendirme çalışmalarının yapılması öncelikli olarak belirlenmiştir

Proje, bugüne kadar Türkiye’de uygulanmayan ve dünyada da yeni yeni uygulanmaya başlayan bir yöntemle gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Medikal Vadi Projesi, ana projedir ve bu proje içinde yer alacak olan yatırımların türleri ve standartları önceden belirlenmiştir. Sağlık turizmi ile ilgili dünyadaki talepler göz önüne alınarak ana proje içine yerleştirilen bu yatırımlar, sağlık turizmi alanında yatırım yapmak isteyen girişimcilere alt yüklenici sıfatıyla alt yapı ve işletmeye katkı payı karşılığında ana yüklenici tarafından tahsis edilecektir. Alt yükleniciler yatırım yapacakları tesisleri, ana proje içinde kendilerine tahsis edilen alanda, dünya sağlık ve turizm örgütlerinin öngördüğü standartlar çerçevesinde ve sözleşmeyle kendilerine bildirilen takvim içinde gerçekleştirecektir.

Projenin sağlayacağı avantajlar şunlardır; Ülkemize sadece sağlık hizmetleri amacıyla gelen turistlerin sayısı yılda 130 bin civarındadır. Kişi başına bırakılan döviz miktarı ortalama 1.500 ABD Doları olduğu varsayıldığında bu sektörel turizmden elde ettiğimiz kişi başı kazanç bir hayli yüksektir. Bugüne kadar bu bağlamda gerçekleştirilen sağlık hizmetleri genel itibariyle küçük ve orta düzeyde hizmetlerdir. Medikal Vadi ile birlikte verilen sağlık hizmetlerinin çapı çok daha fazla büyüyecek; Örneğin kalp, estetik cerrahi, organ nakli, yaşlı bakımı gibi ağır sağlık harcamaları birey başına harcama miktarını oldukça yükseltecektir.

Edremit’te yer alan Güre Kaplıcaları ve Termal Turizm Merkezinde son yıllarda yapılan kazılarda, sıcak suyun yüzyıllardır kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bölgede sürekli yaşanan depremler, antik kalıntıların çoğunun toprak altında kalmasına neden olmuştur. Ayakta kalanlar ise Roma Dönemi’nden itibaren Bizans ve Osmanlı Dönemi’nde de sürekli kullanılmış ve yapılar büyük ölçüde tahrip olmuştur. Şu an toprak üstünde kalan Osmanlı mimarisinin izlerini taşıyan kalıntılar ise Güre sakinleri tarafından onarılmıştır. Eski hamam yapısı baz alınarak 2006 yılında bilimsel kazılar tekrar başlamıştır. Ancak temel seviyesinde çıkan duvarlar, bu ılıcanın Roma Çağı’ndan daha öncesinde de kullanılmış olduğunu ve daha büyük bir alana yayıldığını göstermiştir.

Güre Kaplıcası Edremit’e 12 km, Akçay’a 3 km, Altınoluk’a 11 km mesafededir. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre bu kaplıca, romatizmal hastalıklar, kadın hastalıkları, cilt hastalıkları, kronik iltihabi sendromlar, üst

solunum yolları astım, guatr, kireçlenmeler, sedef, böbrek taşı ve kumları ve karaciğer rahatsızlıklarına olumlu etkileri görülmektedir. Toplam mineralizasyonu 1007,235 mg/l olan bu kaynak yaklaşık 37° civarındadır.

Kimyasal özellikleri şöyledir:

- Sodyum.....227.3 mg/l,
- Amonyum.....9.39 mg/l,
- Co₂.....44 mg/l
- Kalsiyum.....32.2 mg/l,
- Florür.....5,965 mg/l,
- Magnezyum.....2,4 mg/l.

Fiziko kimyasal özellikleri ise şöyledir:

- Ph.....6,78,
- Ec.....1450 s,
- Sertlik.....19,5Frs,
- Salitine.....% 005,
- Bi-karbonat.....29,3 mg/l,
- Demir.....0,032 mg/l,
- Nitrat.....3,845 mg/l.

(http://turizmturkiye.org/index.php?option=com_content&task=view&id=34, 22,08,2009 tarihinde alınmıştır).

Diğer bir kaplıca Edremit'te yer alan Bostancı Köyü Kaplıcalarıdır. Burada sıcaklık 40-57°C civarındadır. Kaplıca suyu, sodyum sülfatlı oligametallik gruptandır. İçildiği takdirde beslenmeye bağlı fluor eksikliği, diş çürüğü profilaksisi gibi hastalıklara, banyo kürü olarak ise hareket sistemi rahatsızlıkları, dejeneratif ve inflamatuvar romatizmal hastalıklar, kardio vasküler sistem hastalıkları, esansiyel hipertansiyon, sinir sistemi hastalıkları psikomatik hastalıklar, cilt hastalıkları, yaşlılık, siklus bozuklukları aterosklerotik damar hastalıkları gibi hastalıklarda etkilidir.

Bostancı köyü sınırları içerisinde, Bakanlık İşletme Belgesi 2 adet 3 yıldızlı ve 215 yatak kapasiteli Adramis ve Entur Otel bulunmakta olup; Türk hamamı, saunası, açık ve kapalı yüzme havuzları ile güzellik ve spor merkezleri, günübirlik banyoları vb. ile turizme hizmet vermektedir (<http://www.balikesirturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFDAD6ED77DDF5AE29A344745EF07D17D9>, 15.07.2009 tarihinde alınmıştır). Ayrıca Burhaniye'de gerekli yatırımlar

yapıldığı takdirde Burhaniye - Pelitköy - Zeytinpınarı İçmesi ve Gömeç-Karaağaç (Uyuz) Kaplıcaları turistlerin ilgisini çekecektir.

Başlı başına bir nimet olan Kaz Dağı bitki örtüsü sağlık turizmini medikal hammadde üretiminde ve fitoterapide de kullanılabilir. Dünya kodekslerinden örnekler içeren bitki listesi ile Kaz Dağı bitki listesi karşılaştırıldığında, dünya kodekslerinde yer alan droglardan 25 adedinin Kaz Dağı'nda doğal olarak yetiştiği, ayrıca dünya listelerinde yer almayan birçok tıbbi bitkinin de Kaz Dağı'nda bulunduğu görülmektedir. Türkiye (1948) kodeksleri ile Kaz Dağı bitkileri karşılaştırıldığında ise; yaklaşık 30 adet taksonun ortak bulunduğu görülmektedir (<http://www.kazdaglari.org/kalfa/Ahmet%20G%F6n%FCz%20Bayrami%E7%20%C7ev.%20%20E%F0.%20%20%20Kursu%20Kazda%F0lar%FD%20Bitkisel%20Potansiyeli%20ve%20Fitoterapide%20%C7e%FEitlilik.ppt>, 12.11.2009 tarihinde alınmıştır).

4.3.3.4. Av Turizmi

Araştırma alanımızda av turizmi organizasyonu yapan turizm şirketleri yer almaktadır. Bu turizm şirketleri, Adramitos Turizm Seyahat Acentesi, Burhaniye Ören Mahallesi Belediye Çarşısında, Edremit'te ise Akçay'da Demre Turizm Seyahat Acentesi hizmet vermektedir. Av Turizmi yapabilecek avcılık klüpleri ise şunlardır. Edremit Merkez Avcılar Derneği ve Altınoluk'ta Altınoluk Avcılar Derneği yer almaktadır.

Araştırma alanında avı yapılabilecek bazı hayvan türleri yer almaktadır. Bu hayvan türlerinden çoğu ülkemizin neredeyse her yerinde avlanabilecek özellikler taşımaktadır. Özellikle Milli Park sınırları içerisinde belirli hayvan türlerinin üretimi yapılarak kontrollü bir şekilde avlanmasına imkân oluşturabilir.

Sportif olta balıkçılığı için Edremit ve Burhaniye uygun şartlar taşımaktadır. Kıyı kesimlerinde genellikle levrek, kefal, sardalya gibi balıklar başta olmak üzere her tür balık tutulabilmektedir. Altınoluk Ilıca ve Akçay yöresinde balıkçılık yapılır Bunun yanında kara avlak sahalarıda özellikle Kaz Dağı ve Madra Dağında yer almaktadır. Edremit'te Şahin Dere mevki avcılarının dikkatini çeken önemli avlak sahalarıdır. Bıldırcın, kınalı keklik, yaban ördeği, yaban kazı, domuz, tilki, tavşan, çakal, ayı, geyik avı yapılır. Burhaniye'de Kınalı keklik, bıldırcın, tavşan avı ile ilçeye 43 km mesafede Gökçedağ düzü avcılar için uygun avlak sahasıdır.

4.3.3.5.Yat Turizmi

Araştırma alanımızda Burhaniye’de Yat Limanı ve Balıkçı Barınağı ve Edremit’te, Akçay İskelesi Altınoluk Balıkçı Barınağı, Küçükkuyu Balıkçı Barınağı, Babakale Balıkçı Barınağı bulunmaktadır. Sözü geçen bu deniz tesisleri henüz istenilen düzeyde turist çekecek kapasiteye ulaşamamıştır. Fakat Burhaniye Yat Limanının belediyeye devredilerek işletme belgesi alması ve Edremit’te Medikal Vadi Projesi ile bağlantılı yat limanı geliştirme projesi ile yat turizminde istenilen seviyelere kısa zamanda ulaşmak mümkün görülmektedir.

4.3.3.6.Alpinizm

Araştırma alanında yer alan yüksek kütleler muhakkak kıyı turizmi ile bağlantılı kullanıma tabii tutulmalıdır. Bu bölge için büyük bir zenginliktir. Yakın mesafelerde, genellikle tektonik hareketlerle vuku bulmuş, büyük yükselti farklılıklarının bulunması özellikle Edremit için büyük avantajdır. Altınoluk - Şahin Dere Kanyonu - Dere Çatı Mevkii - Fidanlık Mevkii - Narlı Köyü’nden çıkılarak, Zığındere’den devam edip, Avcılar Köyü’nden çıkarak. Edremit Zeytinli’de ise Sütüven Şelalesi ve Hasan boğuldu - Ayı Deresi, Dalaksuyu Mevkii - Sarıkız Tepesi ve araştırma alanına yakın Havran Hanlar Yaylası mevkii dağcılık ve trekking-hiking için uygun rotalardır. Ayrıca Burhaniye’de Seklik çamlığından Taylıeli Köyüne doğru ve Dutluca Köyünden - Madra Dağına, Börezli köyünden, Fuğla Tepe - Madra Dağına doğru uygun güzergâhlar yer almaktadır.

Karataş Tepesi (1774 m) ise Kaz Dağı’nın zirvesini olup, onu Babadağ (1767 m) ve Sarıkız Tepesi (1726 m) izlemektedir. Doğal güzellikleri ile dağcılarının ve doğa sporcularının vazgeçemediği dağlardan biri olan Biga Yarımadası üzerinde, Edremit Körfezi’nin kuzey kıyısını takiben, doğu- batı yönünde 60-70 km uzanan Kaz Dağı topoğrafik özellikleri ile dağcılık ve trekking için uygun alanlar oluşturmaktadır. Sadece Mili Park sınırlarında değil batıya Assos yönüne kadar yayılan Kaz Dağı’nın hemen her yanına yürüyüş yapılabilen tırmanmak için uygun alanlar bulunmaktadır. Ancak belirgin güzergâhlar ve özellikle de kanyon vb. üst düzey deneyim ve malzeme gerektiren alanlara dikkat etmek gerekiyor. Milli park sınırları içinde olan ve çeşitli yerleşim yerlerinden geçen yatay güzergâh, doğal güzellikler dışında köyleri ve buralardaki yaşam tarzını, çeşitli gelenekleri, görenekleri de merak edenlerin ilgisini çekebilir.

Kaz Dağı'nda yükseldikçe körfeze bakmak ve denizi seyretmek anlatılması mümkün olmayan bir takım tatmin duygularını ve doğanın büyüklüğü karşısında insanın ne kadar aciz olduğunu hissetme duygusunu yaşamaya sebep olmaktadır. Alpinizm içinde yürütülen faaliyetlerden engelsiz patika tırmanışları gibi kısmen kolay olan faaliyetler varsada özellikle kaya tırmanışları inanılmaz bir çaba ve sağlam ekipman gerektirir. Üstelik turizmin bu türü oldukça tehlikelidir. Alpinizmi bir hobi haline getiren turistler farklı bir turizm anlayışı ve her zaman dorukları hedef alan yürüyüşleri gerçekleştirmelerini sadece amaçladığı turizm türüne bağlayamayız. Zorluklarla mücadele ederek dorukları ulaşmayı hedefleyen bu turistler, sosyal yaşamlarında da muhakkak bu turizm türünü teşvik edici faaliyetlerde bulunmaktadır. Doğa koşullarında her türlü atmosferik şarta maruz kalarak, sırtında 15–20 kg yükü düz bir arazide birkaç kilometre bile yürümek insan için son derece zorlayıcı ve yorucu iken doruklara tırmanmak daha zor olsa gerektir. Araştırma alanımızda belirli güzergâhlar bulunmaktadır (<http://www.balikesirkultur.turizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFDAD6ED77DDF5AE294227E3E318366BD1>, 14.11.2009 Tarihinde alınmıştır).

1.Araçla gidilip, Trekking yapılabilecek güzergâhlar;

- Mehmetalan Köyü-Yayla Tepe (Araç ile)
- Yayla Tepe-Ayı Deresi (Trekking)
- Ayı Deresi- Mehmetalan Köyü (Araç ile)

2.Araçla Gidilebilecek Güzergâhlar;

- Avcılar Köyü, Dereçatı Mevkii, Doyran Köyü, Mehmetalan Köyü, Yayla Tepe, Tozlu Mevkii,
- Türkmen Yaylası, Sarıkız, Tavşanoynağı Tepe, Dumanlı Mevkii, Gürlek Çeşme, Çamlıbel Köyü Güzergâhı.

5. BÖLÜM: ELDE EDİLEN BULGULARIN COĞRAFI PERSPEKTİFLE DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1.Bütüncül Bir Yaklaşım İçin Coğrafi Perspektifin Gerekliliği

İnsanoğlu ne zaman karnını doyuracağı ve ihtiyaçlarını karşılayacağından fazla üretmeye başladıysa artan boş zamanla birlikte bilim ve felsefe ile ilgili düşünceler ortaya koymaya başlamıştır. İlk bilim adamları diye nitelendirdiğimiz filozoflar, çok yönlü ve pek çok bilim dalı ile uğraşan, gerek söylevlerle gerek yazınsal eserleri ile günümüze ulaşan pek çok görüş ve bilimsel gerçeklik bırakmışlardır. Strabon, Aristo, İbn_i Haldun, Platon. Batlamyus gibi filozoflar pek çok bilim dalı ile uğraşmışlardır. Felsefi görüş üreterek bu görüşlerini dolaştıkları yerlerde ya da okullarında öğrencileri vasıtasıyla dünyaya yaymak için uğraşmışlardır.

Her ne kadar felsefenin kendi içinde disiplinleri bulunsa da, genellikle filozoflar ilk önce varlık ve teşekkülü ile ilgili çok kafa yormuşlardır. Bu esnada görülen objelerden temel almaya çalışan pek çok filozof bilerek ya da bilmeden coğrafya ilminin araştırma alanına giren pek çok çalışma yapmışlardır.

Coğrafya bilmi kökleri en eski olan bilim alanlarından birisidir. İlk coğrafyacı da diğer tarafta ne olduğunu görmek için bir ağaca tırmanan ya da akarsuyun karşısında ne olduğu görmek için geçen insandı. Belki de o kişiler, günümüz coğrafyacıları ile ortak bir soru olan “orada ne var” sorusunu kendilerine defalarca sormuşlardı. Coğrafya esasında bilinmeyen yerleri bilmek, tanınmayanı tanımak merakından kaynak alan bir yaratılış duygusudur. Fakat coğrafi bilginin kayıt altına alınmadan sadece düşüncelerde kalması gelişimini ve aktarımını yavaşlatmıştır. Bu yüzden yazılı olmayan tarihteki toplumların coğrafi bilgileri hakkında net bilgilere sahip değiliz (Tümertekin, Özgüç, 2002, s.4).

Tasviri coğrafya olarak nitelendirdiğimiz yerin ve üzerinde yaşayanların tasvirini konu alan coğrafya ile askerler, diplomatlar, gezginler, ticaretle uğraşanlar, kâşifler her çağda ilgilenmiş gidip gördükleri yerleri destekleyici haritalar ve betimleyici tasvirlerle anlatmışlardır. Bu ilk coğrafi bilgilerle, görülen ve merak duygusu oluşturan yeni şeyler, daha öncekilerle kıyaslanılmış farkındalık ve benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır

Kant, Humboldt, Ritter gibi coğrafyacılar bilimsel coğrafyanın oluşmasına öncülük etmişlerdir. Charles Darwin'in "Türlerin Kökeni" isimli çalışmayı yayınlaması ve bu bilim adamlarının hayatlarını yitirmesi yakın dönemlere isabet etmektedir. Bu bilim adamları ve çalışmaları tasviri coğrafyayı modern analitik coğrafyaya doğru taşımıştır. Artan bilimsel bilgi, bunun yanında yeni doğan felsefi görüşlerin ispatları ve bilimsel gerçekliğe ulaşması için yapılan çalışmalar, coğrafi bilginin yığılarak ilerlemesine yol açmıştır. Değişik dönemlerde, değişik bilim adamları vasıtasıyla bir dönem kabul gören bilimsel bilgi, sıçramalar ve yine yığılmalarla ilerlemeye devam etmiştir. İşte yığılan bu bilgiler yetişecek coğrafyacıların multi disiplinler bir kimlik kazanmasına neden olmuş ve günümüzde pek çok bilim dalı ile birliktelikler ve multidisipliner çalışmaların içine girmeyi zorunlu kılmıştır.

Kısaca değinilen coğrafi bilginin, bilgiye ulaşma yollarının ve ulaşılan bilginin her geçen gün daha da genişlemesi, "Coğrafyacıyı" jeo-beşeri ve jeo-fiziki planlamalarda vazgeçilmez bir unsur haline getirmektedir. Ülkemizde verilen yüksek öğrenim düzeyi yukarıda bahsedilen multi disiplinler kimliği kazandırmaya tam manasında yetmese de, kamusal alanda yetkili mevkilerin Coğrafyacının bu özelliğini görerek düzenlemeler yapması, yüksek öğrenim Coğrafyasını da ihtiyaca göre şekillendirecektir. "Coğrafya Mühendisliği" coğrafyacıların geleceğidir. Bu konuda yapılacak düzenlemeler coğrafya eğitimini de kökten değiştirecek ve bahsettiğimiz multidisipliner yapının Coğrafyacıda daha fazla yer etmesini sağlayacaktır. Fakat bu olaylar gerçekleşmeden önce, temel coğrafya eğitiminde bazı değişiklikler gerçekleşmesi gerekmektedir:

- ✓ Tasviri coğrafyanın günümüzdeki devamı sayılacak çalışmalar, coğrafyanın temel bilgisidir görüşü terk edilmeli ve çalışmalar bu anlayışa göre şekillendirilmelidir.
- ✓ Analitik yaklaşımla, ortak bir coğrafya metodolojisi geliştirilmeli ve aynı çalışma alanını paylaştığı diğer bilim dallarından sistematik olarak kesin olarak ayırt edilebilmelidir.
- ✓ Gerek sosyal, gerekse sayısal bilim dalları ile daha fazla ortak çalışmalar yürütülmelidir.
- ✓ Üretilen bilginin ekonomik kazanca dönüşmesi için muhakkak pragmatizme hizmet edecek bilgiler üretilmelidir. Bunun yanında salt bilimsel verinin de üretimine devam edilmeli ve yığılarak ilerleme sağlanmalıdır.

- ✓ Diğer pek çok bilimin inceleme alanına giren konulara detay çalışmalar azaltılmalı ve coğrafya metodolojisine uygun oranda detaya inilmelidir. Zira bir Coğrafyacının uzmanlaştığı ve detaylandığı bir alan, diğer Coğrafyacı tarafından bilinmemektedir. Üretilen bilgide ciddiye alınmamakta ve esas olarak bu alanı konu almış bilim dalı mensuplarının ürettiği bilgi daha cazip gelmektedir ki doğru olanda budur.

Ülkemizdeki coğrafya biliminin temel sorunları arasında yer alan bu problemler aşıldığı takdirde, coğrafya ve üretilen coğrafi bilginin niteliğindeki değişim yetkililerin dikkatini çekecektir.

Bütüncül bir yaklaşım için, jeoiktisadi planlamalarda Coğrafyacı görüşü kaçınılmazdır. Turizm gelişiminin, iktisadi pazar olanakları, doğal kaynak kullanımı ve taşıma kapasitesi gibi bir takım temel kavramları esas alarak, planlanması gerekliliğinden muhakkak Coğrafyacılardan istifade edilmelidir. Coğrafyacı taşınmış olduğu sayısal ve sözel alanlar arasındaki köprü olma vazifesi ile turizm master planlamalarının en önemli elemanlarından birisi olmalıdır. Disipliner olarak doğa-insan ve bu ikisi arasındaki karşılıklı etkileşimden doğan olayları incelemesi ve bu yönde olan eğitimi coğrafyacılığı diğer bilim dallarının çalışanlarından ayırmaktadır. Aynı çalışma evrenini paylaştığı diğer bilim dalları genellikle daha spesifik alanlarda araştırma yapıp kesin sınırlarından dışarıya çıkmamaktadır. Lakin coğrafyada insan ve doğa etkileşiminden doğan her türlü olay inceleme alanı içerisine girebilir.

5.2.Bulgulara Bağlı SWOT Analizi

SWOT Analizini ilk olarak, Heinz Weilrich tarafından, “Long Range Plannig”de çıkan makalesinde ortaya atılmıştır. Makale hayli ilgi görmüş ve günümüzde de hala kullanılmaktadır. İngilizce Strenghts (Güçler, Üstünlükler), Weaknesses (Zayıflıklar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir. Türkiye’de bazı akademisyenler, İngilizce’deki SWOT kelimesinin karşılığı olarak, FÜTZ’ü kullanmaktadırlar. FÜTZ Fırsatlar (Opportunities), Üstünlükler (Strenghts), Tehditler (Threats) Zayıflıklar (Weaknesses), kelimelerin baş harflerinden meydana gelmektedir.

Özellikle pazarlama, planlama ve strateji planları oluşturmada swot analizi çok gereklidir. Çünkü yapılan çalışmaların birbiri ile koordinasyonunu sağlamak, çalışmayı daha etkili bir şekilde bitirmeyi kolaylaştıracaktır. Bu yapılırken sadece

olumlu ya da olumsuz yönler sergilenmeyecek bunların üstesinden gelebilme ya da fırsata çevirebilme yolları da önceden tahmin edilebilecektir.

Arazi çalışmalarımız ve dökümanlardan elde edilen bir takım problem ve olumlu yönlerin yansıtılması için swot analizi kullanılacaktır.

Tablo 45: Bulgulara Bağlı SWOT Analizi

DIŞ FAKTÖRLER	
TEHDİTLER	FIRSATLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Turizm alanlarında kurulmuş bazı yerleşmelerin yeniden inşa edilme gerekliliği. - Artan taleplerle birlikte tarım alanlarının tesis inşası ile işgal edilmesi. - Zeytinliklerin ikincil konutlar ve tesis inşası için kesilmesi. - Aktif bir deprem hattında bulunmasından dolayı sahile yakın yerde inşa edilmiş tesislerin mevcudiyeti. - Yıl içinde dağdan denize doğru olan sürekli rüzgarın havayı serinletmesi. - Ekonomik dalgalanmaların turizm gelişmesini yavaşlatması. - Kaz Dağın'dan geçen Çanakkale-Edremit yolunda olası kazaların ve kontrolsüz ateşli pikniklerden çıkabilecek bir yangının alanın eşsiz doğasına vereceği zarar. - Çöplerin alanda vahşi bir şekilde depolanması. - Yerel STK'ların turizm konusunda yeterince aktif olmaması. - Bürokratik engellemelerin turizme olan olumsuz etkisi. - Özellikle yabancı sermayenin ülkemizdeki prosedürlerden çekinmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gerek yerli gerekse yabancı turistlerde "Doğa Turizmi"ne olan ilgi artışı. - Klasik turizm anlayışına alternatif turizm türleri geliştirme çabaları. -Turizm için ülkemizde ve dünyada teşviklerin artırılması - 2023 Turizm stratejisinde alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ve ülkeye çekilen turistlerin niteliğinin yükseltilmesi gerekliliğinin kavranmış olması. - Dünyada alternatif turizm türlerine olan ilgini giderek artması. - Ülkemizde alternatif turizm türlerine olan ilginin giderek artması - Üniversitelerin sempozyum ve projelerle alanın tanıtımı ve bilimsel potansiyelinin araştırılmasında öncülük etmesi. - Yayla turizmi için kapasiteye sahip yayla alanlarının bulunması. - Günümüze kadar bakir kalmış olması. - Sanayinin küretici etkilerinden uzakta kalmış olması.
İÇ FAKTÖRLER	
GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Alanımızda bulunan tarihi zenginlikler. - Alanımız doğası, zengin tarihi ve kültürel kaynakları ile turizm açısından iyi bir potansiyele sahiptir. - Alanda yerel yönetimler, ilgili kamu kurumları, STK'lar ve yerel halk turizme ilgi göstermekte ve bilimsel çalışmaları destek vermekte. - Devlet kuruluşları ve iştiraklerinin misafirhanelerinin bulunması. - Alternatif turizm potansiyelinin bozulmaya uğramamış bir halde bulunması. 	<ul style="list-style-type: none"> - Açık alanlarda bulunan sit alanlarının her türlü beşeri ve doğal faktör ile tahribata uğraması. - Sahil boyunca pek çok yer düşük kapasiteli tesislerle işgal edilmiştir. Talep arttıkça tesislerin yıkılıp yenilerinin inşa edilmesi gerekliliği. - Tarihi öneme sahip bazı alanlara ulaşım güçlüğü bulunması. - Yaz mevsimi dışında tur operatörlerinin sefer sayılarını azaltması. - Gerek ulusal gerekse uluslar arası alanda

<ul style="list-style-type: none"> - Zengin orman örtüsü ve endemik türlerce zengin doğal kaynakların oksijen bakımından zengin bir ortam oluşturması. - Alanda termal kaynakların yer alması - Alanda yüksek turizm potansiyeline sahip alanların yanında yerel halkın ihtiyacına yönelik mesire alanlarının da yer alması. - Alanda herhangi bir düzenleme yapmadan kullanılabilir kamping alanlarının yer alması - Alanda yat turizmi alt yapısına ve tesislerine yapılan yatırımların artması - Alanda "Agro Turizme" hizmet edecek pek çok farklı tarım türünün bulunması. - Tesis kapasitesi ve kalitesi artırıldığı takdirde sadece yerel turizme değil aynı zamanda yabancı turizmde hizmet verebilecek potansiyelin alanda yer alması. - Alan kara yolu – havalı yolu – deniz yoluyla ulaşılabilirliği. - Yerel olarak ilgi çekici festivallerin ve eğlencelerin yapılması ve turistik isteklere sahip olmayan insanların bu festival ve eğlenceler için alana çekilmesi. - Kırsal yerleşmelerin pek çoğunun turizme hizmet edebilecek alt yapı ve görseelliğe sahip olması. - Pek çok alanda çevre düzenlemesi yapılmış ve modern bir görünüme sahiptir. - Efeler – Deve güreşleri gibi yerel folklorik değerlerin varlığı. - Zeytinin ülkemizde ve dünyada öneminin giderek artması ve zeytin ürünleri odaklı tanıtım stratejisi. 	<p>tanıtım eksikliğinin bulunması</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alanda yer alan tur şirketlerinin sayısının az olması, mevcut olanların talep azlığından dolayı organizasyon yapmada zorlanması. - Alanı çok iyi bilen rehberlerin az olması. - Alanın turizm potansiyelinin tümünü kaplayan turların gerçekleştirilmemesi. - Tarihi değerlerin sergilenmesi için yeterli kapalı ve korunan alan yoktur. Pek çok tarihi maddi kültürel değer bulunduğu yerde yıkı dökük şekilde durmaktadır. - Potansiyel turizm alanlarını pek çoğu atıl haldedir. - Kıyı turizmi tesislerinde açık kalma sürüsünü uzatmak için Alpinizmle entegrasyonunun içeren projelerin geliştirilmemesi. - Alanın potansiyel turizm alanları ile ilgili net ve doyurucu bir fizibilite raporunun çıkarılmamış olması.
---	--

5.3.Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma alanımızın içinde yar aldığı Edremit Körfez bölgesi yüzyıllar içerisinde sürekli önemini korumuştur. Günümüzde pek çok dizi ve sinema filminin konusu olan olaylar bu alan ve yakın çevresinde geçmiştir. Antik Tanrılar, kahramanlar ve tanrıların dağı İda Dağı (Kaz Dağı) alanımızda yer almaktadır. Günümüz idari yapılanmasına göre, bazı yerleşme sınırlarına ayrılan araştırma alanımız bir bütünlük arz etmektedir. Coğrafi-iktisadi-sosyal yapıları birbirine çok yakındır ve bu tarih boyunca böyle olmuştur. Truva savaşlarından önce ve sonrasında gelişen olaylar. Truva'nın istila edilmesinden sonra Truva prensi ile beraber şehirden kaçıp İda Dağına sığınan halkın yeniden güçlerini toparlamak için verdiği uğraşlar ve sonrasında da İtalya'ya giderek Roma İmparatorluğunun temelini atmaları sürecinde

yaşanan pek çok olay dünyanın da bu mekânları görme isteğini cezp etmekte ve gittikçe küresel ölçekte markalaşmaya doğru gidilmektedir. Üstelik araştırma alanımız sadece tarihi özelliklerinden dolayı turist çekmez. Sahip olduğu son derece mükemmel turistik potansiyel ve bu potansiyeli kullanmaya yönelik yapılan yatırımlarda turistlerin ilgisini çekmektedir.

Araştırma alanımızın yakın çevresinde yer alan Gömeç, Ayvalık, Bergama, Havran, Küçükkuyu (Ayvacık) gibi yerleşmeler değişik özellikleri ile öne çıkmaktadır. Fakat ortak noktaları da bulunmaktadır. Körfez ve yakın çevresinde yer alan yerleşmeler zeytin ve zeytin ürünleri üretimi, turizm için taşıdıkları potansiyel değerler ve mevcut yatırımları ile benzer özelliklere sahiptir.

Son yıllarda dünyada gelişen alternatif turizm anlayışları ile birlikte turistik faaliyet yelpazesinde gelişmiş, sıradan insanların gündelik yaşamlarında yaptığı işler bile turizm faaliyetleri içine girmiştir. Şehrin karmaşık hayatı özellikle insanları doğaya yöneltmiş ve doğallığa olan özlemi arttırmıştır. Kıyı turizmine alternatif olarak gelişen turizm türleri kıyı turizmine yakın alanlarda yapıldığı ve pazarlama olanakları geliştirildiği takdirde bu alanlar daha çok turist çekmekte ve turizm tesisleri, tam kapasite olmasa da, yıl boyunca faaliyet gösterebilmektedir.

Alanımızda sağlık turizmi için uygun termal kaynaklar, mikro klima alanları ve hali hazırda kıyı turizm tesisleri mevcuttur. Bunun yanında pek çok doğa sporu aktivitesine müsait, jeoturizm potansiyeline sahip, fauna-flora bakımından uygun şartlar taşıyan Kaz Dağı hemen kıyının gerisinde yükselir. Tarımsal araziler ve sulama yatırımlarına yönelik gelişmelerde alanın turizme alternatif kaynak zenginliğini gösterir. Zeytin ve ürünlerinin işlenmesine dayalı sanayinin dışında büyük sanayi yatırımlarının olmaması turizm için önemlidir. Sanayi bir bölgenin iktisadi gelişmesini hızlandırırken diğer yandan da kirlilik oluşturur ve doğa üzerinde baskılara neden olur.

Araştırmamız metodolojik olarak coğrafi yaklaşımı esas almıştır. Tümdengelim yöntemi ile sürdürülebilir gelişme-kalkınma irdelenmiş, bunun için yapılan toplantı, deklaryasyon ve protokollerden bahsedilip, dünyanın bu konuya bakış açısı sergilenmiştir. Sürdürülebilirlik turizme indirgenmiş ve metodolojik olarak turizm sürdürülebilirliği incelenmiştir. Sistematiik olarak tümdengelim metodu uygulanan bu bölümlerden sonra, tümevarım metodu ile alanımızın özellikleri irdelenmiş, temel coğrafi özellikleri tanıtılmış, sorunlar tespit edilmiş ve bazılarına yönelik çözüm yolları üretilmiştir.

Alanının kıyı turizmi alanları ve bu turizm türünde hızlı bir gelişme beklenmektedir. Kıyı turizmine yönelik inşa edilen konaklama tesislerinin yılın sadece belirli dönemlerinde faaliyet halinde kalmasının önlenerek yıl boyunca aktif bir özellik taşıması için “Turizm Ön Gelişim Planlaması” hazırlanmalıdır. Alternatif turizm türleri için muhakkak yatırım yapılmalı ve turizmin tüm yıla yayılabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Akarsular vasıtasıyla alan içi ve dışından kaynaklanan bazı kirletici unsurlar bulunmaktadır. Akarsulara deşarj, entegre bir sanayi tesisinden yapıldığı gibi bazı kırsal yerleşmelerden de yapılmaktadır. Kıyı bölgesine taşınan bu kirleticiler alanımızda pek çok plajın mavi bayrak almasına engel değildir. Çünkü akarsular ve diğer taşıyıcılarla körfeze salınan kirleticiler, akiferlerden gelen bol ve temiz su sayesinde şimdilik körfezin su kalitesine çok büyük etki yapmamaktadır. Gelecekte aynı durumun mevcut olacağını düşünmek sadece iyimser bir tahminden öteye gitmez. Şimdiden kirlilik parametreleri ve bunlara neden olan kirleticiler tespit edilmeli kısa, orta ve uzun vadeli çözümlerine gidilmelidir.

Kıyı boyunca yer alan ikincil konutlar, tatil siteleri ve diğer yerleşmelerin sahip olduğu adi kuyular ve kamu kurum-kuruluşlarının sahip olduğu kuyular muhakkak denetime tabi tutulmalı, verimli kullanım oranları aşılmadan kullanılmaya özen gösterilmelidir. Özellikle kıyı yakınında topraktaki tuzlanma, akiferlerden aşırı çekilen suyun deniz suyu ile karışmasından ve kapilarite ile toprak yüzeyine çekilen suyun günlenme ile buharlaşmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Yerel altı suyu ciddi bir denetimle kullanılmazsa tuzlu deniz suyu ova tabanına doğru yayılacaktır. Akiferlere sızan deniz suyunun günümüzdeki teknoloji ile tatlı sudan ayrıştırılması neredeyse imkânsızdır. Üstelik bir kez sızan su, tatlı sudan ayrı bir tabakalaşma göstermekte, tüm kuyular kapatılıp yeraltı suyu normal seyrine bırakılsa bile tamamen arıtılması çok uzun yıllar sürecektir.

Katı atık depolama alanları ilkel şartlarda yapılmaktadır, buda alanımızdaki en büyük kirletici etkenlerin içinde yer alır. Alandaki katı atık depolamaları drenaj şartlarına bağlı olarak denize kadar ulaşmaktadır. Bunun yanında rüzgârın etkisi ile çevreye yayılmakta ve görsel kirliliğede sebep olmaktadır.

Mevcut turizm alanları iyileştirilmeli, yen turizm tesisi inşa edilecek alanlarda muhakkak planlamar yapılmalıdır. Tarım alanları özenle korunmalı ve turizm için feda edilmemelidir. Turistik tesisler inşa edilirken ülkemizin aktif bir deprem ülkesin olduğu göz ardı edilmemelidir.

Özellikle alana yatırım yapacak kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri ön planlamalarla turizmin en az 30 yıllık gelişim tahminlerine göre yatırımlarını yönlendirmelidir. Örneğin belediyeler halı saha, kültür tesisi, yüzme havuzları, park alanları, yeşil alanlar, çarşı pazar alanlarını turizme hizmet verecek bir bütünlükte gerçekleştirmelidir. Plansız yapılan bu tür yatırımlar planlanmayan gelişimle birlikte yıkılmaya ya da talep almamasından dolayı kaderine terk edilmeye mahkûm olmaktadır.

Son olarak turizm ekonomisinin gelecekte ülkemizin ve milletimizin refah seviyesinin yükselmesinde ve yeni istihdam alanları oluşturmasında daha etkili olacağını bir hakikat olduğunu belirtmek isteriz.

KAYNAKÇA

- Acar, Zahide, Türkes, Murat. "Biga Yarımadası Akarsu Havzalarında Hidro-Klimatolojik Değişimler," Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 2008 Bildiriler Kitabı, s:368-379, Çanakkale, 20-23 Ekim 2008.
- Akıllı, Hüsniye. "Ekoturizmin Sosyo Kültürel, Ekonomik, Yönetmel ve Çevresel Etkiler Bakımından İrdelenmesi; Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2004.
- Akın, Halil, M. "Türkiye'de Ekoturizmin Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği", Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2006.
- Alaeddinoğlu, Faruk. Aliağaoğlu, Alpaslan. "Turizmde Planlama ve Türkiye'de Turizm Planlaması: Turizm Planlarının Etkinliği ve Başarılarına İlişkin Bir Değerlendirme, Erdem (Atatürk Kültür Merkezi Dergisi), Cilt: 15, s. 87-118, 2005.
- Altan, Şule. "Türkiye'deki Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2006.
- Anadolu Yer Bilimleri Ltd. Şti. "Balıkesir ili, Edremit İlçesi, İbrahimce Mah. 1325 /1,2,3,4 No'lu Ada/Parsellerdeki Toplu Konut Alanına Ait Ön Jeolojik, Jeoteknik ve Jeofizik Etüd Raporu", Ankara, 2006,
- _____. "Kökler", Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları: 4, Burhaniye: İz Ofset, 2006
- _____. "Körfeze İsmi veren Şehir Adramytteion – Kemer – Burhaniye'de Yaşayan Kent", Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları:3, Burhaniye: İzgi Ofset, 2006.
- _____. "Körfeze İsmi Veren Şehir Adramytteion – Kemer – Burhaniye'de Deve Güreşleri", Burhaniye: İz Ofset, 2005.
- _____. "13 Nisan 1934 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK Burhaniyemize Hoşgeldiniz", Burhaniye: İz Ofset, 2007.
- Ardos, Mehmet, Pekcan, Nilüfer. "Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü", İstanbul: Çantay Kitabevi, 1997.
- Arı, Yılmaz. Soykan, Abdullah. "Kazdağı Milli Parkı'nda Doğa Koruma ve Yerel Kültürler" Türk Coğrafya Dergisi Sayı:44, s: 11-32, İstanbul, 2006.
- _____, Soykan, Abdullah. Çakı, F. "Sürdürülebilir Kullanım Açısından Sarıkız Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", Kazdağları 2. Ulusal Sempozyumu, 22-25 Haziran, Çanakkale, 2006.
- _____, Çanakkale, Sürdürülebilir Kullanım Açısından Sarıkız Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. Kazdağları 2. Ulusal Sempozyumu, 2006.
- _____, Milli Parklarda İnsan Problemi: Doğa Korumanın Yerel Kültürlere Etkisi, Kazdağları 2. Ulusal Sempozyumu s.230-233, Çanakkale, 2006.
- _____, Eko Turizm mi Ego Turizm mi? Kazdağı (Balıkesir) Örneği. Ankara Üniversitesi, DTCF, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu. 16-17 Ekim 2008, Ankara, 2009.
- Atak, Erdoğan, Antik Roma Sikkeleri Kataloğu, İstanbul: Antik Yayınları, 1994.
- Atalay, İbrahim. Doğa Bilimleri Sözlüğü (Coğrafya, Ekoloji, Ekosistem), İzmir: Meta Basım, 2004.
- _____. Türkiye Coğrafyası, 5. Baskı, Ege Üniversitesi Basım Evi, 1997
- _____, Mortan, Kenan. Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İstanbul: Anka Basım, 2003.
- Atlas Dergisi, Milli Parkların Yeni Yüzü, Sayı:119, 2003.
- Başdelioğlu, Mehmet. Sürdürülebilir Gelişme ve Kent (Yerel Gündem 21 Örneğinde)

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005
- Bayer, Ertuğrul. "Türk Termal Turizm Potansiyeli İle Tesisleri Ve Bir Uygulama", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 1997.
- Boratav, Korkut. "Emperyalizm mi? Küreselleşme mi?", Küreselleşme Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı, Ankara: İmge Kitabevi, 2000.
- Bozcu, Mustafa. Çalık, Ayten. "Biga Yarımadasının Morfotektonik Özellikleri Ve Kaz Dağlarının Jeolojisi", Kaz Dağları I. Ulusal Sempozyumu, 2006.
- Bramwess, Bill. Lane Bernard. Interpretation And Sustainable Tourism; The Potential And The Pitfalls Journal Of Sustainable Tourism, London: Channel View Boks-Multilingual Matters Ltd. Vol.1, Nu.2, 1993.
- Büyükcan, Şeyda. "17. Yüzyılın İkinci Yarısında Edremit Kazası", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006.
- Cürebil, İsa. Strahler Yöntemiyle Komşu Akarsu Havzalarının Karşılaştırmalı Analizi: Mihli ve Şahin Dereleri, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı: 2, s.71–84, Edirne, 2006.
- _____, Ekinci, Deniz. Kızılkeçili Deresi Havzasında CBS Tabanlı RUSLE (3D) Yöntemiyle Erozyon Analizi, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 47, s.115–130, İstanbul, 2006.
- _____, Erginal, Evren A., Mihli Çayı Havzası'nın Jeomorfolojik Özelliklerinin Jeomorfik İndislerle Analizi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (www.e-sosder.com), Sayı 19, s.126–135, Diyarbakır, 2007,
- Çetinkaya, Fatma. Görür, Nilgün. "Sürdürülebilir Kalkınmada Katılım ve Planlamanın Önemi" http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/b89705ae6d743bf_ek.pdf, 12.03.2009 tarihinde alınmıştır.
- Devlet Planlama Teşkilatı. "Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)", Ankara: Yayın No: DPT–2174, Karar No:62, Karar Tarihi:22.06.1989, Ankara.
- Doğanay, Hayati. Türkiye Turizm Coğrafyası, Konya, Çizgi Kitabevi, 2001.
- Doğaner, Suna. Türkiye Turizm Coğrafyası, 1. Baskı, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2001.
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu. Ortak Geleceğimiz, Çeviren: Çorakçı, Belkıs. Ankara: TÇSV Yayını, 1989.
- Emekli, Gözde. "Bergama'da Turizm ve Sosyo-Ekonomik Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1998.
- Emrealp, Sadun. YG 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı El Kitabı, İstanbul: Birmat Matbaası, 2005.
- Eralp, Ziya. Genel Turizm, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi: 3, 1983.
- Erkut, Ferda Ç., "Eko Turizm Kaynağı Olarak Akçay Vadisi Ve Madran Dağı'nın Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2005
- Fisunoğlu, Mahir. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi", Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, TÇSV Yayınları, Ankara: Önder Matbaa, 1990.
- _____. Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması – Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi, TÇSV Yayınları, 1997.
- Güleç, Sümer. "Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri", Doğu Karadeniz Turizm Konferansı, Trabzon: Bildiriler Kitabı, 1992.
- Güngördü, Mutlu. Marmara Bölgesinin Bitki Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No:4176, 1999.
- Hakkı, İsmail. Karasi Vilayeti Tarihçesi, Çeviren: Mustafa Sarı, Balıkesir: Kültür Müdürlüğü Yayını, 1992.

- Hocaoğlu, Şahabettin. "Edremit Ovası ve Çevresinin Uygulamalı Jeomorfolojik Etüdü", Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1991.
- Hoşgörün, Mehmet Yıldız. Jeomorfolojinin Ana Çizgileri-1, 6. Baskı, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2007.
- ICLEI, Yerel Gündem 21 Planlama Rehberi Sürdürülebilir Gelişme Planlamasına Giriş, İstanbul: IULA-EMME Yayınları, 1999.
- İbni, Haldun. Mukaddime, Çeviren: Halil Kendir, Ankara: İmaj İç ve Dış Ticaret Aş., 2004
- İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Milli Eğitim Vekâleti Yayını, C.I, Iv, 1945.
- İzbirdak, Reşat. Coğrafya Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, Yayın Kodu:92.34.Y.0002,1031, 1992.
- İzgi, Mehmet, T. "Osmaniye İlinin Turizm Potansiyelinin Bölgesel Kalkınma Politikaları Açısından Değerlendirilmesi ve Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi İçin Bir Model Önerisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2007.
- Josep R. Des Jardins. Çevre Etiği Çevre Felsefesine Giriş, Çeviren: Ruşen Keleş,1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi. 2006
- Karaküçük, Suat. Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme, Ankara: Gazi Kitabevi, 1999
- Kaya, İsmet. "Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme", Basılmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 1997.
- Keleş, Ayşegül. "Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Türkiye'de Yat Turizmine Ekolojik Yaklaşım" Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2003.
- KHGM, Balıkesir İli Arazi Varlığı, Ankara: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2001.
- Kıss, Alexandre. Dinah Shelton, International Environmental Law, New York: Transnational Publisher Inc., 1991.
- Kocataş, Ahmet. Ekoloji ve Çevre Biyolojisi, 9. Baskı, İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi, 2006.
- Koç, Talat, "Kaz Dağı Kuzey Kesiminin (Bayramiç-Çanakkale) Jeomorfolojisi," Coğrafi Bilimler Dergisi 5, 2, 27-53, 2007,
- _____. "Ayvalık Kıyılarında İnsan Ortam Etkileşiminde Sorunlar ve Çözüm Önerileri" Türk Coğrafya Dergisi S:34 s:233-262, 1999.
- _____. "Kaz Dağı Kuzeyinde (Bayramiç-Evciler Havzası) Morfolojik Birimler ve Arazi kullanımı İlişkisi", Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 2008 Bildiri Kitabı, s: 134-153, Çanakkale, 20-23 Ekim 2008.
- _____. Öztürk Muhammed, Z. "Kaz Dağı Kuzeyinde Genç Tektoniğin (Neotektonik) Jeomorfolojik Özelliklerin Şekillenmesindeki Yeri ve Önemi", Türkiye Kuaterner Sempozyumu 6 (TURQUA) Bildiri Kitabı (CD olarak), s.30-37, İstanbul. 16-18 Mayıs 2007
- _____. "Bayramiç (Çanakkale) Çevresinin (Kaz Dağı kuzeyi) Yerçekli Özellikleri." Bayramiç Sempozyumu 2007 Bildiri Kitabı, s.145-150, Bayramiç/Çanakkale, 3-5 Ağustos 2007.
- _____. "Kaz Dağı İklim Özelliklerini Şekillendiren Dinamik-Sinoptik Şartlar", Kaz Dağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı, s.20-28, Çanakkale, 22-24 Haziran 2006.
- _____. "Kaz Dağı; Tanımı, Algılanması ve Sosyal Yapıya Etkileri", Kaz Dağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 29-39, Çanakkale, 22-24 Haziran 2006.
- _____. "Uludağ, Kaz Dağı ve Çevresinin Doğal Mevsim Potansiyeli", Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, Dağ Kaynakları, Dağ Toplulukları Ve Sürdürülebilir

- Kalkınma Potansiyelleri, Bildiri Kitabı, s.323-332, Kastamonu, 25-27 Haziran 2002.
- _____. "Türkiye'de Yerçekillerinin Adlandırılmasında Dağlar". Türk Coğrafya Kurumu, Coğrafya Kurultayı, Bildiri Kitabı, s. 194-198, Ankara. , 9-12 Temmuz 2002.
- _____. "Ayvalık'ta İklim Değişikliği ve Kıyı Kullanımı", Türkiye Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları Konferansı Bildiriler Kitabı, s. 451-460, İzmir, 5-8 Kasım 2002,
- Koçman, Asaf. "İnsan Faaliyetleri Ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları:73, 1993.
- _____. Koç, Talat., Sezer, Lütfi İhsan., Ölgen, Kirami. "Kaz Dağı ve Çevresinin Jeomorfolojisi ve İklim Özellikleri Projesi", İzmir: TÜBİTAK, Proje No: ÇAYDBAG 104Y046, 2007.
- _____. Koç Talat. Sezer, Lütfi, İ. "Turizmde Klimatik Konfor Üzerine Değerlendirmeler: Edremit yöresi kıyı kuşağı örneği", Kaz Dağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı, s.40-47, Çanakkale, 22-24 Haziran 2006.
- _____. Koç, Talat, Sezer Lütfi, İ., Ölgen Kirami, M., "Kaz Dağı Masifinin Yapısal Jeomorfolojisi ve Evrimi," Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 2008 Bildiri Kitabı, s: 303-327, Çanakkale, 20-23 Ekim 2008.
- Köse, Abdullah, Kaz Dağı'nda Doğal Çevre Özelliklerine Dayanan Günübirlik Rekreasyon Alanlarına Üç Örnek: Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:32, İstanbul, s: 237-262, 1997.
- _____. Madra Dağı Kuzey Yamaçlarında Yaylacılık. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, Erzurum, s: 227-250, 1997.
- Kuran-ı Kerim, Rum Suresi, Ayet 41.
- Mater, Barış. Toprak Coğrafyası, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2004.
- Mutluer, Mustafa. "Edremit-Burhaniye Ovası Ve Yakın Çevresinin Beşeri Ve İktisadi Coğrafyası Üzerine Bir Araştırma" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 1990.
- Nanda, Ved. International Environmental Law and Policy, New York: Transnational Publisher, 1995.
- Nemli, Esra, Sürdürülebilir Kalkınma, Şirketlerin Çevresel ve Sosyal Yaklaşımları, İstanbul: Filiz Kitabevi. 2004.
- Ongan, Serdar. "Turizmin Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri", İktisat Dergisi, Sayı:439, 2003, s:85-86.
- Oruç, Onur. "Bir Alternatif Turizm Türü Olan Doğa-Atlı Spor Turizminin Kastamonu Örneği Üzerinde İrdelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2004.
- Özdemir, Zekeriya. Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e, Ankara: Kanomat Ltd. Şti., 2002.
- Özdilek, Göksel. "Ekolojik Ayak İzlerimiz, Bugün Doğaya Ne Saldım? Bugün Doğaya Ne Verdim? Ya da Olmak Ya Da Olmamak, İşte Bütün Mesele Bu", Çanakkale Ve Yakın Çevresinde Ekoloji Bilinci Kazandırmak Amaçlı Doğa Eğitimi, Çanakkale: TÜBİTAK, 108B023 Proje Eğitim Notları, 2008.
- Özer, Öznur Ayşe. "Güncel Bir Tartışma: Sürdürülebilir Kalkınma", http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/4c2e4a3297fe25a_ek.pdf.14.03.2009 tarihinde alınmıştır.
- Özözen, Selver, K., "Kazdağlarında Orman İçi Dönemlik Kır Yerleşmeleri", Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu, Çanakkale, 22-25 Haziran 2006.
- Özgüç, Nazmiye. "Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler", 4. Baskı, İstanbul:

- Çantay Kitabevi, 2003.
- Öztunç, Özgür. "Uluslararası Çevre Politikalarında Birleşmiş Milletlerin Rolü", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006.
- Öztürk, Beyhan, "Türkiye Ekoturizminde Mağaraların Önemi", Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 2008 Bildiriler Kitabı, Çanakkale, s: 187. 2008.
- Pirselimoğlu, Zeynep. "Ekolojik Temelli Rekreasyon Ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması: Trabzon İli Çalköyü Yayla Yerleşimi Örneği", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2007.
- Rajamani, Lavanya. From Stockholm To Johannesburg: The Anatomy Of Disonance In The International Environmental Dialogue, Review of European Community and Internatonal Environmental Law, Vol. 12, Issue 1, 2003.
- Sarkım, Mustafa. "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları Ve Antalya Örneği",Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.
- Satıl, Fatih, Tümen, Gülendem, Dirmenci, Tuncay, Arı Yılmaz, Çelik, Ali, Malyer Hulusi, Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006, Türkiye Bilimler Akademisi, Kültür Envanteri Dergisi 5/2006, s: 171-203. 2007.
- Soykan, Abdullah, "Ayvalık ile Ören (Burhaniye) Arasının Kıyı Jeomorfolojisi" Türk Coğrafya Dergisi Sayı 32, İstanbul, 1996.
- _____, Kızılçaoğlu, A., "Balıkesir ve Çevresinde Yağış" BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı 1, Balıkesir, 1998.
- _____, "Gömeç Ovası Ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi Ve Uygulamalı Jeomorfolojisi" Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, İstanbul, 1999.
- _____, "Kazdağları Milli Parkında Doğal Ortam-İnsan İlişkileri ve Zeytincilik", Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu, 20-22 Eylül, Altınoluk, 2001.
- _____, "Gömeç Ovası ve Yakın Çevresinin Jeolojik, Jeomorfolojik Özellikleri ve Depremselligi", Tarihin Kucağında Gömeç Sempozyumu, 26-27 Ekim, Gömeç, 2001.
- _____, Aykır, Dilek, "Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri", Sırrı Erinç Sempozyumu, 11-13 Eylül, İstanbul, 2003.
- _____, Arı, Y., "Kazdağı Milli Parkı'nda Eko-Turizm Kılavuzu Eğitimi", I.Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 15-16 Nisan, Balıkesir, 2004
- _____, Efe, Recep. Cürebal, İsa. Sönmez, Süleyman. "Güneybatı Marmara Alt Bölgesinde Bölgesel Gelişme ve Çevre İkilemine Bir Örnek: Altın Madenciliği ve Ekolojik Maliyeti", I. Güney Marmara Bölgesel Gelişme Sorunları Ulusal Sempozyumu, 02-03 Haziran, Balıkesir, 2008.
- _____, Ozaner, Faruk, S. Atalay, İbrahim. "Kazdağı Milli Parkı ve Yakın Çevresinde Ekoloji Temelli Doğa Eğitimi" Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu, 22-25 Haziran, Çanakkale, 2006.
- _____, Arı, Yılmaz. "Kazdağı Milli Parkı'nda Alan Kılavuzu Eğitimi", Kazdağları II.Ulusal Sempozyumu, 22-25 Haziran, Çanakkale, 2006.
- Sönmez, Süleyman. "Burhaniye (Balıkesir) Yakınlarındaki Boylu ve Kokar Ardiç (*Juniperus excelsa-Juniperus foetidissima*) Topluluğunun Ekolojisi", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Balıkesir, 3.4, s.52-64, 1998.
- Sumet Yerbilimleri Mühendislik Sondajcılık San. Ve Tic. Ltd. Şti., "Burhaniye Belediyesi Yerleşim Alanının Jeolojik-Jeofizik-Jeoteknik Etüt Raporu", 2000.
- Tağıl, Şermin. "Kazdağı Milli Parkı'nda Arazi Örtüsü Organizasyonunu Kontrol Eden Jeomorfometrik Faktörler: Bir CBS Yaklaşımı," Coğrafi Bilimler Dergisi, 4(2), İstanbul, 2006.

- Tağıl, Şermin. "1/100.000 Ölçekli Balıkesir İli Çevre Düzenleme Planı Raporu", Basılmamış Rapor, Balıkesir, 2008.
- Tanoğlu, Ali. "Türkiye'de Toprak", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: XXIII, Sayı:3-4,s:2, 1964.
- Turan, Osman. "Selçuklular Zamanında Türkiye", İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010.
- Tuna, Celal. "Körfezde'ki Işık, Burhaniye", Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2007.
- Tümen, Gülendam. Satıl, Fatih. Dirmenci, Tuncay. "Kaz Dağı Milli Parkındaki Endemik Ve Nadir Bitkiler: Yayılış Alanları, Botanik Özellikleri, Risk Durumları ve Koruma Önerileri", Balıkesir Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü Projesi, 2005.
- Tümertekin Erol. Özgüç, Nazmiye. "Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma", İstanbul: Çantay Kitabevi, 1999.
- Tümertekin, Erol. Özgüç, Nazmiye. "Beşeri Coğrafya İnsan. Kültür. Mekân", İstanbul: Çantay Kitabevi, 2002.
- Türk Dil Kurumu[TDK], İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004
- Türkeş, Murat. Koç, Talat. "Kazdağı Yöresi ve Dağlık Alan (Dağ Sistemi) Kavramları Üzerine Düşünceler", Troy, Çanakkale 29: 18-19, 2007.
- Uğurlar, Aysu. "Turizmin Yerel Ekonomiye Etkileri Ve Sürdürülebilirliği; Van Örneği" Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2006.
- Uğurlu, Alkan. "Rekreasyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizm'de Kullanılması Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2005.
- Usta, Öcal. "Turizm 1-2", İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1994.
- Yalçınalp, Emrah. "Trabzon'da Bazı Turizm Merkezleri Ölçeğinde Yayla Turizminin Ekoturizm Kapsamında İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2005.
- Yaman, Aylin. "Edremit Körfezi Kıyılarında Ziraat Hayatı", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006.
- Yılmaz, Hatice. "Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik Swot Analizi" Basılmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2008.

Online Kaynaklar:

Alpinizm,

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Alpinizm>, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Alpinizmin Sonumu,

http://www.ytudak.org/haber_detay.asp?haberID=9, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Av ve Yaban Hayatında Av Turizmi

<http://www.kultur.gov.tr/TR/dosyagoster.aspx?DIL=1&BELGEANAH=185730&DOSYASIM=avveyabanhayatindaavturizmi.doc>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Ayşe Sıdika Etnografya Müzesi,

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ay%C5%9FeS%C4%B1d%C4%B1kaErkeEtnografyaM%C3%BCzesi>, 18.11.2009 tarihinde alınmıştır.

Balıkesirde Sanayi,

<http://www.bso.org.tr/default.asp?Sayfa=Normal&ID=225>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

- <http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay.aspx?Id=69&Yil=2004&Ay=4>,
12.04.2009 tarihinde alınmıştır.
- BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, “Ortak Geleceğimiz” (“Our Common Future”), Oxford University Press Adına Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Ankara, 1991 (Türkçe),**
<http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163>, 30.07.2009 tarihinde alınmıştır
- Bob Doppelt, Social Equity/Capacity and Sustainability, 2005,**
<http://darkwing.uoregon.edu/~cwch/publicationspress/SocialEquityCapacity0927.pdf>, 07.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Bodrum'da Dalma Ve Dalış Noktaları**
<http://www.turizm.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939FD5B60AFA352DC6029C5603EC> , 05.08.2009 tarihinde alınmıştır.
- Botanik Turizmi,**
<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB0A9F7F51EA80CC43B>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Brundtland Raporu,**
http://www.dokumanlar.com/dosya.asp?islem=gor&dosya_no=176147,
29.07.2009 tarihinde alınmıştır.
- Bungee Jumping Sporu,**
<http://www.uslanmam.com/cesitli-hobiler/189807-bungee-jumping-sporu.html>,
18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Burhaniye İskele Yat Limanı'na Turizm Yatırım Belgesi Verildi,**
<http://www.edremittv.com/news/2020.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Burhaniye'nin Tarihi ve Kültürel Zenginlikleri,**
<http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2243>, 09.11.2009 tarihinde alınmıştır.
- Declaration of the United Nations Conference on the HumanEnvironment,**
<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503> , 29.07.2009 tarihinde alınmıştır.
- Doğanın Büyük Gösterisi**
<http://www.yayinakisi.com/program/22834/doganin-buyuk-gosterisi.html>,
17.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Dulupçu, M., A., “Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler”,**
<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/politika.htm> 20.06.2008
- Eyfel Kulesi,**
http://tr.wikipedia.org/wiki/Eyfel_Kulesi, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Golf Turizmi,**
<http://www.troykatourism.com/tr/golf/index.htm>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Golf Turizmi,**
<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB039FDfE811AF88F01>,17.10.2009 tarihinde alınmıştır
- Herşey Dâhil Sisteminin Pazarlama Karması Unsurları Kapsamında Değerlendirilmesi**
<http://Www.Alanya.Com.Tr/De/Turizm-Arastirma-Formu/726-Hersey-DahilSistemi.html>..12.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- İnsan Yiyen Arslanlar,**
<http://www.bibilgi.com/Aslan-2>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- İpek Yolu Turizmi,**

- <http://www.turizmlinkleri.com/konu.asp?id=8> , 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- İpek Yolu Turizmi,**
<http://www.kadinca.net/tatil/ipek-yolu-turizmi-49.html>, 17.10.2009, tarihinde alınmıştır.
- Karavan Turizmi İle İlgili Sorunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi Gündeminde,**
<http://www.kampkaravan.org.tr/haberler/karavanturizmi.htm>, 20.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Klimatizm Nedir**
<http://www.foryouforum.com/kaplica-nedir-t118115.html?s=b31918d51da261d24b40557780b9d12c&> 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Kruvaziyer Turizmi İç Pazar İle Büyüyecek**
<http://www.tuyed.org.tr/detail.asp?id=185&t=3>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Kültür Turizmi**
<http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/kocapinar.doc>, 10.08.2009 tarihinde alınmıştır.
- Mağara Turizmi**
<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF03077CA1048A18343DB31F6A1D609AA7>, 17.09.2009 tarihinde alınmıştır.
- Meslek Komiteleri,**
<http://www.burhaniyeto.org.tr/default.asp?sayfa=meslek>, 27.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Operational Strategy of the Global Environment Facility,**
<http://www.gefweb.org/> , 04.08.2009 tarihinde alınmıştır.
- Osman Demircan, Kaz Dağları Ormanlarının Oksijen Üretimi,**
<http://www.kazdaglari.org/kazdaglari/?p=48>, 15.10.2008 tarihinde alınmıştır.
- Paul Samson, The Concept of Sustainable Development,**
<http://www.greencrossinternational.net/index.php>, 10.08.2009 tarihinde alınmıştır.
- Recep Bozdoğan, Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı,**
<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf> 06.08.2009 tarihinde alınmıştır.
- Report Of The International Conference On Population And Development**
<http://www.un.org/popin/icpd/conference/offeng/poa.html>. 04.08.2009)
- Report Of The World Summit For Social Development,**
<http://www.un.org/documents/ga/conf166/aconf166-9.htm>, 06.08.2009
- Sağlık Turizmi**
<http://www.saglikturizmi2009.org/genel.html>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.
- Sustainable Development: Mapping Different Approaches,**
<http://www3.interscience.wiley.com/journal/109898010/abstract> adresinden 15 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır
- Sürdürülebilir Gelişme Ve Kent YG 21 Örneğinden,**
http://www.kultur.gov.tr/portal/kultur_tr.asp?belgeno=39098
- Technology Choice and Sustainable Development, Dr Martin Anda, Institute for Environmental Science, Murdoch University, South Street, Murdoch WA 6150,Australia,**
<http://www.cep.unep.org/cepold/pubs/Techreports/tr43en/Technology%20choice.htm>, 29.07.2009 tarihinde alınmıştır.
- Ten Year Review Of Progress Achieved In The Implementation Of The Outcome Of The United Nations Conference On Environment And Development**
<http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd.htm> 07.08.2009, 07.04.2004, tarihinde alınmıştır.
- The Habitat Agenda Goals and Principles, Commitments and the Global Plan of**

Action”,

http://www.unhabitat.org/declarations/habitat_agenda.htm, 9 Ekim 2007 tarihinde alınmıştır.

Trevor Hancock, Social Sustainability,

http://newcity.ca/Pa.g.e.s/social_sustainability.html 07.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Turistler Az Para Harcıyor,

<http://www.turizmden.com/NewsDetail.Asp?NewsID=270&Title=Turistler-az-para-harc%FDyor-Haber-Gazate-D%FCnya>, 23.11.2009 tarihinde alınmıştır.

Turizm İstatistikleri

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF3948C44161D1F3EAC33ECC96EA79FF5C>, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Türk Karasularında Sportif Amaçlarla Yapılacak Aletli Dalışlara İlişkin Yönetmelik

<http://kygm.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF4A7164CD9A18CEAE6D0BC216A9778CD0>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Türkiye’de Bulunan Zonal Topraklar,

<http://www.volkanderinbay.net/tarimnet/ttoprak.asp?konuno=4#j4k2l2>, 23.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Türkiye’de Dağcılık Sporunun Tarihi,

<http://bedenegitimci.blogcu.com/turkiyede-dagcilik-sporunun-tarihi41706421.html>, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Türkiye’de Mağara Turizmi İlerliyor,

<http://www.turizmtr.net/turkiye-de-magara-turizmi-ilerliyor-911.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır

Türkiye’de Yahudilik Ve Yahudiler

<http://www.turkforum.gen.tr/vforum/turkiyede-yahudilik-ve-yahudiler-t17248.html?s=fa07e80c66d48fe72d36e.1e5506a5554&s=3fa88dfb8ee7b19a0974f0ef1e6611a9&3>
17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Türkiye’nin İlk Ve Tek Bungee Jumping Platformu Açıldı,

<http://www.ajansbir.com/haber-6483---TurkiyeninilkvetekBungeeJumpingplatformuacildi.html>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Uluslararası Süreç,

<http://www.bursayg21.org/page.php?ID=276>, , 29.07.2009 tarihinde alınmıştır.

UN, Report of the World Summit on Sustainable Development –Johannesburg South Africa 26 August–4 September 2002, A/CONF.199/20,

http://www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs.html ,

Üçüncü Yaş Turizminde Sağlık Bakım Yönetimi

<http://www.frmtr.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-ulasirma/1029180-ucuncu-yas-turizminde-saglik-bakim-yonetimi.html>,
17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Üçüncü Yaş Turizmi

<http://www.msxlab.org/forum/turizm/81618-ucuncu-yas-turizmi.html>,
17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

World Trade Organization, Ministerial Conference Fourth Session, Ministerial Declaration,

http://www.wto.org/english/thewtoe/ministe/min01e/mindecl_e.htm,
07.08.2009 tarihinde alınmıştır.

Yamaç Paraşütü,

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB0128D6119A2A5D54E>, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

Yaylalar,

<http://www.tatil.com/aff/haberturk/turizm/yayla.php>, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

55 Yaş Üzeri Turizm Önem Kazanıyor

<http://www.turob.org/newsdetail.aspx?newsid=2516>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

15 milyona köyde beş yıldızlı tatil

<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/09/17/cp/gnc106-20040904-101.html>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

117UN, The Millennium Report of the United Nations Secretary General: We the Peoples, The Role of the United Nations in the 21st Century, 2000,

<http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm> , 10.12.2009, tarihinde alınmıştır.

Genel Bilgiler Alınan Online Kaynaklar:

www.karaburunagroturizmkoop.com 25.04.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=bungee+jumping>. 11.10.2009 tarihinde alınmıştır.

www.turizmdosyasi.com

<http://www.jeotermaldernegi.org.tr/termal%20i.htm>, 20.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.tudav.org/oludeniz/modules.php?name=Ecotourism&file=butterflyValley>, 20.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://balikesir.meteor.gov.tr/merkezler.aspx>, 22.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.antandros.org/antandros/giris.html>, 22.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.greencrossinternational.net/index.php>, 10.08.2009, tarihinde alınmıştır.

http://newcity.ca/Pa.g.e.s/social_sustainability.html 07.10.2009

www.gazeteguncel.com/Erzurum-onlarla-isyan-etmisti-wordh-4016.html, 15.07.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503>, 29.07.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=116330>.07.2009 tarihinden alınmıştır.

<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/OCAK2001/politika.htm>, 20.06.2008 tarihinde alınmıştır.

<http://www.un.org/documents/ga/conf166/aconf166-9.htm>, 06.08.2009 tarihinde alınmıştır

http://www.unhabitat.org/declarations/habitat_agenda.htm, 09.09.2007 tarihinde alınmıştır.

<http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır.

http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01e/mindecl_e.htm, 07.08.2009 tarihinde alınmıştır.

http://www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs.html, 07.04.2004 tarihinde alınmıştır.

<http://www.edremittv.com/news/2020.html>, 12.06.2009 tarihinde alınmıştır.

www.turizmdosyasi.com, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.kazdaglari.org/kazdaglari/?p=48>, 15.10.2008 tarihinde alınmıştır.

http://www.ytudak.org/haber_detay.asp?haberID=9, 19.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.foryouforum.com/kaplica-nedir-t118115.html?s =b31918d51da261d24b40557780b9d12c&>, 18.10.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.tuyed.org.tr/detail.asp?id= 185&t=3>, 17.10.2009 tarihinde alınmıştır.

http://209.85.129.132/search?q=cache:tdwDzOE1vAJ:habitat.igc.org/agenda21/+http://habitat_igc.org/agenda21&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr , 04.08.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır.

<http://www.jstor.org/pss/25054064>, 10.12.2009 tarihinde alınmıştır.